

UCHWAŁA NR 213/KM RPO-L2020/2023
KOMITETU MONITORUJĄCEGO
REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY – LUBUSKIE 2020
z dnia 11 stycznia 2023 r.
w sprawie przyjęcia projektu zmian
Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

Na podstawie art. 49 ust. 3, art. 110 ust. 2 lit. e) rozporządzenia 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20 grudnia 2013 r.), art. 14ka ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2021 poz. 1057 z późn. zm.) oraz Wytycznych Ministra Inwestycji i Rozwoju w zakresie komitetów monitorujących na lata 2014-2020, uchwała się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się projekt zmian Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Upoważnia się Instytucję Zarządzającą RPO – Lubuskie 2020 do wprowadzenia zmian w Programie wynikających z ustaleń z Komisją Europejską oraz opiniowania przez Instytucję Koordynującą Umowę Partnerstwa.

§ 3. Uchwała podlega publikacji na stronie internetowej Instytucji Zarządzającej RPO-L2020.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

.....
Przewodniczący Komitetu Monitorującego RPO-L2020

Załącznik
do Uchwały nr 213/KM RPO-L2020/2023
Komitetu Monitorującego RPO-L2020
z dnia 11.01.2023 r.

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020

Departament Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym
Wydział Planowania Strategicznego

Grudzień 2022 r.

SPIS TREŚCI

SEKCJA 1.	STRATEGIA DOTYCZĄCA WKŁADU REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020 W REALIZACJĘ UNIJNEJ STRATEGII NA RZECZ INTELIGENTNEGO, ZRÓWNOWAŻONEGO WZROSTU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ.....	4
Sekcja 1.1.	Strategia dotycząca wkładu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz w osiągnięciu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.....	4
Sekcja 1.2.	Uzasadnienie alokacji finansowej dla Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020	80
SEKCJA 2.	OSIE PRIORYTETOWE REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020	96
Sekcja 2.A	Opis merytorycznych Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020.....	99
Oś Priorytetowa 1.	Gospodarka i innowacje	99
Oś Priorytetowa 2.	Rozwój Cyfrowy	120
Oś Priorytetowa 3.	Gospodarka niskoemisyjna.....	125
Oś Priorytetowa 4.	Środowisko i kultura.....	143
Oś Priorytetowa 5.	Transport	161
Oś Priorytetowa 6.	Regionalny rynek pracy	170
Oś Priorytetowa 7.	Równowaga społeczna	198
Oś Priorytetowa 8.	Nowoczesna edukacja.....	215
Oś Priorytetowa 9.	Infrastruktura społeczna	239
Oś Priorytetowa 11.	REACT-EU wspiera Lubuskie.....	264
2.A.7.	Opis wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7	274
2.A.9	Kategorie interwencji	276
Sekcja 2.B	Opis osi priorytetowej dotyczącej pomocy technicznej.....	280
Oś Priorytetowa 10.	Pomoc techniczna	280
Oś Priorytetowa 12.	Pomoc techniczna dla REACT-EU	288
SEKCJA 3.	PLAN FINANSOWY REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020	291
Sekcja 3.1	Środki finansowe z poszczególnych funduszy oraz kwoty na rezerwę wykonania.....	293
Sekcja 3.2	Łączne środki finansowe w podziale na fundusz oraz współfinansowanie krajowe (EUR)	294
SEKCJA 4.	ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO ROZWOJU TERYTORIALNEGO	298
Sekcja 4.1	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność.....	301
Sekcja 4.2	Zrównoważony rozwój obszarów miejskich	302
Sekcja 4.3	Ramy realizacji ZIT poza zintegrowanymi przedsięwzięciami z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich oraz szacunkowa alokacja z poszczególnych osi priorytetowych	306
Sekcja 4.4	Rozwiązania dotyczące przedsięwzięć międzyregionalnych i transnarodowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie2020, z udziałem beneficjentów znajdujących się co najmniej w jednym Państwie Członkowskim	306
Sekcja 4.5	Wkład planowanych przedsięwzięć w ramach regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 w odniesieniu do strategii makroregionalnych i strategii morskich, z zastrzeżeniem potrzeb obszaru objętego programem zidentyfikowanych przez państwo członkowskie	307
SEKCJA 5.	SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZRÓW GEOGRAFICZNYCH NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH NAJBARDZIEJ ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM	310
Sekcja 5.1	Obszary geograficznie najbardziej dotknięte ubóstwem/grupy docelowe najbardziej zagrożone dyskryminacją	310

Sekcja 5.2	Strategia służąca zaspokojeniu szczególnych potrzeb obszarów geograficznych/grup docelowych najbardziej dotkniętych ubóstwem oraz, w stosownych przypadkach, wkład zintegrowanego podejścia ustanowionego w umowie partnerstwa	311
SEKCJA 6.	SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓTE CIERPIĄ NA SKUTEK POWAŻNYCH I TRWAŁYCH NIEKORZYSTNYCH WARUNKÓW PRZYRODNICZYCH LUB DEMOGRAFICZNYCH.....	317
SEKCJA 7.	INSTYTUCJE I PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA ZARZĄDZANIE, KONTROLĘ I AUDYT ORAZ ROLA POSZCZEGÓLNYCH PARTNERÓW	318
Sekcja 7.1	Odpowiednie instytucje i podmioty	318
Sekcja 7.2	Zaangażowanie właściwych partnerów	326
SEKCJA 8.	KOORDYNACJA MIĘDZY FUNDUSZAMI POLITYKI SPÓJNOŚCI, EFRROW, EFMR ORAZ INNYMI UNIJNYMI I KRAJOWYMI INSTRUMENTAMI FINANSOWANIA ORAZ EBI.....	331
SEKCJA 9.	WARUNKI WSTĘPNE.....	336
Sekcja 9.1	Warunki wstępne	336
Sekcja 9.2	Opis przedsięwzięć zmierzających do spełnienia warunków wstępnych, wykaz instytucji odpowiedzialnych oraz harmonogram przedsięwzięć	352
SEKCJA 10	ZMNIEJSZANIE OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH DLA BENEFICJENTÓW RPO-L2020	360
SEKCJA 11.	ZASADY HORYZONTALNE	362
Sekcja 11.1	Zrównoważony rozwój	362
Sekcja 11.2	Równość szans i niedyskryminacja	363
Sekcja 11.3	Równouprawnienie płci.....	364
Sekcja 11.4	Inne zasady horyzontalne	366
SEKCJA 12.	ODRĘBNE ELEMENTY	367
Sekcja 12.1	Duże projekty, których realizację zaplanowano w okresie programowania w ramach LRPO-L2020	367
Sekcja 12.2.	Ramy wykonania RPO-L2020	367
Sekcja 12.3	Właściwi partnerzy zaangażowani w przygotowanie RPO-L2020	367
ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014.....		371
POZOSTAŁE ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014.....		372
1.	Analiza SWOT RPO-L2020 w ujęciu CT	372
2.	Najważniejsze skróty	379

SEKCJA 1. STRATEGIA DOTYCZĄCA WKŁADU REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020 W REALIZACJĘ UNIJNEJ STRATEGII NA RZECZ INTELIGENTNEGO, ZRÓWNOWAŻONEGO WZROSTU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

SEKCJA 1.1. STRATEGIA DOTYCZĄCA WKŁADU REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020 W REALIZACJĘ UNIJNEJ STRATEGII NA RZECZ INTELIGENTNEGO, ZRÓWNOWAŻONEGO WZROSTU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ORAZ W OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

Wstęp

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 będzie stanowił narzędzie realizacji polityki spójności na obszarze województwa lubuskiego w perspektywie finansowej UE na lata 2014 – 2020.

W 2010 roku Komisja Europejska przyjęła Strategię Europa 2020, która wskazuje, że „Europa może odnieść sukces, jeśli będzie działać wspólnie, jako Unia. Potrzebujemy strategii, dzięki której wyjdziemy z kryzysu silniejsi, gospodarka UE stanie się inteligentna i zrównoważona, będzie sprzyjać włączeniu społecznemu, będzie się mogła pochwalić wysokimi wskaźnikami zatrudnienia i wydajności oraz większą spójnością społeczną. *Europa 2020* to wizja społecznej gospodarki rynkowej dla Europy XXI wieku”.

Strategia Europa 2020 określa trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

1. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
2. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

W celu osiągnięcia tych priorytetów Komisja Europejska zaproponowała wytyczenie kilku nadrzędnych, wymiernych celów UE:

- wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75%;
- na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczać 3% PKB Unii;
- należy osiągnąć cele „20/20/20” w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki);
- liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie;
- liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.

Założenia *Strategii EUROPA 2020* powinny zostać ujęte w specyficznej sytuacji każdego państwa członkowskiego i przełożone na krajowe i regionalne cele rozwojowe.

Następnie 20 grudnia 2013 r. Komisja Europejska ogłosiła pakiet legislacyjny dla Polityki Spójności na lata 2014-2020, który określa ramy prawne i strategiczne dla perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

W pakiecie znalazły się następujące dokumenty:

- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (dalej jako: rozporządzenie ramowe);*
- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006;*
- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006.*

Powyższy pakiet legislacyjny określa zakres wsparcia, jaki będzie realizowany w przyszłej perspektywie. Koncentracja tematyczna została zdefiniowana poprzez 11 celów tematycznych:

1. wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji;
2. zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK;
3. wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR);
4. wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;
5. promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem;
6. zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami;
7. promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej;
8. promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników;
9. promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją;
10. inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie;
11. wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej.

W związku z powyższym 8 stycznia 2014 r. Rada Ministrów przyjęła *Umowę Partnerstwa*, która stanowi podstawę prac nad programami operacyjnymi na lata 2014-2020.

Zgodnie z zapisami aktów prawnych oraz dokumentów strategicznych przygotowane zostały *Założenia Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020*. Dokument został poddany szerokim konsultacjom społecznym, w wyniku których oraz w oparciu o aktualny stan prawny przygotowany został Projekt RPO – Lubuskie 2020.

Program realizuje cele województwa określone w zaktualizowanej 19 listopada 2012 r. *Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020*, zgodnie z kluczowymi kierunkami rozwoju regionu, poprzez wdrażanie projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem głównym programu jest *długofalowy, inteligentny i zrównoważony rozwój oraz wzrost jakości życia mieszkańców województwa lubuskiego poprzez wykorzystanie i wzmocnienie potencjałów regionu i skoncentrowane niwelowanie barier rozwojowych.*

1.1.1 Opis zawartej w Regionalnym Programie Operacyjnym – Lubuskie 2020 strategii dotyczącej wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz osiągnięcia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 w świetle Strategii Europa 2020

Cel główny Programu w pełni wpisuje się w określone w Strategii Europa 2020 priorytety z uwzględnieniem regionalnej specyfiki i będzie dążył do ich realizacji poprzez odpowiednie zaplanowanie interwencji.

Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji

Unia Europejska jako jeden z najważniejszych kierunków rozwoju wskazuje ten, u którego podstaw leży innowacyjność i konkurencyjność gospodarki. Taki aspekt rozwoju ma przyczyniać się do zmniejszenia dystansu, jaki dzieli poszczególne regiony, państwa członkowskie oraz całą Wspólnotę od najprężniejszych gospodarek światowych.

Wyzwaniem dla Polski, a przez to również dla regionów, jest stworzenie warunków funkcjonowania dynamicznie rozwijającej się gospodarki, która zbudowana jest w oparciu o nowoczesne technologie, wysokiej jakości prace badawczo-rozwojowe i innowacje, a także kapitał intelektualny.

Województwo lubuskie charakteryzuje się niską konkurencyjnością oferty badawczej, co wynika zarówno z niskich nakładów na działalność sektora badawczo-rozwojowego, ich struktury, jak również z niewystarczającej jakości usług innowacyjnych instytucji otoczenia biznesu oraz słabej współpracy sektora B+R i przedsiębiorców, a przez to bardzo ograniczonej dyfuzji innowacji.

Mimo że nakłady w województwie lubuskim poniesione na prace w zakresie działalności badawczo-rozwojowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2011 r. wzrosły w ostatnich latach, to wynik około 55 zł (wobec ponad 303 zł średnio w kraju)¹ nadal stawia nasz region na jednym z ostatnich miejsc w kraju. Wobec tego, że Polska przyjęła jako cel krajowy Strategii Europa 2020 wysokość wydatków na B+R na poziomie 1,7% PKB (wobec 3% średnio dla całej Unii Europejskiej), w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego określono docelową wysokość dla roku 2020 tych inwestycji na poziomie 0,5% (z obecnych 0,1%) w relacji do PKB.

Ponadto struktura wydatków na działalność badawczo-rozwojową, zarówno w ujęciu europejskim, krajowym, jak i regionalnym, nie sprzyja rozwojowi innowacyjnej gospodarki. Należy stopniowo przenosić ciężar finansowania aktywności w obszarze B+R z sektora publicznego na sektor prywatny, aby zapewnić większą efektywność działań innowacyjnych. Na poziomie województwa lubuskiego obserwuje się również słabe lub bardzo słabe powiązanie świata nauki i biznesu, co dodatkowo wzmacnia niekorzystne uwarunkowania wpływające na ograniczenia rozwoju gospodarki innowacyjnej oraz generowanie miejsc pracy.

Odpowiedzią na ten Priorytet Strategii Europa 2020 oraz na zdiagnozowane na poziomie województwa zagrożenia w tym obszarze będą działania podejmowane w ramach Regionalnego Programu

¹ Diagnoza dotycząca działalności innowacyjnej w regionie przygotowana w oparciu o dane statystyczne statystyki publicznej na potrzeby raportu z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji, 2013, Lubuski Ośrodek Badań Regionalnych, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze.

Operacyjnego – Lubuskie 2020 na rzecz pobudzenia innowacyjności w gospodarce poprzez dwukierunkową ścieżkę wsparcia.

Z jednej strony wsparcie w zakresie infrastruktury i wyposażenia B+R będzie kierowane do jednostek naukowych, instytucji otoczenia biznesu oraz innych podmiotów prowadzących aktywność badawczą, aby zabezpieczyć odpowiednie zaplecze techniczne, które umożliwi efektywniejsze działania w zakresie rozpoznanych potrzeb badawczych rynku. Z drugiej zaś interwencją zostaną objęci przedsiębiorcy, między innymi w zakresie wdrożenia własnych lub zakupionych wyników badań naukowych. Takie podejście zapewni jednocześnie pobudzenie popytu na wyniki działań badawczych, jak i dopasowanie podaży do innowacyjnych potrzeb przedsiębiorców, co z kolei będzie wpływało na zacieśnianie współpracy pomiędzy sferą nauki a biznesem.

Istotną cechą gospodarki województwa lubuskiego jest struktura funkcjonujących na jego obszarze przedsiębiorstw. Najwięcej podmiotów stanowią mikro i mali przedsiębiorcy, dlatego też wsparcie właśnie takich podmiotów ma krytyczne znaczenie dla rozwoju gospodarczego całego regionu. Interwencja programu powinna skupiać się na wsparciu kierowanym do przedsiębiorstw, również w kontekście wyłonionych specjalizacji regionalnych, aby kierunkować rozwój przedsiębiorczości zgodnie z przyjętymi wyzwaniami strategicznymi na poziomie całego regionu. Również aspekt internacjonalizacji działalności gospodarczej jest jednym z obszarów objętych zainteresowaniem w ramach projektowanego wsparcia dedykowanego przedsiębiorstwom. Ma to znaczenie dla rozwoju gospodarczego, szczególnie istotnego z uwagi na przygraniczne położenie województwa lubuskiego. Takie uwarunkowanie geograficzne nie powinno stanowić jedynie zagrożenia ze strony silniejszych gospodarek ościennych, ale przede wszystkim być szansą dla promowania regionalnych przedsiębiorców na arenie międzynarodowej, w tym w najbliższym sąsiedztwie.

Ważnym aspektem rozwoju gospodarki nowoczesnej jest stosowanie technik informacyjno-komunikacyjnych w każdej dziedzinie aktywności gospodarczej, publicznej i społecznej. Budowa społeczeństwa informacyjnego jest jednym z priorytetów rozwojowych wzmacniających konkurencyjność regionu.

Cel ten będzie realizowany w sposób bezpośredni poprzez OP1 – Gospodarka i innowacje oraz OP2 – Rozwój Cyfrowy.

Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej

Z punktu widzenia założeń i priorytetów Strategii Europa 2020 niezwykle istotnym obszarem jest takie kierunkowanie rozwoju, aby miał on charakter zrównoważony, co oznacza rozwój w kierunku gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej dla środowiska i bardziej konkurencyjnej. Budowanie konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej, która będzie korzystała z zasobów w sposób racjonalny i oszczędny, powinno odbywać się z uwzględnieniem aspektu ochrony środowiska naturalnego, ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza i zapobiegania utracie różnorodności biologicznej.

Zdefiniowane na poziomie Strategii Europa 2020 założenia mają swoje bezpośrednie przełożenie w zakresie wsparcia przewidzianego do realizacji w ramach RPO – Lubuskie 2020. Realizacja działań skierowanych na rozwój gospodarki niskoemisyjnej stanowi jeden z ważniejszych obszarów wsparcia

Programu. Interwencja w zakresie niskiej emisji połączona z działaniami na rzecz ochrony środowiska oraz przeciwdziałania skutkom zmiany klimatu mają zapewnić realizację celów środowiskowych zapisanych zarówno na poziomie europejskim, jak i regionalnym.

Istotne zatem będzie wsparcie rozwoju przemysłu ekologicznego poprzez opracowanie i wdrożenie programów produkcji urządzeń i materiałów dla ochrony środowiska oraz czystych technologii przemysłowych i innych technologii ekologicznych. Należy podjąć działania zmierzające do zminimalizowania negatywnego wpływu problemów energetycznych oraz związanych z ochroną środowiska na rozwój gospodarki.

Polska gospodarka charakteryzuje się nadal zbyt wysoką energochłonnością. W systemie energetycznym niezbędna jest zatem modernizacja przestarzałej infrastruktury energetycznej i zapobieganie wykluczeniu energetycznemu. Należy wykorzystać również gospodarczy i techniczny potencjał wprowadzenia ograniczeń zużycia energii, zwłaszcza w budynkach mieszkalnych i budynkach użytku publicznego, w przedsiębiorstwach, w lokalnej gospodarce energetycznej, w oświetleniu ulic oraz w produkcji energii elektrycznej. Konieczne jest także wykorzystanie potencjału w zakresie odnawialnych źródeł energii (OZE) przez poszczególne regiony kraju.

Województwo lubuskie - jak wykazuje analiza w zakresie ochrony środowiska (UP) - w przypadku zanieczyszczeń powietrza ogółem z zakładów szczególnie uciążliwych charakteryzuje się najniższym udziałem w ogólnej puli zanieczyszczeń generowanych przez tego typu podmioty. Wynika to przede wszystkim ze struktury i charakteru działalności gospodarczej w regionie. Fakt ten jednak nie oznacza, iż nie należy podejmować interwencji na rzecz zmniejszenia szkodliwego oddziaływania na środowisko w tym zakresie, lecz działania na rzecz niskiej emisji powinny być traktowane priorytetowo i obejmować różne aspekty aktywności (produkcję energii, zakłady przemysłowe, transport).

W zakresie działań środowiskowych, ale także spójności terytorialnej, szczególnie w kontekście różnic w tej sferze pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi, konieczna będzie kontynuacja działań związanych z oczyszczaniem ścieków komunalnych, zarządzaniem odpadami komunalnymi oraz ograniczeniem emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

Odpowiedzią na zaspokojenie potrzeb w tym zakresie jest interwencja RPO – Lubuskie 2020 zaprojektowana zarówno w obszarze wsparcia infrastruktury wodnokanalizacyjnej, jak i gospodarowania odpadami. Działania, jakie zostaną podjęte w zakresie ochrony środowiska w ramach programu, mają na celu nie tylko polepszenie stanu środowiska i zapobieżenie jego pogarszaniu, ale również będą wpływały na wzrost atrakcyjności województwa zarówno w aspekcie turystycznym, jak i gospodarczym, a także spowodują podniesienie poziomu życia mieszkańców.

Wyzwaniem w kontekście priorytetów Strategii Europa 2020 jest również zwiększenie odporności na zmiany klimatyczne. Głównym obszarem problemowym w tym zakresie jest przewyższenie problemów związanych z deficytem zasobów wodnych, niewystarczającymi rozwiązaniami przeciwpowodziowymi oraz zapobieganie ryzyku wystąpienia powodzi, susz, pożarów lasów i niekorzystnym zjawiskom klimatycznym w miastach. Działania w tym zakresie zostały przewidziane w ramach RPO – Lubuskie 2020. Ich skala i zakres jest uzależniona od podziału interwencji pomiędzy poziom krajowy i regionalny. Niemniej jednak należy brać pod uwagę, iż przez województwo lubuskie przepływają dwie duże rzeki (Odra i Warta), które nie tylko stanowią o atrakcyjności regionu, ale również stanowią realne zagrożenia

powodziowe. Dlatego też działania w zakresie zapobiegania zagrożeniom naturalnym znalazły swoje odbicie w zapisach programu.

Cel ten będzie realizowany w sposób bezpośredni poprzez OP3 – Gospodarka niskoemisyjna oraz OP4 – Środowisko i kultura.

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną

- gospodarka o wysokim poziomie zatrudnienia

Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20 – 64 lat w województwie lubuskim wynosił w 2012 roku 62,1% i wartość ta była nieznacznie niższa od wartości krajowej wynoszącej 64,7%. Na podstawie analiz społeczno-gospodarczych szacuje się, iż w latach realizacji RPO wskaźnik ten będzie systematycznie wzrastał, osiągając wartość 63,1, 64,0 i 64,9% odpowiednio w latach 2018, 2020 i 2023. Cel krajowy ustalony dla Polski w obszarze redukcji liczby osób pozostających w ubóstwie jako 1,5 mln osób został osiągnięty w 2012 r. Należy jednak kontynuować działania mające na celu dalsze ograniczanie skali ubóstwa oraz utrwalenie osiągniętego dotychczas efektu w tym zakresie. Dla określenia pozycji województwa względem wartości krajowych stosowany jest wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym. W przypadku województwa lubuskiego wynosił on w 2012 r. 13,3% i wartość ta była nieznacznie niższa od wartości krajowej 16,3%. Przewiduje się dalszy spadek wartości tego wskaźnika w województwie lubuskim w latach realizacji RPO oraz jego wartości 13,2, 13,0 i 12,9% odpowiednio w latach 2018, 2020 i 2023.

Należy podkreślić, iż oba ww. wskaźniki służą jedynie określeniu ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie i ewentualnym decyzjom w zakresie wdrażania RPO. Nie są one wskaźnikami rezultatu interwencji RPO i nie mogą być przedmiotem odpowiedzialności RPO. UP wskazuje, iż wpływ interwencji EFSI na ich osiągnięcie jest bardzo ograniczony (do 4-8%), a ich zmienność zależna jest od ogólnych czynników natury społeczno-gospodarczej oraz zmian legislacyjnych pozostających zasadniczo poza sferą oddziaływania RPO.

Województwo lubuskie, jak cały kraj, zmaga się z problemami wynikającymi z sytuacji demograficznej. Starzejące się społeczeństwo i ogólny spadek ludności mogą stanowić zagrożenie oraz wymagać specjalnej interwencji.

Przeciwdziałać temu zagrożeniu powinny: polityka pronatalistyczna, wykorzystanie rezerw rynku pracy, odpowiednie rozwiązania w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3, opieki przedszkolnej oraz nad dorosłymi osobami zależnymi, zmiany w systemie szkolnictwa i opieki zdrowotnej oraz efektywnej polityki migracyjnej. W związku z tym na poziomie RPO – Lubuskie 2020 zostały zaplanowane działania zmierzające do poprawy sytuacji osób, które z powodu opieki nad dziećmi lub osobami zależnymi nie mogą podjąć pracy, a także działania zmierzające do podniesienia konkurencyjności lubuskich przedsiębiorstw, również w aspekcie prozatrudnieniowym.

Wskazane zagrożenia mają bezpośredni wpływ na rynek pracy oraz aktywność zawodową. Pozytywne skutki w tym obszarze powinna przynieść również interwencja skierowana do pracowników i pracodawców w zakresie adaptacyjności do zmian poprzez system szkoleń, kursów podnoszących kompetencje i kwalifikacje. Odbiorcami tego typu działań powinny być zarówno osoby pracujące, jak i te, pozostające bez zatrudnienia. Dostosowanie i poszerzanie wiedzy, która znajdzie swoje

zastosowanie w aktualnym miejscu pracy lub zwiększy konkurencyjność pracownika lub osoby bezrobotnej na rynku, jest niezbędna dla zwiększenia aktywności zawodowej społeczeństwa. Takiej idei przyświeca również zaprojektowane w ramach RPO – Lubuskie 2020 wsparcie w zakresie uczenia się przez całe życie. Uczestnictwo osób dorosłych w procesie ciągłego uczenia się w perspektywie skutkować będzie wzrostem wskaźników zatrudnienia, również wśród osób w wieku 50 lat i więcej, które stanowią często niewykorzystane rezerwy rynku pracy.

W tym świetle znaczenia nabiera także konieczność dostosowania oferty nauczania do faktycznych potrzeb pracodawców z jednej strony, z drugiej zaś potrzeba dbania o odpowiednią jakość usług zdrowotnych, szczególnie mających na celu aspekt zdrowia pracownika, jego sprawności oraz gotowości świadczenia pracy w możliwie najdłuższym okresie.

Cel ten będzie realizowany w sposób bezpośredni poprzez OP6 – Regionalny rynek pracy oraz OP8 – Nowoczesna edukacja.

- gospodarka zapewniająca spójność społeczną i terytorialną

Spójność terytorialna i społeczna ma charakter wielowymiarowy i obejmuje zarówno dostęp do infrastruktury technicznej (w tym m.in. transportowej i energetycznej) i społecznej oraz do usług publicznych, a także wymaga podjęcia działań na rzecz stymulowania wzrostu dochodów gospodarstw domowych wiejskich i miejskich oraz zwiększenia ich dostępu do instrumentów rynku pracy.

Infrastrukturalny wymiar spójności terytorialnej zazwyczaj związany jest z niewystarczającą siecią połączeń transportowych – niedostateczny rozwój sieci dróg i ich niska jakość, brak wysokiej jakości połączeń kolejowych oraz brak synergii trzech rodzajów transportu, w tym niedostateczna integracja połączeń kolejowych z siecią dróg krajowych i lokalnych. Z poziomu województwa lubuskiego problem ten jest dostrzegalny w sposób wyjątkowy, ponieważ jest ono położone na przecięciu ważnych linii drogowych, kolejowych i rzecznych. Powstające połączenia autostradowe i drogi szybkiego ruchu na terenie lubuskiego mają ogromne znaczenie dla zapewnienia międzyregionalnej dostępności województwa. Jednakże równie istotne jest zwiększenie wewnętrznej spójności komunikacyjnej i włączenie dróg regionalnych i lokalnych w sieć TEN-T. Istniejąca i wciąż powstająca infrastruktura drogowa, kolejowa i rzeczna nie stanowi wystarczającego rozwiązania zdiagnozowanych potrzeb. Dlatego też założenia realizacji RPO – Lubuskie 2020 kładą duży nacisk na kontynuację działań w obszarze poprawy dostępności terytorialnej województwa lubuskiego.

Spójny aspekt spójności w świetle założeń Strategii Europa 2020 powinien skupiać się na zmniejszeniu dysproporcji pomiędzy obszarami wiejskimi a obszarami miejskimi we wszystkich dziedzinach. Jak wskazuje UP wzmocnienia wymaga potencjał rozwojowy ośrodków lokalnych, konieczna jest poprawa jakości placówek edukacji, rewitalizacja miast i miasteczek oraz rozwój wszystkich form innowacyjności (w tym m.in. poprawa jakości kapitału ludzkiego i społecznego – poczynając od wczesnej edukacji przedszkolnej, poprzez rozwój działalności badawczo-wdrożeniowej, transferu wiedzy i na wdrożeniu rozwiązań innowacyjnych kończąc).

RPO – Lubuskie 2020 będzie realizował powyższe interwencje przede wszystkim w oparciu o Osie Priorytetowe finansowane środkami Europejskiego Funduszu Społecznego, ale również uzupełniająco w ramach Osi Priorytetowych odpowiadających interwencji Europejskiego Funduszu Rozwoju

Regionalnego, szczególnie w zakresie infrastruktury transportowej, edukacyjnej i społecznej obszarów peryferyjnych regionu.

Cel ten będzie realizowany w sposób bezpośredni poprzez OP5 – Transport, OP7 – Równowaga społeczna oraz OP9 – Infrastruktura społeczna.

Regionalizacja celów Strategii Europa 2020.

Komisja Europejska zaproponowała wytyczenie kilku nadrzędnych, wymiernych celów zdefiniowanych w Strategii Europa 2020²:

- wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75%

Na poziomie kraju wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata (na rok 2020) szacowany jest na poziomie 71%. Zgodnie z prognozami zawartymi w SRWL poziom tego wskaźnika w województwie lubuskim osiągnie wartość 65%.

Analizując prognozy pod kątem sytuacji na rynku pracy, należy stwierdzić, że zarówno w województwie lubuskim, jak i w skali całego kraju, oczekiwać można istotnej poprawy wskaźników zatrudnienia. Obecnie w województwie lubuskim zatrudnienie w grupie osób w wieku 15-64 lata wynosi 55%, jak wskazują szacunki spodziewać się należy wzrostu tej miary o około 5 pkt proc. w roku 2020. W przypadku Polski wskaźniki te kształtują się odpowiednio na przeciętnych poziomach 59% obecnie i 65% prognozowane w roku 2020.

Wskaźnik zatrudnienia osób w poszczególnych grupach wiekowych oraz ze względu na płeć - jest nierównomierny. W grupie wiekowej 15-64 zatrudnionych jest obecnie około 62 na 100 mężczyzn, natomiast jedynie 49 na 100 kobiet (wskaźniki dla Polski wynoszą odpowiednio 65 i 52 osoby). W najbliższych latach prognozuje się wzrost zatrudnienia w przypadku obu płci. W województwie lubuskim wskaźnik zatrudnienia kobiet w roku 2020 prognozowany jest średnio na poziomie 54 osób, natomiast mężczyzn 67 osób. Tymczasem w Polsce w grupie wiekowej 15-65 w roku 2020 prognozuje się zatrudnienie na poziomie 55 na 100 kobiet i 72 na 100 mężczyzn. Wskaźniki prognoz dotyczących stopy bezrobocia w 2020 r. kształtują się na poziomie nieodbiegającym istotnie od średniej krajowej.

- na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczać 3% PKB Unii

Na poziomie kraju nakłady na B+R w relacji do PKB do osiągnięcia w roku 2020 szacowane są na poziomie 1,7%. Województwo lubuskie wnosi wkład w osiągnięcie tego poziomu, deklarując w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego poziom 0,5%.

- należy osiągnąć cele „20/20/20” w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki)

Na poziomie kraju i regionu emisja gazów cieplarnianych zostanie ograniczona o 20 proc. w stosunku do roku 1990. Jeśli chodzi wskaźnik obrazujący udział energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii ogółem, to w regionie szacowany jest na poziomie 12,5% w roku 2020.

---

²Źródłami informacji danych wykorzystanych na potrzeby oddalenia regionu od celów Strategii Europy 2020 są: w przypadku danych krajowych – Umowa Partnerstwa oraz dane GUS, w przypadku danych regionalnych – SRWL oraz Bank Danych Lokalnych GUS.

- liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie;

W odniesieniu do sfery kształcenia cele krajowe strategii Europa 2020 określono jako zmniejszenie do 4,5% odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę oraz zwiększenie do 45% odsetka osób w wieku 30-34 lata posiadających wyższe wykształcenie. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w 2012r. odsetek osób przedwcześnie kończących naukę był w UE znacznie wyższy (12,8%) niż w Polsce, a cel strategii Europa 2020 dla UE określono na poziomie 10%, a więc zdecydowanie mniej rygorystycznym niż w przypadku Polski. Również odsetek osób posiadających wyższe wykształcenie wynosił średnio w UE 35,8% i był niższy niż w Polsce. Według danych Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 r. ok. 128 tys. osób w województwie ukończyło studia wyższe, tj. 14,4% ludności (według danych NSP w 2002 r. – 8,2%). Stopień przedwczesnego kończenia nauki, tj. odsetek osób kończących kształcenie i szkolenie przed ukończeniem szkoły ponadgimnazjalnej lub jej odpowiednika w systemie zawodowym, wynosi w Regionie Północno-Zachodnim obejmującym województwa: wielkopolskie, zachodniopomorskie i lubuskie) 6,4%. Średnia dla Polski jest podobna, wynosi 5,6%, a na tle całej Europy (13,5%) regiony naszego kraju wypadają bardzo dobrze.

- liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln,

Polska postawiła sobie za cel ograniczenie tej liczby o 1,5 mln osób. Na poziomie kraju w 2011 roku wykluczenie społeczne dotyczyło 27,2 % populacji, a najwyższe wartości wskaźnik zagrożenia ubóstwem osiągnął w województwach: lubelskim, świętokrzyskim oraz lubuskim. Szacuje się, że w roku 2020 wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym roku osiągnie wartość 13,1%.

Analiza w zakresie oddalenia regionu od celów Europy 2020, założeń UP w tym zakresie oraz sytuacja województwa w ujęciu społecznym i gospodarczym stanowiły podstawę do wyboru kierunków interwencji oraz doboru alokacji w ramach RPO – Lubuskie2020.

Powiązanie interwencji RPO-L2020 z inteligentnymi specjalizacjami

W wyniku prac nad określeniem obszarów inteligentnych specjalizacji, które identyfikowano w oparciu o potencjały regionu (gospodarcze, społeczne, instytucjonalne, przestrzenne oraz przyrodniczo-kulturowe) oraz o informacje na temat potencjału technologicznego w regionie, wyłoniono następujące obszary **inteligentnych specjalizacji** województwa lubuskiego, czyli obszarów o:

- największym potencjale rozwoju w przyszłości,
- zakotwiczonych w regionie i korzystających z potencjałów regionu,
- innowacyjnych oraz posiadających potencjał do tworzenia i wdrażania innowacji w przyszłości.

Wyłoniona w ten sposób lista inteligentnych specjalizacji ma charakter międzysektorowy. W ramach poszczególnych obszarów połączone zostały różne branże zidentyfikowane w regionie jako branże kluczowe (obecne bądź przyszłe). Są to:

- **Zielona Gospodarka:**

Bazuje na kierunkach związanych z dynamicznym rozwojem technologii środowiskowych, w tym ekoprzemysłu, ekoinnowacji oraz technologii OZE. Obejmuje rozwój technologii środowiskowych w szczególności w połączeniu z wysoko zaawansowanymi usługami środowiskowymi, biogospodarką

obejmującą praktycznie wszystkie sektory i związane z nią usługami oraz branżami powiązanimi (ICT, przemysł metalowy, procesy logistyczne). Zaproponowana specjalizacja ukierunkowana jest głównie na obszar technologiczny, usługi stanowiącymi uzupełniające.

- **Zdrowie i jakość życia:**

Bazuje na negatywnych trendach demograficznych związanych ze starzeniem się społeczeństwa, a także trendach poprawy jakości życia (m.in. jakość życia w chorobie, profilaktyka zdrowotna). Specjalizacja ta obejmuje rozwój metod leczenia na bazie technologii medycznych oraz aparatury medycznej. Wiąże się również z wysoko zaawansowanymi usługami medycznymi, turystyką zdrowotną, aktywnościami, takimi jak sport, rekreacja i wypoczynek oraz obszarami zdrowia, bezpiecznej żywności. Obejmuje również branże powiązane, tj. sektor ICT, przemysł metalowy, procesy logistyczne.

- **Innowacyjny (nowoczesny) przemysł tradycyjny:**

Specjalizacja obejmuje rozwój w obszarze innowacyjnych (nowoczesnych) przemysłów tradycyjnych, głównie: przemysłu motoryzacyjnego, przemysłu metalowego (przedsiębiorstwa zajmujące się wytwarzaniem maszyn, urządzeń, zespołów i części metalowych oraz konstrukcji i wyrobów spawanych), przemysłu drzewnego, meblarskiego i papierniczego. Zbudowana jest na bazie specyfiki regionu charakteryzującego się silną obecnością tradycyjnych sektorów gospodarki, w których obserwowany jest wzrost zatrudnienia i wielkości produkcji, ale wykorzystujących nowe technologie.

Obszary inteligentnych specjalizacji regionu będą wspierane przez realizację następujących Osi Priorytetowych RPO-L2020:

Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i Innowacje (w zakresie CT 1):

W ramach PI **1b** przewidywane jest wsparcie innowacyjności i aktywności B+R przedsiębiorstw. Zacieśnienie współpracy na polu B+R pomiędzy sferą nauki a gospodarką będzie realizowane poprzez wzmocnienie infrastruktury B+R jednostek naukowych oraz jej rozbudowę w przedsiębiorstwach. Wsparcie w obszarze B+R będzie ukierunkowane na projekty niezbędne do realizacji wszystkich wskazanych inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego. Wachlarz usług badawczo-rozwojowych jednostek naukowych będzie dopasowywany do bieżących potrzeb sektora gospodarki. **W ramach PI 1b wspierane projekty będą musiały realizować wszystkie inteligentne specjalizacje określone dla regionu.**

Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i Innowacje (w zakresie CT 3):

W ramach PI realizowanych w zakresie CT 3 wsparcie ukierunkowane jest na wzmocnienie konkurencyjności MŚP poprzez poprawę m.in. dostępu do funduszy i rynków, biznesowego know-how oraz zdolności do podnoszenia jakości łańcucha wartości. **Preferowane będą przedsięwzięcia wpisujące się w inteligentne specjalizacje określone dla województwa. Preferencje będą miały odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów.**

Oś Priorytetowa 3. Gospodarka niskoemisyjna (w zakresie CT 4):

W ramach PI realizowanych w zakresie CT 4 przedsięwzięcia ukierunkowane są na zmniejszenie emisyjności gospodarki, zwiększenie efektywności energetycznej budynków, zwiększenie stabilności dostaw energii, dywersyfikację źródeł energii poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii,

poprawę dostępu i jakości systemu transportowego. **W ramach PI Osi 3 największy nacisk położony będzie na realizację specjalizacji - zielona gospodarka. W najlepszy sposób odzwierciedla ona zakres wsparcia zaplanowany w ramach OP 3 dla CT4.**

Oś Priorytetowa 4. Środowisko i kultura (w zakresie CT 5 i CT 6):

PI zaplanowane do realizacji w ramach OP 4 obejmują swoim obszarem dwa aspekty postrzegania środowiska: z jednej strony poprzez techniczne wsparcie jego ochrony (m.in. ochrona przeciwpowodziowa, gospodarka odpadami) oraz promowanie jego walorów, natomiast z drugiej pozwalają na bardziej horyzontalne i komplementarne wspieranie działań w tym obszarze (m.in. ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego). **Odzwierciedleniem zakresu wsparcia w ramach OP 4 jest realizacja specjalizacji - zielona gospodarka oraz zdrowie i jakość życia.** Są one obszarowo najbardziej zbliżone do problematyki ujętej w OP 4.

Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy (w zakresie CT 8):

Działania w ramach OP 6 obejmują przedsięwzięcia służące podniesieniu jakości obecnych i przyszłych kadr gospodarki: pracowników przedsiębiorstw i osób pozostających bez zatrudnienia. **Dlatego też obszarowo zakres wsparcia wpisuje się realizację wszystkich inteligentnych specjalizacji województwa.** Podniesienie jakości kadr będzie miało wpływ na wszystkie aspekty realizacji specjalizacji w każdej z dziedzin gospodarki.

Oś Priorytetowa 7. Równowaga społeczna (w zakresie CT 9):

Działania realizowane w ramach OP 7 będą służyły zmniejszeniu obszarów wykluczenia społecznego i likwidowaniu dysproporcji występujących na obszarze województwa. **Dlatego też najbliższą tematycznie dla tego obszaru jest specjalizacja – zdrowie i jakość życia.** Podejmowanie współpracy różnych podmiotów i środowisk, która ma na celu niwelowanie różnic społecznych w dostępie do efektów rozwoju gospodarczego, przekłada się na komfort życia mieszkańców.

Oś Priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja (w zakresie CT 10):

Realizacja przedsięwzięć w ramach OP 8 wpisuje się we wspieranie wszystkich inteligentnych specjalizacji województwa. Edukacja w różnych aspektach – ogólnym, zawodowym wpływa na rozwój wszystkich kierunków określonych w zdiagnozowanych specjalizacjach.

Oś Priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna (w zakresie CT 9 i CT 10):

W ramach PI realizowane będą przedsięwzięcia poprawiające i unowocześniające infrastrukturę bezpośrednio wpływającą na jakość życia mieszkańców regionu. Działania te wpisują się w obszary wspierane przez inteligentne specjalizacje – **zdrowie i jakość życia.** Główny nacisk będzie położony na poprawę jakości infrastruktury społecznej, która przekłada się na komfort życia mieszkańców, ich stan zdrowia, rozwój.

Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/ sektorów objętych Regionalnym Programem Operacyjnym – Lubuskie 2020

Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów województwa lubuskiego w ujęciu tematycznym i terytorialnym stanowi podstawę do programowania działań w ramach regionalnego programu operacyjnego do roku 2020, w kontekście realizacji celów strategicznych na poziomie regionalnym i krajowym oraz Unii Europejskiej, sformułowanych w odpowiednich dokumentach. Przeprowadzenie analizy jest punktem wyjściowym do określenia zmian społeczno-gospodarczych, ukierunkowanych na realizację celów tematycznych polityki spójności, poprzez zaplanowaną interwencję publiczną z wykorzystaniem wsparcia funduszy Unii Europejskiej. Układ diagnozy określa wyzwania i potencjały w aspekcie osiągnięcia rozwoju inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu, co pozwala przedstawić warunki niezbędne, aby wnieść trwały wkład w osiągnięcie celów Strategii Europa 2020.

W przedstawionym opracowaniu wykorzystano wyniki badań wykonane na potrzeby diagnozy strategicznej Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, krajowych dokumentów strategicznych oraz innych opracowań związanych z badaniami wykonanymi na potrzeby polityki rozwoju. Istotnym elementem analizy są także dane statystyki publicznej pozyskane z Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze.

I. Uwarunkowania administracyjne i terytorialne

Województwo lubuskie położone jest w środkowozachodniej Polsce, w bezpośrednim sąsiedztwie Niemiec, tj. landów Brandenburgii i Saksonii. Od strony północnej graniczy z województwem zachodniopomorskim, od wschodniej z wielkopolskim, a od południowej z dolnośląskim. Atutem wynikającym z położenia geograficznego regionu jest dostępność szlaków komunikacyjnych o znaczeniu międzynarodowym, łączących zachód ze wschodem Europy oraz Skandynawię z południem kontynentu.

Na uwagę zasługuje międzymetropolitalne położenie województwa, w pobliżu aglomeracji berlińskiej, wrocławskiej, poznańskiej i szczecińskiej. Taki układ należy uznać z jednej strony za potencjał z uwagi na możliwość rozprzestrzeniania procesów rozwojowych z metropolii uznanych za ośrodki wzrostu, z drugiej natomiast powoduje on duże wyzwania w zakresie konkurencyjności i koncentracji zasobów. Jednocześnie region lubuski pozostaje w peryferyjnym położeniu względem stołecznego ośrodka państwa, Warszawy.

Największe miasta regionu, tj. Zielona Góra³ (ok. 120 tys. mieszkańców) i Gorzów Wielkopolski (ok. 125 tys. mieszkańców), dzielą między siebie funkcje ośrodków wojewódzkich i regionalnych ośrodków wzrostu. W Zielonej Górze zlokalizowana jest siedziba organów samorządu województwa (sejmiku, zarządu i marszałka), a w Gorzowie Wielkopolskim funkcjonuje siedziba organów administracji rządowej (wojewody). Odległość drogowa między miastami wojewódzkimi wynosi ok. 120 km, co powoduje ich niezależne względem siebie funkcjonowanie. Dwa główne lubuskie miasta należą w skali kraju do miast średnich. Z powodu braku silnego ośrodka metropolitalnego region ma ograniczoną zdolność podejmowania konkurencji w niektórych obszarach, wymagających dużych i dynamicznych miast metropolitalnych.

³ Z dniem 1 stycznia 2015 r. nastąpiło połączenie Miasta Zielona Góra z gminą o statusie wiejskim Zielona Góra.

Administracyjnie województwo dzieli się na 12 powiatów ziemskich, 2 miasta na prawach powiatu i 83 gminy. Cechą charakterystyczną regionu jest policentryczny układ osadniczy miast, których jest 42, a żyje w nich prawie dwie trzecie obywateli regionu. Do największych ludnościowo miast regionu oprócz ośrodków wojewódzkich, należą Nowa Sól (40,0 tys. mieszkańców – stan na 31 XII 2012 r.) i Żary (39,1 tys.) oraz Żagań (26,7 tys.) i Świebodzin (22,1 tys.). Równomierne rozmieszczenie miast na obszarze województwa należy uznać za potencjał rozwojowy, m.in. z uwagi na istotną rolę miast w koncentrowaniu usług publicznych, np. w zakresie edukacji, zdrowia, kultury.

Liczące nieco ponad 1 mln mieszkańców województwo lubuskie (przedostanie miejsce pod tym względem wśród województw w Polsce w roku 2012) charakteryzuje się relatywnie dobrymi wskaźnikami demograficznymi, o czym świadczy dodatni przyrost naturalny (wskaźnik 0,7 w roku 2012, 5 miejsce wśród województw w kraju) i niezbyt wysokie, ujemne saldo migracji. Obserwowane migracje ludności dotyczą głównie wymeldowania osób z większych miast na tereny wiejskie okalające silne ośrodki przemysłowo-usługowe, jak też napływ ludności do większych ośrodków w celu poszukiwania pracy. Korzystne są także wskaźniki dotyczące struktury wieku ludności, a wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym) wynosiła w 2012 r. 54 osoby na 100 i jest poniżej średniej krajowej. Gęstość zaludnienia wynosi 73 osoby na km², przy średniej dla kraju 123 osoby na km².

II. Rozwój inteligentny

Kreowanie inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego oznacza kierowanie interwencji publicznej do określonych obszarów, mających zasadniczy wpływ na uzyskanie konkurencyjności. Zalicza się do nich sektor B+R w zakresie tworzenia i wdrażania innowacji skutkujących osiągnięciem wzrostu gospodarczego, sektor edukacji, czyli wzmacnianie jakości kapitału ludzkiego oraz dostępność telekomunikacyjna (z zastosowaniem nowoczesnych technologii) i transportowa. Punktem odniesienia analizy wyzwań i potencjałów województwa lubuskiego w ramach osiągnięcia ścieżki rozwoju inteligentnego są Cele Tematyczne polityki spójności w następujących obszarach: wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji, zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych, podnoszenie konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury, promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych, inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie. Zakres analizy został poszerzony o ogólną ocenę sytuacji gospodarczej województwa.

Innowacyjna gospodarka regionalna

Produkt krajowy brutto (PKB)

Najbardziej ogólną i powszechną miarą gospodarki jest produkt krajowy brutto, mierzący finalny etap produkcji dóbr i usług. PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie lubuskim (per capita) w 2011 r. wyniósł 32,8 tys. zł i stanowił 82,7% średniej krajowej, która wyniosła ponad 39 tys. zł per capita. W tym zestawieniu region zajmuje 9. pozycję w rankingu województw, m.in. przed woj. opolskim, kujawsko-pomorskim oraz regionami Polski wschodniej⁴.

⁴ Rocznik Statystyczny Województw 2013, GUS.

Produkt krajowy brutto województwa lubuskiego w 2011 r. (w cenach bieżących) wyniósł 33552 mln zł, co stanowiło 2,2% PKB w kraju. W ostatnich latach wzrost produktu krajowego brutto liczony w cenach stałych był niższy niż średnio w kraju, jednak po wyraźnym spowolnieniu w 2009 r. (do 0,2%) w kolejnych latach uległ przyspieszeniu i wyniósł 2,7% w 2010 r. i 3,3% w 2011 r.⁵ Poziom PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca można uznać za umiarkowanie zadowalający. W klasyfikacji rozwoju ekonomicznego województw lubuskie należy do grona regionów o średnio rozwiniętym poziomie. Analiza PKB per capita w lubuskich podregionach pozwala uznać region za obszar o niewielkim stopniu zróżnicowania, przy czym nieco więcej PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca wypracowano w podregionie gorzowskim.

W roku 2011 w porównaniu do 2010 odnotowano wzrost PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca o 3,3% (w cenach stałych), a średnio dla Polski wzrost wyniósł 4,5%. Tempo wzrostu gospodarczego w ostatnich latach, mierzone dynamiką PKB per capita, można uznać w województwie lubuskim za umiarkowane. W stosunku do 2009 r. w Lubuskiem PKB per capita zwiększył się o 6,0% (w cenach stałych), wobec wzrostu o 8,5% średnio w Polsce. Dla porównania wskaźnik ten w pozostałych regionach Polski zachodniej kształtował się od 6,1% w Zachodniopomorskim do 6,5% w Opolskim i 7,2% w Wielkopolskim oraz do 11,0% w Dolnośląskim⁶.

Według danych Eurostat PKB wytworzony w 2011 r. w województwie lubuskim wyniósł 8143 mln €. Jest to przedostatni wynik w kraju. Warto podkreślić, iż w krajach Unii Europejskiej wartość PKB na 1 mieszkańca (wyrażoną we wspólnej umownej walucie - PPS) poniżej 75% średniej UE odnotowano w 63 regionach poziomu NUTS 2. W grupie tej znalazło się 15 polskich województw, w tym województwo lubuskie, które osiągnęło PKB na 1 mieszkańca w roku 2011 (w PPS) w wysokości 54% średniej UE. Słabszy wynik osiągnęło 6 województw. Dla Polski omawiany wskaźnik w roku 2011 ukształtował się na poziomie 65% średniej UE⁷. Analizy wskazują, że intensywne wykorzystanie różnego rodzaju środków UE pozytywnie wpływa na tempo wzrostu PKB w województwie lubuskim⁸.

Kondycja przedsiębiorstw

Charakterystyczną cechą gospodarki regionalnej jest wysoka liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (1052 w roku 2012, przy średniej dla Polski 1032), w tym duża liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego (w roku 2012 w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców 27, przy średniej dla Polski 19). Najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych było w 2012 r. w miastach na prawach powiatu (Gorzowie Wielkopolskim i Zielonej Górze) oraz w powiecie żarskim.

Na rozwój potencjału gospodarczego województwa ogromny wpływ ma kondycja mikro i małych przedsiębiorstw. Na koniec 2012 r., zgodnie z danymi statystyki publicznej, działało w regionie lubuskim 103 043 podmiotów gospodarki narodowej w przedziale od 0 do 9 osób, a liczba ogółem wyniosła 107 689 podmiotów. Dużych podmiotów, zatrudniających powyżej 250 pracowników, było 98. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, liczona na 100 osób w wieku produkcyjnym,

⁵ Diagnoza dotycząca działalności innowacyjnej w regionie przygotowana w oparciu o dane statystyczne statystyki publicznej na potrzeby raportu z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji, Zielona Góra 2014 r.

⁶ Produkt Krajowy Brutto, Rachunki Regionalne w 2011 r., GUS, Katowice 2013 r.

⁷ Dane Eurostat.

⁸ Wpływ polityki spójności na rozwój społeczno-gospodarczy Polski w latach 2004-2015 w świetle wyników badań makroekonomicznych Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013 r.

kształtuje się na poziomie 12, co jest średnim wynikiem w kraju⁹. W sektorze prywatnym najczęściej lubuskich firm sektora MSP działa m.in. w takich sekcjach jak: *Handel hurtowy i detaliczny, Naprawa pojazdów samochodowych, w tym motocykli, Budownictwo oraz Przetwórstwo przemysłowe*. W sektorze publicznym dominuje *Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości oraz Edukacja*¹⁰. Badania pierwotne sektora MSP w województwie lubuskim pokazują m.in. że firmy pozytywnie patrzą na sytuację w gospodarce i w branży, mają dobrą kondycję finansową i nie widzą zagrożeń związanych z utratą płynności finansowej, są otwarte na działalność w całej Polsce i wspólnym rynku UE, chętniej niż przeciętne MSP w innych regionach korzystają z finansowania zewnętrznego i skuteczniej niż średnio MSP w kraju korzystają ze środków UE, dostrzegają także potrzebę innowacji i są też skłonne do realizacji inwestycji w nowe produkty¹¹.

Sektor MSP odgrywa dużą rolę w zakresie zatrudnienia w regionie, natomiast osiąga niższe wskaźniki w ponoszeniu nakładów inwestycyjnych. Duża liczba wniosków składanych do dofinansowania w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 potwierdza jedną z barier rozwoju sektora MSP, tj. ograniczony dostęp do źródeł finansowania.

Na podstawie wyników badania skuteczności wsparcia procesów adaptacyjnych przedsiębiorstw w ramach PO KL¹² można stwierdzić, że podstawowym hamulcem rozwoju MSP, wskazywanym przez przedsiębiorców, są także wysokie koszty zatrudniania pracowników. Biorąc również pod uwagę rosnącą liczbę mikro podmiotów gospodarki narodowej w regionie, przy jednoczesnym wzroście stopy bezrobocia, można założyć, że sektor MSP będzie się powiększał i może ulegać dalszemu rozdrobnieniu. Powyższe może spowodować w dalszym okresie likwidację większych firm, a co za tym idzie – trudności w odnalezieniu się na rynku pracy osób zwalnianych. Potencjalne restrukturyzacje przedsiębiorstw i odchodzenie od tradycyjnych gałęzi przemysłu mogą wywołać negatywne zjawiska na rynku pracy. W tym kontekście wsparcie procesów adaptacyjnych w ramach PO KL (potwierdzają to również opinie właścicieli i pracowników firm objętych ww. badaniem) znacząco wpłynęło na ustabilizowanie stopy bezrobocia pomimo zwolnień w restrukturyzowanych przedsiębiorstwach, a główne zawody generujące bezrobocie w regionie uległy pewnemu odciążeniu poprzez zmianę kwalifikacji zawodowych pracowników.

Wskaźniki statystyczne pokazują, że w roku 2012 w porównaniu do 2011 spadły nakłady inwestycyjne ogółem w lubuskich przedsiębiorstwach¹³ na środki trwałe, zarówno jeśli chodzi o budynki, maszyny, jak i środki transportu. Największy spadek dotknął budownictwo, przemysł i firmy transportowe. Swoje inwestycje zwiększyły natomiast firmy zajmujące się handlem i naprawą pojazdów oraz zakwaterowaniem i gastronomią.

Z analizy danych dotyczących stanu lubuskiego przemysłu dostępnych za rok 2011 i 2012 wynika, że dynamika produkcji sprzedanej przemysłu¹⁴ liczona w cenach stałych pokazuje spadek, tzn. nie osiągnęła poziomu z roku poprzedniego. Przy czym spadek produkcji sprzedanej pogłębił się w roku 2012

⁹Dane GUS dla województwa lubuskiego za rok 2012 pochodzą z Raportu o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubuskiego w 2012 r., z maja 2013 oraz Banku Danych Lokalnych GUS.

¹⁰Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, PARP, Warszawa 2011.

¹¹Prezentacja wyników badania przygotowanego przez PKPP Lewiatan w ramach projektu „Monitoring Kondycji Sektora MSP W Latach 2010-2012” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Realizacja wywiadów – CBOS. Badanie przeprowadzone w okresie 03 kwietnia - 10 lipca 2012 r. na losowej próbie 1500 MSP. Materiał z konferencji w Zielonej Górze z dnia 12 grudnia 2012 r.

¹²Raport końcowy badania „Ocena skuteczności i efektywności wsparcia udzielonego w województwie lubuskim w ramach Poddziałania 8.1.1 PO KL Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw i Poddziałania 8.1.2 PO KL Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie”, Zielona Góra, listopad 2013.

¹³Dane GUS dotyczą przedsiębiorstw o liczbie pracujących 50 osób i więcej.

¹⁴Dane GUS dotyczą podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

(dynamika była niższa niż w latach poprzednich). Przeciętnie w Polsce, zarówno w roku 2011, jak i 2012, produkcja sprzedana przemysłu wzrosła, przekraczając poziom z roku poprzedniego, jednak obniżeniu uległo tempo wzrostu. Warto zauważyć, że udział sektora MSP w produkcji sprzedanej przemysłu kształtuje się od kilku lat na wyższym poziomie niż przeciętnie w kraju, np. w roku 2011 wyniósł w Lubuskiem 41,8%, a średnio w Polsce 36,1%.

Biorąc pod uwagę wartość produkcji sprzedanej przemysłu oraz udział w przeciętnym zatrudnieniu w 2012 r., za mocną branżę wojewódzkiej gospodarki uznać można produkcję pojazdów samochodowych, przyczep i naczep oraz produkcję artykułów spożywczych. Wysoką wartość produkcji sprzedanej przemysłu generują także firmy produkujące wyroby z drewna, korka, słomy i wikliny oraz branża papiernicza. Natomiast produkcja wyrobów z metali ma drugie miejsce pod względem udziału w zatrudnieniu.

Sektor usług jest dla gospodarki województwa lubuskiego bardzo istotny, ponieważ wytwarza się w nim większość wartości dodanej (ok. 58% w 2010 r.). Produktywność pracy w tym sektorze (mierzona przeciętną wartością dodaną brutto wytworzoną przez statystycznego pracownika) wyniosła w 2008 r. około 81 tys. zł, co jest wynikiem niższym o około 12% od średniej krajowej (wynoszącej prawie 93 tys. zł). W kolejnych latach szacowany jest wzrost wydajności, tempo wzrostu będzie jednak wolniejsze od przeciętnej w Polsce. Liczbę pracujących w najbliższych latach prognozuje się na stabilnym poziomie ok. 250 tys. osób. Natomiast liczba pracujących w podsektorze usług rynkowych w województwie lubuskim w roku 2020 szacowana jest na około 158 tys. osób, co stanowi 8% więcej niż liczba obserwowana obecnie (zbliżony wzrost prognozowany jest w układzie ogólnopolskim).

Ważną rolę w kondycji gospodarczej regionu odgrywa eksport. Od 2007 r. wartość eksportu rośnie systematycznie w ujęciu rocznym, a na koniec 2011 wyniosła 15,911 mld zł, stanowiąc 2,89% udziału w eksporcie krajowym (11 miejsce wśród województw). Główne kierunki eksportu, poza Niemcami (które są głównym partnerem w handlu zagranicznym) to Francja, Holandia, Wielka Brytania. Najwięcej towarów eksportuje się w grupie *Maszyny i urządzenia elektryczne oraz ich części, rejestratory i odtwarzacze dźwięku, rejestratory i odtwarzacze obrazu i dźwięku oraz części i akcesoria do tych artykułów* (20,60% udziału w eksporcie województwa w 2011 r.), *Pojazdy nieszynowe oraz ich części i akcesoria* (12%) oraz produkty z grupy 94, m.in. meble, pościel, materace, poduszki, reklamy świetlne, budynki prefabrykowane (11,38%)¹⁵.

Czynnikami zwiększającym lokowanie w regionie nowych inwestycji, w tym zagranicznych, są funkcjonujące strefy inwestycyjne, objęte zwolnieniami podatkowymi w ramach Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (K-S SSE) oraz Wałbrzyskiej SSE (podstrefa w Szprotawie). W 2012 r. wartość nowych inwestycji pozyskanych w lubuskich podstrefach K-S SSE wyniosła ok. 77 mln zł. Inwestorzy pochodzili z Cypru, Niemiec, Chin i reprezentowali branżę komputerów, wyrobów elektrycznych i optycznych oraz wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych. Wartość inwestycji w K-S SSE w rekordowym roku 2011 przekroczyła ponad miliard zł (a kapitał pochodził głównie z Hiszpanii, Niemiec, Holandii i Włoch).

Sektor MŚP stanowi ważny potencjał rozwojowy w regionie lubuskim, który przy odpowiednim wsparciu, szczególnie w kontekście innowacyjności, wpłynie pozytywnie na konkurencyjność regionalnej gospodarki. Sektor przedsiębiorstw, szczególnie przemysłowych, musi sprostać wyzwaniom wynikającym

¹⁵ Analiza potencjału eksportowego województwa lubuskiego, opracowanie na zlecenie COIE, Zielona Góra 2013.

z ogólnego spowolnienia gospodarczego w kraju i Europie. W rozwoju ekonomicznym województwa istotne jest dalsze wzmocnienie eksportu (szczególnie wysoko przetworzonych produktów), który dzięki korzystnemu położeniu regionu i przygotowanym terenom inwestycyjnym również stanowi potencjał rozwojowy.

Innowacyjność i nauka

Ograniczeniem utrudniającym rozwój społeczno-gospodarczy regionu jest niewystarczająca innowacyjność gospodarki. Nakłady poniesione na prace w zakresie działalności badawczo-rozwojowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2011 r. wyniosły w województwie lubuskim około 55 zł (wobec ponad 303 zł średnio w kraju)¹⁶.

Według danych Eurostatu nakłady na działalność badawczo-rozwojową w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie lubuskim w 2007 r. wynosiły zaledwie 3,2 €. Stanowi to niski wynik w porównaniu ze średnią krajową (14 €) oraz rezultatami notowanymi przez sąsiednie województwa: dolnośląskie (13,3 €) i wielkopolskie (14,4 €). Skalę różnicowania pomiędzy regionami Polski a regionami innych krajów Europy Zachodniej oddaje także porównanie do dwóch sąsiadujących z Lubuskim landów niemieckich. W tym samym roku w Brandenburgii na działania z zakresu B+R wydawano 67,5 € per capita, a w Saksonii aż 293,2 €.

Pozytywnym zjawiskiem jest jednak wzrost nakładów na B+R w relacji do PKB, bowiem w roku 2008 i 2009 wyniósł on 0,10%, natomiast w 2010 r. 0,14% (ceny bieżące), przy średniej dla Polski w 2010 r. 0,74%. W podanym roku mniejszy wskaźnik w kraju zanotowało jedynie województwo opolskie. Warto zauważyć, że więcej nakładów na B+R w województwie lubuskim ponoszonych jest w szkolnictwie wyższym niż w sektorze przedsiębiorstw. Wyzwaniem, któremu należy sprostać w perspektywie kilku najbliższych lat, jest nie tylko wielkość, ale i zmiana struktury wydatków, tj. zwiększenie udziału sektora prywatnego w finansowaniu działalności innowacyjnych oraz związanej z badaniami i rozwojem.

Niepokojący jest systematyczny spadek nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle w przeliczeniu na 1 mieszkańca, bowiem o ile w roku 2008 wyniósł on ok. 355 zł, to w 2011 r. już 230, przy średniej krajowej 540. Wyraźnie natomiast spadł udział produkcji sprzedanej wyrobów nowych lub istotnie ulepszonych w przedsiębiorstwach przemysłowych w wartości sprzedaży wyrobów ogółem z 17% w 2008 do ok.4% w roku 2010 i 2011. W latach 2009-2011 około 11% lubuskich przedsiębiorstw przemysłowych ponosiło nakłady na działalność innowacyjną, w przeliczeniu ogółem dla Polski wskaźnik ten wykazał tendencję spadkową z ok. 14,4% do 12,8%. W grupie przedsiębiorstw usługowych omawiany wskaźnik w roku 2011 był niższy niż w grupie przedsiębiorstw przemysłowych, zarówno w województwie lubuskim, wynosząc 6%, jak i średnio w Polsce, gdzie wyniósł 9,6%.

Niekorzystnym zjawiskiem w województwie lubuskim jest niewielka liczba udzielonych patentów, w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców (w porównaniu do innych województw), przy czym rozkład roczny jest mocno zróżnicowany, np. w roku 2010 liczba ta wyniosła 7, w 2011 r. -19, a w 2012 - 10. Natomiast liczba zgłoszonych wynalazków w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców wzrosła w latach 2010 i 2011 z 27 do 49, w Polsce średnio z 83 do 101.

Kapitał ludzki w sektorze badań i rozwoju w województwie lubuskim, pod względem ilościowym również należy do najniższych w kraju, bowiem liczba zatrudnionych w sferze B+R w przeliczeniu na 1000 osób

¹⁶ Diagnoza dotycząca działalności innowacyjnej w regionie przygotowana w oparciu o dane statystyczne statystyki publicznej na potrzeby raportu z realizacji Lubuskiej Regionalnej Strategii Innowacji, 2013, Lubuski Ośrodek Badań Regionalnych, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze.

aktywnych zawodowo w 2011 r. wyniosła 1,7, sytuując region na przedostatnim miejscu w kraju. Średnia wartość tego wskaźnika w Polsce w podanym roku wyniosła 4,8. Wzrasta jednak liczba jednostek, w których wystąpiła działalność B+R, tj. z 17 w 2009 do 31 w 2011 r., w tym wzrost w przedsiębiorstwach w tym okresie zwiększył się z 12 do 26. Niemniej jednak województwo lubuskie jest regionem o najmniejszej liczbie szkół wyższych (które są wiodące w zakresie prowadzenia badań naukowych) oraz jednostek naukowych, których zanotowano 17. Ponadto jest jednym z trzech województw w Polsce, w którym nie ma żadnej placówki Polskiej Akademii Nauk oraz Instytutu Badawczego¹⁷. W uczelniach wyższych w województwie lubuskim najsilniej reprezentowany jest kapitał ludzki w obszarze nauk humanistycznych i nauk technicznych¹⁸.

Dużą rolę w tworzeniu i wdrażaniu rozwiązań innowacyjnych dla gospodarki odgrywają osoby z wykształceniem wyższym, szczególnie kierunków ścisłych i inżynieryjnych, z uwagi na rozwój nowych technologii. Na przestrzeni lat 2006 - 2011 liczba studentów szkół wyższych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w województwie lubuskim systematycznie spadała z 361 do 233. Sąsiednie województwa: wielkopolskie, zachodniopomorskie i dolnośląskie również odnotowały spadek, jednak nie tak duży jak w Lubuskiem. Interesujące jest porównanie do podobnego pod względem liczby mieszkańców regionu opolskiego, w którym z roku na rok od 2006 do 2010 r. odnotowano wzrost liczby studiujących. Liczba absolwentów kierunków ścisłych i inżynieryjnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2011 r. w województwie lubuskim także należała do najniższych w kraju, wynosząc 6,3 i osiągając ok. 50% średniej wartości tego wskaźnika dla Polski, wynoszącej 12,7.

Koncentracja uczestników studiów doktoranckich w największych ośrodkach akademickich jest jeszcze silniejsza niż w przypadku studiów wyższych. Ośrodki akademickie, takie jak: Warszawa, Kraków i Wrocław, kształciły w roku akademickim 2011/2012 największą liczbę doktorantów – łącznie 50,3% ogółu. W Warszawie stanowili oni 25,4%, natomiast województwa: świętokrzyskie (0,4% - 162 doktorantów) i lubuskie (0,3% - 114 doktorantów) skupiają najmniejszą liczbę wszystkich uczestników studiów doktoranckich w Polsce. Zbliżone ludnościowo do lubuskiego województwo opolskie kształciło łącznie 388 doktorantów, czyli ponad 3 razy więcej niż w województwie lubuskim. W świetle powyższych danych w najbliższych latach poważnym wyzwaniem będzie realizacja działań zmierzających do podniesienia atrakcyjności procesu dydaktycznego na poziomie wyższym, w tym ukierunkowanego na wzmocnienie kapitału ludzkiego w kontekście szeroko rozumianej innowacyjności.

Lubuskie uczelnie pozyskały w latach 2010-2012 ok. 40 mln zł na realizację projektów badawczych finansowanych przez MNiSW, NCN oraz NCBR, podobnie jak uczelnie z województw opolskiego i świętokrzyskiego¹⁹. Liczba projektów naukowych dofinansowywanych w systemie grantowym pokazuje, że innowacyjne badania prowadzone są w największych metropoliach i miastach wojewódzkich. Region, który nie posiada licznych jednostek naukowych, jak lubuskie, w tym nie posiadając żadnej placówki PAN, osiąga niskie wskaźniki innowacyjności.

Mapa inwestycji w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego²⁰ pokazuje, że najwięcej środków finansowych w województwie lubuskim wykorzystano na wsparcie infrastruktury w obszarach: a) nauk technicznych, b) nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, c) nauk medycznych i nauk o zdrowiu oraz nauk o kulturze

¹⁷ Nauka w Polsce, Edycja 1., raport Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2013.

¹⁸ Nauka w Polsce, Edycja 1., raport Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2013.

¹⁹ Nauka w Polsce, Edycja 1., raport Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2013.

²⁰ Mapa inwestycji w obszarze nauki i szkolnictwa wyższego, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, <http://www.nauka.gov.pl/ministerstwo/inwestycje-w-obszarze-nauki-i-szkolnictwa-wyzszego/>

fizycznej. Rozwój Parku Naukowo–Technologicznego Uniwersytetu Zielonogórskiego w Nowym Kisielinie (PNTUZ) oraz Parku Technologii i Logistyki Przemysłu INTERIOR w Nowej Soli, jak również działania zmierzające ku rozwojowi Gorzowskiego Ośrodka Technologicznego (Park Przemysłowo–Naukowy) to kluczowe inwestycje wpisane w Strategię Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, które mają wzmocnić innowacyjność województwa lubuskiego, w kontekście infrastruktury B+R, niezbędnej do wzmocnienia badań i transferu technologii. Inwestycje przygotowujące PNTUZ i INTERIOR do rozpoczęcia działalności dofinansowane były w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013.

Podsumowując wyniki analizy statystycznej, sektor innowacji i B+R w województwie lubuskim musi sprostać poważnym wyzwaniom w zakresie zwiększenia nakładów na ten rodzaj działalności oraz potrzebuje wzmocnienia kadrowego i instytucjonalnego, a także wsparcia mechanizmów umożliwiających transfer technologii do gospodarki i komercjalizację wyników badań.

Instytucje otoczenia biznesu i klastry

Przedsiębiorczość w województwie wspierana jest przez szereg instytucji takich jak: izby gospodarcze, agencje rozwoju, organizacje pracodawców, fundacje, stowarzyszenia, centra rozwoju przedsiębiorczości. Istotnym elementem systemu wsparcia przedsiębiorców są inkubatory przedsiębiorczości wspierające osoby rozpoczynające działalność biznesową. Powstające parki przemysłowe i naukowo-technologiczne oraz pozostałe instytucje badawczo-rozwojowe mają za zadanie wzmocnić innowacyjny potencjał lubuskich firm. Lubuscy przedsiębiorcy korzystają także z instrumentów wsparcia finansowego. Na obszarze województwa lubuskiego działają: Lubuski Fundusz Poręczeń Kredytowych w Zielonej Górze, Lubuski Fundusz Pożyczkowy przy Agencji Rozwoju Regionalnego S. A. w Zielonej Górze oraz lokalne fundusze pożyczkowe.

Z informacji zebranych przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego wynika, że aktywnie działa w regionie ok. 30 instytucji otoczenia biznesu, w tym więcej w południowej części województwa. Wsparcie oferowane przez lubuskie IOB dla firm ma różnorodne formy. Najczęściej są to szkolenia, warsztaty, porady, doradztwo i konferencje, a w przypadku klastrów i izb branżowych także imprezy wystawiennicze, seminaryjno-szkoleniowe i targowe. Popularną formą działalności IOB stanowi wsparcie firm w zakresie eksportu produktów, kojarzenia z partnerami biznesowymi, rzadziej organizowanie zagranicznych misji gospodarczych. Stosunkowo niewiele działań IOB ukierunkowanych jest na podniesienie innowacyjności, tj. wykorzystanie prac badawczych w przedsiębiorstwach i wyszukiwanie oraz wdrażanie nowych technologii.

Badania stanu i potrzeb, szczególnie sektora MSP, wskazują na potrzebę wzmocnienia instrumentów inżynierii finansowej, szczególnie z zakresie działalności innowacyjnej. W zakresie realizacji projektów finansowanych ze środków UE firmy wskazują m.in. na takie bariery jak długie oczekiwanie na refundację własnych środków zaangażowanych w realizację projektów, mimo terminowego składania raportów i otrzymywania certyfikatów, co powoduje u realizatorów projektów chwilowe utraty płynności finansowej, zbyt skomplikowane procedury oraz system sprawozdawczości i rozliczeń projektów UE, trudności w uzyskaniu zewnętrznego źródła finansowania w celu zapewnienia płynności finansowej niezbędnej do prawidłowej realizacji projektu, brak możliwości finansowania ze środków UE specjalistycznej kadry do zarządzania projektami²¹.

²¹ Badania własne Departamentu Rozwoju Regionalnego i Współpracy Zagranicznej, Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2013.

Analizując rozwój klastrów na terenie województwa lubuskiego, należy stwierdzić, iż aktywność podmiotów w zakresie ich tworzenia jest mniejsza niż w innych regionach. Wynika to m.in. z dużego rozdrobnienia sektora prywatnego, małej liczby innowacyjnych rozwiązań wdrażanych w przedsiębiorstwach, mniejszej niż w innych województwach liczby ośrodków B+R, jak też braku wyraźnych więzi wskazujących na powstawanie klastrów. Do połowy 2013 r. w województwie lubuskim odnotowano kilkanaście inicjatyw, które można uznać za klastry, inicjatywy klastrowe, organizacje klastropodobne oraz inicjatywy w fazie pomysłu. Wśród sformalizowanych klastrów w Lubuskiem znajduje się: Lubuski Klaster Metalowy z siedzibą w Gorzowie Wlkp., Klaster Archiwizacji Cyfrowej w Nowej Soli, Stowarzyszenie „Lubuski Klaster Energetyki Odnawialnej i Efektywności Energetycznej”, Klaster Edukacji Lubuskie Brandenburgia – Gorzów Wlkp., klaster TSL – Transport Spedycja i Logistyka (Świebodzin)²².

Nowoczesne technologie informacyjne i komunikacyjne

W 2007 r. prawie co drugie gospodarstwo domowe w województwie lubuskim posiadało komputer, ale niecałe 35% gospodarstw domowych miało dostęp do Internetu. Liczba gospodarstw domowych posiadających komputer z dostępem do Internetu w roku 2011 stanowiła prawie 60% (przy blisko 63% posiadających komputer). Natomiast dostęp do Internetu szerokopasmowego w 2011 r. był możliwy w 41% lubuskich gospodarstwach domowych.

Ponad 90% lubuskich przedsiębiorstw (powyżej 9 pracowników) posiada dostęp do Internetu i większość z nich w 2011 roku używało Internetu do kontaktów z administracją. Natomiast tylko ok. 56% posiadało w 2012 r. stronę internetową, tj. o ponad 11 punktów procentowych mniej niż średnio w Polsce. Jeszcze mniej, bowiem nieco ponad 41%, wykorzystywało stronę internetową do prezentacji wyrobów czy cennika (przeciętnie w Polsce wskaźnik wyniósł nieco ponad 51%).

Zarówno konkurencyjność gospodarki, jak i społeczeństwa, wymaga zapewnienia jak najszerzego dostępu do szerokopasmowego Internetu oraz upowszechnianie jego wykorzystania w każdej dziedzinie życia społeczno-gospodarczego.

Lubuskie jest jednym z liderów we wdrażaniu projektów związanych z budową społeczeństwa informacyjnego. Łącznie w województwie lubuskim realizowanych jest 17 projektów dofinansowywanych z Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego. Doskonałym przykładem jest projekt „Szerokopasmowe Lubuskie”, czyli budowa sieci szkieletowo-dystrybucyjnej, która ma poszerzyć dostęp do sieci szerokopasmowej i zlikwidować wykluczenie cyfrowe. To największy projekt realizowany w województwie lubuskim w dziedzinie rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Inwestycja obejmuje aż 326 miejscowości, przyczyniając się do zmniejszenia skali wykluczenia cyfrowego. Z powodzeniem realizowane są projekty związane z dostępem do usług elektronicznych w obszarze kultury, zdrowia, czy administracji. W perspektywie roku 2020 istnieje potrzeba sukcesywnego wdrażania projektów obejmujących wykorzystanie nowoczesnych technologii w poszerzaniu dostępu do usług publicznych, m.in. edukacyjnych, z zakresu zdrowia, kultury.

Infrastruktura transportowa

Czynnikiem mającym istotny wpływ na tworzenie warunków rozwoju inteligentnego oraz rozwoju zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu jest infrastruktura komunikacyjna, warunkująca dostępność regionu w wymiarze zewnętrznym i wewnętrznym. Dostępność komunikacyjna wpływa na

²² Jak wyżej.

konkurencyjność gospodarki regionalnej poprzez oferowanie m.in. dogodnych lokalizacji inwestycyjnych. Dzięki dobrej infrastrukturze komunikacyjnej dróg krajowych poprawia się również dostęp do różnego rodzaju usług publicznych, w tym usług specjalistycznych dostępnych poza regionem.

W przyjętej przez UE (listopad 2013 r.) nowej sieci korytarzy transeuropejskich sieci bazowej TEN-T znalazł się, przechodzący przez środek Lubuskiego, korytarz Morze Północne – Bałtyk oraz, zahaczająca o powiat strzelecko-drezdenecki, odnoga korytarza Bałtyk – Adriatyk.

Dla zwiększenia dostępności zewnętrznej i wewnętrznej dla województwa lubuskiego istotna jest realizacja inicjatywy pn. Środkowoeuropejski Korytarz Transportowy CETC-ROUTE65, wyznaczonej wzdłuż drogi E65 ze Skanii w Szwecji na Kretę w Grecji (obecnie praktycznie do Zagrzebia i Triestu). Ciągami komunikacyjnymi w tym korytarzu, ważnymi dla rozwoju regionu lubuskiego, są:

- międzynarodowa droga E65 (droga krajowa nr 3, w części ekspresowa S3) Świnoujście - Szczecin – Gorzów Wlkp. - Zielona Góra - Legnica - Jakuszcze/Lubawka - Praga - Bratysława,
- międzynarodowa linia kolejowa C-E59 (pasażersko-towarowa, będąca odgałęzieniem linii E59) Świnoujście- Szczecin - Zielona Góra - Wrocław - Międzyzlesie,
- międzynarodowa droga wodna E30 (Odra) oraz międzynarodowa droga wodna E70.

Realizacja przedsięwzięć związanych z tym korytarzem jest szczególnie ważna dla pełnej integracji przestrzennej i funkcjonalnej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec²³.

Najpilniejsze potrzeby wiążą się z dokończeniem budowy autostrady A18 (wraz ze zjazdami) oraz budową lub modernizacją sieci zjazdów i dróg udostępniających połączenia autostradowe, w tym A2. Szczególnie istotne dla spójności regionu jest dokończenie drogi ekspresowej S3. Wciąż niezakończone pozostają inwestycje drogowe dotyczące budowy nowych obwodnic miast. Istnieje potrzeba rozbudowy sieci dróg regionalnych, a także przepraw mostowych na Odrze i Nysie Łużyckiej. Podstawowy układ sieci drogowej województwa tworzą przede wszystkim publiczne drogi krajowe, wojewódzkie oraz powiatowe o łącznej długości około 6 tys. km. Drogi krajowe stanowią 15,1% układu podstawowego województwa, drogi wojewódzkie 26,4%, a drogi lokalne 58,5%. Jednocześnie pomimo dość dobrej gęstości i jakości sieci dróg krajowych, stan dróg regionalnych wymaga pilnych inwestycji polepszających ich parametry. Drogi regionalne w niewystarczający sposób uzupełniają sieć dróg krajowych, zarówno pod względem gęstości, jak i przepustowości. Drogi wojewódzkie są niedostosowane do współczesnych wymagań parametrów funkcjonalnych i technicznych (szerokość jezdni, równość i nośność nawierzchni).

Infrastruktura kolejowa regionu jest rozwinięta stosunkowo dobrze pod względem gęstości linii (szczególnie przeliczając ją na liczbę mieszkańców oraz odnosząc do stosunkowo zwartego systemu osadniczego) i osiągalności czasowej. Większości mieszkańcom regionu (90%) dojazd do przynajmniej jednego z dwóch miast wojewódzkich zajmuje mniej niż godzinę. Jednakże ogólny stan techniczny eksploatowanej w województwie sieci kolejowej jest niezadowolający i obecnie tylko niektóre odcinki linii położone na terenie województwa są w dobrym stanie technicznym. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest duża gęstość linii kolejowej i wynikające z tego faktu niedoinwestowanie linii, co bezpośrednio przekłada się na ich parametry eksploatacyjne, a w szczególności na zmniejszenie prędkości pociągów. Zły stan infrastruktury kolejowej rzutuje na ruch towarowy i pasażerski, w tym turystyczny, wpływa na obniżenie bezpieczeństwa, wydłużenie czasów przejazdów i zwiększenie zużycia energii.

²³ Studium integracji przestrzennej polskiej części pogranicza Polski i Niemiec (IPPON), czerwiec 2013.

W odniesieniu do średniej krajowej województwo lubuskie wyróżnia się także długością linii kolejowych (6,9 km na 100 km²), jednak stan techniczny tej infrastruktury wymaga modernizacji. Z uwagi na peryferyjne położenie regionu względem głównych ośrodków miejskich kraju dotkliwy dla mieszkańców jest także niedostatek połączeń dalekobieżnych z innymi dużymi miastami. W ostatnim czasie nastąpiły zmiany w infrastrukturze kolejowej regionu. Zmodernizowano ważne linie kolejowe (również dzięki wsparciu środków unijnych): Gorzów Wlkp. – Kostrzyn nad Odrą, Gorzów Wlkp. – Zbąszynek oraz Zbąszynek – Czerwieńsk. Zrealizowano również budowę tzw. łącznicy Pomorsko – Przylep, która jest pierwszym w województwie lubuskim (i całej zachodniej Polsce) odcinkiem linii kolejowej realizowanym od podstaw w dziewiczym terenie po wojnie. Inwestycja znacząco wpłynęła na skrócenie czasu podróży z Zielonej Góry do Poznania i Warszawy. Wśród kluczowych zadań w zakresie kolei należy wymienić rozbudowę i modernizację linii kolejowej nr 273 (CE-59), przebiegającej od Głogowa przez Zieloną Górę i Kostrzyn nad Odrą, linii nr 203 na północy województwa lubuskiego oraz linii nr 275 na południu regionu oraz linii nr 14 na odcinku Forst – Żary –Żagań.

Peryferyjne położenie województwa lubuskiego względem ośrodka centralnego jest minimalizowane poprzez działalność portu lotniczego Zielona Góra w Babimoście, który pozwala skrócić drogę z województwa lubuskiego do Warszawy do ok. półtorej godziny. Port w 2012 r. obsłużył nieco ponad 12 tys. pasażerów²⁴ i został zaliczony do najdynamiczniej rozwijających się portów lotniczych w kraju (63% więcej pasażerów niż rok wcześniej). W 2013 r. spodziewany jest dalszy wzrost liczby pasażerów, która może przekroczyć nawet 30 tys. osób.

Transport zbiorowy

Wskaźnik GUS (z roku 2008 – brak danych w kolejnych latach) „ludność w miastach obsługiwanych przez zakłady komunikacji miejskiej w % ogółu ludności miast” wskazywał 50,5% dla ludności miast lubuskiego i 77,1% średnio dla Polski. Z trwającej dyskusji publicznej, szczególnie w dwóch głównych aglomeracjach miejskich: gorzowskiej i zielonogórskiej, wynika potrzeba rozbudowy i modernizacji infrastruktury i taboru transportu publicznego oraz koordynacji różnych systemów komunikacji zbiorowej (m.in. autobusowej, kolejowej), w tym uzupełnianie się rozkładów jazdy czy wprowadzanie jednolitego systemu taryfowego. Szczegółowa diagnoza, potrzeby i wyzwania w tym zakresie zostaną określone w powstających planach rozwoju transportu zrównoważonego.

Warto zauważyć, że w coraz większym stopniu do komunikacji, a nie tylko w celach rekreacyjnych, wykorzystywane są ścieżki rowerowe. Udostępniany przez GUS od 2011 r. wskaźnik liczby ścieżek rowerowych pokazuje, że w roku 2012 w województwie lubuskim na 10 tys. km² było 264 km ścieżek rowerowych (w roku 2011 było 186,5 km) i liczba ta była wyższa od średniej dla Polski, wynoszącej 222,4 km w 2012 roku (184,9 km² w 2011 roku).

Sprostanie wyzwaniom związanym z transportem wymaga podjęcia działań wymuszających zasadniczą modernizację sieci dróg kołowych i kolejowych, zarówno tranzytowych, jak i o wewnętrznym, wojewódzkim znaczeniu. Najpilniejszym zadaniem jest realizacja korytarza transportowego północ-południe (CETC). Nie mniej istotna jest budowa sieci dróg udostępniających połączenia autostradowe. Rozwój turystyki wymagać będzie poprawy dostępności obszarów atrakcyjnych przyrodniczo, łącznie z odpowiednim zapleczem logistycznym, np. w postaci parkingów, punktów informacji. Ważne jest stopniowe wyprowadzanie ruchu tranzytowego z ośrodków miejskich regionu oraz rozwój przyjaznego

²⁴ Według danych Urzędu Lotnictwa Cywilnego; <http://www.ulc.gov.pl/>

środowisku transportu zbiorowego. Przywrócenia funkcji transportowych wymaga układ rzeczny województwa (Odra, Warta). Ważną rolę w poprawie dostępności komunikacyjnej województwa odegrać powinien dalszy rozwój lotniska w Babimoście. Geograficzne położenie województwa lubuskiego oraz tranzytowe szlaki komunikacyjne przebiegające przez region predestynują do lokowania na tym obszarze węzłów transportu multimodalnego.

Stworzenie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki regionalnej, która będzie podstawą inteligentnego rozwoju wymaga głównie wsparcia w zakresie wzmocnienia wdrożeń innowacyjnych w gospodarce (badania mające szansę na komercjalizację wyników, transfer technologii), wsparcia sektora przedsiębiorstw, szczególnie od strony inwestycji w innowacyjne produkty i usługi, zapewnienia odpowiednich warunków finansowych (dotacje, kredyty itp.), doradztwa (IOB, klastry, parki) oraz rozwoju wysokiej jakości kapitału ludzkiego i infrastruktury technicznej, w tym dostępu do nowoczesnych sieci telekomunikacyjnych i transportowych.

III. Rozwój zrównoważony

Celem rozwoju zrównoważonego w kontekście Strategii Europa 2020 jest wsparcie zmiany w kierunku gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów środowiska i niskoemisyjnej oraz dążenie do wyeliminowania zależności wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska przyrodniczego. Analiza wyzwań i potencjałów w kontekście rozwoju zrównoważonego obejmuje zakresem przedmiotowym następujące Cele Tematyczne polityki spójności: **ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów, wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach, promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem.**

Zagrożenia naturalne

Na obszarze Polski, w tym na terenie województwa lubuskiego, występuje duże zagrożenie powodzią, których przyczyną są nierównomierne opady oraz spływ wód rzekami z południa na północ. Województwo lubuskie należy do rejonów, w których mają miejsce zarówno powodzie opadowe, jak i roztopowe. Dodatkowo postępujące zmiany klimatu przyczyniają się do zwiększenia częstotliwości pojawiania się ekstremalnych zjawisk pogodowych, których skutkiem są liczne susze oraz podtopienia. Polska zachodnia zalicza się również do terenów szczególnie zagrożonych suszą hydrologiczną²⁵.

Katalog zdarzeń związanych ze zmianą klimatu jest o wiele szerszy i można do niego zaliczyć m.in. częstsze ekstrema temperatury, wyższe temperatury wody, większe zróżnicowanie pól, a także zwiększone ryzyko pożarów lasów.

W przypadku niepodjęcia odpowiednich działań przystosowujących koszty z tym związane mogą być ok. 5 razy wyższe od wartości kapitału, który trzeba zainwestować, aby temu przeciwdziałać²⁶.

Przez województwo lubuskie przepływa wiele większych rzek Polski (m.in. Odra, Warta, Bóbr, Noteć, Nysa Łużycka). Według raportu pn. „Wstępna ocena ryzyka powodziowego”, który miał na celu wyznaczenie obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi (obszarów, na których istnieje

²⁵ Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, perspektywa do 2020 r., Projekt z dnia 28 czerwca 2012 r., Ministerstwo Gospodarki oraz Ministerstwo Środowiska.

²⁶ Środowisko Europy 2010 - Stan i Prognozy, Synteza, listopad 2010 r., Europejska Agencja Środowiska.

znaczące ryzyko powodziowe lub na których wystąpienie dużego ryzyka jest prawdopodobne), wiele obszarów na terenie województwa spełnia kryteria obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi²⁷. W związku z tym istnieje konieczność zastosowania działań adaptacyjnych mających na celu minimalizację wystąpienia powyższych zagrożeń lub ich skutków.

Dla bezpieczeństwa mieszkańców województwa ważne jest obniżenie poziomu zagrożenia powodzią. Do istotnych działań w tym zakresie należą: wdrożenie polityki w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym, w tym oszacowanie rzeczywistego ryzyka powodziowego, rozwinięcie i doskonalenie systemu monitorowania, prognozowania i ostrzegania przed powodzią (m.in. z wykorzystaniem nowoczesnych technologii), naprawa, odbudowa i modernizacja urządzeń melioracji wodnych oraz urządzeń ochrony przeciwpowodziowej, poprawa stabilności obwałowań na odcinkach wysokiego ryzyka, zwiększenie przepustowości sekcji mostowych obwałowań, przebudowa istniejących polderów i wykonanie nowych, usunięcie zakrzewień i zadrzewień z trasy wody brzegowej, zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni poprzez małą retencję zbiornikową, zalesienia, właściwe zabiegi agrotechniczne i melioracyjne²⁸.

Ochrona środowiska

Dostęp do infrastruktury ochrony środowiska w województwie lubuskim jest zróżnicowany. Na koniec 2012 r. w województwie funkcjonowało 106 komunalnych i 30 przemysłowych oczyszczalni ścieków. O ile do oczyszczalni ścieków posiada dostęp ok. 92% mieszkańców lubuskich miast, o tyle analogiczny wskaźnik dla obszarów wiejskich przyjmuje wartość blisko 33%. W 2012 r. do sieci kanalizacyjnej o długości 3191,6 km włączonych było 64,9% mieszkańców regionu. Na terenach miejskich odsetek ten wynosił 88,2%, z kolei na terenach wiejskich do sieci włączonych było jedynie 24,7% mieszkańców²⁹. Należy pamiętać, że rozwój sieci kanalizacyjnej na obszarach słabo zaludnionych jest w większości nieopłacalny ekonomicznie, w związku z czym można stosować rozwiązania alternatywne, polegające na budowie przydomowych oczyszczalni ścieków.

Nieprawidłowa gospodarka ściekowa jest głównym źródłem zanieczyszczeń wód w województwie. W ostatnich latach obserwuje się jednak systematyczne zmniejszanie wielkości ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do wód. Jest to następstwem przeprowadzanych restrukturyzacji przemysłu, upadkiem dużych zakładów państwowych oraz ograniczenia ilości ścieków nieoczyszczanych wprowadzanych do wód ze źródeł przemysłowych. Ograniczono także wpływ ścieków komunalnych na jakość wód poprzez rozbudowę sieci kanalizacyjnej i budowę nowoczesnych, wysokosprawnych oczyszczalni ścieków oraz modernizację oczyszczalni istniejących. Niestety, w zakresie wyposażenia miejscowości miejskich i wiejskich w urządzenia wodociągowe i kanalizacyjne widoczne są silne dysproporcje, co rzutuje na jakość wód – szczególnie mniejszych rzek i cieków³⁰.

Istniejąca infrastruktura związana z odpadami oraz system gospodarki odpadami w dalszym ciągu działają na zasadzie unieszkodliwiania odpadów poprzez składowanie, choć tendencja ta w ostatnich latach zmienia się w kierunku odzysku odpadów. Można zaobserwować spadek ilości odpadów

²⁷ Wstępna ocena ryzyka powodziowego, grudzień 2011 r., Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej PIB - Centra Modelowania Powodziowego w Gdyni, w Krakowie, w Poznaniu, we Wrocławiu, w konsultacji z Krajowym Zarządem Gospodarki Wodnej.

²⁸ Program Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku, Zarząd Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2012.

²⁹ Bank Danych Lokalnych, stan na marzec 2014 r., GUS.

³⁰ Program Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku, Zarząd Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2012.

komunalnych niesegregowanych. Udział odpadów zebranych selektywnie w relacji odpadów ogółem wyniósł w 2012 roku 10,5% (dla porównania w 2005 roku wskaźnik ten liczył 2%). Z ponad 31 tys. ton odpadów zebranych selektywnie w 2012 roku ok. 8 tys. ton dotyczy odpadów ulegających biodegradacji, tj. ok. 25%.

Rozkład przestrzenny emisji zanieczyszczeń do powietrza na terenie województwa jest nierównomierny. Największe ilości zanieczyszczeń emitowane są na obszarach powiatów gęsto zaludnionych i uprzemysłowionych (miasto Zielona Góra, powiaty ziemskie – zielonogórski, żarski, żagański i międzyrzecki – ze względu na zanieczyszczenia pyłowe oraz miasto Gorzów Wlkp. i powiaty ziemskie – gorzowski i zielonogórski – ze względu na zanieczyszczenia gazowe). Spadek emisji ze źródeł przemysłowych – energetycznych i technologicznych - może nastąpić w związku z wprowadzaniem energooszczędnej i materiałooszczędnej technologii, urządzeń energetycznych niskoemisyjnych, korelujące ze wzmocnieniem działania organów administracji publicznej coraz skuteczniej wdrażających i egzekwujących prawo ochrony środowiska. Bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na ograniczenie emisji jest poprawa stanu technicznego pojazdów i dróg³¹.

Sektor energetyczny³²

Zapotrzebowanie na moc cieplną w województwie lubuskim oceniono na 4 284 MW. Największy udział, tj. wartość 65%, posiada w nim budownictwo mieszkaniowe, dalsze pozycje zajmują odbiorcy związani z przemysłem, handlem i usługami (27%) oraz obiekty użyteczności publicznej (8%). Największą część zapotrzebowania na moc cieplną w regionie pokrywa ogrzewanie węglowe (42%), a także gaz sieciowy (31%). Wysoki udział węgla spalanego w urządzeniach o niskiej sprawności jest niekorzystny ze względu na zawodność tych urządzeń oraz ochronę środowiska, gdyż powoduje emisję zanieczyszczeń do atmosfery. Pozytywnym zjawiskiem jest znaczny udział sieci ciepłowniczych wykonanych w preizolacji, wynoszący dla terenu całego województwa 46%. Największe elektrociepłownie regionu zlokalizowane są w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze. W zakładach tych, a także w elektrociepłowni w Kostrzynie nad Odrą, w ostatnich latach oddano do użytku nowoczesne bloki gazowo-parowe, zasilane paliwem pozyskiwanym z lokalnych złóż.

Za dostawę gazu odpowiadają spółki grupy kapitałowej PGNiG SA, przedsiębiorstwo EWE Energia Sp. z o.o., a także lokalni dystrybutorzy. Według stanu z 2012 r. nieco ponad połowa mieszkańców województwa posiada dostęp do sieci gazowej. Warto zaznaczyć, że jest ona nieustannie rozbudowywana oraz modernizowana, co wpływa na zwiększenie możliwości przyłączania nowych odbiorców. W 2012 r. jedynie 21 gmin z regionu nie było zgazyfikowanych.

Elektroenergetyczny system przesyłowy nn na terenie kraju, w tym na obszarze województwa lubuskiego, zarządzany jest przez Spółkę PSE – Operator S.A. Funkcjonujący w regionie układ sieci nie jest w pełni zadowalający, gdyż zaopatrzenie w energię elektryczną z Krajowego Systemu Elektroenergetycznego odbywa się jedynie poprzez dwie stacje 220/110 kV Gorzów Wlkp. oraz 220/110 kV Leśniów Wielki k. Zielonej Góry i rozpiętą pomiędzy nimi linię 220 kV. Linia 400 kV przebiega przez teren województwa jedynie tranzytowo.

³¹ Program Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku, Zarząd Województwa Lubuskiego, Zielona Góra 2012.

³² Dane statystyczne w części dotyczącej sektora energetycznego pozyskane zostały ze Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego, wrzesień 2013.

W przypadku systemu dystrybucyjnego, zarządzanego w większości przez przedsiębiorstwo ENEA Operator Sp. z o.o., słabością jest jego niedorozwój (przede wszystkim sieci SN i nn) oraz ograniczony dostęp do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego. Stan sieci SN i nn jest dość zróżnicowany, a największe potrzeby występują na terenach wiejskich, gdzie sieć ta jest częściowo wyeksploatowana i wymaga podjęcia niezbędnych prac modernizacyjnych. Sieć SN jest generalnie słabo rozbudowana lub posiada zbyt małą przepustowość. Na obszarach miejskich sytuacja jest korzystniejsza, co ma często przełożenie na zdecydowanie większą niezawodność i jakość zasilania. Stan techniczny sieci SN i nn na terenie całego województwa można określić jako dobry. Struktura odbiorców energii elektrycznej na terenie województwa jest dość charakterystyczna, gdyż są oni zasilani głównie z sieci SN i nn, na co ma wpływ brak zakładów przemysłu ciężkiego, hutnictwa czy górnictwa.

Szczytowe zapotrzebowanie na moc elektryczną w województwie szacowane jest na około 700 MW. Łączna moc osiągalna ze źródeł zlokalizowanych na terenie województwa wynosi niespełna 509 MW. Powyższe źródła produkują ok. 2 396 GWh, przy zużyciu wynoszącym ok. 3 366 GWh, co oznacza, że nieco ponad 28% zużywanej energii elektrycznej pochodzi spoza województwa. Biorąc pod uwagę istniejący deficyt energetyczny województwa oraz rosnący poziom zużycia energii, należy położyć nacisk na rozbudowę systemowych oraz rozproszonych źródeł jej wytwarzania. Szansę stanowią istniejące zasoby energii odnawialnej, lokalne złoża gazu ziemnego, a także odkryte na terenie gmin Gubin i Brody złoża węgla brunatnego, które pozwolą na powstanie kompleksu wydobywczo-energetycznego w południowo-zachodniej części regionu. Jednocześnie konieczność dalszej decentralizacji energetyki oraz modernizacji sektora energetycznego w kierunku niskoemisyjnym wskazuje, że pożądanym kierunkiem – planowanym do wsparcia w ramach RPO – Lubuskie 2020 jest rozwój generacji rozproszonej, w tym OZE i nowoczesnych układów kogeneracyjnych. Przedmiotowe zadania pozwolą na zwiększenie regionalnego i lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, obniżenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, zmniejszenie strat przesyłowych oraz powstanie nowych miejsc pracy.

Jednym z atutów województwa lubuskiego są dogodne warunki do produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Potencjał hydroenergetyczny województwa według możliwości technicznych szacowany jest na ponad 1500 GWh rocznie (w tym największy na Odrze Środkowej i Nysie Łużyckiej), z czego wykorzystywanych jest 170 GWh w ciągu roku, tj. 11%. Na obszarze województwa pracuje 56 elektrowni wodnych o łącznej mocy ok. 118 MW, z czego 55 to małe elektrownie wodne o mocy ok. 28 MW. Prognozuje się, że inwestycje w MEW będą realizowane głównie przez inwestorów indywidualnych. Ze względu na to, iż duża część obszaru województwa lubuskiego leży w rejonie korzystnym i dość korzystnym dla rozwoju energetyki wiatrowej, coraz częstszym elementem lubuskiego krajobrazu stają się również farmy wiatrowe. W 2012 r. zinventaryzowano 7 wiatrowych źródeł energii o łącznej mocy 57,1 MW. Z informacji, jakie napływają do gmin województwa lubuskiego wynika, iż orientacyjna planowana moc nowych instalacji wiatrowych na terenie województwa mogłaby wynieść 945 MW, co jest wartością znaczącą. Jednakże posiadane dane, zidentyfikowane bariery rozwoju energetyki wiatrowej na terenie województwa (m.in. słabo rozwinięta struktura sieci WN, liczne obszary chronione) oraz dotychczasowe doświadczenie wskazują, iż duży odsetek potencjalnych inwestycji jest na wczesnym bądź bardzo wczesnym etapie realizacji (dysponowanie jedynie koncepcją lub jej brak) i jedynie część z nich zostanie sfinalizowana w terminie obejmującym nowy okres programowania. Jedną z możliwości wykorzystania źródeł odnawialnych do produkcji energii jest także pozyskiwanie jej z biomasy, biogazu oraz słońca. W roku 2012 istniało 36 instalacji spalania biomasy o łącznej mocy cieplnej wynoszącej około 87 MW oraz 1 elektrownia biomasowa do wytwarzania energii elektrycznej

o łącznej mocy 1,8 MW, a także 6 instalacji biogazowych o łącznej mocy elektrycznej 3,5 MW. Ze względu na dużą lesistość województwa w przypadku biomasy drewno odpadowe stanowi obecnie podstawowe paliwo wykorzystywane do celów energetycznych. W kolejnych latach nadal można się spodziewać rozwoju instalacji wykorzystania biomasy do produkcji ciepła – przede wszystkim w niewielkich lokalnych kotłowniach czy rozwiązaniach indywidualnych. W województwie istnieje również możliwość dalszego rozwoju instalacji energetycznego wykorzystania biogazu, a z dostępnych informacji wynika, iż na przedmiotowym terenie planuje się kilkanaście nowych biogazowni rolniczych o łącznej mocy ok. 14 MW. W związku z powyższym szacuje się, iż w kolejnych latach inwestycje w źródła OZE oparte na biomase i biogazie będą realizowane głównie przez inwestorów indywidualnych oraz spółki komunalne. W przypadku instalacji opartych na wykorzystaniu energii słonecznej zdecydowana większość inwestycji realizowana jest przez inwestorów indywidualnych oraz instytucje publiczne (26 obiektów użyteczności publicznej). Najczęściej stosowanym rozwiązaniem są kolektory słoneczne do podgrzewania ciepłej wody użytkowej. Ogniwa fotowoltaiczne stanowią obecnie niewielki odsetek realizowanych projektów wykorzystujących energię promieniowania słonecznego, jednakże z przeprowadzonej oceny wynika, iż na terenie województwa w kolejnych latach planuje się budowę kilku takich instalacji, a także utrzymanie trendu w zakresie wykorzystania kolektorów słonecznych. Energia geotermalna wykorzystywana jest w oparciu o pompy ciepła, a inwestorami są przede wszystkim osoby prywatne oraz instytucje publiczne. Na terenie województwa dotychczas zinwentaryzowano 16 takich obiektów. Dodatkowo większość gmin województwa posiada dogodne warunki do rozwoju instalacji geotermii głębokiej, jednakże ze względu na kapitałochłonność - obecnie brak takich źródeł w regionie. W przyszłości, w przypadku znaczącego spadku kosztów budowy i eksploatacji takich technologii, należałoby się spodziewać rozwoju tego podsektora OZE.

Zaplanowane w ramach Projektu RPO – Lubuskie 2020 wsparcie dalszego rozwoju regionalnego rynku OZE w pełni wpisuje się w Cel strategiczny 2 – Wzrost udziału czystej energii – ujęty w Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego.

Należy mieć na uwadze, że dalszy rozwój elektroenergetycznych źródeł OZE na terenie województwa będzie się wiązał z koniecznością rozbudowy i dostosowania systemu dystrybucyjnego.

Pomimo licznych walorów województwa sprzyjających rozwojowi OZE, brak stabilnego prawa i przewidywalnego systemu wsparcia w zakresie odnawialnych źródeł energii, długotrwałe procesy administracyjne, sieć obszarów chronionych obejmująca swym zasięgiem dużą część regionu, niezadowolający w pełni stan i układ sieci elektroenergetycznej, a także bariery społeczne i finansowe mogą spowodować zaniechanie inwestycji bądź częściową zmianę zakładanych trendów w innych kierunkach.

Efektywność energetyczna jest jednym z głównych kierunków Polityki energetycznej Polski do 2030 roku i poprzez szereg działań, tj. audyty energetyczne, systemy zarządzania energią, białe certyfikaty, projekty termomodernizacyjne, ma za zadanie spełnić wyznaczony przez UE cel w zakresie zmniejszenia zużycia energii do roku 2020 o 20%. W województwie lubuskim, ze środków Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007 – 2013, zrealizowano dotychczas wiele inwestycji, których celem była racjonalizacja końcowego wykorzystania energii, m.in. projekty nakierowane na termomodernizację obiektów użyteczności publicznej, budowę odnawialnych źródeł energii czy lokalnych systemów zaopatrzenia w energię. Ze względu na to, iż to sektor publiczny powinien odgrywać kluczową rolę w tej

kwestii, większość środków na działania proefektywnościowe w ramach LRPO było skierowanych do jednostek samorządu terytorialnego.

Jednak mając na uwadze potrzebę oraz chęć przekształcenia regionalnej gospodarki w kierunku niskoemisyjnym oraz energooszczędnym, racjonalizacja gospodarowania energią powinna objąć swym zasięgiem szereg obszarów, w których istnieją ekonomiczne możliwości poprawy końcowego wykorzystania energii. W Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego zawarto Cel strategiczny 3. Efektywne gospodarowanie energią, który definiuje siedem Celów operacyjnych dotyczących poprawy efektywności energetycznej. Zapisy Projektu RPO – Lubuskie 2020 wpisują się w zdecydowaną większość z nich, w tym kierunki interwencji odnoszące się do budowy źródeł skojarzonego wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej, modernizacji infrastruktury dystrybucyjnej, termomodernizacji budynków, rozwoju budownictwa energooszczędnego oraz wykorzystania OZE w budownictwie, organizacji i promocji transportu zbiorowego czy wprowadzenia i promocji nowoczesnych energooszczędnych środków transportu zbiorowego.

Ze względu na to, iż największy potencjał poprawy efektywności energetycznej istnieje przede wszystkim w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej³³, w kolejnych latach należy kontynuować dotychczasowy trend i położyć nacisk na realizację projektów w powyższych obszarach – z jednoczesnym skierowaniem wsparcia na sektory uzupełniające, co pozwoli na kompleksowe przejście na gospodarkę oszczędną i wysoce konkurencyjną.

Zasoby naturalne

Zasoby dziedzictwa kulturowego uzupełniane są przez walory przyrodnicze, wśród których należy wymienić dużą liczbę jezior (ok. 500), wysoką lesistość regionu (49% powierzchni województwa w roku 2012) oraz znaczącą ilość obszarów chronionych. W województwie lubuskim wyznaczono 75 obszarów sieci Natura 2000 obejmujących ponad 25% powierzchni, w tym 11 obszarów specjalnej ochrony ptaków, 62 specjalne obszary ochrony siedlisk oraz 1 obszar o podwójnym statusie ochrony³⁴. Wśród obiektów przyrodniczych o wysokiej atrakcyjności można wymienić Geopark Łuk Mużakowa czy Park Narodowy „Ujście Warty”.

Wśród bogactw naturalnych województwa wskazać należy także zasoby surowcowe (przede wszystkim węgiel brunatny, gaz ziemny i ropa naftowa oraz potencjalne złoża miedzi), których eksploatacja może przesądzić o wytworzeniu dodatkowych pól przewagi konkurencyjnej regionu. Wyraźnym wyzwaniem rozwojowym jest potrzeba zachowania wysokich wartości środowiska przyrodniczego w połączeniu z koniecznością bardziej intensywnego rozwoju społeczno-gospodarczego.

W świetle istniejących w województwie walorów przyrodniczych i kulturowych turystyka może stać się ważną częścią rozwoju społeczno-gospodarczego. Obok efektywnej promocji wymagać to będzie tworzenia warunków dla modernizacji i rozwoju bazy turystycznej, zagospodarowania obiektów kultury i przyrodniczych, ciągłej poprawy dostępności komunikacyjnej regionu, zmian w zagospodarowaniu miejscowości turystycznych stosownie do zwiększonej recepcji ruchu turystycznego, a także kreowania produktów turystycznych.

Zasoby kulturowe

³³Efektywność zużycia energii – między deklaracjami, stanem obecnym a przyszłością, luty 2012, Instytut na rzecz Ekorozwoju.

³⁴Obszary Natura 2000 w województwie lubuskim, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wlkp. 2012.

Województwo lubuskie ma zróżnicowany charakter kulturowy i na tle innych województw wyróżnia się zasobnością zabytków. Na 14 obiektów w Polsce wpisanych na listę UNESCO³⁵, jeden z nich, Park Mużakowski zlokalizowany jest w Lubuskiem. Na liście Pomników Historii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej znajduje się natomiast poaugustiański kompleks zabudowań klasztornych w Żaganiu. W regionie lubuskim znajdują się bardzo różnorodne obiekty zabytkowe, w tym zabytki architektury sakralnej, rezydencjonalnej, użyteczności publicznej, całe zespoły urbanistyczne, obiekty techniczne, militarne, a także stanowiska archeologiczne. Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2013-2016³⁶ zakłada ochronę, rewaloryzację i lepsze wykorzystanie regionalnych zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez prowadzenie prac konserwatorskich, rewitalizację, działania dokumentujące, informacyjne, promocyjne, kreowanie tożsamości i identyfikacji z dziedzictwem kulturowym oraz włączanie dziedzictwa kulturowego w procesy społeczno-gospodarcze.

Według danych z 2011 r. na obszarze województwa działało 16 muzeów, 14 kin, 254 biblioteki, 2 teatry i 2 filharmonie. Dużym atutem województwa są branżowe cykliczne imprezy kulturalne, przyciągające widownię z całego kraju i z zagranicy. Zaliczają się do nich między innymi: *Lubuskie Lato Filmowe* w Łagowie, *Przystanek Woodstock* w Kostrzynie nad Odrą, *Noc Nenufarów* w gminie Lubrza, *Międzynarodowe Spotkania Zespołów Cygańskich Romane Dyvesa* w Gorzowie Wlkp., *Festiwal Piosenki Rosyjskiej* i *Festiwal Kabaretowy* w Zielonej Górze, *Wielka Ucieczka* w Żaganiu, *Winobranie* w Zielonej Górze. Placówki teatralne i filharmonie funkcjonują jedynie w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze.

Wyjątkowe walory środowiska kulturowego i przyrodniczego stanowią potencjał do rozwoju atrakcyjnej przestrzeni do zamieszkania oraz potencjał turystyczny. Niezbędne jest jednak podejmowanie z jednej strony działań chroniących środowisko naturalne oraz rewitalizujących środowisko kulturowe, z drugiej natomiast działań promujących. Województwo lubuskie posiada także istotne zasoby wpływające na potencjał energetyczny i gospodarczy. Ich ekonomiczne wykorzystanie wiązać się jednak będzie z dużą ingerencją w środowisko naturalne, poważnym wyzwaniem będzie zatem podjęcie działań minimalizujących degradację środowiska przyrodniczego.

IV. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu oznacza dążenie do gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia oraz zapewnieniem spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej (zgodnie z zapisami Strategii Europa 2020). Wśród Celów Tematycznych polityki spójności, których dotyczy analiza potrzeb i wyzwań w ramach rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, należy wymienić: wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników, wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie.

Demografia

Prognozy demograficzne do roku 2020 wskazują, że choć liczba ludności spadnie o 0,33%, to i tak będzie to spadek trzykrotnie wolniejszy niż średnia dla kraju. Zmianie ulegnie natomiast struktura ludności – dynamicznie rosnąć będzie grupa osób w wieku poprodukcyjnym. Najbardziej widoczną zmianą w strukturze wiekowej regionu będzie przyrost ludności w grupie 65 i więcej lat, o ponad 50% (z ponad

35 Wg danych Narodowego Instytutu Dziedzictwa, www.nid.pl

36 Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2013-2016, Uchwała nr XXXVI/399/13 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 15 kwietnia 2013 r.

119 tys. osób w roku 2010 do prawie 180 tys. w roku 2020), głównie kosztem zmniejszającej się liczby osób w wieku produkcyjnym. Przy tym liczba osób w wieku przedprodukcyjnym raczej będzie stabilna.

Zgodnie ze wskaźnikiem „przeciętne trwanie życia”, długość życia mieszkańców województwa sukcesywnie się wydłuża (w 2012 r. 73,3 dla mężczyzn i 80,3 dla kobiet). Głównymi przyczynami zgonów są choroby układu krążenia i choroby nowotworowe.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego struktura demograficzna regionu pod względem płci na koniec 2012 roku kształtuje się następująco: 524.887 kobiet i 498.430 mężczyzn, co stanowi odpowiednio 51,29% i 48,71% w liczbie ludności ogółem.

Systematyczny ubytek ludności i starzenie się społeczeństwa stanowią ważną przesłankę rozwoju usług ukierunkowanych na potrzeby osób starszych. Jest to jednocześnie argument na rzecz podjęcia działań, w wyniku których młodzi ludzie znaleźliby dla siebie trwałe miejsce w regionie.

Rynek pracy

Niepokojący w regionie staje się poziom bezrobocia rejestrowanego. Według danych GUS na koniec 2012 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie wynosiła 15,9% i była najwyższa od 2009 r. Natężenie bezrobocia jest zróżnicowane terytorialnie. Najmniejszy odsetek bezrobotnych jest w miastach wojewódzkich, a najgorsza sytuacja występowała w powiatach: strzelecko-drezdeneckim, żagańskim, nowosolskim, krośnieńskim i międzyrzeckim, gdzie stopa bezrobocia rejestrowanego przekroczyła 20%. W powiecie świebodzińskim nastąpił najwyższy przyrost bezrobotnych w porównaniu do roku 2011, o 25,3%, jednak stopa bezrobocia w tym powiecie pozostała na jednym z najniższych poziomów wśród powiatów ziemskich. Natomiast w powiecie słubickim liczba bezrobotnych spadła najbardziej ze wszystkich lubuskich powiatów, o 8,6%, przy porównaniu roku 2012 do roku 2011.

Na koniec czerwca 2013 r. kobiety stanowiły 51,6% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. W trudnej sytuacji na rynku pracy pozostawały osoby powyżej 50 roku życia, które stanowiły 25,5% grupy bezrobotnych. Liczną grupę bezrobotnych stanowiła także młodzież do 25 roku życia, tj. 16,5%³⁷.

W okresie dwunastu miesięcy 2012 r. liczba bezrobotnych kobiet zmniejszyła się o 1.016 osób, a ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych zmniejszył się o 3,1 punkty procentowe. Niemniej, w tym samym okresie odnotowano znaczny przyrost bezrobotnych kobiet w wieku 55-59 lat. Na inne niepokojące zjawisko wskazują wyniki opracowania *Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy województwa lubuskiego w I kwartale 2013 roku* przedstawionego przez WUP: na koniec I kwartału 2013 r. w województwie lubuskim odnotowano 6.576 bezrobotnych kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, stanowiąc 10,1% ogółu bezrobotnych i 20,1% ogółu bezrobotnych kobiet. W stosunku do I kwartału 2012 r. liczba bezrobotnych kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, zwiększyła się o 351, a ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych zwiększył się o 0,4 punktu procentowego. W okresie marzec 2012 – marzec 2013 r. liczba bezrobotnych kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, zwiększyła się o 5,6%, podczas gdy liczba bezrobotnych ogółem zwiększyła się o 2,3%. Jednym z powodów takiej sytuacji jest niedostateczna liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych w województwie. Zgodnie ze sprawozdaniem z realizacji ustawy

³⁷ Sytuacja na rynku pracy w województwie lubuskim, informacja miesięczna, czerwiec 2013, Wojewódzki Urząd Pracy, Zielona Góra.

o opiece nad dziećmi do lat trzech³⁸ obecne deklarowane zapotrzebowanie kształtuje się na poziomie ok. 30% w relacji do istniejących miejsc opieki.

Zgodnie z innym opracowaniem WUP (*Bezrobotne kobiety na rynku pracy województwa lubuskiego w I półroczu 2012 roku*), od kilku lat obserwuje się wysoki stopień terytorialnego zróżnicowania bezrobocia w województwie ze względu na nierównomierny rozwój społeczno-gospodarczy regionu. Rozpiętość wskaźnika bezrobocia na poziomie powiatów na koniec czerwca 2012 r. pomiędzy najniższą (Zielona Góra - grodzki – 8,5%) i najwyższą (powiat żagański – 24,6%) stopą bezrobocia w powiatach wynosiła 16,1 punktu procentowego. Najwyższym udziałem bezrobotnych kobiet charakteryzował się powiat żagański (56,7%), nowosolski (55,2%), wschowski (55,1%).

Nieco inne wskaźniki pojawiają się w badaniu bezrobotnych metodą BAEL³⁹. Według BAEL stopa bezrobocia wynosiła w województwie lubuskim w 2012 r. 9,0%, przy 10,1% średniej dla Polski i była niższa niż w roku 2011 (9,5%) i 2010 (10,5%)⁴⁰. Różnice tłumaczy się zazwyczaj podejmowaniem pracy w szarej strefie oraz faktem, że część osób biernych zawodowo rejestruje się w urzędach pracy w celu dostępu do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych.

Wskaźnik zatrudnienia⁴¹ w Lubuskiem w 2012 roku wyniósł 48,9% i spadł w porównaniu do roku 2011, kiedy wynosił 49,5%. Dla porównania w roku 2012 średnio w Polsce wyniósł 50,2%, a w sąsiednich województwach, tj. wielkopolskim ukształtował się na poziomie 52,4%, w dolnośląskim: 47,8%, zachodniopomorskim: 46,5%. Europejska Strategia Zatrudnienia wyznacza za cel osiągnięcie średniego wskaźnika zatrudnienia w UE w roku 2020 na poziomie 75%. Współczynnik aktywności zawodowej⁴² potwierdza, że grupą aktywniejszą na rynku pracy są mężczyźni. W roku 2012 wartość wymienionego wskaźnika w województwie lubuskim w grupie mężczyzn wyniosła 61,1%, a w grupie kobiet 46,5%. Przy czym wartości wskaźnika w województwie lubuskim i dla kobiet, i dla mężczyzn są niższe niż średnie wartości wskaźnika ogółem w Polsce, wynoszące 48,1 % (kobiety) i 64,3 % (mężczyźni).

Osoby długotrwale bezrobotne stanowiły 48,2% ogółu bezrobotnych (czerwiec 2013). Bezrobocie ma też wymiar terytorialny, o czym może świadczyć fakt, że bezrobotni zamieszkujący tereny wiejskie stanowią 42% ogółu bezrobotnych⁴³.

Warto zauważyć, że w województwie lubuskim w roku 2012 wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wieku 16-64 lata był najwyższy wśród województw w Polsce, wynosił 26,8% przy średniej dla Polski 21,4%.

Badania dwóch grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób bezrobotnych powyżej 45 roku życia i osób z niepełnosprawnościami, wskazują szereg barier, które te osoby napotykają. Należą do nich m.in. wiek, zbyt mała liczba miejsc pracy oraz zły stan zdrowia, niepełnosprawność, bariery związane z brakiem kwalifikacji i wymaganego wykształcenia, bariery materialne: brak środków na dojazd, kursy i szkolenia. Pracodawcy natomiast w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami wymieniają dodatkowe bariery związane z zapewnieniem właściwych warunków pracy, tj. konieczność przystosowania miejsca pracy do rodzaju niepełnosprawności oraz ewentualną konieczność

³⁸ Sprawozdanie Rady Ministrów z realizacji ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. Nr 45, poz. 235, z późn. zm.) w latach 2011 – 2012, Warszawa 2013.

³⁹ Badanie bezrobotnych metodą BAEL jest badaniem ankietowym i dotyczy osób w wieku 15-74 lata, które w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi, aktywnie poszukiwały pracy i były gotowe ją podjąć.

⁴⁰ Dane wg Banku Danych Lokalnych, GUS.

⁴¹ Obliczony jako procentowy udział pracujących danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii

⁴² Obliczony jako procentowy udział aktywnych zawodowo danej kategorii w ogólnej liczbie ludności danej kategorii

⁴³ Sytuacja na rynku pracy w województwie lubuskim, informacja miesięczna, czerwiec 2013, Wojewódzki Urząd Pracy, Zielona Góra.

przeszkolenia pozostałych pracowników pod kątem komunikacji i współpracy z osobą z niepełnosprawnościami. Istotną przeszkodą dla pracodawców jest siedmiodziny dzień pracy osób o określonych rodzajach niepełnosprawności, co w przypadku przedsiębiorstw produkcyjnych zakłóca ośmiodziny cykl pracy⁴⁴. Wymienione bariery są wskazówką do projektowania odpowiednich działań na rzecz tych grup społecznych. Z wyników *Badania osiągniętych wartości wskaźników PO KL*⁴⁵ wynika, że dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz staże mają największe efekty zatrudnieniowe, dlatego też najwyższą skutecznością cechują się projekty obejmujące ten typ wsparcia. Z kolei najniższą efektywność osiągały organizacje pozarządowe skupiające się na pomocy osobom w najtrudniejszej sytuacji na rynku. Może to wynikać z tego, że osoby w najgorszej sytuacji są mniej atrakcyjne jako pracownicy dla przedsiębiorców i jednocześnie nie są skłonne zakładać działalności gospodarczej z uwagi na zbyt wiele nakładających się uwarunkowań dotyczących ich samych, jak i sytuacji, w jakiej się znaleźli. Dlatego wsparcie dla tych grup musi zostać zaplanowane z uwzględnieniem specyficznych trudności, na jakie te grupy napotyka.

W Lubuskiej Strategii Zatrudnienia na lata 2011-2020 przyjętej w lutym 2011 r. jako główne cele w obszarze rynku pracy wyznaczono: poprawę zasobu miejsc pracy i zwiększenie aktywności zawodowej ludności, dostosowywanie kwalifikacji kadr do zmieniających się potrzeb rynku pracy oraz promocję włączenia zawodowego i społecznego. Jednym z głównych czynników stanu rynku pracy jest edukacja na wszystkich poziomach, szczególnie w kontekście dostosowania do wymogów regionalnej gospodarki.

Szkolnictwo wyższe

Główny potencjał dla tworzenia wysokiej jakości kapitału ludzkiego w województwie stanowi 8 uczelni wyższych. Jak wykazano w pierwszej części analizy wyzwań i potencjałów, muszą one zmierzyć się z problemem spadającej liczby studentów.

Wyzwaniem pozostaje również silniejsze powiązanie edukacji na poziomie wyższym z rynkiem pracy. W 2012 r. na rynek pracy weszło 2,5 razy więcej absolwentów kierunków społecznych (1,7 tys.) niż technicznych (686 osób). W województwie przybyło dodatkowo 1,75 tys. pedagogów i 587 humanistów⁴⁶. Nierzadko absolwenci z wykształceniem w ramach tzw. zawodów nadwyżkowych miewają kłopoty ze znalezieniem zatrudnienia i zmuszeni są do zmiany kwalifikacji zgodnie z wymaganiami stawianymi przez rynek pracy lub podejmowania zatrudnienia w innym niż wyuczony zawódzie⁴⁷.

Według publikacji *Rozwój polsko-niemieckiego rynku pracy w regionie Brandenburgia/Lubuskie – potencjał i szanse* kwalifikacje kadry lubuskiej są coraz bardziej niedostosowane do rynku pracy, a wśród zawodów deficytowych z wykształceniem wyższym w 2010 r. szczególnie brakowało projektantów aplikacji sieciowych i multimedialnych.

Zdaniem 17% lubuskich pracodawców poziom umiejętności studentów lubuskich uczelni jest zdecydowanie niski, 55% z nich zgodziło się z twierdzeniem, że absolwentom naszych uczelni brakuje praktycznych umiejętności, a prawie połowa uważa, że profil kształcenia nie jest adekwatny do potrzeb regionalnej gospodarki. W związku z tym lubuscy przedsiębiorcy oczekują od uczelni położenia

⁴⁴Analiza wpływu wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL na sytuację osób bezrobotnych 45+ i osób niepełnosprawnych na rynku pracy, Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz środków budżetu Województwa Lubuskiego w ramach Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013, grudzień 2011.

⁴⁵Badanie osiągniętych wartości wskaźników rezultatu komponentu regionalnego PO KL, Badanie współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, 2012.

⁴⁶ Źródło danych: Lubuski Ośrodek Badań Regionalnych.

⁴⁷ Edukacja i wychowanie w województwie lubuskim w latach szkolnych 2008/2009-2010/2011, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, Zielona Góra, 2011.

większego nacisku na rozwijanie umiejętności praktycznych studentów. W kontekście zwiększenia innowacyjności lubuskich przedsiębiorstw za najbardziej wartościowych uznani zostali absolwenci: mechaniki i budowy maszyn (zdaniem 55% przedsiębiorców), informatyki (45%), automatyki, robotyki, fizyki (18%), kontroli produkcji oraz metrologii wielkości elektrycznych i nieelektrycznych (9%)⁴⁸.

Edukacja przedszkolna oraz szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne

W województwie lubuskim odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-6 lat sukcesywnie wzrastał w ostatnich latach, z poziomu 60,9% w roku 2007 do 71,4% w roku 2011 i nieznacznie przekraczał średnią dla Polski. Widoczny jest jednak utrudniony dostęp do przedszkoli na obszarach wiejskich, bowiem w roku 2011 omawiany wskaźnik w lubuskich miastach wynosił ok. 85%, a na obszarach wiejskich niecałe 50%.

Jednym z podstawowych wskaźników służących do określania poziomu upowszechnienia edukacji jest współczynnik skolaryzacji brutto, czyli odsetek osób uczących się w ogólnej liczbie osób z określonego przedziału wiekowego. W przypadku szkół podstawowych w 2011 r. wartość wskaźnika dla województwa lubuskiego sięgnęła 98,55%. Równie wysoki wynik: 100,53%⁴⁹ odnotowano w przypadku gimnazjów. Warto wskazać, że wskaźnik ten na obszarach wiejskich kształtował się na poziomie ok. 75% w przypadku szkół podstawowych i ok. 52% w odniesieniu do szkół gimnazjalnych.

Raport z wyników sprawdzianu szóstoklasisty w roku 2012 wskazał wyraźną zależność pomiędzy wielkością miejscowości oraz osiąganym wynikiem (im mniejsza miejscowość, tym słabszy wynik). Najślabiej sprawdzian zdali uczniowie ze szkół wiejskich (średnio 20,96 pkt), najlepiej uczniowie uczący się w miastach pow. 100 tys. mieszkańców (średnio 24,12 pkt). Średnie wyniki egzaminów gimnazjalnych w województwie lubuskim w roku 2012 zbliżone były do średniej krajowej⁵⁰, zarówno w części humanistycznej (język polski 65%, historia i wiedza o społeczeństwie 60%), jak i matematyczno-przyrodniczej (matematyka 46%, przedmioty przyrodnicze 49%). Również w tym przypadku wielkość miejscowości, w której umiejscowiona była szkoła, miała istotne znaczenie: wieś – 43,89% matematyka, 48,23% przedmioty przyrodnicze; miasto pow. 100 tys. mieszkańców odpowiednio – 51,16% i 52,85%. W 2012 r. maturę w Lubuskiem zdało 82% podchodzących do egzaminu. Pod względem odsetka maturzystów, którzy zdali w 2012 r. egzamin, województwo lubuskie plasuje się na 1 miejscu w kraju, wspólnie z województwem małopolskim i podlaskim (podobnie jak w roku 2011).

Prognozowana liczba uczniów szkół podstawowych w województwie lubuskim w wieku szkolnym szacowana jest na poziomie ponad 67 tys. osób w roku 2020, co jest wielkością ok. 15% wyższą od obserwowanej obecnie. W pozostałych grupach wiekowych spodziewany jest natomiast spadek liczby ludności. Liczba osób w wieku gimnazjalnym pod koniec dekady wynosić powinna niecałe 32 tys., tj. 7% mniej niż w roku 2010, a liczba młodzieży w wieku ponadgimnazjalnym w roku 2020 szacowana jest na poziomie o 27% niższym od obecnego i wynosić powinna około 29 tys. osób.

Współczynnik skolaryzacji brutto dla zasadniczych szkół zawodowych wyniósł w 2011 r. ok. 17%, a dla liceów ogólnokształcących ok. 53%⁵¹. Badania prowadzone w północnej części województwa pokazują, że według pracodawców na lokalnym rynku pracy brakuje pracowników z konkretnym przygotowaniem

⁴⁸ Wyniki badania ankietowego przeprowadzonego na potrzeby ekspertyzy: Rola lubuskich uczelni w kreowaniu nowych miejsc pracy o wysokim potencjale innowacyjności, Openfield Research&Cummunications, Opole, 2012.

⁴⁹ Wartość przekraczająca 100% oznacza, że istnieją także osoby spoza grupy wiekowej 13-16 lat uczęszczające do gimnazjów. Dane BDL.

⁵⁰ Średnie wyniki uczniów bez dysfunkcji i uczniów z dysleksją rozwojową, Osiągnięcia uczniów kończących gimnazjum w roku 2012, materiały Centralnej Komisji Egzaminacyjnej.

⁵¹ Młodzież w wieku 16-18 lat.

zawodowym - fachowców w danym zawodzie. Jest to najbardziej deficytowa grupa pracowników⁵². Z kolei wyniki badania ewaluacyjnego przeprowadzonego w sierpniu 2012 r. na zlecenie Departamentu EFS UMWL jako jedną z najważniejszych barier rozwoju współpracy pomiędzy placówkami kształcenia zawodowego a pracodawcami diagnozują brak komunikacji między poszczególnymi grupami interesariuszy szkolnictwa zawodowego⁵³. Wśród zarejestrowanych na koniec grudnia 2012 r. osób bezrobotnych 52% stanowiły osoby z wykształceniem policealnym, średnim i zasadniczym zawodowym (w tym 31,2% z wykształceniem zasadniczym zawodowym)⁵⁴. Dane te wskazują, że absolwenci szkół zawodowych nie są przygotowani do pełnienia ról zawodowych, a sposób kształcenia wymaga daleko idących zmian.

W interesie województwa jest poprawa konkurencyjności własnego potencjału akademickiego, zdolnego zatrzymać młodzież o ponadprzeciętnych uzdolnieniach i bardziej rozbudowanych ambicjach. Ważnym wyzwaniem jest dostosowanie oświaty do potrzeb rynku pracy, w tym poprawa szans absolwentów szkół zawodowych, średnich i wyższych na rynku pracy poprzez wzrost jakości i atrakcyjności kształcenia dostosowanego do wymagań pracodawców, przy jednoczesnym zwiększeniu dostępności do placówek edukacyjnych, szczególnie na obszarach wiejskich.

Wzrost jakości edukacji w dłuższej perspektywie czasu wpływa na wzrost innowacyjności w regionie. Na jakość edukacji, a co za tym idzie – kompetencji kluczowych⁵⁵ uczniów, wpływ ma przede wszystkim poziom przygotowania nauczycieli. Ważne, by potrafili stosować efektywne metody dydaktyczne oraz angażować uczniów do współpracy, np. międzyszkolnej, pośrednio wpływając na kształtowanie postaw przedsiębiorczych. Dzięki temu absolwenci będą bardziej pewni siebie i otwarci na wyzwania stawiane przez zmieniające się uwarunkowania gospodarcze i rynek pracy. Istotne jest przy tym, by programy nauczania na wszystkich poziomach edukacji szkolnej odpowiadały potrzebom rynku pracy, niemniej, biorąc pod uwagę tempo zmian zachodzących na rynku pracy, elementy przedsiębiorczości, umiejętności kooperacji, jak również kreowania aktywnych postaw są kluczowe⁵⁶. Kompetencje kluczowe w procesie uczenia się przez całe życie wskazane przez Parlament Europejski i Radę⁵⁷ stanowią merytoryczną podstawę do budowy programów nauczania na wszystkich poziomach edukacji szkolnej.

Ważnym uzupełnieniem edukacji szkolnej jest uczestnictwo dzieci i młodzieży w różnego rodzaju zajęciach pozalekcyjnych, rozwijających pasje i zainteresowania oraz będących formą aktywnego spędzania czasu wolnego. W roku szkolnym 2011/2012 w różnego rodzaju zajęciach pozalekcyjnych i nadobowiązkowych uczestniczyło w województwie lubuskim ok. 94 tys. dzieci, najwięcej w szkolnych kołach przedmiotowych, sportowych i artystycznych. W szkołach podstawowych w miastach na tego typu zajęcia uczęszczało ok. 31,5 tys. dzieci, a na wsi ok. 17 tys., w gimnazjach odpowiednio ok. 20,5 tys. i ok.

⁵² Diagnoza potrzeb edukacji zawodowej w północnej części województwa lubuskiego perspektywy przedsiębiorców, red. nauk. K. Cheba, Wyższa Szkoła Biznesu w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wlkp. 2012, s.91.

⁵³ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego pn. „Ocena efektów współpracy przedsiębiorstw ze szkołami i placówkami kształcenia zawodowego oraz promocji przedsiębiorczości dzięki realizacji projektów w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie lubuskim”, Europejskie Centrum Doradztwa Finansowego, Zielona Góra 2012, s. 90 i 110.

⁵⁴ Rynek pracy województwa lubuskiego w 2012 r., WUP w Zielonej Górze, kwiecień 2013.

⁵⁵ Kompetencje zdefiniowane jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia. Ustanowiono osiem kompetencji kluczowych: porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo techniczne, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresja kulturalna.

⁵⁶ M. Abelite, K. Dmytrów, M. Kalinowska, M. Kotnis Rozwój kompetencji kluczowych w edukacji uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Publikacja podsumowująca projekt „As kompetencji”, Szczecin 2013.

⁵⁷ Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.

7 tys. Zachodzi zatem konieczność podejmowania działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych w dostępie do zajęć pozalekcyjnych na wsiach⁵⁸.

Kształcenie ustawiczne

Kształcenie ustawiczne czy też kształcenie przez całe życie (life-long learning) jest ważnym elementem ciągłego dostosowywania się do dynamicznie zmieniających się warunków społeczno-ekonomicznych, w tym rynku pracy. Odbywa się ono w warunkach formalnych, tj. w ramach systemu szkolnego, np. jako uzupełnienie poziomu wykształcenia, studia podyplomowe itp. Ważną rolę odgrywa też kształcenie pozaformalne w różnego rodzaju instytucjach szkoleniowych oraz samokształcenie.

Udział osób dorosłych (25-65) uczestniczących w kształceniu i szkoleniach⁵⁹ od 2007 r. kształtuje się w województwie na poziomie niższym niż średnia krajowa, przy czym i w regionie lubuskim, i w kraju wystąpiła tendencja spadkowa w podanym okresie. Dla województwa lubuskiego wartość wskaźnika wyniosła w 2012 r. 2,9 % i była najniższa wśród sąsiednich regionów, średnia dla Polski wyniosła 4,5%.

Z badania GUS wynika, że częściej aktywność edukacyjną podejmowali mieszkańcy miast i pracujący. Równocześnie tym częściej były podejmowane starania w kierunku zmiany, podniesienia lub uzupełnienia kwalifikacji, im niższa była grupa wiekowa oraz wyższe posiadane wykształcenie. Ponadto warto wskazać, że istotną rolę w procesie podwyższania kompetencji odgrywają pracodawcy, kierując pracowników na dodatkowe szkolenia i kursy⁶⁰. Wśród przyczyn nieuczestniczenia w kształceniu formalnym i pozaformalnym respondenci badania *Kształcenie dorosłych* wymieniali najczęściej brak takiej potrzeby, zbyt wysokie koszty szkoleń/kursów oraz, w przypadku osób biernych zawodowo, brak czasu z powodów rodzinnych⁶¹.

W obliczu powyższych wskaźników i sytuacji na rynku pracy w województwie lubuskim, konieczne są działania promujące, informujące i ułatwiające dostęp do różnego rodzaju szkoleń, kursów, studiów podyplomowych itp.

Ekonomia społeczna

Ekonomia społeczna jest innowacyjnym sposobem rozwiązywania problemów indywidualnych i zbiorowych, jako specyficzny rodzaj działalności gospodarczej ma na celu między innymi pobudzenie do działania i angażowanie osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem. Od innych metod różni ją stosowanie narzędzi, które można nazwać „ekonomicznymi” czy „biznesowymi”. Można określić ją jako zestaw działań polegających na mobilizowaniu, przygotowaniu i wspieraniu aktywności, zaradności ekonomicznej i przedsiębiorczości osób zagrożonych wykluczeniem lub wykluczonych. Diagnoza ekonomii społecznej w województwie lubuskim⁶² pokazuje, że organizacje biorące udział w badaniu (dwie spółdzielnie i cztery spółdzielnie socjalne; pozostałe podmioty to organizacje pozarządowe bez statusu pożytku publicznego, organizacje prowadzące jednocześnie odpłatną i nieodpłatną działalność pożytku publicznego, organizacje kościelne oraz np. Warsztaty Terapii Zajęciowej), liczą niewielu członków

⁵⁸ Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2013, GUS, Warszawa 2012.

⁵⁹ Badanie wg metodologii BAEL, odpowiedzi dotyczyły okresu czterech tygodni przed badaniem.

⁶⁰ Na podstawie: Lubuska Strategia Zatrudnienia na lata 2011-2020, Załącznik do Uchwały Nr VI/41/11 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 14 lutego 2011 roku.

⁶¹ Opracowanie Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie badania *Kształcenie dorosłych 2011*, Warszawa, kwiecień 2013.

⁶² J. Frątczak – Muller, M. Kwiatkowski Stan i perspektywy lubuskiej ekonomii społecznej. Analiza sytuacji podmiotów ekonomii społecznej oraz współpracy międzysektorowej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych w województwie lubuskim, Zadanie zrealizowano w ramach projektu systemowego pt. „Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy integracji społecznej w województwie lubuskim”, Priorytet VII, Działanie 7.1, Poddziałanie 7.1.3 współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Zielona Góra 2012.

(prawie 60% gromadzi mniej niż 30 osób) oraz są stosunkowo młode (59,5% badanych podmiotów ekonomii społecznej w województwie lubuskim istnieje nie dłużej niż 10 lat). Ich skala oddziaływania ograniczona jest do terenu jednego lub dwóch powiatów (ponad 50%). Według badań największym problemem tego sektora okazuje się nieodpowiedni poziom wiedzy wśród mieszkańców oraz wśród przedstawicieli władz samorządowych, a także obawy i negatywne nastawienie części decydentów. Istotne są braki kadrowe i finansowe. Większość badanych jednostek w regionie lubuskim można określić mianem „potencjalnych podmiotów ekonomii społecznej”, bowiem prawie wszystkie z nich deklarują cele i działania zgodne z podstawową misją podmiotów ekonomii społecznej, jednak tylko co dziesiąta z nich faktycznie pomaga wykluczonym poprzez stosowanie metod biznesowych. Ponadto jedynie 20% spośród badanych podmiotów prowadzi działalność gospodarczą. Wobec powyższego należy wnioskować, że obszar ekonomii społecznej jest w województwie w początkowej fazie rozwoju.

Niezbędnym warunkiem rozwoju ekonomii społecznej w regionie jest zapewnienie skutecznego systemu wsparcia oferującego kompleksową pomoc nowopowstającym i już istniejącym podmiotom ekonomii społecznej. W ramach systemu szczególny nacisk powinno się położyć na nawiązywanie trwałej współpracy z potencjalnymi zleceniodawcami (zarówno publicznymi, jak i prywatnymi) oraz wprowadzenie do polityki poszczególnych instytucji publicznych zagadnień związanych z ekonomią społeczną (np. poprzez stosowanie tzw. „klauzul społecznych”).

Ochrona zdrowia

Jednym ze wskaźników mierzących poziom opieki zdrowotnej jest liczba urodzeń żywych i zgonów niemowląt. Współczynnik urodzeń zmniejszył się w 2012 r. do poziomu 10,1‰ (z 10,2‰ w 2011 r.) i był nieco wyższy od średniej krajowej (10,0‰). Współczynnik wyrażający liczbę zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych wyniósł 6,0 (w 2011 r. – 5,6). W porównaniu z początkiem lat 90-tych XX w. trwanie życia wydłużyło się o 7 lat dla mężczyzn oraz o prawie 6 lat dla kobiet (w 2000 r. mężczyźni żyli przeciętnie 69,2 lat, kobiety – 77,4 lat)⁶³.

Do największych placówek opieki zdrowotnej województwa lubuskiego zaliczają się szpitale wojewódzkie w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze oraz jednostki specjalistyczne w Torzymiu (pulmonologiczno-kardiologiczny) i Świebodzinie (ortopedyczno-rehabilitacyjny). Ofertę uzupełniają szpitale powiatowe i placówki niepubliczne, w tym szpital wojskowy w Żarach. Dla utrzymania efektywnego systemu opieki zdrowotnej na obszarze województwa niezbędne jest stałe inwestowanie przez jednostki ochrony zdrowia w nowoczesny sprzęt i aparaturę medyczną nowej generacji oraz utrzymanie i rozwój kadry medycznej. Podstawowy problem, z którym region musi sobie poradzić, to deficyt specjalistycznej kadry medycznej. Liczba lekarzy w Lubuskiem⁶⁴ jest jedną z najniższych w Polsce i w 2011 r. ukształtowała się na poziomie 176 lekarzy w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców (mniej, z liczbą 175, było jedynie w Opolskiem) i jest niższa od średniej krajowej, która wynosi 209/100 tys. mieszkańców. Dla porównania wskaźnik ten w województwie łódzkim wynosi 245/100 tys. mieszkańców. W województwie lubuskim brakuje wielu specjalistów w poradniach i szpitalach. Z tego powodu samorząd województwa podjął starania mające na celu utworzenie na Uniwersytecie Zielonogórskim wydziału lekarskiego. Istotnym problemem w systemie ochrony zdrowia jest również brak bazy lotniczego pogotowia ratownictwa medycznego w północnej części województwa.

⁶³ Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie lubuskim w roku 2012, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze.

⁶⁴ Wskaźnik GUS: lekarze pracujący według podstawowego miejsca pracy.

Wyraźny postęp w wydłużaniu się przeciętnego trwania życia należy przypisywać szeroko propagowanemu – od początku lat 90-tych XX w. – prowadzeniu zdrowego stylu życia. Wyniki badań stanu zdrowia ludności pokazują, że mieszkańcy województwa lepiej się odżywiają, rośnie wśród nich odsetek osób uprawiających sport i wykonujących badania profilaktyczne (zwłaszcza wśród kobiet), spada odsetek osób palących tytoń (głównie mężczyzn). Te korzystne zmiany w zachowaniach ludności wpływają na wzrost przeciętnego trwania życia⁶⁵.

Stopniowy wzrost liczby osób starszych i wydłużenie średniej długości życia powoduje konieczność zapewnienia świadczeń opieki zdrowotnej tym osobom. Szczególnym rodzajem świadczeń skierowanym do tej grupy osób są realizowane na terenie województwa lubuskiego świadczenia w zakresie geriatry w formie ambulatoryjnej opieki specjalistycznej i leczenia szpitalnego⁶⁶. Odnotowano znaczący wzrost liczby pacjentów leczonych w warunkach szpitalnych i poradniach geriatrycznych na terenie województwa lubuskiego. W 2012 r. aż 48% więcej pacjentów niż w roku 2010 skorzystało z tej formy leczenia. Zmieniają się również potrzeby zdrowotne – coraz większe znaczenie mają choroby przewlekłe, cywilizacyjne, wymagające długoterminowej, ale pozaszpitalnej i niekoniecznej specjalistycznej opieki. Konieczne z punktu widzenia rynku pracy jest zapewnienie profilaktyki osobom w wieku produkcyjnym, również w kontekście chorób zawodowych.

Wykluczenie społeczne

Jedna osoba w gospodarstwie domowym w 2011 r. w województwie lubuskim dysponowała przeciętnie dochodem rozporządzalnym w wysokości 1190 zł (przy średniej krajowej 1227 zł) i był on realnie niższy o 0,9% od dochodu z roku poprzedniego. Poziom przeciętnych miesięcznych wydatków w gospodarstwach domowych na osobę w 2011 r. wyniósł 976 zł i był realnie niższy o 3,8% niż w roku 2010.

W ciągu 6 lat (2011 r. wobec 2005 r.) wskaźnik dochodu rozporządzalnego (poziom przeciętnego miesięcznego dochodu w stosunku do średniej krajowej) wzrósł najbardziej w województwie mazowieckim (o 9,1%) oraz w województwie lubuskim (o 6,2%).

Wyniki badań przeprowadzonych przez Urząd Statystyczny w Zielonej Górze wskazują, że nadal w największym stopniu budżet przeciętnego gospodarstwa domowego w województwie lubuskim obciążony jest wydatkami na żywność oraz wydatkami związanymi z użytkowaniem mieszkania i nośnikami energii.

W województwie lubuskim notuje się wysoki wskaźnik osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (w 2011 r. ok. 657, przy średniej dla Polski ok. 524). Badania z 2012 r. pokazują, że w niemal co drugiej lubuskiej rodzinie w ciągu ostatnich dwóch lat zdarzyły się trudne sytuacje, potencjalnie kwalifikujące do świadczeń udzielanych przez pomoc społeczną. Ponadto ponad połowa rodzin wychowujących dzieci doświadczała problemów z zaspokojeniem potrzeb materialnych, co stanowi główną przyczynę napięć i konfliktów.

Jednym z czynników powodujących wykluczenie społeczne jest ubóstwo, które jako zjawisko samo w sobie stanowi problem bardzo złożony ze względu na aspekty ekonomiczne, socjologiczne, psychologiczne czy polityczne.

⁶⁵ Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie lubuskim w roku 2012, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze.

⁶⁶ Diagnoza polityki społecznej na potrzeby Strategii Polityki Społecznej (projekt), materiały ROPS w Zielonej Górze, sierpień 2013.

Do statystycznego pomiaru ubóstwa w Polsce stosuje się obecnie trzy kryteria (przyjęte dla strategii Europa 2020 w UE). Rodzina (gospodarstwo domowe) jest zagrożone ubóstwem, jeżeli jego dochód jest niższy niż 60% mediany dochodów w danym kraju. Jeżeli rodzina deklaruje, że nie może zaspokoić z powodów finansowych co najmniej czterech z dziewięciu podstawowych potrzeb, to uznawana jest za będącą w sytuacji pogłębionej deprivacji materialnej. Ostatnie kryterium dotyczy czasu pracy członków rodziny w roku poprzedzającym badanie. Jeżeli czas pracy członków rodziny był niższy niż 20% pełnego rocznego czasu pracy, wówczas mowa o rodzinach żyjących w sytuacji bardzo niskiej intensywności pracy. Dla celów pomiaru łącznego występowania tych sytuacji stosuje się jednocześnie trzy kryteria. Żeby uniknąć podwójnego liczenia osób, np. jednocześnie zagrożonych ubóstwem i podlegających pogłębionej deprivacji, bierze się pod uwagę spełnianie tylko jednego z nich. W ten sposób otrzymujemy liczbę osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym⁶⁷.

Zgodnie z Krajowym Programem Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 nowy wymiar aktywnej integracji, wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym osiągnął najwyższe wartości w województwach: lubelskim, lubuskim i świętokrzyskim. Należy jednak podkreślić, iż w przypadku województw lubelskiego i lubuskiego wskaźnik ten wzrósł w latach 2008-2011 w granicach 3 pkt. proc. Podobnie zła sytuacja województwa lubuskiego opisana jest wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem po transferach społecznych (lubuskie 25,1%). Wynik ten stawia nasz region wśród trzech województw (lubelskie, świętokrzyskie, lubuskie) o najwyższej wartości tego wskaźnika w Polsce.

Wykluczeniem społecznym w różnym aspekcie zagrożone są osoby starsze, z niepełnosprawnościami, przewlekłe chore i z zaburzeniami psychicznymi, żyjące w ubóstwie, które nie mogą uzyskać pomocy.

W celu podniesienia skuteczności polityki społecznej istotna jest potrzeba rozwoju systemu usług świadczonych na rzecz osób starszych i osób z niepełnosprawnościami w domach pomocy społecznej i miejscu zamieszkania. Niezbędne jest również tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu różnych form asystencji socjalnej nad osobami zależnymi, w tym m.in. dziećmi, osobami z niepełnosprawnościami i starszymi oraz wspieranie tworzenia warunków do zachowania samodzielności i niezależności osób z niepełnosprawnościami. Istnieje więc potrzeba takiego kształtowania polityki społecznej, by wydatkowane środki mogły „pracować” jako fundusze wspierające aktywność osób wykluczonych.

Dane statystyczne Sądu Okręgowego w Zielonej Górze oraz Gorzowie Wlkp. potwierdzają, że wiele rodzin z naszego województwa boryka się z kryzysem w rodzinie i problemami opiekuńczo-wychowawczymi. W 2010 r. do sądów z naszego regionu wpłynęły 1 844 wnioski o pozbawienie, zawieszenie i ograniczenie władzy rodzicielskiej, a w 2011 r. 1 762 wnioski⁶⁸.

W województwie lubuskim znajdują się 33 placówki opiekuńczo-wychowawcze (z rodzinnymi domami dziecka)⁶⁹. Zapisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nakładają na organizatorów pieczy zastępczej daleko idącą deinstytucjonalizację, w tym zmniejszenie maksymalnej liczby dzieci w istniejących placówkach oraz rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej. Wraz z końcem perspektywy finansowej minie okres przejściowy na dostosowanie się do zmienionego systemu realizacji pieczy zastępczej, dlatego też wsparcie tego procesu jest niezbędne jako element walki z wykluczeniem

⁶⁷ Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 – Nowy wymiar aktywnej integracji, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013.

⁶⁸ Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2013 – 2016 z dnia 19 listopada 2012 roku.

⁶⁹ Rejestr placówek opiekuńczo-wychowawczych – stan na 30 września 2013 r., Lubuski Urząd Wojewódzki, Gorzów Wielkopolski, 2013.

społecznym. Według danych Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego wsparcie rodzin wychowujących dzieci a przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze i zagrożonych umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej, w 2012 roku było realizowane w regionie poprzez działalność 53 asystentów rodziny, 56 placówek wsparcia dziennego (przeważająca liczba placówek -86% - prowadzona jest w formie opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, klubów, świetlic i ognisk wychowawczych); tylko w pięciu powiatach funkcjonują rodziny pomocowe, brak natomiast ustanowionych rodzin wspierających. W II kwartale 2013 r. liczba asystentów co prawda wzrosła (o 70%), niemniej liczba rodzin korzystających z tego wsparcia także wzrosła (o 60%)⁷⁰. Z badania przeprowadzonego przez Lubuskie Obserwatorium Integracji Społecznej na temat funkcjonowania systemu opieki nad dzieckiem w powiatach województwa lubuskiego wynika, że zdecydowana większość powiatów uważa własny budżet za niewystarczający, aby pokrywać potrzeby wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tego zdania jest aż 93% powiatów). Z tego powodu liczba zatrudnionych specjalistów (psycholog, terapeuta, pedagog) jest niedostateczna; również dlatego brakuje koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i asystentów rodziny. Sytuacja finansowa wpływa także na ograniczenia wypłacanych świadczeń dla rodzin zastępczych oraz na brak odpowiednich szkoleń dla koordynatorów i innych specjalistów zatrudnionych w zespołach do spraw pieczy zastępczej, a także powoduje utrudnienia w tworzeniu rodzin pomocowych⁷¹.

Jakość życia

Jak wynika z raportu *Diagnoza społeczna 2013*⁷² pod względem ogólnego wskaźnika jakości życia w Polsce przodują województwa mazowieckie, wielkopolskie, małopolskie, opolskie i pomorskie, a na końcu są regiony lubuskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie. Autorzy raportu wskazują również, że województwo lubuskie i warmińsko-mazurskie są województwami, w których gospodarstwa domowe najczęściej źle oceniają swoją sytuację dochodową.

Ocenę warunków ekonomicznych mieszkańców województwa lubuskiego podjęto również w badaniach w ramach projektu *Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy Lubuszanie 2012 – diagnoza stanu*, pod redakcją naukową G. Miłkowskiej i Z. Wołka. Wynika z niego, że większość badanych osób pozyskuje dochody z dwóch źródeł: pracy najemnej oraz ze świadczeń społecznych. W ocenie swojego położenia materialnego badani Lubuszanie pozostają zadowoleni, oceniają je jako przeciętne (45%) i dobre (33,7%)⁷³.

Podobne wyniki badań zostały zaprezentowane w raporcie GUS dotyczącym m.in. jakości życia⁷⁴, stwierdza się w nim, że 77% mieszkańców województwa lubuskiego jest ogólnie zadowolonych z życia, co jest wynikiem drugim w kraju (wspólnie z województwem śląskim) po województwie pomorskim (78%) i powyżej średniej dla Polski, wynoszącej 74%. Warto dodać przy tym, że jedynie 32% osób jest zadowolonych z sytuacji finansowej (przeciętnie w Polsce 34%), a 54% zadowolonych jest z pozadochodowych, materialnych warunków życia. Trzy czwarte Lubuszan jest zadowolonych z sytuacji rodzinnej, a 85% z relacji z innymi ludźmi.

⁷⁰ <http://www.lubuskie.uw.gov.pl/aktualnosci/wydarzenia/idn:10942.html>.

⁷¹ *Diagnoza pieczy zastępczej w powiatach województwa lubuskiego za okres od 01.01.2012 r. do 30.09.2012 r. w ramach projektu systemowego „Koordynacja na Rzecz Aktywnej Integracji” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Obserwatorium Integracji Społecznej Zielona Góra 2012.*

⁷² *Diagnoza społeczna 2013, Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński i T. Panek, wrzesień 2013.

⁷³ Z. Wołk, główne problemy życiowe mieszkańców województwa lubuskiego w świetle badań sondażowych, [w:] *Życie Lubuszan, Współczesność i perspektywy lubuskich rodzin*, pod red. nauk. Z. Wołka, Zielona Góra 2012.

⁷⁴ *Jakość życia. Kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce*, GUS, Urząd Statystyczny w Łodzi, Warszawa 2013.

Oceniając stopień rozwoju społecznego, stosuje się również wskaźnik LHDI (Lokalny Wskaźnik Rozwoju Społecznego), oparty na odpowiednim zestawieniu wskaźników statystycznych. Wskaźnik ten mówi znacznie więcej o warunkach życia w danym regionie niż wskaźnik PKB i opiera się na trzech istotnych elementach ludzkiego życia: długości życia (zdrowie), wiedzy (edukacja) oraz takim standardzie, który pozwala na godne życie (reprezentowanym przez poziom dochodu – zamożności)⁷⁵. Wartość tego wskaźnika dla województwa lubuskiego to 44,36, co plasuje region na 9 miejscu w kraju. Wśród 30 powiatów najlepiej rozwiniętych w Polsce pod względem społecznym na 19 miejscu znalazł się powiat grodzki Zielona Góra. Wszystkie lubuskie powiaty osiągnęły poziom co najmniej średni, a powiat grodzki Gorzów Wlkp. bardzo wysoki i ziemski zielonogórski poziom wysoki, co ukazuje dosyć spójny obraz rozwoju społecznego regionu. Nie ma w Lubuskiem powiatów osiągających niski i bardzo niski wskaźnik, co nie oznacza, że nie ma w nich gmin borykających się z trudnymi problemami społecznymi, jednak nie rzutują one na obraz całego powiatu.

Kapitał społeczny

Pozytywnym aspektem życia społecznego w regionie jest relatywnie silna potrzeba zrzeszania się dla wspólnego działania. Biorąc pod uwagę liczbę organizacji trzeciego sektora w porównaniu do liczby ludności w województwie lubuskim (23,3 NGO na 10 000 mieszkańców⁷⁶), okazuje się, że sektor non-profit jest w regionie dosyć dobrze rozwinięty, co oznacza, że mieszkańcy regionu stowarzyszają się chętniej niż średnio w Polsce. Liczba organizacji, stowarzyszeń, fundacji w Lubuskiem ciągle wzrasta (w raporcie Stowarzyszenia Klon/Jawor stwierdzono, że w latach 2005-2010 największy przyrost liczby organizacji odnotowano w województwach dolnośląskim, lubuskim, zachodniopomorskim i opolskim), szczególnie organizacji pożytku publicznego. Jest to sygnał dla samorządu, że mieszkańcy regionu chcą działać i potrafią się zrzeszać, by skutecznie osiągać zamierzone cele. Według badań statystycznych 92% Lubuszan odczuwa związek ze swoją miejscowością, a 79% odczuwa związek z ludźmi z sąsiedztwa i okolicy⁷⁷, co można uznać za dobrą podstawę do kształtowania tożsamości regionalnej. Według samooceny lubuskich organizacji pozarządowych ukazanych w badaniu przeprowadzonym przez Collegium Polonicum, NGO za swój najsłabszy punkt uznają kondycję finansową, natomiast za najmocniejszy - atmosferę panującą wewnątrz organizacji. Badane organizacje bardzo wysoko oceniają także jakość świadczonych przez siebie usług, niewiele niżej umiejętność współpracy, wiedzę i doświadczenie oraz znajomość potrzeb społeczeństwa⁷⁸.

W wielu teoriach rozwoju regionalnego kapitał społeczny oceniany jest jako ważny czynnik rozwoju konkurencyjności regionu. W tym zakresie potrzebne jest w regionie lubuskim kontynuowanie działań zwiększających integrację i poczucie tożsamości Lubuszan, jak również wzmocnienie zaufania do publicznych instytucji.

⁷⁵ Podsumowanie Krajowego Raportu o Rozwoju Społecznym Polska 2012; Rozwój regionalny i lokalny, Biuro Projektowe UNDP w Polsce, Warszawa 2012.

⁷⁶ Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych 2010", Jan Herbst, Jadwiga Przewłocka, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2011.

⁷⁷ Jakość życia. Kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce, GUS, Urząd Statystyczny w Łodzi, Warszawa 2013.

⁷⁸ Diagnoza stanu lubuskich organizacji pozarządowych. Badanie zrealizowane w ramach projektu „Podaj Dalej”, Fundacja na rzecz Collegium Polonicum, Słubice 2012.

W województwie lubuskim stałej poprawy wymagają wskaźniki jakości życia ludności przesądzające o atrakcyjności przestrzeni do zamieszkania. W świetle kształtowania konkurencyjności regionu jakość życia wydaje się szczególnie ważna. Największym wyzwaniem dla regionu w tym zakresie będzie zmniejszanie bezrobocia i ubóstwa, m.in. poprzez kształcenie dostosowane do potrzeb gospodarki, w tym wyrównywanie szans edukacyjnych i kształcenie ustawiczne oraz podniesienie jakości usług publicznych, w tym szczególnie usług medycznych oraz zwiększenie dostępności do lekarzy pierwszego kontaktu i specjalistów, jak również podniesienie jakości i różnorodności oferty kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej.

V. Potencjał instytucjonalny i skuteczność administracji

Celem tematycznym polityki spójności, warunkującym osiągnięcie pozostałych celów jest wzmocnienie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej. Skuteczne prowadzenie polityki rozwoju w Polsce opiera się na współdziałaniu władz samorządowych i rządowych. Kreowanie procesów rozwojowych w regionie to ważne zadanie samorządu województwa. Skutecznie zaprogramowany system zarządzania, w tym system wdrażania strumienia finansowego ze środków UE, jest ważnym czynnikiem tworzącym warunki osiągnięcia trwałego wzrostu.

Województwo lubuskie od lat 90-tych XX wieku efektywnie wykorzystuje fundusze unijne, do czego przyczynia się duża aktywność lubuskich beneficjentów. W okresie 2007-2015 środki UE będą stanowiły średnio ponad 3,6% PKB regionu. Potwierdzeniem istniejącego potencjału administracyjnego jest fakt, że województwo lubuskie zajęło drugą pozycję w rankingu sprawności wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego, co zapewniło mu dodatkowe 50 mln € (blisko 12% alokacji RPO) z Krajowej Rezerwy Wykonania.

Ważnym wyzwaniem będzie również dalsza cyfryzacja administracji. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego wspólnie ze wszystkimi urzędami gmin i powiatów województwa lubuskiego realizuje ze środków UE z perspektywy 2007-2013 projekt pn. „Lubuski e-Urząd”, którego celem jest m.in. zmniejszenie potrzeby odwiedzin obywateli w urzędach, migracja kontaktów do Internetu, prosty dostęp do informacji publicznych, tańsze koszty administracji publicznej.

W kolejnej perspektywie 2014-2020 efektywne wdrażanie projektów na rzecz osiągnięcia celów Strategii Europa 2020 wymagać będzie ścisłej współpracy najważniejszych podmiotów w regionie: jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, lokalnych przedsiębiorców, urzędów administracji publicznej itd. Potwierdzeniem możliwości efektywnej współpracy na rzecz regionu i potencjału instytucjonalnego jest wypracowanie w drodze społecznego konsensusu Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, przyjętej uchwałą Sejmiku Województwa Lubuskiego w listopadzie 2012 r.

Rolą administracji samorządu województwa będzie zaprojektowanie i realizacja warunków pozyskania dofinansowania z UE na przedsięwzięcia, które przyczynią się do osiągnięcia rozwoju inteligentnego, zrównoważonego i opartego na włączeniu społecznym.

VI. Analiza SWOT

Analiza SWOT Województwa Lubuskiego w obszarze wsparcia regionalnym programem operacyjnym została opracowana na podstawie analizy wyzwań i potencjałów, dokumentów strategicznych, badań i analiz oraz opinii eksperckich. Koncentruje się na najważniejszych zagadnieniach, które wymagają wsparcia w celu wzmocnienia potencjału rozwojowego lub wyeliminowania barier hamujących rozwój.

ROZWÓJ INTELIGENTNY	
<p>Silne strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobry dostęp do Internetu, rozbudowa nowoczesnej sieci internetowej; wzrastający rozwój e-usług i ich popularyzacja. • Aktywnie działająca część stref przemysłowych w regionie. • Potencjał konkurencyjności lubuskiego sektora MSP. • Dobra zewnętrzna dostępność drogowa (A2,S3). 	<p>Słabe strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach, w tym na działalność innowacyjną oraz w sektorze badań i rozwoju. • Niewystarczająca liczba wykwalifikowanej kadry sektora B+R w regionie. • Niewystarczająca współpraca przedsiębiorstw ze strefą badawczo-rozwojową; niski poziom komercjalizacji wiedzy. • Brak odpowiedniego skomunikowania dróg lokalnych z ciągami ekspresowymi i autostradowymi oraz przepraw mostowych. • Niezadawalająca jakość i liczba połączeń komunikacji publicznej, w szczególności obszarów wiejskich z większymi miastami. • Zdegradowana infrastruktura kolejowa. • Zdegradowana i nieczynna infrastruktura służąca do transportu wodnego. • Znikoma infrastruktura tworząca transport multimodalny.
<p>Szanse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Położenie regionu w sąsiedztwie prężnych ośrodków naukowych krajowych i zagranicznych ułatwiający kooperację i transfer technologii. • Bliskość dużego rynku niemieckiego pozwalająca zwiększyć potencjał podmiotów gospodarczych. • Stale poprawiająca się komunikacyjna dostępność zewnętrzna regionu. • Potencjał do produkcji energii ze źródeł odnawialnych. • Istniejąca sieć instytucji otoczenia biznesu, w tym klastry i parki naukowo-technologiczne oraz instytucje finansowe. 	<p>Zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Konkurencja silnych metropolii z sąsiednich regionów, w tym zagranicznych. • Zmniejszająca się ilość środków finansowych służących poprawie infrastruktury drogowej, kolejowej, wodnej i lotniczej w województwie.
ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY	
<p>Silne strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cenne walory przyrodnicze. • Różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego. • Rozwój infrastruktury służącej ochronie przeciwpowodziowej. • Uporządkowana gospodarka ściekowa i wodna w większości miast. • Rozwijająca się infrastruktura turystyczna. 	<p>Słabe strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Słabo rozwinięty system monitorowania i informowania o zagrożeniach; niedostateczny system koordynacji działań służb ratownictwa. • Nadal występujące dysproporcje pomiędzy siecią wodociągową a kanalizacyjną, w szczególności na obszarach wiejskich. • Znaczny udział „niskiej emisji” (zanieczyszczeń) w systemach ciepłowniczych regionu. • Niedostosowana infrastruktura związana z gospodarką odpadami komunalnymi.

		<ul style="list-style-type: none"> Istniejące zdegradowane obszary przemysłowe i powojskowe.
	<p>Szanse:</p> <ul style="list-style-type: none"> Korzystne warunki systemowe (rozwiązania prawne i finansowe na poziomie centralnym) do szerszego wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Wzrost zainteresowania turystów z Polski i z zagranicy ofertą regionu. Nowe inwestycje zagraniczne w regionie. 	<p>Zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> Zmiany klimatyczne i coraz częściej występujące niekorzystne zjawiska pogodowe. Marginalizowanie rozwiązań centralnych i brak koordynacji działań na poziomie rządu, zmierzających do poprawy bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.
ROZWÓJ SPRZYJAJĄCY WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU		
	<p>Silne strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> Niski wskaźnik przedwczesnego opuszczania nauki. Dobrze rozwinięta sieć szkół na terenie województwa oraz dostęp do uczelni wyższych (w regionie oraz regionach sąsiednich). Korzystna struktura demograficzna oraz umiarkowanie korzystne trendy demograficzne. Duża aktywność organizacji pozarządowych na terenie województwa. Potencjał sektora ekonomii społecznej. Wysoka przedsiębiorczość i zaradność ekonomiczna mieszkańców regionu. Dobrze rozwinięta sieć szpitali. 	<p>Słabe strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> Wysokie bezrobocie w większości powiatów i niekorzystna jego struktura. Niewykorzystany potencjał młodego pokolenia na rynku pracy, emigracja młodych, wykształconych ludzi. Niedostosowana oferta edukacyjna/szkoleniowa do potrzeb rynku pracy. Niewystarczająca baza opieki nad najmłodszymi dziećmi, szczególnie na obszarach wiejskich. Zmniejszająca się liczba studentów. Utrudniony dostęp do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej i specjalistycznych usług medycznych, np. na skutek niedoboru lekarzy. Utrudniony dostęp do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej i specjalistycznych usług medycznych, np. na skutek niedoboru lekarzy. Niezadawalający stan znacznej części infrastruktury ochrony zdrowia oraz wyposażenia i urządzeń medycznych. Brak zintegrowanych działań związanych z kompleksową pomocą społeczną; w tym brak rozwiązań systemowych w zakresie współpracy JST, PES, NGO oraz rozwiązań systemowych w zakresie współpracy OPS i PUP. Niski udział osób dorosłych w kształceniu ustawicznym. Wysoki wskaźnik liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.
	<p>Szanse:</p> <ul style="list-style-type: none"> Dostępność środków finansowych na podnoszenie atrakcyjności i jakości kształcenia w formach szkolnych i pozaszkolnych. Kampanie społeczne zmieniające nastawienie obywateli do określonych problemów społecznych. Wzrost gospodarczy w krajach Europy, przekładający się na wzrost miejsc pracy. 	<p>Zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> Niewystarczające rozwiązania systemowe dotyczące aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Niskie nakłady na wsparcie włączenia społecznego i pomocy społecznej powodujące spadek aktywności mieszkańców województwa. Brak systemowych rozwiązań prorodzinnych zwiększających przyrost naturalny. Rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym. Zmniejszająca się liczba osób w wieku produkcyjnym.

Załącznikiem do Programu jest rozszerzona analiza SWOT przygotowana w odniesieniu do poszczególnych CT pakietu legislacyjnego KE.

VII. Wymiar terytorialny interwencji

Obszary strategicznej interwencji

Dla wspomagania osiągania celów określonych tematycznie koncentracja działań funduszy WRS w wymiarze przestrzennym będzie następowała w pięciu wyodrębnionych obszarach strategicznej interwencji państwa (OSI):

- miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne,
- miasta (średniej wielkości) wymagające rewitalizacji,
- obszary wiejskie o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe,
- Polska Wschodnia,
- obszary przygraniczne.

Obszary te zostały określone na podstawie KSRR 2020. Niewykluczona jest jednak realizacja specjalnych działań zintegrowanych w innych obszarach geograficznych dla rozwiązywania konkretnych problemów umiejscowionych terytorialnie na poziomie regionów, w obrębie obszarów miejskich, wiejskich, czy też na ich styku.

W ramach Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 w wymiarze przestrzennym regionu, na podstawie dotychczasowych analiz sytuacji województwa, jego obszarów funkcjonalnych oraz krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych, wyróżniono osiem obszarów strategicznej interwencji podzielonych na dwie grupy. Pierwszą stanowią najważniejsze OSI z punktu widzenia poziomu krajowego, wyróżnione w KSSR i w założeniach kontraktu terytorialnego:

- miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne,
- ośrodki subregionalne i lokalne,
- obszary przygraniczne,
- obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych.

Do drugiej grupy OSI zaliczono inne obszary, które wymagają wsparcia i ochrony z poziomu regionalnego lub krajowego:

- obszary zagrożone powodzią,
- obszary o najwyższych walorach przyrodniczych, w tym objęte ochroną prawną,
- obszary potencjalnej eksploatacji złóż surowców o strategicznym znaczeniu,
- obszary o najkorzystniejszych warunkach dla prowadzenia gospodarki rolnej.

Na podstawie przeprowadzonych analiz (SRWL 2020) można wskazać kilka najistotniejszych Obszarów Strategicznej Interwencji, które powinny zostać objęte wsparciem w ramach RPO – Lubuskie 2020:

- miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne – obszar zostanie objęty wsparciem w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych,
- ośrodki subregionalne i lokalne,
- obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych.

Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne

Gorzów Wlkp. i Zielona Góra jako ośrodki o znaczeniu regionalnym i krajowym stanowią dwubiegunowy układ przenoszenia wzrostu gospodarczego i społecznego na rozwój województwa lubuskiego. Mimo iż ich funkcje metropolitalne nie są w pełni rozwinięte, dla województwa lubuskiego stanowią strefę koncentracji aktywności gospodarczej, funkcji naukowych, kulturalnych i społecznych. Są również ważnymi ośrodkami wzrostu dla Polski zachodniej i dla współpracy transgranicznej.

Do najistotniejszych potencjałów rozwojowych obu miast zaliczyć należy potencjał inwestycyjny. Sektor przemysłu silniejszy jest w Gorzowie Wlkp., natomiast usługi dominują w Zielonej Górze. Organizowane parki przemysłowo-technologiczne w Nowym Kisielinie pod Zieloną Górą i w obszarze Gorzowa Wlkp. oraz perspektywa nawiązania w nich współpracy sektora naukowego z biznesowym powinny przyczynić się do zwiększenia innowacyjności gospodarki regionalnej. Korzystne położenie pomiędzy dużymi metropoliami (Berlin, Poznań, Wrocław, Szczecin), systematycznie poprawiająca się dostępność komunikacyjna miast wojewódzkich oraz dostępność terenów inwestycyjnych w ich obszarach funkcjonalnych są dodatkowymi atutami przemawiającymi na korzyść tego potencjału rozwojowego.

Rozwój funkcji metropolitalnych Gorzowa Wlkp. i Zielonej Góry uzależniony będzie również od rozwoju usług publicznych wyższego rzędu. Oferta kulturalna, dostępność do terenów mieszkaniowych wyposażonych w infrastrukturę techniczną, oferta sportowo-rekreacyjna, poziom bezpieczeństwa, rewitalizacja centrów miast i obszarów poprzemysłowych, będą stanowiły (obok wskazywanej już funkcji naukowej i gospodarczej) o atrakcyjności tych miast dla mieszkańców, inwestorów i turystów, a w konsekwencji o ich rozwoju.

Ośrodki subregionalne i lokalne

Ośrodki subregionalne i lokalne pełnią rolę centrów absorpcji bodźców rozwojowych pochodzących z dwóch największych miast regionu i ich przenoszenia na mniejsze ośrodki miejskie oraz obszary wiejskie.

Wśród potencjałów rozwojowych ośrodków subregionalnych i lokalnych należy wymienić koncentrację ludności i funkcji gospodarczych (np. **Żary - Żagań, Nowa Sól**), dostępność terenów inwestycyjnych oraz zagospodarowane strefy aktywności gospodarczej, w tym podstrefy SSE (m.in. **Żary, Nowa Sól, Kostrzyn nad Odrą, Słubice**, itp.) oraz położenie wielu miast w bezpośrednim sąsiedztwie ważnych szlaków komunikacyjnych (tj. A2, A18, S3, DK 22).

Niemal wszystkie lubuskie miasta subregionalne i lokalne mają tradycje przemysłowe, sięgające okresu przedwojennego. Zakłady przemysłowe w większości upadły w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Miasta borykają się z utratą funkcji gospodarczych i odpływem młodych ludzi. Tylko części z tych ośrodków udało się przekształcić i z powodzeniem konkurują one na krajowym i europejskim rynku. Niektóre ośrodki posiadają dobre warunki środowiskowe sprzyjające rozwojowi nowoczesnych branż przemysłowych (**Żary, Nowa Sól**) oraz turystyki. Warto wskazać na występujące surowce energetyczne jako potencjalną bazę rozwojową niektórych ośrodków ponadlokalnych (m.in. **Gubin, Dreddenko**) oraz istniejące specjalizacje przemysłowe (m.in. przemysł metalowy, motoryzacyjny, maszynowy itp.).

Do barier rozwojowych zaliczyć natomiast można niewystarczającą dostępność komunikacyjną pomiędzy ośrodkami subregionalnymi i lokalnymi a miastami wojewódzkimi oraz ośrodkami w regionach sąsiednich, niedostateczne wykorzystanie terenów inwestycyjnych, niską innowacyjność gospodarki, braki w

infrastrukturze technicznej i społecznej, niewystarczający dostęp do podstawowych usług publicznych czy występowanie obszarów powojсковych i przemysłowych, które wymagają rewitalizacji i zmiany pełnionych funkcji. Analizy wskazują, że lubuskie jest w grupie województw, w której duża część gmin miejskich i miejsko-wiejskich jest zagrożona utratą funkcji społeczno-gospodarczych⁷⁹. Wśród miast powiatowych dużym natężeniem problemów rozwojowych cechują się **Żagań i Słubice**.

Do ośrodków o znaczeniu subregionalnym i lokalnym na terenie województwa lubuskiego zaliczyć należy wszystkie miasta powiatowe, chociaż stopień ich rozwoju oraz możliwości przenoszenia pozytywnych trendów gospodarczych i społecznych jest zróżnicowany. Do tej grupy ośrodków należą również niektóre miasta nieposiadające statusu siedziby powiatu, jednak ze względu na pełnione funkcje lub posiadane zasoby ich oddziaływanie jest ponadlokalne. Są to: **Kostrzyn nad Odrą, Gubin i Drezdenko**, a także **Skwierzyna, Szprotawa i Lubsko**. Znaczącym ośrodkiem jest **Sulechów**, jednak zalicza się on do obszaru funkcjonalnego Zielonej Góry, a w przyszłości taką funkcję może pełnić Rzepin (z uwagi na planowane centrum logistyczne). Miasta powiatowe oraz niektóre ośrodki ponadlokalne tworzą policentryczną sieć ośrodków aktywizowania rozwoju, równomiernie rozmieszczoną na terenie województwa.

Z uwagi na specyfikę osadniczą województwa lubuskiego za ośrodki subregionalne w województwie lubuskim uznaje się miasta powyżej 20 tys. mieszkańców; wskaźnik ten jest podstawą wyznaczania ośrodków subregionalnych wg Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego⁸⁰. Do tej grupy zaliczają się Nowa Sól, Żary, Żagań i Świebodzin. Dodatkowo do miast subregionalnych zaliczyć można Słubice. Wsparcie dla tych ośrodków w uzasadnionych przypadkach może obejmować sąsiadujące gminy wiejskie.

Obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych

Obszary wiejskie województwa lubuskiego⁸¹ należą do obszarów strategicznej interwencji o dużym zróżnicowaniu rozwojowym i zróżnicowaniu problemów o charakterze społecznym, gospodarczym i infrastrukturalnym. Zróżnicowanie potencjałów i obszarów problemowych zależy również od położenia względem miast wojewódzkich i ośrodków subregionalnych oraz szlaków komunikacyjnych rangi krajowej i regionalnej. W najlepszej sytuacji są obszary położone w bezpośrednim sąsiedztwie większych miast. Ze względu na ściśle powiązania funkcjonalne z ośrodkami miejskim oraz korzystanie z ich atutów gospodarczych i oferowanych usług publicznych tereny te są atrakcyjne dla budownictwa mieszkaniowego, zapewniając wysoki standard życia. Dobrze skomunikowane obszary wiejskie są również atrakcyjnymi terenami inwestycyjnymi.

Wśród obszarów wiejskich województwa lubuskiego należy wyróżnić tereny charakteryzujące się wyraźnie niższym poziomem dostępu do usług publicznych. *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego* definiuje obszary o najniższych wskaźnikach dostępu do usług publicznych na podstawie kryterium zatrudnienia, funkcji gospodarczych i stopnia rozwoju społecznego. Należą do nich obszary o bardzo wysokim poziomie zatrudnienia w rolnictwie, niskiej przedsiębiorczości, dużym odsetku osób o niskim poziomie wykształcenia i niskich kwalifikacjach zawodowych oraz niskim poziomie instytucji publicznych,

⁷⁹ W. Dziemianowicz, J. Łukomska, Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze wskazane indykatorywnie w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Warszawa 2012.

⁸⁰ Według KPZK są to miasta pow. 50 tys. mieszkańców. Żadne miasto lubuskie nie mieści się w tej grupie.

⁸¹ Analiza dotyczy określonego na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, ujęcia powiatowego. Obszar zostanie uszczegółowiony do poziomu gminy na podstawie szczegółowej delimitacji, która zostanie zrealizowana w odrębnym badaniu.

w tym administracji, niskim poziomie inwestycji i wyposażenia infrastrukturalnego⁸². Na niektórych z tych obszarów występuje także zjawisko depopulacji i odpływu osób w wieku produkcyjnym (przede wszystkim kobiet). Są to głównie obszary wiejskie, które nie są w stanie zainicjować rozwoju w oparciu o własny potencjał ani też nie mogą liczyć, bez prowadzenia odpowiedniej polityki regionalnej, na skorzystanie z impulsów rozwojowych płynących z ośrodków wzrostu. Są one zbyt odległe, funkcje skoncentrowane w istniejącej sieci miast są niewystarczające, zbyt niski jest poziom dochodów własnych oraz poziom inwestycji w pozarolnicze działy gospodarki.

Wiele obszarów wiejskich charakteryzuje się niską gęstością infrastruktury ochrony środowiska oraz infrastruktury drogowej. Znaczne ograniczenia w dostępie do infrastruktury kanalizacyjnej oraz drogowej obniżają standardy życia oraz uniemożliwiają prowadzenie procesów inwestycyjnych. Obszary wiejskie, posiadające atrakcyjne walory dla rozwoju turystyki, bardzo często nie są w stanie ich wykorzystać ze względu na brak odpowiedniej infrastruktury. Podobnie wygląda sytuacja w zakresie wykorzystania terenów pod ewentualne inwestycje gospodarcze. Obszary problemowe tej kategorii występują przede wszystkim na terenach o dużej lesistości i dużym rozproszeniu sieci osadniczej, gdzie budowa infrastruktury sieciowej jest kosztowna i przekracza możliwości finansowe gmin wiejskich i małych miast. Problem ten jest również jedną z przyczyn natężenia problemów społecznych. Na terenie województwa lubuskiego do obszarów o niskim dostępie do infrastruktury sieciowej zaliczyć należy część obszarów wiejskich w powiatach **krośnieńskim i słubickim**, szczególnie tych, które są oddalone od ośrodków powiatowych i charakteryzują się rozproszoną siecią osadniczą i dużą lesistością. Poza tym obszary z tej kategorii występują również na terenie innych powiatów województwa, położonych z dala od obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich i subregionalnych oraz głównych ciągów komunikacyjnych.

Część obszarów wiejskich w województwie lubuskim wymaga podejmowania działań na rzecz wzmocnienia rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym zwiększenia dostępności podstawowych usług społecznych. Do obszarów charakteryzujących się stosunkowo dużą skalą problemów społeczno-gospodarczych zaliczają się tereny o wysokiej stopie bezrobocia (wyższej od średniej krajowej, a więc w praktyce wszystkie obszary wiejskie województwa z wyjątkiem powiatów gorzowskiego ziemskiego, zielonogórskiego ziemskiego oraz świebodzińskiego), w tym tereny po byłych PGR-ach. Mała liczba ofert pracy oraz niski poziom dochodów powodują, iż wyraźne są zjawiska emigracji zarobkowej oraz podejmowania pracy w tzw. "szarej strefie". Znaczna część ludności nie posiada kwalifikacji umożliwiających aktywność na rynku pracy, co często prowadzi do zagrożenia wykluczeniem społecznym.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego wskazuje na terenie województwa lubuskiego na kilka powiatów o niskim dostępie do usług publicznych. W kategorii powiatów o bardzo złej dostępności znalazł się wyłącznie **powiat wschowski**. Powiaty krośnieński i słubicki zakwalifikowane zostały do obszarów o złej dostępności do usług publicznych⁸³. W KSRR wskazano także powiaty, w których występuje kumulacja negatywnych wskaźników społeczno-gospodarczych. Do grupy powiatów o złej sytuacji społeczno-gospodarczej zaliczony został powiat **strzelecko-drezdenecki**. Powyższe wskazania są zbieżne z analizą zróżnicowania wewnątrzregionalnego, zawartą w *Średniookresowej ocenie oddziaływania Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego na rozwój województwa lubuskiego*. Powiaty województwa lubuskiego analizowano w kilku kategoriach: struktura gospodarki, środowisko naturalne,

⁸²Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, op. cit., s.32.

⁸³Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, op. cit., s.33, mapa nr 10.

problemy społeczne, kapitał ludzki i dostępność. Do podgrupy o najłabszych wynikach zaliczono powiaty krośnieński, słubicki oraz **nowosolski** (głównie ze względu na wysoką stopę bezrobocia i niski poziom kapitału intelektualnego).

Pozostałe istotne OSI zdiagnozowane na terenie województwa lubuskiego to:

Obszary zagrożone powodziami

Powódź jest zjawiskiem przyrodniczym w dużym stopniu niezależnym od człowieka. Rozwój gospodarczy i cywilizacyjny społeczeństw przynosi coraz większe i coraz bardziej dotkliwe straty ekologiczne, materialne i kulturalne, zagrażając bezpieczeństwu i życiu ludzi. Należą do nich też powodzie. Duże powodzie mogą znacząco wpływać na lokalny i regionalny rozwój społeczny oraz gospodarczy. Jednak na rozmiary i skutki zagrożeń, jakie niesie powódź, można i należy zdecydowanie wpływać.

Obszary zagrożone powodzią w województwie obejmują obszary miejskie i wiejskie wzdłuż Warty: Gorzów Wlkp., Krobielewo, Świniary, Skwierzyna, Santok, Jeżyki, Kołczyn, Świerkocin, Witnica, Słońsk, Kostrzyn n/O, Deszczno, Bogdaniec, Krzeszyce; tereny wzdłuż Noteci: Drezdenko, Trzebiecz, Goszczanowice, Górecko, Stare Polichno, Przynotecko; tereny wzdłuż Bobru: Leszno Górne, Szprotawa, Żagań, Nowogród Bobrzański, Bobrowice, Dychów; tereny wzdłuż Nysy Łużyckiej: Gubin, Strzegów, Markosice, Żytowań; tereny wzdłuż Odry: Bytom Odrzański, Nowa Sól, Cigacice, Nietków, Krosno Odrzańskie, Cybinka, Słubice, Górzycza, Kostrzyn n/O.

Proces inwestycyjny związany z ochroną przeciwpowodziową jest długotrwały i kosztowny. Inwestycje realizowane były m.in. w ramach rządowego *Programu dla Odry 2006* oraz ze środków *PROW 2007-2013* i *LRPO 2007-2013*.

Zminimalizowanie strat spowodowanych występowaniem rzek z ich koryt jest możliwe dzięki budowie wałów przeciwpowodziowych, zastosowaniu pomp polderowych i pomp o zwiększonej wydajności, a także innych budowli, takich jak: jazy, przepusty, wały cofkowe, zbiorniki retencyjne. Istotne jest również nieprzyjmowanie rozwiązań przestrzennych na obszarach zalewowych, mogących doprowadzić do zalania lub podtapiania wodami wielkimi, natomiast w strefach służących przepuszczaniu wód powodziowych przyjmowanie wyłącznie rozwiązań projektowych zapewniających utrzymanie swobodnego przepływu wód oraz zagwarantowanie bezpieczeństwa mieszkańcom i ochronę ich mienia. Należy uwzględnić także możliwość zastosowania nowoczesnych technologii, np. w systemie ostrzegania przed powodzią.

Obszary o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym objęte ochroną prawną

Znaczna część obszarów województwa lubuskiego posiada specyficzne walory dla rozwoju różnorodnych form turystyki (poznawcza, wypoczynkowa, aktywna, zdrowotna, kulturowa, ekoturystyka, agroturystyka itp.). Do najistotniejszych walorów decydujących o atrakcyjności turystycznej regionu należą: niski stopień przekształcenia środowiska naturalnego, duża lesistość, liczne akwenu i ciek wodne, obszary prawnie chronione oraz obiekty dziedzictwa kulturowego. Do obszarów o największych możliwościach rozwoju branży turystycznej należą:

- tereny o dużej lesistości np. Bory Dolnośląskie, Lubuskie, Puszcza Drawska, Notecka, Gorzowska, Rzepińska,

- tereny parków narodowych i krajobrazowych oraz rezerwy przyrody, m.in. Park Narodowy „Ujście Warty”, Drawieński Park Narodowy, Geopark Łuk Mużakowa,
- tereny pojezierzy, szczególnie Pojezierze Lubuskie, w tym Pojezierze Łagowskie, a także powiat strzelecko-drezdenecki i Pojezierze Sławskie,
- tereny wzdłuż atrakcyjnych turystycznie cieków wodnych oraz doliny większych rzek, np. Noteci, Warty, Odry, Bobru,
- tereny o oryginalnych walorach kulturowych, m.in. Międzyrzecki Rejon Umocniony, Park Mużakowski, obszary uprawy winorośli, zabytki architektury.

Większość obszarów w niewielkim i niedostatecznym stopniu wykorzystuje swój potencjał turystyczny. Dla rozwoju tych obszarów niezbędne jest systematyczne podnoszenie jakości bazy turystycznej oraz jej ciągle rozwijanie, wzmożona promocja, zwiększanie dostępności do infrastruktury sieciowej i komunikacyjnej, kreowanie i promowanie produktów turystycznych. Warunki przyrodnicze i walory kulturowe wymagają także ochrony oraz zagospodarowania pod kątem zwiększenia atrakcyjności przestrzeni dla mieszkańców regionu, w tym podnoszenia jakości życia, dostępu do miejsc i usług o charakterze rekreacyjnym czy kulturowym.

Obszary przygraniczne

Obszary przygraniczne odgrywają specjalną rolę zarówno w procesach rozwojowych, jak i politycznych. Z jednej strony mogą one wpływać na stymulowanie wzrostu gospodarczego, rozwój przedsiębiorczości, współpracę międzynarodową, wymianę doświadczeń i dobrych praktyk (poprzez przepływ dóbr, osób, kapitałów i usług). Jednak z drugiej strony narażone są na zjawiska negatywne, związane z niską krajową dostępnością terytorialną, różnicami kulturowymi, społecznymi oraz zjawiskiem drenażu endogenicznych potencjałów regionalnych przez zagraniczne regiony, charakteryzujące się wysokim poziomem konkurencyjności, chociażby w zakresie usług publicznych, czy też plac. W przypadku województwa lubuskiego bliskość Niemiec i Berlina stwarza ogromne szanse rozwojowe, ale również poważne zagrożenia. Uzasadnia to prowadzenie działań ukierunkowanych na zmniejszanie barier, zwiększanie współpracy gospodarczej, dialogu politycznego i międzykulturowego oraz zwiększanie konkurencyjności i atrakcyjności zarówno w wymiarze ekonomicznym, jak i społecznym regionów przygranicznych.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020⁸⁴ rozróżnia trzy pasy obszarów przygranicznych:

1. gminy bezpośrednio przylegające do granicy,
2. powiaty, których stolice położone są w odległości do 50 km od granicy,
3. przygraniczne podregiony gorzowski i zielonogórski (NUTS 3).

Obszary przygraniczne województwa lubuskiego wymagają przede wszystkim doinwestowania infrastrukturalnego. Główne potrzeby to rozwój infrastruktury transportowej, ale także podniesienie standardów życia poprzez inwestycje w infrastrukturę techniczną, edukację i kulturę.

⁸⁴ Również na podstawie Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020.

1.1.1 BIS. Opis zawartej w Regionalnym Programie Operacyjnym – Lubuskie 2020 strategii dotyczącej wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz osiągnięcia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej

REACT-EU w Regionalnym Programie Operacyjnym – Lubuskie 2020

Obszar – efektywność energetyczna

Biorąc pod uwagę istotę priorytetów i celów spajających okres programowania 2014-2020 oraz 2021-2027 – jednym z głównych wyzwań pozostają kwestie środowiskowe, w tym wsparcie efektywności energetycznej. Mając na uwadze, iż w okresie pandemii wszystkie inne, nie związane bezpośrednio z reakcją na pandemię, obszary inwestycji zostały ograniczone i/albo przesunięte w czasie, należy skupić się aktualnie na realizacji działań w zakresie wybranego celu. Osiągnięcie odpowiedniej efektywności energetycznej jest ważnym elementem zmniejszania presji na środowisko naturalne, ograniczania kosztów życia mieszkańców oraz poprawy jakości ich życia.

Pandemia spowodowała, iż samorzady ograniczyły nakłady na działania związane z modernizacją budynków publicznych. Planowane do realizacji przedsięwzięcia w zakresie termomodernizacji budynków publicznych wpisują się w założenia unijnych strategii i planów związanych z ograniczaniem emisyjności gospodarki, koniecznością oszczędzania energii. Dodatkowo działania w zakresie termomodernizacji, w dłuższym okresie czasu pozwalają na powstanie oszczędności w budżetach jednostek samorządu z uwagi na mniejsze koszty związane z funkcjonowaniem budynków. W dalszym ciągu potrzeby samorządów na ww. zadania są duże. Dotychczasowa alokacja Programu nie zaspokoila luki inwestycyjnej w przedmiotowym zakresie.

Należy zaznaczyć, iż przedmiotowa infrastruktura w większości przypadków nie spełnia obecnych norm. Dość często są to budynki powstałe na początku XX w. lub w latach 50-70 XX w., gdzie normy dla efektywności energetycznej budynków były inne, a koszty związane z ich ogrzewaniem oraz źródła ich ogrzewania różniły się znacząco od przyjętych obecnie standardów. Dostosowanie poziomu infrastruktury do współczesnych i przyszłych wymogów energetycznych wpłynie również pośrednio na jakość przestrzeni publicznych i użytkujących je osób.

Obszar - zdrowie

Pandemia wirusa SARS-CoV-2 spowodowała pogłębienie się deficytów w obszarze zdrowia. Uwidoczniła jeszcze bardziej braki w systemie jego ochrony. Z jednej strony rozwój choroby COVID-19 spowodował bardzo duże obciążenie systemu opieki zdrowotnej poprzez konieczność zapewnienia opieki szpitalnej pacjentom zakażonym wirusem, z drugiej sytuacja pandemiczna wpłynęła na ograniczenie ilości standardowych zabiegów i wykonywanych świadczeń. Dostęp do opieki zdrowotnej w regionie, w wyniku sytuacji kryzysowej, został znacznie ograniczony.

Pandemia wirusa SARS-CoV-2 zaostrzyła problemy i wyzwania w obszarze opieki zdrowotnej, które wobec tego muszą być rozwiązane z dodatkową intensywnością oraz przy zastosowaniu dodatkowych działań.

COVID-19 nadwyrężył budżety wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, oraz innych organizatorów systemu opieki zdrowotnej w regionie. Wyzwania związane z wczesną reakcją na pandemię i nakłady środków z tym związane mocno wpłynęły na kondycję finansową beneficjentów, głównie sektora publicznego, który włączył się, również w wymiarze finansowym w organizację działań zaradczych. Jednocześnie, z uwagi na zmniejszoną aktywność gospodarczą w okresie pandemii, redukcji uległy wpływy do budżetów samorządów z tytułu podatków. Spowodowało to, że jednostki te nie są w stanie sprostać nadal ogromnym potrzebom w obszarze ochrony zdrowia.

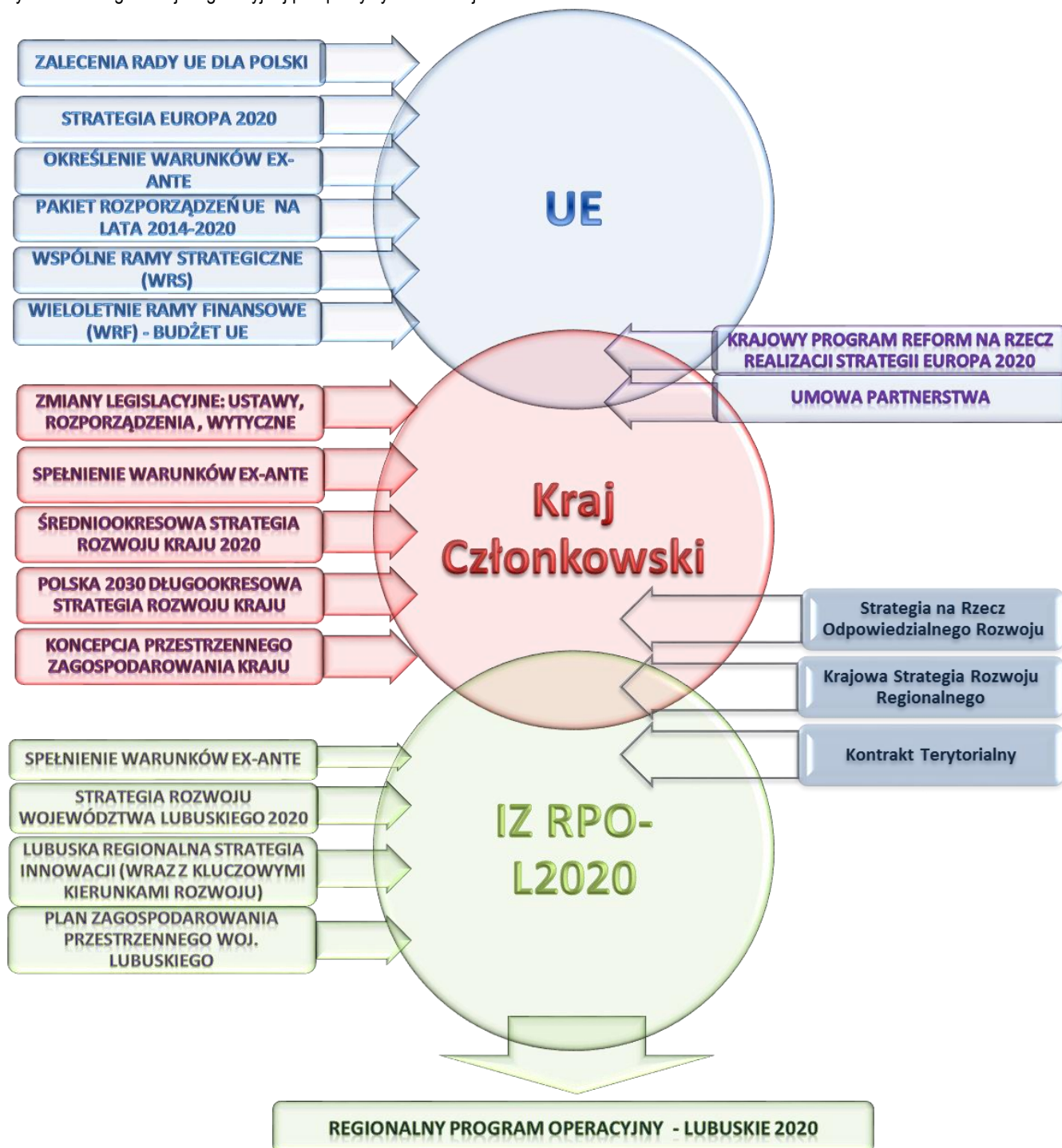
Planowane do realizacji działania w obszarze ochrony zdrowia, które będą finansowane ze środków REACT-EU wpisują się w założenia unijnych strategii walki z kryzysem społeczno-gospodarczym wywołanym COVID-19. Ograniczone zasoby finansowe powodują, iż system opieki zdrowotnej napotyka na bariery w obszarze zdrowia, które ograniczają jakość życia mieszkańców województwa. Przywrócenie opieki zdrowotnej do stanu sprzed pandemii wymaga niejednokrotnie wprowadzenia dodatkowych rozwiązań inwestycyjnych pozwalających na zapobieganie ogniskom zakażeń w szpitalach. Jednocześnie konieczne jest, z uwagi na szereg obserwowanych długofalowych powikłań zdrowotnych wywołanych COVID-19, wprowadzenie skoordynowanych działań rehabilitacyjnych i diagnostycznych, by skutki te zwalczać.

1.1.2 Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

W procesie programowania *Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020* wzięto pod uwagę szereg dokumentów warunkujących kierunki koncentracji wsparcia, obszary interwencji i płaszczyzny rozwoju.

Rysunek 1. Organizacja legislacyjnej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020:

Wskazane w powyższym schemacie dokumenty mają wpływ na kształt zapisów przyszłych programów operacyjnych. Fundusze 3 polityk unijnych: Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej oraz Wspólnej Polityki Rybackiej mają wspierać rozwój inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu – trzy główne priorytety strategiczne Europy 2020.

Zwiększenie skuteczności i efektywności budżetu unijnego w osiąganiu celów Strategii Europa 2020 zostało wyrażone w katalogu zasad, które mają przyświecać nowym Wieloletnim Ramom Finansowym: ukierunkowanie na rezultaty, uproszczenie, warunkowość oraz efekt dźwigni.

W średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020 (SRK 2020) określono główne cele rozwojowe kraju do 2020 r.: aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo. W latach 2014-2020 środki UE muszą być przeznaczane na te cele związane z rozwojem kraju, które wpisują się w cele Strategii Europa 2020 oraz gwarantują największe efekty mnożnikowe w sferze społecznej, gospodarczej, instytucjonalnej, jak również w wymiarze terytorialnym. Stąd jako główne cele interwencji funduszy WRS w latach 2014-2020 wskazano: zwiększenie konkurencyjności gospodarki, poprawę spójności społecznej i gospodarczej oraz podnoszenie sprawności i efektywności państwa.

Wiodącą zasadą Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest zrównoważony rozwój całego kraju w wymiarze gospodarczym, społecznym, środowiskowym i terytorialnym. SOR wskazuje na czynniki rozwoju i wzrostu gospodarki, na które wpływ ma zwiększenie oddziaływania tworzona w kraju wiedza i technologia, rozwój i dalsza ekspansja polskich firm, budowa systemu oszczędności oraz podwyższenie jakości funkcjonowania instytucji i ich relacji ze społeczeństwem.

Na poziomie regionu najważniejszym, również w procesie programowania RPO, dokumentem jest Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, przyjęta przez Sejmik Województwa Lubuskiego 19 listopada 2012 r. SRWL 2020 nie powstała w oderwaniu od pozostałych krajowych dokumentów strategicznych i, podobnie jak one, jest zgodna z wytyczonymi celami mówiącymi o kierunkach rozwoju całej Unii Europejskiej.

W celu urzeczywistnienia wizji rozwoju województwa lubuskiego w perspektywie do roku 2020 sformułowano cel główny SRWL: *Wykorzystanie potencjałów województwa lubuskiego do wzrostu jakości życia, dynamizowania konkurencyjnej gospodarki, zwiększenia spójności regionu oraz efektywnego zarządzania jego rozwojem*, do osiągnięcia którego prowadzić będzie realizacja celów szczegółowych, wyznaczających najistotniejsze kierunki rozwoju z uwzględnieniem potencjału regionu.

W pakiecie legislacyjnym zawarto regulacje odnoszące się do wszystkich funduszy Wspólnych Ram Strategicznych, w tym Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego i określono cele polityki spójności, rami finansowe oraz zakres wsparcia, jaki będzie realizowany w latach 2014-2020. Koncentracja tematyczna interwencji przyszłej perspektywy została zdefiniowana w 11 celach:

Cele tematyczne wskazane w pakiecie legislacyjnym UE

1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji.
2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK.
3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR).
4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.
5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem.
6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.
7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej.
8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników.
9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.
10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie.
11. Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej.
13. Wspieranie kryzysowych działań naprawczych w kontekście pandemii COVID-19 i jej skutków społecznych oraz przygotowanie do ekologicznej i cyfrowej odbudowy gospodarki zwiększającej jej odporność

Cele określone w przytoczonych dokumentach mają bezpośrednie przełożenie na zapisy Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 oraz determinują wybór celów tematycznych, a także priorytetów inwestycyjnych, które będą przedmiotem wsparcia w ramach Programu.

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 w swoich założeniach przewiduje realizację zadań wpisujących się w cele tematyczne 1-10 pakietu legislacyjnego KE.

Analiza potrzeb i wyzwań województwa lubuskiego wskazuje jednoznacznie na konieczność wyboru takiej ścieżki rozwoju, która z jednej strony pozwoli na rozwijanie innowacyjnych dziedzin gospodarki regionalnej, poprzez wsparcie sektora B+R, przedsiębiorstw oraz IOB, a także zwiększenie dostępności komunikacyjnej regionu, promowanie rozwiązań w zakresie TIK, gospodarki niskoemisyjnej, z drugiej zaś umożliwi podniesienie dostępności mieszkańców do podstawowych usług, będzie oddziaływała na rzecz włączenia społecznego i pozytywnie wpływała na rynek pracy.

Zdiagnozowane potrzeby warunkujące pożądane kierunki rozwoju i wsparcia na poziomie województwa lubuskiego odpowiadają ogólnoeuropejskim trendom ujętym w dokumentach strategicznych UE i dokumentach krajowych. Niemniej jednak należy uwzględnić specyfikę regionalną w planowanej interwencji w ramach RPO – Lubuskie 2020. Nie należy przyjmować, iż we wszystkich regionach akcenty na wspieranie poszczególnych obszarów będą rozłożone identycznie. Województwo lubuskie planuje w swojej ścieżce rozwoju wspierać przedsięwzięcia badawcze kreujące innowacje oraz ich dyfuzję do gospodarki regionalnej, nowoczesne technologie w przemyśle, ochronie środowiska, nowoczesne technologie cyfrowe, etc. jako niezbędny element dający możliwość rozwoju inteligentnego, przybliżającego nasz region do regionów bardziej zaawansowanych w tych obszarach. Niemniej jednak

należy pamiętać o dużych potrzebach województwa lubuskiego w zakresie inwestycji podstawowych, obejmujących układ transportowy regionu, gospodarkę wodno-kanalizacyjną, dostępność do specjalistycznych usług w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, pomocy społecznej, etc.

REACT-EU w Regionalnym Programie Operacyjnym – Lubuskie 2020

Obszar – efektywność energetyczna

Głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza w województwie lubuskim jest emisja wynikająca z działalności ludzi. Jednym z istotniejszych źródeł emisji w województwie, to te pochodzące z gospodarki komunalnej, zarządzanej przez jednostki samorządu i inne instytucje publiczne. Dlatego też ważne jest podjęcie działań, które pozwolą na minimalizowanie ww. zanieczyszczeń. Termomodernizacja budynków publicznych pozwoli na ograniczenie zużycia energii i emisji zanieczyszczeń oraz na podniesienie jakości funkcjonowania infrastruktury. Ponadto umożliwi i zapewni odpowiedni komfort realizacji usług publicznych. Dodatkowe środki w ramach REACT-EU dadzą możliwość zwiększenia tempa przemian w tym obszarze. Jednocześnie dodatkowe środki lokowane do tego obszaru umożliwią objęcie wsparciem większej liczby podmiotów, co pozwoli w sposób bardziej kompleksowy podejść do problemu niskiej efektywności energetycznej budynków publicznych. Przyspieszona zostanie również redukcja zanieczyszczeń w regionie.

Obszar - zdrowie

Rozwój pandemii wirusa SARS-CoV-2 oraz choroby COVID-19 spowodowały, że problemy związane z ochroną zdrowia i zapewnieniem bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców zostały jeszcze bardziej uwidocznione. Pandemia doprowadziła do poważnych utrudnień w bieżącym funkcjonowaniu jednostek służby zdrowia. Konieczność skupienia się na głównym problemie, jakim jest choroba COVID-19 spowodował, że diagnozowanie i leczenie mieszkańców województwa mających inne schorzenia niż COVID-19 uległy znaczącemu ograniczeniu.

Obecnie istnieje konieczność powrotu nie tylko do świadczenia usług medycznych w skali sprzed pandemii, ale także do niwelowania skutków ograniczonej dostępności do opieki zdrowotnej mieszkańców w okresie jej trwania oraz do zwalczania długotrwałych następstw wywołanych chorobą COVID-19. Konieczne są dalsze działania zmierzające do dostosowania infrastruktury i wyposażenia, co pozwoli na naprawę sytuacji kryzysowej oraz przyczyni się do zabezpieczenia się na przyszłość przed kryzysami w dziedzinie zdrowia. Zastosowanie odpowiednich rozwiązań pozwoli na świadczenie usług zdrowotnych, również w sytuacji zagrożenia epidemiologicznego i jednocześnie umożliwi dostosowanie systemu do diagnozowania schorzeń wywołanych/nasilonych przez COVID-19 i leczenia (rehabilitowania) pacjentów po przejściu choroby.

Dodatkowe środki w ramach REACT-EU pozwolą na dalszą modernizację infrastruktury ochrony zdrowia. Nowoczesny sprzęt pozwoli na przyspieszenie diagnostyki i leczenia oraz poprawę jakości opieki nad chorym. Modernizacja umożliwi zabezpieczenie się przed możliwymi, powracającymi sytuacjami kryzysowymi wywołanymi epidemią w regionie.

Pandemia choroby COVID-19 wywarła istotny wpływ na sektor ochrony zdrowia w Polsce, a także w regionie. W rezultacie znacznemu pogorszeniu uległa ciągłość opieki i realizacja tradycyjnych procedur

ochrony zdrowia. Wskazana tendencja ma charakter systemowy i dotyczy szerokich grup pacjentów, niezależnie od jednostki chorobowej, w szczególności wyraźna jest w zakresie osób chorych przewlekle, osób z wielochorobowością i osób starszych.

Niewystarczający poziom inwestycji w obszarze zdrowia powoduje opóźnienia we wprowadzaniu nowoczesnych technologii leczenia chorób. Obecne zasoby systemu ochrony zdrowia są niewystarczające, a miejscami nieadekwatne do obecnych i przyszłych potrzeb zdrowotnych ludności. Pandemia choroby COVID-19 spowodowała, iż potrzeby w tym zakresie są jeszcze większe.

Mimo ciągłych nakładów inwestycyjnych wyzwaniem pozostają różnice w dostępie do opieki zdrowotnej. Mapa potrzeb zdrowotnych wykazuje nie tylko zróżnicowany w zależności od miejsca zamieszkania dostęp do opieki specjalistycznej, ale również zróżnicowany dostęp na poziomie województw i powiatów do kluczowych wyrobów medycznych, które z kolei są niezbędne do wykonania określonych procedur diagnostycznych i leczniczych.

Środki REACT-EU i działania finansowane w ich ramach pozwolą na kontynuację podjętych już działań w ramach inicjatywy inwestycyjnej w odpowiedzi na koronawirusa (CRII). Jednym z priorytetów jest modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia, co umożliwi zabezpieczyć się przed skutkami kolejnych kryzysów.

Tabela 1: Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych⁸⁵

Wybrany cel tematyczny	Wybrany priorytet inwestycyjny	Uzasadnienie wyboru na podstawie diagnozy z punktu 1.1.1. oraz uwzględniające stosowne unijne, krajowe i/lub regionalne dokumenty strategiczne
CT 1.: Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	PI 1b: promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych	<p>Europa 2020 oraz Krajowy Program Reform (dalej: KPR) przyjęty przez Radę Ministrów 26 kwietnia 2011 r. wskazują na konieczność podnoszenia nakładów prywatnych na B+R w celu zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Program Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020 r. (PRP) stanowi dokument wykonawczy do Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki i w sposób szczególny podejmuje tematykę wsparcia przedsiębiorstw w Polsce, głównie w zakresie ich innowacyjności.</p> <p>Zalecenia Rady dla państwa członkowskiego (dalej: CSR) wskazują na konieczność wprowadzania rozwiązań gwarantujących efektywniejsze powiązania między badaniami, innowacjami i przemysłem.</p> <p>Ponadto w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 wskazuje się, że innowacyjna gospodarka kształtuje kompetencje zarządcze i postawy proinnowacyjne wśród przedsiębiorców. Podobnie definiują cele zapisy Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020 szczególnie w zakresie wsparcia proinnowacyjnego rozwoju przedsiębiorczości oraz implementacji wyników badań przez sferę biznesu.</p> <p>Zapisy Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 również znajdują swoje odzwierciedlenie w celach przyświecających realizacji interwencji PI 1b.</p>

⁸⁵ Uszczegółowienie informacji zostało zamieszczone jako dodatkowy załącznik do Programu

	i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu	<p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju w zakresie celu 1 – Trwały wzrost gospodarczy oparty na dotychczasowych i nowych przewagach.</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 wskazuje na istotne znaczenie rozwoju przedsiębiorczości, szczególnie o charakterze innowacyjnym.</p> <p>Zapisy Programu Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego mają swoje odzwierciedlenie w celach realizowanych w ramach interwencji PI 1b.</p>
<p>CT 2.: Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK</p>	<p>PI 2c: wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e- uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia</p>	<p>Interwencja wpisuje się w priorytet Strategii Europa 2020 dotyczący inteligentnego rozwoju oraz pobudzania innowacji w obszarze TIK we wszystkich sektorach oraz zapisy Europejskiej Agendy Cyfrowej.</p> <p>PP wskazuje na konieczność doskonalenia aplikacji TIK w zakresie administracji elektronicznej.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 w Celu 1 zaleca przejście od administrowania do zarządzania rozwojem przy wykorzystaniu TIK. Program Operacyjny Polska Cyfrowa określa tworzenie e-administracji i otwartego urzędu oraz e-integracja grup wykluczonych cyfrowo i upowszechnienie TIK. Planowane działania zawarte w PI 2c wpisują się także w cel główny Strategii Sprawne Państwo, który zakłada zwiększenie skuteczności i efektywności państwa otwartego na współpracę z obywatelami. Korespondują także z zapisami dotyczącymi stymulowania innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy zawartymi w projekcie Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju w celu skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi (obszar E-państwo)</p> <p>Zapisy PI 2c łączą się z treścią Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 zawartą w Celu II: wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna.</p>
<p>CT 3.: Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)</p>	<p>PI 3a: promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości</p>	<p>Zakres PI 3a realizuje zapisy Strategii Europa 2020 zakładające utrzymanie oraz dalszy rozwój konkurencyjnego i zróżnicowanego sektora przedsiębiorstw.</p> <p>Dodatkowo wpisuje się w zapisy dotyczące wzrostu wydajności gospodarki oraz zwiększenia produktywności gospodarki ze Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020, a także określone w ramach Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 cele przyczyniające się do wzrostu konkurencyjności regionów, tworzenia warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi oraz efektywnego wykorzystania w procesach rozwojowych potencjału specjalizacji terytorialnej.</p> <p>Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” wskazuje na konieczność budowania efektywnego otoczenia wspierającego przedsiębiorstwa poprzez wzrost ich innowacyjności.</p>

		<p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną.</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 definiuje cele operacyjne dotyczące rozwoju przedsiębiorczości i zwiększenia aktywności zawodowej, rozwoju potencjału turystycznego województwa oraz poprawy jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej.</p>
<p>CT 3.: Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)</p>	<p>PI 3b: opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia</p>	<p>Strategia Europa 2020 zakłada wspieranie działań zmierzających do rozwoju konkurencyjnego i zróżnicowanego sektora przedsiębiorstw, zwiększając ich innowacyjność, przedsiębiorczość i internacjonalizację.</p> <p>Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 wpisuje się w zapisy dotyczące wzmocnienia stabilności makroekonomicznych oraz wzrostu eksportu towarów i usług.</p> <p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego przyczyni się do realizacji celu 4 Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną.</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 kładzie nacisk na wspieranie przedsiębiorczości, również w aspekcie jej międzynarodowego aspektu działalności poprzez wspieranie wzrostu eksportu w sektorze lubuskich przedsiębiorstw.</p> <p>Zapisy Programu Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego mają swoje odzwierciedlenie w celach realizowanych w ramach interwencji PI 3b.</p>
<p>CT 3.: Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)</p>	<p>PI 3c: wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług</p>	<p>Strategia Europa 2020 w ramach w ramach Projektu przewodniego „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” zakłada utrzymanie oraz dalszy rozwój konkurencyjnego i zróżnicowanego sektora przedsiębiorstw oraz wspieranie inicjatyw klastrowych oraz ułatwienia w dostępie do niedrogo finansowania.</p> <p>SRK 2020 wskazuje na konieczność wspierania tworzenia klastrów jako narzędzia sprzyjającego zwiększeniu konkurencyjności.</p> <p>Krajowy Program Reform definiuje ten zakres wsparcia jako istotny z punktu widzenia rozwoju kraju.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 określa kształtowanie kompetencji zarządczych i postaw proinnowacyjnych wśród przedsiębiorców.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną.</p> <p>Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” kładzie nacisk na wspieranie wysoce konkurencyjnej gospodarki.</p> <p>Zapisy Programu Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego mają swoje odzwierciedlenie w celach realizowanych w ramach interwencji PI 3c.</p>
<p>CT 4.: Wspieranie przejścia na</p>	<p>PI 4a: wspieranie wytwarzania i dystrybucji</p>	<p>Interwencja wpisuje się w priorytet Strategii Europa 2020 dotyczący osiągnięcia zrównoważonego wzrostu gospodarczego,</p>

<p>gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p>	<p>energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych</p>	<p>co oznacza przemianę w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjnego przemysłu, efektywnie korzystających z zasobów. Kluczowe są również cele jakie wyznaczono dla UE do 2020 roku, tj. zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do roku 1990, zmniejszenie zużycia energii o 20%, zwiększenie zużycia odnawialnych źródeł energii do 20% całkowitego zużycia energii w UE (dla Polski przyjęto cel 15% w 2020 roku) oraz zwiększenie wykorzystania OZE w transporcie do 10%.</p> <p>Omawiany priorytet wpisuje się w Politykę energetyczną Polski do 2030 roku, w której rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw, poprawa efektywności energetycznej oraz ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko, to fundamentalne priorytety wyznaczające nowy kierunek i wyzwania, jakie stoją przed polskim sektorem energetycznym.</p> <p>Priorytet inwestycyjny 4a realizuje także interwencje wynikające z przyjętej Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zapisach dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrony i poprawy stanu środowiska.</p> <p>Zapisy PI odnoszą się do celu określającego bezpieczeństwo energetyczne ze Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020. Priorytet ten nawiązuje do Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko w zakresie zapewnienia gospodarczej krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię oraz poprawy stanu środowiska.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.</p> <p>Zapisy PI łączą się z treścią Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 dotyczącą konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki regionalnej. Przedmiotowy priorytet inwestycyjny realizuje zapisy celów strategicznych: kontynuacji działań związanych z poprawą jakości powietrza oraz ograniczeniem zużycia energii, a także zwiększeniem wykorzystania odnawialnych źródeł energii zawartych w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019.</p> <p>Priorytet Inwestycyjny odnosi się do zapisów celu strategicznego ujętego w Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego dotyczącego OZE.</p> <p>Zapisy PI 4a łączą się z treścią Programu Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego, w szczególności w zakresie specjalizacji - zielona gospodarka</p>
<p>CT 4.: Wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p>	<p>PI 4c: wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym</p>	<p>Interwencja w ramach PI wpisuje się w priorytet Strategii Europa 2020 dotyczący osiągnięcia zrównoważonego wzrostu gospodarczego, co oznacza przemianę w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjnego przemysłu, efektywnie korzystających z zasobów. Kluczowe w tym temacie są również cele, jakie wyznacza Unia Europejska do 2020 roku, tj. zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do roku 1990, zmniejszenie zużycia energii o 20%, zwiększenie zużycia odnawialnych źródeł energii do 20% całkowitego zużycia energii w UE (dla Polski przyjęto cel 15% w 2020 roku) oraz zwiększenie wykorzystania OZE w transporcie do 10%.</p> <p>Omawiany priorytet wpisuje się w podstawowy krajowy dokument kreujący rozwój sektora energetyki, tj. Politykę energetyczną Polski</p>

		<p>do 2030 roku, w której rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw, poprawa efektywności energetycznej oraz ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko, to fundamentalne priorytety wyznaczające nowy kierunek i wyzwania, jakie stoją przed polskim sektorem energetycznym.</p> <p>Priorytet ten nawiązuje do Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, która mówi o zapewnieniu gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię oraz poprawie stanu środowiska.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju, Strategia Rozwoju Kraju 2020 określają konieczność zwiększenia efektywności energetycznej, zwiększenia produkcji i wykorzystania OZE oraz zmniejszenia emisji CO₂.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 w przedmiotowym PI realizuje zapisy celów strategicznych: kontynuacji działań związanych z poprawą jakości powietrza oraz ograniczeniem zużycia energii oraz zwiększeniem wykorzystania odnawialnych źródeł energii zawartych w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku.</p> <p>Priorytet inwestycyjny odnosi się do zapisów celów strategicznych ujętych w Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego dotyczących OZE i efektywności energetycznej.</p> <p>Zapisy PI 4c łączą się z treścią Programu Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego, w szczególności w zakresie specjalizacji - zielona gospodarka</p>
<p>CT 4.: Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p>	<p>PI 4e: promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu</p>	<p>Interwencja w ramach PI wpisuje się w priorytet Strategii Europa 2020 dotyczący osiągnięcia zrównoważonego wzrostu gospodarczego, co oznacza przemianę w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjnego przemysłu, efektywnie korzystających z zasobów. Kluczowe w tym temacie są również cele, jakie wyznacza Unia Europejska do 2020 roku, tj. zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do roku 1990, zmniejszenie zużycia energii o 20%, zwiększenie zużycia odnawialnych źródeł energii do 20% całkowitego zużycia energii w UE (dla Polski przyjęto cel 15% w 2020 roku) oraz zwiększenie wykorzystania OZE w transporcie do 10%.</p> <p>Omawiany priorytet wpisuje się w podstawowy krajowy dokument kreujący rozwój sektora energetyki, tj. Politykę energetyczną Polski do 2030 roku, w której rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw, poprawa efektywności energetycznej oraz ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko, to fundamentalne priorytety wyznaczające nowy kierunek i wyzwania, jakie stoją przed polskim sektorem energetycznym.</p> <p>Priorytet inwestycyjny 4e realizuje interwencje wynikające z Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zapisach dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrony i poprawy stanu środowiska. Zapisy PI odnoszą się do celu dot. bezpieczeństwa energetycznego i środowiska ze Sredniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020. Priorytet ten nawiązuje do Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko dot. zapewnienia gospodarce krajowej bezpiecznego</p>

		<p>i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię oraz poprawy stanu środowiska.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.</p> <p>Zapisy PI łączą się z treścią Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 dot. konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki regionalnej.</p> <p>Przedmiotowy priorytet inwestycyjny realizuje zapisy celów strategicznych: kontynuację działań związanych z poprawą jakości powietrza oraz ograniczeniem zużycia energii oraz zwiększeniem wykorzystania odnawialnych źródeł energii zawartych w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku.</p> <p>Priorytet inwestycyjny odnosi się do zapisów celów strategicznych ujętych w Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego dot. OZE i efektywności energetycznej, wzrostu udziału czystej energii oraz efektywnego gospodarowania energią.</p> <p>Zapisy PI 4e łączą się z treścią Programu Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego, w szczególności w zakresie specjalizacji - zielona gospodarka</p>
<p>CT 4.: Wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p>	<p>PI 4g: promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe</p>	<p>Interwencja w ramach PI 4g wpisuje się w priorytet Strategii Europa 2020 jw.</p> <p>Podniesienie efektywności wytwarzania energii poprzez rozwój produkcji energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu stanowi cel krajowej i unijnej polityki energetycznej.</p> <p>Omawiany priorytet wpisuje się w podstawowy krajowy dokument kreujący rozwój sektora energetyki, tj. Politykę energetyczną Polski do 2030 roku, w której rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw, poprawa efektywności energetycznej oraz ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko, to fundamentalne priorytety wyznaczające nowy kierunek i wyzwania, jakie stoją przed polskim sektorem energetycznym.</p> <p>Priorytet realizuje także interwencje wynikające z przyjętej Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zapisach dotyczących celu 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz Ochrona i poprawa stanu środowiska. Zapisy PI 4g odnoszą się do celu II.6 – Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko ze Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020. Priorytet ten nawiązuje do Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko cel 2 – Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię oraz cel 3 – Poprawa stanu środowiska. Zapisy PI 4g łączą się z treścią Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 zawartą w celu I: Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna. Wzrost przedsiębiorczości i konkurencyjności regionu. Przedmiotowy priorytet inwestycyjny realizuje zapisy celów strategicznych: kontynuację działań związanych z poprawą jakości powietrza oraz ograniczeniem zużycia energii oraz zwiększeniem wykorzystania odnawialnych źródeł energii zawartych w Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku.</p>

		<p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu.</p> <p>Priorytet inwestycyjny odnosi się do zapisów celów strategicznych ujętych w Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego dot. OZE i efektywności energetycznej, wzrostu udziału czystej energii oraz efektywnego gospodarowania energią.</p> <p>Zapisy PI 4g łączą się z treścią Programu Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego, w szczególności w zakresie specjalizacji - zielona gospodarka</p>
<p>CT 5.: Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem</p>	<p>PI 5b: wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami</p>	<p>Strategia Europa 2020 wskazuje działania odnoszące się do zmian klimatu, które są ściśle powiązane z rozwojem zrównoważonej i konkurencyjnej gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 wyznacza cele dot. wdrożenia systemowych rozwiązań odnoszących się do adaptacji do zmieniających się uwarunkowań klimatycznych i hydrologicznych.</p> <p>PP wskazuje na konieczność realizacji działań z zakresu przystosowania zamiany klimatu w obszarze gospodarki wodnej i zapobiegania powodziom.</p> <p>Interwencja priorytetu będzie wypełniać zapisy dyrektywy 2000/60/WE określające ramy wspólnotowe działania dla ochrony wód.</p> <p>Dyrektywa 2007/60/WE z 23 października 2007 r. określa, że nadrzędnym celem PE i Rady w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania jest ograniczenie ryzyka powodziowego i zmniejszenie następstw powodzi w państwach UE.</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju zmierza do zwiększenia poziomu zabezpieczenia przed ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi i antropogenicznymi.</p> <p>W Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, celu 1: Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska, 1.2. Gospodarowanie wodami dla ochrony przed powodzią, suszą i deficytem wody, podkreślono konieczność dostosowania sektora gospodarki wodnej do zmian klimatu, a także pozostałych sektorów wrażliwych, na które ma wpływ gospodarka wodami, tj. sektora transportu, rolnictwa, budownictwa oraz energetyki. Istotne jest podjęcie odpowiednich działań minimalizujących ryzyko powodziowe w danym dorzeczu, przy uwzględnieniu analizy kosztów i korzyści, życia i zdrowia ludzi, ochrony środowiska, dziedzictwa kulturowego i działalności gospodarczej.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu.</p> <p>Diagnoza Strategiczna do Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego w odniesieniu do infrastruktury ochrony środowiska kładzie nacisk na konieczność inwestycji w obiekty infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej, a także pozostałe prace związane z regulacją rzek.</p> <p>Zapisy PI 5b łączą się z treścią Programu Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego, w szczególności w zakresie specjalizacji - zielona gospodarka</p>

<p>CT 6.: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<p>PI 6a: inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie</p>	<p>Priorytet wpisuje się w zakres tematyczny Strategii Europa 2020 dotyczący wyzwań UE związanych ze zmianami klimatu i zasobami.</p> <p>PP wskazuje na nieefektywne w Polsce zarządzanie odpadami: nadmierne wykorzystanie składowisk odpadów, niewystarczający recykling odpadów oraz niewystarczające wykorzystanie potencjału tego sektora.</p> <p>W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 ochrona środowiska traktowana jest jako warunek konieczny w celu osiągnięcia bezpieczeństwa i dalszej modernizacji krajowej gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 zakłada, iż elementarnym warunkiem realizacji celów rozwojowych kraju jest przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego, uwzględniającego potrzeby społeczne, gospodarcze, środowiskowe, kulturowe, a także kompozycyjno–estetyczne.</p> <p>W Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 wymieniono szereg istotnych problemów dotyczących ochrony środowiska. Dominującym problemem w tym zakresie jest m.in. brak racjonalnej gospodarki odpadami.</p> <p>W Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko zawarto informacje dot. sektora gospodarki odpadami, m.in. zapewnienia funkcjonowania systemu selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz zredukowania liczby nieefektywnych, lokalnych składowisk odpadów.</p> <p>Istotnym dokumentem planistycznym w sferze ochrony środowiska, którego cele są zbieżne ze Strategią Europa 2020 jest m.in. Krajowy plan gospodarki odpadami 2014 wyznaczający kierunki działań oraz zadań w zakresie gospodarki odpadami.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.</p> <p>Działania realizowane w ramach priorytetu są zgodnie z Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku, zaktualizowanym Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami oraz zaktualizowaną Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego.</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Odzwierciedleniem zakresu wsparcia w ramach PI 6a jest realizacja specjalizacji - zielona gospodarka oraz zdrowie i jakość życia. Są one obszarowo najbardziej zbliżone do problematyki ujętej w wyżej wymienionych CT.</p>
<p>CT 6.: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<p>PI 6b: inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych,</p>	<p>Priorytet wpisuje się w zakres tematyczny Strategii Europa 2020, w której określono priorytetowe wyzwania UE związane ze zmianami klimatu i zasobami.</p> <p>PP wskazuje, że Polska zmaga się z brakami w zakresie oczyszczania ścieków, przy czym istotne różnice występują między obszarami wiejskimi i miejskim.</p> <p>W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 ochrona środowiska traktowana jest jako warunek konieczny dla osiągnięcia bezpieczeństwa i dalszej modernizacji krajowej gospodarki.</p>

	określonych przez państwa członkowskie	<p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 zakłada, iż elementarnym warunkiem realizacji celów rozwojowych kraju jest przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego uwzględniającego potrzeby społeczne, gospodarcze, środowiskowe, kulturowe, a także kompozycyjno–estetyczne.</p> <p>W Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 wymieniono szereg istotnych problemów dotyczących ochrony środowiska. Dominującym problemem w tym zakresie jest m.in. niski stopień oczyszczania ścieków oraz związane z tym skażenia gleby.</p> <p>W Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko w celu 3. Poprawa stanu środowiska wskazano m.in. na konieczność rozbudowy infrastruktury oczyszczania ścieków.</p> <p>Istotnym programem w sferze ochrony środowiska, którego cele są zbieżne ze Strategią Europa 2020, jest Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych dotyczący budowy oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacyjnych w wyznaczonych aglomeracjach.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.</p> <p>Działania realizowane w ramach priorytetu są zgodne z Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku, zaktualizowanym Wojewódzkim Planem Gospodarki Opadami, zaktualizowaną Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego oraz ww. KPOŚK.</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Odzwierciedleniem zakresu wsparcia w ramach PI 6b jest realizacja specjalizacji - zielona gospodarka oraz zdrowie i jakość życia. Są one obszarowo najbardziej zbliżone do problematyki ujętej w wyżej wymienionym CT.</p>
<p>CT 6.: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<p>PI 6c: zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</p>	<p>Priorytet wpisuje się w zakres tematyczny Strategii Europa 2020, w której określono priorytetowe wyzwania UE związane ze zmianami klimatu i zasobami.</p> <p>W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 infrastruktura kulturalna będzie znacząca w kontekście budowy potencjału kreatywności.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 zakłada, iż elementarnym warunkiem realizacji celów rozwojowych kraju jest przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego uwzględniającego potrzeby społeczne, gospodarcze, środowiskowe, kulturowe, a także kompozycyjno–estetyczne.</p> <p>W Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 zawarto informacje, z których wynika, iż dalszy rozwój społeczno–gospodarczy kraju powinien być sprzężony z polepszeniem i utrzymaniem w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i środowiskowych.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.</p>

		<p>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 kapitał przyrodniczy województwa lubuskiego może stać się istotnym czynnikiem rozwoju regionu.</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Odzwierciedleniem zakresu wsparcia w ramach PI 6c jest realizacja specjalizacji - zielona gospodarka oraz zdrowie i jakość życia. Są one obszarowo najbardziej zbliżone do problematyki ujętej w wyżej wymienionym CT.</p>
<p>CT 6.: Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<p>PI 6d: ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.</p>	<p>Priorytet wpisuje się w zakres tematyczny Strategii Europa 2020, w której określono priorytetowe wyzwania UE związane ze zmianami klimatu i zasobami.</p> <p>PP określa, że ochrona zasobów naturalnych (powietrza, wody i gleby) oraz zabezpieczenie bioróżnorodności stanowią ciągłe wyzwania dla Polski.</p> <p>W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 ochrona środowiska traktowana jest jako warunek konieczny dla osiągnięcia bezpieczeństwa i dalszej modernizacji krajowej gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020 zakłada, iż elementarnym warunkiem realizacji celów rozwojowych kraju jest przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego uwzględniającego potrzeby społeczne, gospodarcze, środowiskowe, kulturowe, a także kompozycyjno-estetyczne.</p> <p>W Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 wymieniono szereg istotnych problemów dotyczących ochrony środowiska, które nadal są widoczne i wymagają podjęcia zdecydowanych kroków.</p> <p>Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko to dokument flagowy, który w klarowny sposób wyznacza cele i wyzwania, jakie stoją przed Polską w zakresie dynamicznego wzrostu gospodarczego, wymagającego jednoczesnego zachowania walorów środowiskowych.</p> <p>Istotnymi programami w sferze ochrony środowiska, których cele są zbieżne ze Strategią Europa 2020, są m.in. Krajowa strategia ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej, której głównym celem jest zatrzymanie tempa spadku różnorodności biologicznej oraz dalsze utrzymywanie i wzbogacanie zasobów przyrodniczych, co sprzyja rozwojowi kraju i wzrostowi dobrobytu społeczeństwa, a także Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016 mająca na celu ochronę zasobów naturalnych kraju.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.</p> <p>Interwencja priorytetu jest zgodna z Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku oraz zaktualizowaną Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego.</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Odzwierciedleniem zakresu wsparcia w ramach CT 6 jest realizacja specjalizacji - zielona gospodarka oraz zdrowie i jakość życia. Są one</p>

		obszarowo najbardziej zbliżone do problematyki ujętej w wyżej wymienionym CT.
CT 7.: Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej	PI 7b: zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi	<p>Interwencja w ramach priorytetu wpisuje się w Strategię Europa 2020, w której wskazuje się konieczność działań umożliwiających przemysłowi skuteczny dostęp do jednolitego rynku międzynarodowego poprzez sieci transportowe i logistyczne.</p> <p>Priorytet wpisuje się w zapisy Krajowego Programu Reform (przyjęty przez RM 26.04.2011 r.) - Obszar infrastruktury dla zrównoważonego rozwoju: 1.3.: Rozwój i modernizacja infrastruktury transportowej; 1.3.1.: Polityka Transportowa Państwa na lata 2006-2025; realizacja PI 7b znajduje swoje odzwierciedlenie w Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.).</p> <p>Priorytet realizuje interwencję wynikającą z przyjętej Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zapisach dotyczących filaru rozwoju regionalnego oraz transportu.</p> <p>Zapisy priorytetu odnoszą się do Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020 odnośnie modernizacji i rozbudowy połączeń transportowych.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 określa wsparcie dla zwiększenia dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p> <p>Zapisy z priorytetu korespondują także z celem Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 dot. wysokiej dostępności transportowej i teleinformatycznej.</p> <p>Realizacja PI 7b jest zgodna z Programem Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego, który wskazuje na priorytetowe inwestycje służące rozwiązaniu zdiagnozowanych problemów w obszarze infrastruktury transportowej regionu.</p>
CT 7.: Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej	PI 7d: rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu	<p>Interwencja w ramach priorytetu wpisuje się w Strategię Europa 2020 dot. rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu: wspieraniu gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.</p> <p>Krajowy Program Reform wskazuje na rozwój infrastruktury dla potrzeb modernizacji transportu kolejowego oraz znajduje również swoje odzwierciedlenie w Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.).</p> <p>Priorytet inwestycyjny 7d realizuje także interwencję wynikającą z przyjętej Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zapisach dotyczących filaru transportu.</p> <p>Zapisy priorytetu odnoszą się do celu 2: Modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych ze Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p> <p>PI 7d łączy się z celem 1. – Zwiększenie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności z Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 oraz korespondują także z celem 2. Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020: wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna.</p> <p>Realizacja PI 7d jest zgodna z Programem Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego, który wskazuje na priorytetowe inwestycje służące rozwiązaniu zdiagnozowanych problemów w obszarze infrastruktury transportowej regionu.</p>

<p>CT 8.: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>PI 8i: dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników</p>	<p>Europa 2020 w kontekście zachodzących zmian demograficznych podkreśla potrzebę podniesienia aktywności zawodowej oraz zatrudnienia, szczególnie w przypadku kobiet i osób starszych oraz konieczność wspierania gospodarki cechującej się wysokim poziomem zatrudnienia.</p> <p>PP wskazuje, że zatrudnienie i spójność społeczna powinna pozostać dla Polski przedmiotem głównego zainteresowania.</p> <p>Realizacja priorytetu jest zgodna z założeniami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030 i kierunkami interwencji w zakresie zwiększenia poziomu zatrudnienia poprzez umożliwienie startu młodych na rynku pracy, podniesienie aktywności kobiet, realizację programów 50+ .</p> <p>Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p> <p>Założenia Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego) i Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 3.4: Promocja włączenia zawodowego i społecznego) nawiązują do projektowanego wsparcia w ramach priorytetu.</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Obszarowo zakres wsparcia wpisuje się realizację wszystkich inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego.</p>
<p>CT 8.: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>PI 8iii: praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro, małych i średnich przedsiębiorstw</p>	<p>Europa 2020 wskazuje na konieczność podejmowania działań na rzecz wspierania wysokiego poziomu zatrudnienia oraz podnoszenia aktywności zawodowej społeczeństwa.</p> <p>PP podkreśla konieczność realizacji działań służących uwolnieniu potencjału przedsiębiorczości, promowaniu samozatrudnienia, z włączeniem w te działania również badaczy i pracowników akademickich.</p> <p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z założeniami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 i kierunkami interwencji w zakresie zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz konieczności wyposażenia w odpowiednią wiedzę i możliwości współpracy młodych przedsiębiorców, którzy są na etapie tworzenia własnej firmy (4 i 6 cel strategiczny),</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p> <p>Zapisy priorytetu zawiązują do Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego) i Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 1.2: Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej).</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Obszarowo zakres wsparcia wpisuje się realizację wszystkich inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego.</p>
<p>CT 8.: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>PI 8iv: równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz</p>	<p>Strategia Europa 2020 postuluje, aby zwiększać udział kobiet w rynku pracy. W tym kontekście ważne jest zapewnienie działań mających na celu wyrównanie istniejących nierówności między płciami w województwie.</p> <p>PP określa, że udział kobiet w rynku pracy powinien się znacząco zwiększyć, a promowanie równości mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego powinny stać się ważnym</p>

	<p>promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę</p>	<p>priorytetem dla inwestycji w ramach funduszy objętych zakresem WRS.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego wskazuje na równości płci horyzontalnie, podkreślając także, że obecnie pozycja kobiet jest relatywnie gorsza i konieczne jest zapewnienie mechanizmów pozwalających wykorzystać potencjał zawodowy kobiet przy jednoczesnym niwelowaniu różnic między płciami we wszystkich obszarach życia społecznego.</p> <p>Zgodnie z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju Polska 2030 (3 i 6 cel strategiczny) kluczowymi kierunkami interwencji są: zwiększenie poziomu zatrudnienia poprzez podniesienie aktywności kobiet, wsparcie rodzin w edukacji i opiece nad dziećmi, tworzenie nowych miejsc wczesnej edukacji oraz opieki instytucjonalnej i pozainstytucjonalnej dla dzieci, propagowanie elastyczności zatrudnienia przy uwzględnieniu modelu flexicurity.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p> <p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest również zgodna z założeniami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 3.4: Promocja włączenia zawodowego i społecznego)</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Obszarowo zakres wsparcia wpisuje się realizację wszystkich inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego.</p>
<p>CT 8.: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>PI 8v: przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian</p>	<p>Europa 2020 podkreśla potrzebę wspierania potencjału przedsiębiorstw jako elementu silnej gospodarki.</p> <p>PP wskazuje na konieczność zwiększenia dostępu do finansowania i zaawansowanych usług dla przedsiębiorców, w tym zaawansowanych usług doradczych.</p> <p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z założeniami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 (4 cel strategiczny) i kierunkami interwencji w zakresie konieczności profesjonalizacji kadr przedsiębiorstw oraz zwiększenia adaptacyjności przedsiębiorstw.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p> <p>Priorytet nawiązuje do Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego) i Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej).</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Obszarowo zakres wsparcia wpisuje się realizację wszystkich inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego.</p>
<p>CT 8.: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>PI 8vi: aktywne i zdrowe starzenie się</p>	<p>Europa 2020 wskazuje na konieczność podejmowania działań na rzecz wspierania zdrowia i aktywności osób starszych.</p> <p>PP wskazuje na osoby starsze jako jedną z najsłabszych grup społecznych na rynku pracy. Powinno się wspierać działania na rzecz aktywnego i zdrowego starzenia się, mając na celu zwiększenie wskaźnika zatrudnienia starszych pracowników i poprawę ich zdolności do zatrudnienia.</p>

		<p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego także zakłada wsparcie w zakresie wydłużenia aktywności zawodowej i poprawy zdrowia.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 w ramach 6 celu strategicznego wyznacza kierunek interwencji w zakresie wykorzystywania potencjału i zapobiegania wykluczeniu osób starszych, propagowania elastyczności zatrudnienia osób starszych oraz zwiększania dostępności do programów zdrowotnych.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p> <p>Realizacja priorytetu jest również zgodna z założeniami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 3.2: Zwiększenie dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna).</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Obszarowo zakres wsparcia wpisuje się realizację wszystkich inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego.</p>
<p>CT 9.: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>PI 9a: inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych</p>	<p>PP zaleca większy i stabilny dostęp do wysokiej jakości i przystępnych cenowo usług, w tym opieki zdrowotnej i usługach społecznych świadczonych w interesie ogólnym.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 wyznacza kierunek interwencji (w ramach celu 6: Rozwój kapitału ludzkiego) dotyczący wdrożenia instrumentów podnoszących jakość świadczonych usług zdrowotnych, dostosowania systemu ochrony zdrowia do prognozowanych do roku 2030 zmian demograficznych oraz zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w priorytetowych, wynikających z uwarunkowań epidemiologicznych, dziedzinach medycyny.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, wymienia m.in. następujące cele: wspieranie rozwoju i znaczenia miast subregionalnych oraz wykorzystanie potencjału rozwojowego obszarów wiejskich (cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów - 1.2.2, 1.2.3), restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (cel 2: Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych - 2.3).</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p> <p>Jednym z kierunków interwencji Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego w ramach celu operacyjnego 1.5: Rozwój subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich jest rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych służących rozwojowi lokalnemu (np. edukacyjnych, komunikacyjnych, zdrowotnych); w ramach celu operacyjnego 3.4: Promocja włączenia zawodowego i społecznego przewidziano natomiast m.in. udoskonalenie i rozbudowę infrastruktury społecznej.</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Najbliższą tematycznie dla tego obszaru jest specjalizacja – zdrowie i jakość życia.</p>
<p>CT 9.: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>PI 9b: wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na</p>	<p>PP wskazuje problem rewitalizacji fizycznej i gospodarczej ubogich społeczności miejskich i wiejskich jako ważny kierunek działań.</p> <p>Zgodnie z celem Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 dot. wzmocnienia mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów</p>

	obszarach miejskich i wiejskich	<p>regionalnych – priorytetem jest przeciwdziałanie narastaniu niekorzystnych zjawisk na obszarach problemowych w miastach, tj. zdegradowanych dzielnic śródmiejskich, blokowisk, terenów poprzemysłowych, powojkowych i pokolejowych, a także innych obszarów miast, gdzie koncentrują się negatywne zjawiska społeczne.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, wymienia m.in. następujące cele: wspieranie rozwoju i znaczenia miast subregionalnych oraz wykorzystanie potencjału rozwojowego obszarów wiejskich (cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów - 1.2.2, 1.2.3), restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno - gospodarcze (cel 2: Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych - 2.3).</p> <p>Krajowa Polityka Miejska, wymienia wątek tematyczny 4.5 – rewitalizacja.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p> <p>Za Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego do barier rozwojowych występujących w województwie zaliczyć należy: niewystarczającą dostępność komunikacyjną, braki w infrastrukturze technicznej i społecznej, niewystarczający dostęp do podstawowych usług publicznych, czy występowanie obszarów powojkowych i poprzemysłowych, które wymagają rewitalizacji i zmiany pełnionych funkcji.</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Najbliższą tematycznie dla tego obszaru jest specjalizacja – zdrowie i jakość życia.</p>
<p>CT 9.: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>PI 9i: aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie</p>	<p>Europa 2020 wskazuje na rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu jako jeden z trzech głównych priorytetów Strategii.</p> <p>PP wskazuje na konieczność integracji najsłabszych grup społecznych, w tym w dziedzinie zatrudnienia i włączenia społecznego.</p> <p>Zgodne z priorytetowymi kierunkami Strategii Rozwoju Kraju do 2020 planuje się zwiększanie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p> <p>Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu wyznacza cel dot. zmniejszenia liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o 1,5 mln oraz wzrost spójności społecznej.</p> <p>Zarówno krajowe, jak i regionalne dokumenty strategiczne, za ważne uznają włączenie grup wykluczonych, bądź szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne i zawodowe. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju przewiduje zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p> <p>W Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego w ramach celu operacyjnego 3.4: Promocja włączenia zawodowego i społecznego, zaplanowano ograniczenie skali zjawiska wykluczenia społecznego i ubóstwa, m.in. poprzez rozwój pracy socjalnej, tworzenie kompleksowego systemu wsparcia osób starszych, z niepełnosprawnościami, uzależnionych oraz dotkniętych przemocą</p>

		<p>w rodzinie, rozwijanie współpracy między służbami zatrudnienia a instytucjami pomocy społecznej w zakresie wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p>
<p>CT 9.: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>PI 9iv: ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym</p>	<p>Europa 2020 wskazuje na rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu jako jeden z trzech głównych priorytetów Strategii.</p> <p>PP podkreśla zwiększenie wysokiej jakości świadczeń zdrowotnych.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego zakłada wsparcie w zakresie wydłużenia aktywności zawodowej i poprawy zdrowia ludności.</p> <p>W Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju wskazuje się cele dot. zapewnienia dostępu i określonych standardów usług publicznych. Wskazuje się także na konieczność podnoszenia jakości i dostępności usług publicznych oraz zwiększenia efektywności systemu świadczenia usług publicznych.</p> <p>Trwale wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym powinno następować w procesie przejścia od opieki instytucjonalnej do środowiskowej. Cel ten określony został w dokumentach: Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności oraz Wykorzystanie funduszy Unii Europejskiej w celu odejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności – zestaw narzędzi.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego stawia za cele m.in. Zwiększenie dostępu do usług medycznych i profilaktyka zdrowotna oraz Promocja włączenia zawodowego i społecznego.</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Najbliższą tematycznie dla tego obszaru jest specjalizacja – zdrowie i jakość życia.</p>
<p>CT 9.: Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<p>PI 9v: wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia</p>	<p>Europa 2020 definiuje rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu jako jeden z trzech głównych priorytetów Strategii.</p> <p>Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej zakłada wprowadzenie kompleksowych mechanizmów wsparcia ekonomii społecznej.</p> <p>W ramach Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 jednym z priorytetowych kierunków jest rozwój ekonomii społecznej.</p> <p>Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej postulowane jest również w Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015.</p> <p>Strategia Sprawne Państwo zakłada znaczący wzrost udziału podmiotów ekonomii społecznej w rynku usług publicznych.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie określa ekonomię społeczną jako jeden z najważniejszych instrumentów aktywizacji zawodowej oraz przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu.</p> <p>Rozwój ekonomii społecznej na obszarach wiejskich założono również w Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012 – 2020.</p> <p>Zgodnie z kierunkiem działań Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 priorytetem jest wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania</p>

		<p>wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym wspieranie różnorodnych form samopomocy.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 wskazuje na konieczność szerszego wykorzystania mechanizmów ekonomii społecznej w procesie integracji grup defaworyzowanych.</p> <p>Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” zakłada tworzenie partnerstw i sojuszy wzmacniających społeczności lokalne między sferą biznesu oraz sektorem ekonomii społecznej.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Realizacja priorytetu odpowiada na wyzwania określone w Wieloletnim regionalnym planie działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubuskim na lata 2013 – 2020, którego realizacja ma przyczynić się do budowy zintegrowanego systemu wsparcia rozwoju ekonomii społecznej, zwiększenia świadomości i uczestnictwa społeczności lokalnych w rozwoju społecznej gospodarki, a także wzrostu aktywności zawodowej.</p> <p>W Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego zaplanowano ograniczenie skali zjawiska wykluczenia społecznego i ubóstwa, m.in. poprzez promocję i rozwój ekonomii społecznej.</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Najbliższą tematycznie dla tego obszaru jest specjalizacja – zdrowie i jakość życia.</p>
<p>CT 10.: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	<p>PI 10i: ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</p>	<p>Europa 2020 wskazuje wiedzę jako czynnik niezbędny do rozwoju kapitału ludzkiego i gospodarczego, wskazuje na konieczność przeciwdziałania przedwczesnemu kończeniu nauki.</p> <p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z założeniami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030 w zakresie poprawy dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienia konkurencyjności nauki.</p> <p>Realizacja priorytetu jest zgodna ze Średniookresową Strategią Rozwoju Kraju (cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego), Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego (cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli), Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 1.3: Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy).</p> <p>Zakres interwencji priorytetu zgodny jest również z zapisami Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego oraz Perspektywą Uczenia się przez całe życie.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Realizacja przedsięwzięć w ramach CT 10 wpisuje się we wspieranie wszystkich inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego.</p>
<p>CT 10.: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz</p>	<p>PI 10iii: wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym,</p>	<p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z kierunkami interwencji Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2020 (cel 3: Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki).</p>

<p>szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	<p>nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji</p>	<p>Priorytet realizuje zapisy Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego), Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli), Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 1.3: Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy).</p> <p>Zakres interwencji priorytetu jest zgodny ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego oraz Perspektywą uczenia się przez całe życie.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Realizacja przedsięwzięć w ramach CT 10 wpisuje się we wspieranie wszystkich inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego.</p>
<p>CT 10.: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	<p>PI 10iv: lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</p>	<p>Realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z kierunkami interwencji Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2020 (cel 3: Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki).</p> <p>Priorytet realizuje założenia Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego), Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli), Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 1.3: Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy).</p> <p>Zakres interwencji priorytetu jest zgodny ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego oraz Perspektywą uczenia się przez całe życie.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Realizacja przedsięwzięć w ramach CT 10 wpisuje się we wspieranie wszystkich inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego.</p>
<p>CT 10.: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	<p>PI 10a: inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p>	<p>Zgodnie ze Stanowiskiem służb komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014-2020, niezbędne są inwestycje w procesie modernizacji kształcenia i szkolenia zawodowego.</p> <p>PP wskazuje na konieczność poprawy jakości edukacji, zwłaszcza w zakresie kształcenia zawodowego i szkolnictwa wyższego wraz ze wsparciem infrastruktury, promowania równego dostępu do wysokiej jakości edukacji wczesnoszkolnej oraz interwencję w infrastrukturę przedszkolną szczególnie na obszarach miejskich, gdzie liczba placówek jest niewystarczająca.</p> <p>Ponadto realizacja Priorytetu Inwestycyjnego jest zgodna z założeniami Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego), Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego (cel operacyjny 3.1: Wzrost dostępności i atrakcyjności kształcenia w placówkach edukacyjnych).</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</p>

		<p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Realizacja przedsięwzięć w ramach CT 10 wpisuje się we wspieranie wszystkich inteligentnych specjalizacji województwa lubuskiego.</p>
<p>CT 13.: Wspieranie kryzysowych działań naprawczych w kontekście pandemii COVID-19 i jej skutków społecznych oraz przygotowanie do ekologicznej i cyfrowej odbudowy gospodarki zwiększającej jej odporność</p>	<p>PI 13i: EFRR: Wspieranie kryzysowych działań naprawczych w kontekście pandemii COVID-19 i jej skutków społecznych oraz przygotowanie do ekologicznej i cyfrowej odbudowy gospodarki zwiększającej jej odporność</p>	<p><u>Interwencja PI dla celu szczegółowego: Zwalczanie długotrwałych skutków pandemii COVID-19 w obszarze efektywności energetycznej</u></p> <p>Interwencja w ramach PI wpisuje się w priorytet Strategii Europa 2020 dotyczący osiągnięcia zrównoważonego wzrostu gospodarczego, co oznacza przemianę w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i konkurencyjnego przemysłu, efektywnie korzystających z zasobów.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.</p> <p>Omawiany priorytet wpisuje się w podstawowy krajowy dokument kreujący rozwój sektora energetyki, tj. Politykę energetyczną Polski do 2040 roku - Cel szczegółowy 8 – Poprawa efektywności energetycznej - w którym wskazano, iż poprawa efektywności energetycznej pośrednio wpływa na bezpieczeństwo energetyczne ze względu na ograniczone zapotrzebowanie na paliwa i energię oraz import surowców. Bezpośrednio wpływa na ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń.</p> <p>Priorytet ten nawiązuje do Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, która mówi o zapewnieniu gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię oraz poprawie stanu środowiska.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, jako wyzwanie nr 1 podaje adaptację do zmian klimatu oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska. Wskazano tam, iż proces degradacji środowiska ogranicza szanse rozwojowe regionu. PI wpisuje się w Cel 1: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 w przedmiotowym PI realizuje zapisy celu strategicznego 1: Inteligentna, zielona gospodarka regionalna (cel operacyjny: Rozwój zielonej gospodarki, w tym energetyki przyjaznej środowisku - Promowanie i wspieranie działań mających na celu przejście na gospodarkę niskoemisyjną, Przeciwdziałanie emisji gazów cieplarnianych, Promowanie zasad zrównoważonego rozwoju), oraz cel strategiczny 2: Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi – w ramach którego wskazano na działania mające na celu minimalizację negatywnych skutków pandemii COVID-19 oraz ewentualnych przyszłych zagrożeń mogących mieć wpływ na pogorszenie sytuacji społecznej w regionie.</p> <p>PI odnosi się do zapisów celów strategicznych ujętych w Analizie stanu realizacji Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego wraz z prognozą rozwoju sektora energetycznego na terenie województwa lubuskiego do 2030 roku</p> <p>Zapisy PI łączą się z treścią Programu Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego, w szczególności w zakresie specjalizacji - zielona gospodarka</p> <p><u>Interwencja PI dla celu szczegółowego: Zwalczanie długotrwałych skutków pandemii COVID-19 w obszarze ochrony zdrowia</u></p>

		<p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 wyznacza kierunek interwencji (w ramach celu 6: Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”, w ramach kierunku interwencji: Dostosowanie systemu ochrony zdrowia do prognozowanych do roku 2030 zmian demograficznych, w szczególności wzmocnienie działań na rzecz rozwoju infrastruktury i zasobów kadrowych w obszarach opieki nad matką i dzieckiem oraz osobami starszymi) dotyczący wdrożenia instrumentów podnoszących jakość świadczonych usług zdrowotnych, dostosowania systemu ochrony zdrowia do prognozowanych do roku 2030 zmian demograficznych oraz zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych w priorytetowych, wynikających z uwarunkowań epidemiologicznych, dziedzinach medycyny.</p> <p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju - cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony oraz cel III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 wskazuje na następujące cele: cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym – 1.5 - Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów oraz cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie – 3.3 - Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych .</p> <p>Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 w ramach celu strategicznego 2: Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi – cel operacyjny 2.3 Wysoka jakość i dostępność usług medycznych oraz upowszechnienie profilaktyki zdrowotnej i zdrowego stylu życia wskazuje na konieczność wsparcia inwestycji z zakresu ochrony zdrowia.</p> <p>Program Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego</p> <p>Najbliższą tematycznie dla tego obszaru jest specjalizacja – zdrowie i jakość życia.</p>
--	--	--

SEKCJA 1.2. UZASADNIENIE ALOKACJI FINANSOWEJDLA REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020

1.2.1 Uzasadnienie podziału środków między cele tematyczne i priorytety inwestycyjne⁸⁶ dla Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 jest narzędziem służącym realizacji polityki spójności Unii Europejskiej w okresie 2014-2020. W związku z tym odpowiada na główne wyzwania zdefiniowane w dokumentach strategicznych UE, w tym przede wszystkim Strategii Europa 2020, jednakże z poszanowaniem uwarunkowań i specyfiki województwa lubuskiego zdiagnozowanych w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020.

Biorąc pod uwagę wyzwania rozwojowe, jakie stawia sobie i regionom Unia Europejska, interwencja w ramach RPO-L2020 została zaprojektowana tak, aby wszystkie CT odpowiadające tym kierunkom zostały objęte interwencją Programu.

Rozkład alokacji pomiędzy Osie Priorytetowe, cele tematyczne, czy priorytety inwestycyjne porządkujące zakres i kierunki wsparcia w ramach Programu, został dokonany w oparciu o analizę możliwości absorpcji środków w poszczególnych obszarach wsparcia, a także potrzeby, jakie powinny zostać zaspokojone w wyniku realizacji RPO – Lubuskie 2020.

W latach 2014-2020, większą niż dotychczas, uwagę zwracać się będzie na efektywność wykorzystania dostępnych środków finansowych, a co za tym idzie, na osiągnięcie założonych celów. Należy skupić się na najistotniejszych obszarach gwarantujących rozwój, aby środki UE nadały impet gospodarce w dłuższej niż okres programowania perspektywie.

Rozpraszenie wsparcia, wynikające jedynie z zaspokajania bieżących, potrzeb nie zawsze ma bezpośredni wpływ na rozwój gospodarczy regionu. Dlatego też konieczne jest skupienie interwencji w ramach Programu na najważniejszych obszarach mających faktyczny wpływ na kondycję ekonomiczną i rozwój długofalowy województwa. Należy jednak uwzględnić fakt, iż bez zabezpieczenia potrzeb podstawowych nie można zbudować podstaw trwałego i inteligentnego rozwoju. Dlatego też zadania realizowane w zakresie chociażby infrastruktury zasadniczej dla podniesienia poziomu życia mieszkańców powinny mieć charakter przemyślany i w sposób kompleksowy rozwiązywać zdiagnozowane problemy i niedobory. Takie podejście znajduje swój wyraz w podziale alokacji w ramach RPO – Lubuskie 2020.

⁸⁶ Art. 96.2.a rozporządzenia ramowego.

1.2.1 BIS. Uzasadnienie podziału środków REACT-EU dla Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

Zagadnienia związane z modernizacją infrastruktury efektywnej energetycznie oraz z inwestycjami w obszarze ochrony zdrowia mają istotne znaczenie z punktu widzenia województwa lubuskiego. W województwie w dalszym ciągu odnotowuje się znaczne potrzeby związane z inwestycjami w efektywność energetyczną budynków publicznych oraz w obszarze ochrony zdrowia. Skutki pandemii wirusa SARS-CoV-2 wzmocniły dodatkowo te potrzeby.

Cele postawione przed regionami przez KE w zakresie budowania gospodarki niskoemisyjnej i oszczędnego gospodarowania zasobami nadal stanowią wyzwanie. Pomimo prowadzonych inwestycji z zakresu efektywności energetycznej w dalszym ciągu konieczne jest wspieranie tego obszaru. Istotne jest także, iż działania związane z modernizacją energetyczną budynków, w tym publicznych, wpływają nie tylko na poprawę parametrów środowiska, ale również na jakość użytkowania budynków, co wpływa bezpośrednio na mieszkańców regionu.

Z kolei rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia, w kontekście rozwoju pandemii choroby COVID-19 i potrzeb zabezpieczenia się przed negatywnymi skutkami kolejnych kryzysów w dziedzinie zdrowia jest bardzo pożądanym elementem poprawy jakości życia mieszkańców i zabezpieczeniem się na przyszłość. Dodatkowe środki w ramach REACT-EU są niezbędne, aby zmniejszyć skutki rozwoju pandemii, doprowadzić do efektywniej realizowanych usług zdrowotnych, które w sposób bezpośredni wpływają na jakość i bezpieczeństwo życia mieszkańców.

1.2.2 Matryca logiczna strategii inwestycyjnej Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

Tabela 2: Przegląd strategii inwestycyjnej Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

Oś priorytetowa	Fundusz	Wsparcie UE (EUR)	Udział łącznego wsparcia UE w całości środków RPO-L2020	Cel tematyczny	Priorytety inwestycyjne	Cele szczegółowe priorytetów inwestycyjnych	Wspólne i specyficzne dla RPO-L2020 wskaźniki rezultatu odpowiadające poszczególnym celom szczegółowym
OP 1.: Gospodarka i innowacje	EFRR	29 207 212,00	3,22%	CT 1	PI 1b	Zwiększona aktywność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw.	Nakłady na B+R ponoszone przez sektor przedsiębiorstw (BERD) w relacji do PKB % Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej (%)
		48 139 853,00	5,31%	CT 3.:	PI 3a	Lepsze warunki do rozwoju MŚP.	Nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym w regionie jako % PKB
		8 747 887,00	0,96%		PI 3b	Zwiększony poziom handlu zagranicznego sektora MŚP.	Produkcja sprzedana przemysłu w cenach stałych roku 2010 na mieszkańca w sektorze MŚP Wartość eksportu województwa ogółem
		87 380 182,00	9,63%		PI 3c	Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP.	Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych – w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług
OP1		173 475 134,00	19,12%				
OP 2.: Rozwój Cyfrowy	EFRR	43 828 794,00	4,84%	CT 2.:	PI 2c	Zwiększone zastosowanie systemów teleinformatycznych w administracji publicznej	Odsetek obywateli korzystających z e-administracji (EAC)
OP2		43 828 794,00	4,84%				
OP.3.: Gospodarka niskoemisyjna	EFRR	15 780 071,00	1,74%	CT 4.:	PI 4a	Zwiększony udział produkcji energii z OZE na terenie województwa lubuskiego.	Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem

		53 330 727,00	5,88%		PI 4c	Zwiększona efektywność energetyczna budynków w sektorze publicznym i mieszkaniowym.	Sprzedż energii ciepłej na cele komunalno-bytowe dla budynków mieszkalnych w przeliczeniu kubaturę Sprzedż energii ciepłej dla urzędów i instytucji
		46 802 245,00	5,16%		PI 4e	Ograniczenie niskiej emisji zanieczyszczeń z sektora transportu oraz ograniczenie odpływu pasażerów komunikacji publicznej.	Przewozy pasażerskie komunikacją miejską
		2 152 762,00	0,24%		PI 4g	Zwiększony udział energii wytwarzanej w kogeneracji.	Odsetek energii ciepłej produkowanej w kogeneracji
OP3		118 065 805,00	13,02%				
OP 4.: Środowisko i kultura	EFRR	9 367 058,00	1,03%	CT 5.:	PI 5b	Zwiększone bezpieczeństwo powodziowe w regionie.	Obwałowania przeciwpowodziowe
		2 849 442,00	0,31%	CT 6.:	PI 6a	Zmniejszony poziom odpadów komunalnych podlegających składowaniu na terenie województwa lubuskiego.	Udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych
		23 787 796,00	2,62%		PI 6b	Zwiększona liczba mieszkańców regionu korzystających z oczyszczalni ścieków.	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków
		22 161 588,00	2,45%		PI 6c	Zwiększona liczba mieszkańców regionu korzystających z dóbr dziedzictwa kulturowego województwa lubuskiego.	Zwiedzający muzea i oddziały w osobach
		12 926 327,00	1,43%		PI 6d	Ochrona różnorodności biologicznej regionu.	Zwiedzający instytucje paramuzealne na 1000 mieszkańców Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem
OP4		71 092 211,00	7,84%				
OP 5.: Transport	EFRR	98 370 301,00	10,85%	CT 7.:	PI 7b	Poprawiona zewnętrzna i wewnętrzna dostępność transportowa regionu w ruchu drogowym.	Wskaźnik gałęziowy drogowy (WDDT II)
		33 129 471,00	3,65%		PI 7d	Poprawiona zewnętrzna i wewnętrzna dostępność	Wskaźnik gałęziowy kolejowy (WKDT II)

						transportowa regionu w ruchu kolejowym.	
OP5		131 499 772,00	14,50%				
OP 6.: Regionalny rynek pracy	EFS			CT 8.:	PI 8i	Podniesienie zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez pracy, w tym osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, tj. kobiet, osób w wieku 50 lat i więcej, osób z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotnych i osób o niskich kwalifikacjach oraz poprawa sytuacji zawodowej osób pracujących znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy.	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) (CI) Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (CI) Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego Liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) (CI)
		30 373 575,00	3,35%				
		5 928 590,00	0,70%		PI 8iii	Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy.	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego
		8 999 710,00	0,99%		PI 8iv	Wzrost aktywności zawodowej osób wyłączonych z rynku pracy z powodu opieki nad małymi dziećmi.	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły

							pracę lub poszukują pracę po opuszczeniu programu [osoby] Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS
		14 138 890,00	1,56%		PI 8v	Dostosowanie przedsiębiorstw i ich pracowników do zmian zachodzących w gospodarce. Upowszechnienie aktywizacji zawodowej osób zwolnionych lub przewidzianych do zwolnienia.	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (CI) Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, które zrealizowały swój cel rozwojowy dzięki udziałowi w programie
		9 657 252,00	1,10%		PI 8vi	Wzrost możliwości zatrudnienia lub utrzymania zatrudnienia przez osoby zagrożone opuszczeniem rynku pracy ze względu na stan zdrowia, w szczególności osoby w wieku 50 lat i więcej.	Liczba osób które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie Liczba osób które dzięki interwencji EFS zgłosiły się na badanie profilaktyczne
OP6		69 098 017,00	7,70%				
OP 7.: Równowaga społeczna	EFS	35 892 849,00	3,96%	CT 9.:	PI 9j	Wzrost gotowości do zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje

						<p>po opuszczeniu programu</p> <p>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)</p> <p>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)</p>
		15 345 597,00	1,69%		PI 9iv	<p>Zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p> <p>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu</p> <p>Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych lub zdrowotnych istniejących po zakończeniu projektu</p>
		13 436 350,00	1,48%		PI 9v	<p>Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej w regionie.</p> <p>Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych</p> <p>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie</p>

							z pracującymi na własny rachunek) Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych
OP7		64 674 796,00	7,13%				
OP 8.: Nowoczesna edukacja	EFS			CT 10.:	PI 10i	Zwiększenie liczby miejsc w edukacji przedszkolnej i podniesienie kompetencji uczniów w przedszkolach Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowaniu ze środków EFS Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem technik TIK dzięki EFS Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć
		27 315 945,00	3,01%				
		6 669 749,00	0,70%				

							kompetencje po opuszczeniu programu
		42 934 796,00	4,70%		PI 10iv	Zwiększenie zdolności do zatrudnienia uczniów szkół i placówek oświatowych kształcenia zawodowego. Zwiększenie umiejętności zawodowych osób dorosłych.	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia
OP8		76 920 490,00	8,41%				
OP 9.: Infrastruktura społeczna	EFRR	55 952 335,00	6,17%	CT 9.:	PI 9a	Poprawiona dostępność wysokiej jakości infrastruktury zdrowotnej. Poprawiona jakość infrastruktury społecznej uwzględniająca obszary deficytowe.	Średni pobyt chorego w dniach w szpitalach ogólnych Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej
		38 757 247,00	4,27%		PI 9b	Zmniejszenie zagrożenia ubóstwem na obszarach marginalizowanych.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym
		24 792 151,00	2,73%	CT 10.:	PI 10a	Zwiększona dostępność wysokiej jakości edukacji przedszkolnej. Lepsza jakość infrastruktury edukacji ogólnej na poziomie podstawowym,	Odsetek dzieci w wieku 3-4 objętych edukacją przedszkolną Wyniki sprawdzianu kończącego szkołę podstawową (pkt) Odsetek uczniów

						gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym. Zwiększona dostępność oraz poprawa warunków kształcenia i szkolenia zawodowego.	szkół zawodowych zdających egzaminy (kończących edukację zawodową zdany egzaminem) Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej z zakresu przedmiotów przyrodniczych (Polska=100) Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej z zakresu matematyki (Polska=100)
OP9		119 501 733,00	13,17%				
OP 10.: Pomoc techniczna	EFS	38 772 941,00	4,28%	CT n/d	PI n/d	Zapewnienie skutecznego i sprawnego systemu wdrażania RPO-Lubuskie 2020 poprzez skuteczny system monitoringu i ewaluacji oraz poprawę systemu informacji. Zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich dla efektywnego funkcjonowania IZ RPO-L2020 poprzez zatrudnienie i kształcenie kadr. Zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji programu jako efektywne narzędzie wsparcia beneficjentów.	Poziom fluktuacji pracowników w instytucjach zaangażowanych w politykę spójności Średnioroczna liczba form szkoleniowych na jednego pracownika instytucji systemu wdrażania FE Średnia ocena użyteczności systemu informatycznego Odsetek wdrożonych rekomendacji operacyjnych Ocena przydatności form szkoleniowych dla beneficjentów Średni czas zatwierdzenia projektu (od złożenia wniosku o dofinansowanie do podpisania umowy)
OP10		38 772 941,00	4,28%				
OP 11.: REACT-EU wspiera Lubuskie	EFRR	12 091 488,00	0,00%	CT 13	PI 13i	Zwalczanie długotrwałych skutków pandemii COVID-19 w obszarze efektywności energetycznej	

						Zwalczanie długotrwałych skutków pandemii COVID-19 w obszarze ochrony zdrowia	
OP 11		12 091 488,00	0,00%				
OP 12.: Pomoc techniczna dla REACT-EU	EFRR	503 812,00	0,00%	CT 13		Efektywne zarządzanie i wdrażanie REACT-EU w ramach RPO-L2020, w tym zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji instrumentu	
OP 12		503 812,00	0,00%				

Podział alokacji w Programie wynika z analizy potrzeb i potencjałów regionu oraz uwzględnia cele określone w dokumentach strategicznych i programowych.

Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje:

Jeden z najważniejszych i wiodących obszarów wsparcia w ramach RPO – Lubuskie 2020 został określony w ramach 1 OP. Działania przewidziane do realizacji w ramach OP1 stanowią niezbędny element budowania kapitału służącego do rozwoju inteligentnego, opartego na wiedzy i dającego długofalowe efekty. Z punktu widzenia dokumentów strategicznych wszystkich poziomów, działalność B+R, ale przede wszystkim dyfuzja jej wyników do gospodarki ma priorytetowe znaczenie dla nowoczesnego rozwoju. Również województwo lubuskie widzi konieczność wspierania takich działań w szerszym niż dotychczas zakresie. Niemniej jednak należy mieć na uwadze specyfikę regionu, który, jak wskazuje diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów, nie posiada wykształconej kultury innowacji, zarówno po stronie sektora B+R generującego rozwiązania innowacyjne, jak i po stronie przedsiębiorców gotowych wdrażać takie rozwiązania. Praca w tym obszarze ma charakter inicjacyjny i co do zasady, na tym etapie rozwoju regionu powinna zmierzać w kierunku pobudzenia aktywności w zakresie działalności B+R, jak i stwarzania warunków do wzrostu popytu na działalność innowacyjną w gospodarce.

Działania na rzecz sektora MŚP są kluczowe dla rozwoju gospodarki regionu lubuskiego, która opiera się w głównej mierze na działalności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Realizacja zadań w ramach tej osi będzie bezpośrednio służyć podniesieniu wciąż słabego poziomu konkurencyjności regionalnej gospodarki. Dlatego też wartość alokacji dedykowana realizacji OP1, a co za tym idzie CT3, jest jedną z najwyższych w Programie. Mając na uwadze duże znaczenie tego obszaru wsparcia dla realizacji celów RPO – Lubuskie 2020 oraz Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, a także potencjał (zarówno w aspekcie absorpcyjnym, jak i faktyczne zapotrzebowanie na finansowanie zewnętrzne), jaki reprezentuje sektor MŚP, należy uznać, iż przeznaczenie 26,39% alokacji EFRR na wdrażanie OP1 jest w pełni uzasadnione.

Inwestycje realizowane przez sektor MŚP wykazują najwyższą wartość dodaną. Znacząco wpływają na poprawę konkurencyjności całego województwa. Przekładają się na wzrost zatrudnienia oraz jakość życia

mieszkańców regionu. Poprawa sytuacji ekonomicznej, wzrost jakości oferty MŚP, zwiększenie nakładów na innowacyjność przedsiębiorstw wpływa na szeroki aspekt rozwoju regionu.

Ponadto w dalszym ciągu należy zwiększać środki finansowe służące wzrostowi innowacji w sektorze przedsiębiorstw. Działania w tym zakresie przyczyniają się do skoku cywilizacyjnego, skłaniają do inwestowania kolejne podmioty w województwie oraz umożliwiają zwiększenie kooperacji między pomiotami gospodarczymi.

Oś Priorytetowa 2. Rozwój Cyfrowy:

W ramach 2 OP przewidziano działania zmierzające do rozwoju szeroko pojmowanego społeczeństwa informacyjnego. Poprzez realizację zadań w obszarze usług publicznych wzrośnie wykorzystanie TIK przez obywateli oraz zwiększy się dostępność instytucji publicznych dla mieszkańców regionu. Dane zgromadzone przez instytucje publiczne, jak też placówki kultury i muzea, zostaną zdigitalizowane i udostępnione w Internecie. W regionie następuje ciągła cyfryzacja życia publicznego i gospodarczego. Utworzona w ramach Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 sieć szerokopasmowa Internetu pokryła część tzw. białych plam, co stwarza korzystne warunki dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Obserwuje się wzrost ilości świadczonych usług informacyjno-komunikacyjnych, lecz nadal niewystarczający jest stopień korzystania z usług e-administracji przez obywateli. Indeks rozwoju e-administracji za 2012 rok wyniósł dla Polski 0,644, co sytuuje nasz kraj na 24 miejscu w UE. Dane Eurostatu (2010 r.) pokazują, że jedynie 21% obywateli korzystało z e-usług publicznych w obszarze e-administracji (średnia UE – 32%). Mając na uwadze już zrealizowane inwestycje w tym obszarze, dalsze potrzeby, jak również priorytety rozwojowe regionu, alokacja zaplanowana na poziomie 6,67% EFRR dla RPO jest wystarczająca dla osiągnięcia założonych celów.

Oś Priorytetowa 3. Gospodarka niskoemisyjna:

Zgodnie z priorytetami rozwojowymi określonymi na poziomie unijnym, ale również w strategicznych dokumentach regionalnych, zadania w zakresie budowania gospodarki niskoemisyjnej są obszarem wymagającym znacznej uwagi. Zważywszy na duże potrzeby zdiagnozowane w województwie lubuskim w zakresie zwiększenia produkcji energii elektrycznej i konieczności dywersyfikacji źródeł jej pozyskiwania, poprawy efektywności energetycznej oraz promowania strategii niskoemisyjnych (między innymi w zakresie transportu publicznego, oświetlenia ulic), interwencja w obszarze wsparcia odpowiadającego CT4, jest silnym akcentem w ramach RPO – Lubuskie 2020. W związku z potrzebami inwestycyjnym wynikającymi z zakresu OP3 oraz wymogami KE dotyczącymi koncentracji tematycznej (tzw. ring fencing), alokacja na ten cel została przewidziana na poziomie 17,96% środków EFRR.

Oś Priorytetowa 4. Środowisko i kultura:

Zagadnienia związane z dostosowaniem do zmian klimatu oraz zapobieganiem zagrożeniom mają istotne znaczenie z punktu widzenia województwa lubuskiego. Jak wynika z diagnozy w Lubuskim odnotowuje się znaczne potrzeby związane z inwestycjami w infrastrukturę przeciwpowodziową oraz wyposażenie jednostek ratowniczych. Niemniej jednak zakres wsparcia możliwy do realizacji na poziomie regionalnym w tym obszarze jest znacznie ograniczony.

Pomoc, jaka zostanie wyznaczona w ramach OP4, jest istotnym elementem pozwalającym na rozwój gospodarczy województwa poprzez wsparcie ochrony i przywrócenia różnorodności biologicznej, działań

zapobiegających degradacji środowiska, zapewniających rozbudowę niezbędnej infrastruktury komunalnej oraz ochronę dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Województwo, pomimo poczynionych w tym kierunku kroków w ramach obecnego okresu programowania 2007-2013, nadal nie jest pozbawione problemów ekologicznych, wpływających negatywnie na spójność społeczną i gospodarczą.

Realizacja niezbędnych inwestycji w powyższym obszarze, których znaczna część wynika również z prawa unijnego, przyczyni się do dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa lubuskiego, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów środowiskowych. Działania te będą miały również istotny wpływ na komfort życia mieszkańców, ich stan zdrowia oraz pozwolą zaspokoić potrzeby bytowe, kulturalne oraz turystyczne ludności regionu.

Niski stopień oczyszczania ścieków, brak racjonalnej gospodarki odpadami, utrata walorów krajobrazowych, degradacja środowiska, zagrożenia wynikające ze zmian klimatu oraz potrzeby w zakresie kultury, to jedne z głównych czynników, które miały wpływ na określenie obszaru wsparcia w przedmiotowej osi priorytetowej. Mając na uwadze powyższe, przeznaczono na ten cel 10,81% alokacji EFRR, z czego największy nacisk zostanie położony na wsparcie projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej.

Oś Priorytetowa 5. Transport:

Realizacja OP5 ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia celów określonych na poziomie dokumentów strategicznych województwa lubuskiego. Inwestycje w infrastrukturę transportową mają krytyczne znaczenie dla wielu aspektów funkcjonowania regionu. Zadania podejmowane w tym obszarze przyczyniają się do podniesienia atrakcyjności gospodarczej i turystycznej regionu poprzez włączenie do sieci transportowej TEN-T, zapewniają międzyregionalną dostępność transportową, a także spójność wewnętrzną regionu.

Na realizację OP5 przewidziano w ramach RPO – Lubuskie 2020 alokację stanowiącą 20,00% środków EFRR. Mając na uwadze kosztochłonność inwestycji dotyczących infrastruktury transportu drogowego oraz kolejowego, a także znaczne deficyty w tym zakresie, należy podkreślić, iż są to środki zapewniające zaspokojenie jedynie najistotniejszych dla regionu potrzeb. Działania podejmowane w ramach OP5 nie będą miały charakteru działań doraźnych, stanowiąc przemyślaną, spójną i komplementarną koncepcję rozwoju systemu transportowego województwa.

Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy:

Największym wyzwaniem OP6 jest wzrost zatrudnienia. Na koniec roku 2012 stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie wynosiła 15,8% i była najwyższa od 2009 r. Z tego względu konieczne jest jak najszybsze wypracowanie mechanizmów zapewnienia zatrudnienia jak największej liczbie osób. Konieczne jest zaplanowanie wsparcia kompleksowego, dostosowanego do specyficznych predyspozycji i potrzeb bezrobotnych, poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo. Zapewnienie skutecznego i długotrwałego wsparcia będzie możliwe dzięki nawiązaniu ścisłej współpracy z pracodawcami, głównie w celu określenia zapotrzebowania na pracowników z konkretnymi kwalifikacjami i umiejętnościami oraz możliwości zwiększenia zatrudnienia w tych firmach. Równie ważne jest podniesienie kwalifikacji pracowników przedsiębiorstw mające na celu dostosowanie ich wiedzy i umiejętności do zmieniających się warunków na rynku. Adaptacja przedsiębiorstw do wymogów rynku oraz dostosowanie do popytu na

produkty i usługi wysokiej jakości ma kluczowe znaczenie dla rozwoju i utrzymania się firm na rynku. Z uwagi na istotę działań zaplanowanych w tym obszarze, środki przewidziane na realizację założeń OP6 stanowią 27,70% środków EFS. Najistotniejszymi PI w ramach koncentracji tematycznej EFS dla realizacji RPO – Lubuskie 2020 w OP6 jest PI 8i, na realizację którego przewidziano 12,18 alokacji oraz PI 8v – 5,67% alokacji.

Oś Priorytetowa 7. Równowaga społeczna:

Włączenie społeczne i zwalczanie ubóstwa jest jednym z głównych celów polityki wspólnotowej, krajowej i regionalnej. Obszary wykluczenia społecznego stanowią poważną barierę w rozwoju gospodarczym i społecznym, a województwo lubuskie znajduje się w czołówce regionów zagrożonych ubóstwem. Stan ten jest poważnym wyzwaniem dla regionu i wymaga podjęcia szeregu skoordynowanych działań zmierzających do ograniczenia sfery ubóstwa, takich jak: aktywna integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wsparcie dla sektora ekonomii społecznej, zwiększenie dostępności do usług społecznych, budowanie partnerstw międzysektorowych nakierowanych na aktywizację zawodową i społeczną osób będących w trudnej sytuacji życiowej. Potrzeby wynikające ze zdiagnozowanych problemów wymagają zabezpieczenia środków przekraczających kwotę określoną wymogami KE dotyczącymi koncentracji tematycznej (tzw. ring fencing). Dlatego też alokacja na OP7 została przewidziana na poziomie 25,93% środków EFS dla Programu, przy czym ze względu na przewidywaną liczbę osób mogących uzyskać wsparcie w ramach poszczególnych PI oraz ze względu na potrzebę koncentracji środków, za najważniejszy uznano PI 9i, na którego realizację zarezerwowano 14,39% środków EFS.

Oś Priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja:

Na realizację 8 OP w ramach RPO – Lubuskie 2020 przewidziano alokację stanowiącą 30,83% środków EFS, w ramach koncentracji tematycznej określono dwa PI 10i (10,95% EFS) oraz 10iv (17,21% EFS), wskazując tym samym obszary wsparcia szkolnictwa ogólnego (przede wszystkim przedszkolnego) i zawodowego, jako niezwykle istotne w zakresie interwencji tej OP. Tempo i dynamika zmian zachodzących w gospodarce wymuszają konieczność stałego uczenia się tak formalnego, jak i pozaformalnego. Zdobywanie kwalifikacji i umiejętności pożądanymi przez lokalnych przedsiębiorców wpłynie na spadek bezrobocia w regionie oraz umożliwi rozwój zawodowy zgodny z posiadanym wykształceniem i doświadczeniem zdobytym już w trakcie nauki. Niezbędne jest położenie szczególnego nacisku na zmianę postrzegania, znaczenia i jednocześnie jakości nauczania zawodowego. Rozwój tego obszaru może nastąpić wyłącznie poprzez opracowanie stałej i ścisłej współpracy z przedsiębiorcami w regionie i ich otoczeniem. Powyższe wymaga zmiany funkcjonowania lubuskich szkół oraz zmiany świadomościowej całego społeczeństwa, niezależnie od wieku. Drugim aspektem działań w ramach Osi jest wzrost jakości i dostępności edukacji od przedszkolnej po ponadgimnazjalną. W tym kontekście najważniejsze jest zniwelowanie trudności, na jakie napotykają uczniowie i ich rodzice, szczególnie w odniesieniu do obniżenia wieku szkolnego, koniecznością upowszechnienia edukacji przedszkolnej, zwłaszcza na obszarach wiejskich, brakiem lub niedostosowaniem placówek edukacyjnych na poziomie gimnazjalnym i średnim pod względem rozwoju kompetencji niezbędnych do dalszego kształcenia i w dalszej perspektywie – podjęcia zatrudnienia. Relatywnie wysoki poziom alokacji spowodowany jest znaczną liczbą placówek i obszarów deficytowych.

Oś Priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna:

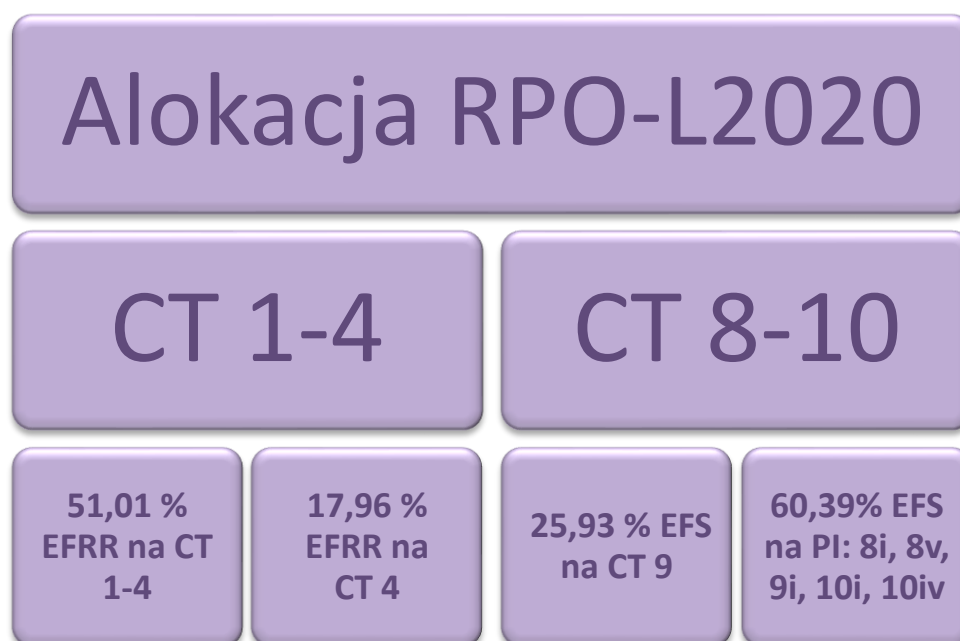
Rozwój infrastruktury społecznej jest niezbędnym elementem poprawy jakości życia mieszkańców regionu oraz wzrostu jakości kapitału ludzkiego. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców województwa, ich sytuacji bytowej, dostosowanie kwalifikacji do wymogów rynku pracy wymaga szeregu inwestycji ulepszających infrastrukturę zdrowotną, społeczną i edukacyjną. Poprawa infrastruktury będzie mieć bezpośredni wpływ na zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego oraz na poprawę sytuacji mieszkańców województwa na rynku pracy. Realizacja zadań określonych w OP9 jest niezbędna dla realizacji CT9 i 10. Pomimo że CT9 i 10 są przede wszystkim realizowane przez zadania finansowane z EFS, inwestycje w infrastrukturę nie mogą być traktowane marginalnie. Osiągnięcie efektu synergii wymaga położenia dużego nacisku na jakość bazy zdrowotnej, społecznej i dydaktycznej, dlatego alokacja na OP9 została przewidziana na poziomie 18,18% środków EFRR dla Programu, przy czym podział środków na poszczególne PI jest zrównoważony, dając przewagę PI 9a.

Oś Priorytetowa 10. Pomoc techniczna:

Wsparcie procesów programowania i realizacji RPO – Lubuskie 2020, mających na celu zapewnienie wydajności i jakości systemu, jest niezwykle istotne z punktu widzenia sprawnego wdrażania Programu. Działania realizowane w ramach 10 OP będą się przyczyniały do efektywnego i zgodnego z przyjętymi założeniami wydatkowania środków. Określając alokację na poziomie 15,54% EFS na realizację Pomocy technicznej, uwzględniono projektowany system realizacji Programu, jak również dotychczasowe doświadczenie w zakresie finansowania obsługi LRPO 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL w województwie lubuskim. Przyjęta wartość alokacji w ramach 10 OP została przewidziana na minimalnym poziomie zapewniającym operatywność w okresie programowania 2014-2020.

Ring fencing w ramach RPO – Lubuskie 2020:

Rysunek 2. Minimalne poziomy koncentracji środków przyjęte na poziomie RPO – Lubuskie 2020.

Minimalne poziomy koncentracji zostały określone przez KE, a następnie uszczegółowione na poziomie krajowym w Umowie Partnerstwa.

Projektowane poziomy koncentracji tematycznej w ramach RPO – Lubuskie 2020 uwzględniają potencjał regionu do osiągnięcia założonych poziomów ring fencingów przy określonej alokacji na realizację Programu.

RPO-L2020, jako jeden z programów finansowanych środkami EFRR oraz EFS realizowanych w Polsce przyczynia się do osiągnięcia zakładanych poziomów koncentracji tematycznej określonych w Umowie Partnerstwa. Koncentracja tematyczna w ramach RPO-L2020 oddaje z jednej strony gotowość regionu do partycypacji w celach założonych na poziomie UP, z drugiej odzwierciedla najistotniejsze potrzeby regionalnej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz terytorialny aspekt oddalenia od celów Europa 2020.

Oś Priorytetowa 11. REACT-EU wspiera Lubuskie

Zagadnienia związane z modernizacją infrastruktury efektywnej energetycznie oraz z inwestycjami w obszarze ochrony zdrowia mają istotne znaczenie z punktu widzenia województwa lubuskiego. W województwie w dalszym ciągu odnotowuje się znaczne potrzeby związane z inwestycjami w efektywność energetyczną budynków publicznych oraz w obszarze ochrony zdrowia. Skutki pandemii wirusa SARS-CoV-2 wzmocniły dodatkowo te potrzeby.

Cele postawione przed regionami przez KE w zakresie budowania gospodarki niskoemisyjnej i oszczędnego gospodarowania zasobami nadal stanowią wyzwanie. Pomimo prowadzonych inwestycji z zakresu efektywności energetycznej w dalszym ciągu konieczne jest wspieranie tego obszaru. Istotne jest także, iż działania związane z modernizacją energetyczną budynków, w tym publicznych, wpływają nie tylko na poprawę parametrów środowiska, ale również na jakość użytkowania budynków, co wpływa bezpośrednio na mieszkańców regionu.

Z kolei rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia, w kontekście rozwoju pandemii choroby COVID-19 i potrzeb zabezpieczenia się przed negatywnymi skutkami kolejnych kryzysów w dziedzinie zdrowia jest bardzo pożądanym elementem poprawy jakości życia mieszkańców i zabezpieczeniem się na przyszłość. Dodatkowe środki w ramach REACT-EU są niezbędne, aby zmniejszyć skutki rozwoju pandemii, doprowadzić do efektywniej realizowanych usług zdrowotnych, które w sposób bezpośredni wpływają na jakość i bezpieczeństwo życia mieszkańców.

Oś Priorytetowa 12. Pomoc techniczna dla REACT-EU

Środki pochodzące z instrumentu REACT-EU przeznaczone na Pomoc Techniczną będą służyć sprawnej realizacji instrumentu. Środki pozwolą na odpowiednie zaangażowanie zasobów ludzkich w celu efektywnej i skutecznej realizacji dodatkowych osi priorytetowych w Regionalnym Programie Operacyjnym – Lubuskie 2020, finansowanej z przedmiotowego instrumentu.

Środki z instrumentu REACT-EU przeznaczone na Pomoc Techniczną pozwolą na wsparcie następujących procesów dedykowanych wdrażaniu przedmiotowego instrumentu: programowania, zarządzania, wdrażania, monitorowania, kontroli oraz informacji i promocji.

SEKCJA 2. OSIE PRIORYTETOWE REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020

W procesie projektowania *Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020* zostały uwzględnione wyzwania rozwojowe i cele stawiane w dokumentach szczebla regionalnego, krajowego i unijnego. Dodatkowo, biorąc pod uwagę diagnozę wyzwań, potrzeb i potencjałów oraz wyniki analizy SWOT dla Programu, został zdefiniowany cel główny programu:

Długofalowy, inteligentny i zrównoważony rozwój oraz wzrost jakości życia mieszkańców województwa lubuskiego poprzez wykorzystanie i wzmocnienie potencjałów regionu i skoncentrowane niwelowanie barier rozwojowych.

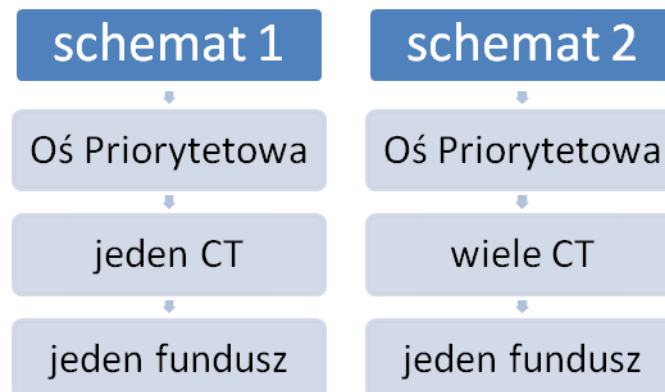
Na poziomie Osi Priorytetowych określone zostały cele szczegółowe Programu, natomiast ich doprecyzowanie stanowią cele określone na poziomie priorytetów inwestycyjnych.

Zdefiniowane cele szczegółowe będą realizowane poprzez 9 Osi Priorytetowych odpowiadających celom tematycznym pakietu legislacyjnego KE oraz Oś Priorytetową – Pomoc techniczna.

Oś Priorytetowa (OP)	Tytuł OP	Fundusz	Cel tematyczny (CT)	Priorytet Inwestycyjny (PI)
OP1.	Gospodarka i innowacje	EFRR	1, 3	1b, 3a, 3b, 3c
OP2.	Rozwój Cyfrowy	EFRR	2	2c
OP3.	Gospodarka niskoemisyjna	EFRR	4	4a, 4c, 4e, 4g
OP4.	Środowisko i kultura	EFRR	5, 6	5b, 6a, 6b, 6c, 6d
OP5.	Transport	EFRR	7	7b, 7d
OP6.	Regionalny rynek pracy	EFS	8	8i, 8iii, 8iv, 8v, 8vi
OP7.	Równowaga społeczna	EFS	9	9i, 9iv, 9v
OP8.	Nowoczesna edukacja	EFS	10	10i, 10iii, 10iv
OP9.	Infrastruktura społeczna	EFRR	9, 10	9a, 9b, 10a
OP10.	Pomoc techniczna	EFS	n/d	n/d
OP 11.	REACT-EU wspiera Lubuskie	EFRR	13	13i
OP 12	Pomoc techniczna dla REACT-EU	EFRR	13	n/d

Konstrukcja Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 została oparta na dwóch schematach (Rys. 3):

Rys. 3. Schemat logiki konstrukcji OP RPO-L2020.

Co do zasady wszystkie OP w ramach Programu są jednofunduszowe i większość z nich realizuje jeden cel tematyczny (schemat 1). W przypadku trzech OP, ze względu na konieczność zapewnienia większej koordynacji i kompleksowości wsparcia, zastosowano schemat 2, zakładający łączenie celów tematycznych w ramach jednej OP.

Realizacja założeń przyjętych w europejskich, krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych mających wpływ na planowanie interwencji w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020, wskazuje na główne obszary, których wsparcie będzie determinować rozwój regionów, państw członkowskich oraz całej UE. KE wskazała w projekcie pakietu legislacyjnego 11 celów tematycznych, które odpowiadają najważniejszym wyzwaniom rozwojowym zdefiniowanym w Strategii Europa 2020. Podobne podejście tematyczne można odnaleźć w dokumentach krajowych i regionalnych, w tym w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020. Zgodnie z tym podejściem, przyjęta konfiguracja Osi Priorytetowych w ramach RPO – Lubuskie 2020 odwzorowuje podział interwencji wskazany w ramach projektu pakietu legislacyjnego KE. Podejście takie pozwoli na kierunkowe i skoncentrowane wsparcie najistotniejszych obszarów (inteligentny rozwój, TIK, wsparcie przedsiębiorstw, działania na rzecz niskiej emisji, przeciwdziałania zagrożeniom, ochrony środowiska, transportu, rynku pracy, walki z ubóstwem, czy kształcenia). Wskazane obszary znajdują swoje odzwierciedlenie w OP Programu z zachowaniem komplementarnego i kompleksowego charakteru projektowanego wsparcia.

Partnerstwo publiczno–prywatne w ramach RPO – Lubuskie 2020

W ramach RPO-L2020 mogą być realizowane projekty w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne, zgodnie w art. 2 rozporządzenia ramowego. Beneficjentem tego typu projektów może być podmiot publiczny (inicjator projektu) lub partner prywatny (wybrany do jego realizacji).

Cross-financing w ramach RPO – Lubuskie 2020

W ramach RPO-L2020 dopuszcza się stosowanie finansowania krzyżowego w obszarach wskazanych w opisie Osi priorytetowych. Instytucja Zarządzająca każdorazowo (indywidualnie dla każdego projektu, jako element oceny) będzie weryfikowała zasadność zastosowania cross-finansingu. Dopuszczenie

stosowania tego instrumentu będzie możliwe wyłącznie w uzasadnionych przypadkach, dla których będzie niezbędny dla uzyskania optymalnego efektu realizacji przedsięwzięcia.

SEKCJA 2.A OPIS MERYTORYCZNYCH OSI PRIORYTETOWYCH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020

Oś Priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	Ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	nie dotyczy

Celem głównym OP 1. jest **podniesienie poziomu innowacyjności i konkurencyjności regionu poprzez wsparcie działalności B+R oraz sektora MŚP.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 1
PI 1b	Zwiększona aktywność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw
PI 3a	Lepsze warunki do rozwoju MŚP
PI 3b	Zwiększony poziom handlu zagranicznego sektora MŚP
PI 3c	Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP

Interwencje przewidziane w ramach celu tematycznego 1 oraz 3 pozostają spójne z priorytetami Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju (w zakresie celu 1 Trwały wzrost gospodarczy oparty na dotychczasowych i nowych przewagach).

Oś Priorytetowa 1 ma na celu wzmocnienie gospodarki regionalnej w oparciu o nowoczesne technologie i innowacyjne rozwiązania. Podejmowane działania w tym zakresie powinny nierozdzielnie łączyć się z rynkiem i jego głównymi aktorami, jakimi są przedsiębiorcy. To właśnie przedsiębiorcy są najważniejszą grupą beneficjentów, która będzie mieć największy wpływ na osiągnięcie celów rozwojowych województwa lubuskiego w latach 2014-2020. Wzmocnienie konkurencyjności MŚP prowadzone będzie m.in. poprzez podejmowanie działań na rzecz poprawy dostępu do zewnętrznych środków finansowych i rynków, biznesowego know-how oraz zdolności do podnoszenia jakości łańcucha wartości. Jednocześnie, mając na uwadze potrzebę koncentracji wsparcia, która pozwoli na osiągnięcie efektu synergii, zaplanowane działania w ramach 1 OP połączyły interwencję dwóch celów tematycznych (CT: 1, 3).

W ramach Osi Priorytetowej 1 warunkiem wsparcia dla PI1b będzie zgodność z regionalną strategią inteligentnych specjalizacji, a dla PI 3a, 3b oraz 3c preferowane będą projekty wpisujące się w zdiagnozowane obszary inteligentnych specjalizacji. Proces wyłaniania inteligentnych specjalizacji jest realizowany zgodnie z metodologią zawartą w *Przewodniku Strategii Badań i Innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3 Guide)*. Elementem prowadzenia aktywnej i selektywnej polityki, ukierunkowanej na określone typy przedsięwzięć innowacyjnych w regionie, będzie monitorowanie regionalnej strategii innowacji (RIS) i analiza sposobu ich wdrażania. Systematyczne badanie dotyczące dynamiki zachodzących zmian w zakresie innowacyjności w regionach, trendów czy metod wdrażania SOR pozwoli w razie konieczności na stopniową koncentrację na tych RIS, które przynoszą największy efekt w rozwoju nowych technologii i innowacji, decydujących o sile konkurencyjnej regionu.

Słaba pozycja województwa lubuskiego w zakresie poziomu innowacyjności w skali kraju determinuje konieczność podjęcia działań kierunkowych zmierzających do pobudzenia działalności B+R i tworzenia kultury innowacji wpływającej na wzrost zapotrzebowania na nowoczesne rozwiązania w przedsiębiorstwach. Połączenie interwencji CT1 oraz CT3 ma bezpośrednio wpłynąć na zacieśnienie współpracy pomiędzy sferą B+R i przedsiębiorcami (w szczególności MŚP), a także na wzrost absorpcji innowacji przez gospodarkę.

Łączenie działań zarezerwowanych dla CT1 oraz CT3 w jednej OP gwarantuje sukces w realizacji obu celów tematycznych ze względu na ich komplementarność. Efektywne wykorzystanie środków finansowych przeznaczonych na realizację CT1 jest możliwe wyłącznie poprzez łączenie wszystkich działań służących kompleksowemu osiągnięciu celów obu obszarów tematycznych. Wzajemne skorelowanie realizacji działań w ramach OP umożliwi uzyskanie optymalnych i zamierzonych efektów.

Wsparcie inwestycji o charakterze wdrożeniowym będzie poprzedzone realizacją prac badawczych, rozwojowych przedsiębiorstwa, tworzeniem prototypów czy modeli demonstracyjnych. Działania te przyczynią się do lepszego włączenia efektów prac B+R do gospodarki. Jednak nie będzie to prostym wdrożeniem zakupionych wyników badań. Będzie wymuszało współpracę przedsiębiorstw ze sferą B+R (uczelniami wyższymi, laboratoriami, instytucjami badawczymi). Ponadto doprowadzi do zwiększenia transferu innowacyjnych rozwiązań do gospodarki i innowacyjności przedsiębiorstw dzięki wykorzystaniu prac B+R. Działanie to przyczyni się, co jest bardzo istotne, do zwiększenia udziału środków prywatnych w finansowaniu B+R w sposób płynny, poprzez przejście z badań realizowanych przez przedsiębiorstwo do etapu wdrożenia efektów badawczych (w ramach PI 3c). Budowanie kultury innowacji, które będzie przedmiotem wsparcia CT3, przyczyni się do kreowania popytu na przedsięwzięcia podejmowane w ramach CT1 oraz upowszechnienia stosowania innowacyjnych rozwiązań w sektorze MŚP.

Na realizację PI 1b zostanie przeznaczona kwota 29,2 mln euro.

Realizacja OP 1 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: zwiększenie konkurencyjności gospodarki oraz celów szczegółowych:

- podnoszenie jakości i umiędzynarodowienie badań oraz wzrost wykorzystania ich wyników w gospodarce;
- wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw;
- zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie.

Priorytet inwestycyjny 1b:

Cel szczegółowy: **Zwiększona aktywność badawczo-rozwojowa przedsiębiorstw.**

Oczekiwane rezultaty

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 wskazuje, iż potencjał wykorzystania innowacyjności w procesie rozwoju lubuskiej gospodarki jest mocno ograniczony. W związku z tym należy podjąć kroki mające na celu aktywizację tego sektora do podejmowania działań proinnowacyjnych oraz zwiększania

nakładów prywatnych na działalność badawczą i rozwojową. RPO – Lubuskie 2020 przewiduje interwencję w tym obszarze skierowaną do lubuskich przedsiębiorców (MŚP oraz dużych – w przypadku dużych przedsiębiorstw wyłącznie poprzez podejmowanie współpracy z MŚP lub instytucjami badawczymi, naukowymi, proinnowacyjnymi).

Innowacyjność gospodarki regionu lubuskiego, analizowana pod względem nakładów ponoszonych na działalność B+R, podmiotów prowadzących taką działalność, czy też liczby zgłaszanych patentów, plasuje go na jednym z ostatnich miejsc w kraju. Jednocześnie Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, strategii krajowe i europejskie wskazują na konieczność zwiększenia nakładów publicznych, ale przede wszystkim prywatnych, na badania i rozwój.

Stymulowanie działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej stanowić będzie podstawę do poprawy pozycji konkurencyjnej lubuskich przedsiębiorstw oraz samego regionu na rynku krajowym i międzynarodowym. Szczególny nacisk zostanie położony na wsparcie regionalnych specjalizacji, aby w pełni wykorzystała ich potencjał oraz przenieść je na wyższy, bardziej konkurencyjny i innowacyjny poziom.

Koniecznym elementem rozwoju jest zwiększenie transferu innowacyjnych rozwiązań do gospodarki poprzez wspieranie inwestycji w badania i przedsięwzięcia mające na celu inicjowanie współpracy na styku działalności naukowej i biznesu. Diagnoza społeczno-gospodarcza oraz analiza SWOT wskazują na słabo rozwinięte związki pomiędzy przedsiębiorcami a sferą nauki. Celem realizacji Osi Priorytetowej jest między innymi podniesienie innowacyjności przedsiębiorców dzięki wykorzystywaniu rezultatów prac B+R, zarówno uzyskanych wyniku samodzielnych prac B+R, jak i tych zakupionych/zrealizowanych na ich potrzeby. Pobudzenie aktywności innowacyjnej lubuskich przedsiębiorców powinno również przyczynić się do podniesienia udziału środków prywatnych w finansowaniu B+R.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Nakłady na B+R ponoszone przez sektor przedsiębiorstw (BERD) w relacji do PKB %	%	Region słabiej rozwinięty	0,06	2011	0,11	GUS	corocznie
2.	Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej (%)	%	Region słabiej rozwinięty	4,9	2012	5,5	GUS	corocznie

Planowana interwencja

W ramach CT1 RPO – Lubuskie 2020 przewiduje się realizację działań ukierunkowanych na – z jednej strony ożywienie aktywności innowacyjnej realizowanej przez same podmioty gospodarcze poprzez finansowanie inwestycji w zakresie zaplecza B+R oraz działalności badawczej przedsiębiorstw, (w sytuacji, gdy podmiot posiada plany dotyczące prac B+R), z drugiej zaś – implementację własnych lub nabytych rozwiązań innowacyjnych, wyników badań naukowych/technologii, zakupu praw do własności intelektualnej w celu ich dalszego rozwijania. Wsparcie inwestycji o charakterze przygotowania do wdrożeń nowych produktów i usług, które poprzedzone jest realizacją prac badawczych przedsiębiorstwa,

jest jednym z działań przyczyniających się do lepszego włączenia efektów prac B+R do gospodarki. Istotnym elementem takiego działania będzie zwiększenie udziału środków prywatnych w finansowaniu B+R.

Interwencja w ramach OP1 skierowana jest do przedsiębiorstw, które potrzebują i poszukują wsparcia dla rozpoczęcia działalności badawczej lub tych, które chcą ją rozwijać, dla przedsiębiorstw chcących oprzeć swoją działalność innowacyjną na zakupionych rozwiązaniach (wynikach badań). Realizacja projektów w ramach OP1 będzie mogła być prowadzona samodzielnie przez przedsiębiorstwo, konsorcjum przedsiębiorstw lub konsorcjum przedsiębiorstw i instytucji prowadzących działalność w zakresie B+R. Przyjęty model realizacji działań jest uzależniony od zamierzonego efektu, skali przedsięwzięcia i możliwości beneficjentów. Realizacja przedsięwzięć przez duże przedsiębiorstwa w ramach PI 1b jest możliwa, pod warunkiem zapewnienia konkretnych efektów dyfuzji działalności B+R do gospodarki. Jednakże preferowane będą projekty mające na celu prowadzenie prac badawczych, rozwojowych podejmowane wspólnie przez duże przedsiębiorstwa z MŚP lub instytucjami badawczymi.

Uzupełnieniem powyższych działań będzie wsparcie otoczenia biznesu w zakresie prowadzonej działalności B+R na rzecz przedsiębiorstw. Regionalne podmioty z otoczenia przedsiębiorczości powinny wspomagać kreowanie nowoczesnych rozwiązań i usług służących gospodarce. Wsparcie realizowane w ramach PI 1b pozwoli na rozszerzenie działalności badawczo-rozwojowej, dostosowanie ofert IOB do faktycznych potrzeb i oczekiwań rynku, a także realizację badań ukierunkowanych na rozwój specjalizacji regionalnych, w tym tzw. specjalizacji inteligentnych. Działania będą realizowane w oparciu o system popytowy.

Kompleksowe podejście do zagadnienia innowacyjnej gospodarki regionalnej poprzez wsparcie podmiotów generujących nowoczesną myśl techniczną, procesową czy technologiczną z równoczesnym umożliwieniem finansowania fazy wdrożeniowej (wyłącznie w przypadku MŚP w PI 1b, gdzie komponent wdrożeniowy projektu B+R musi stanowić mniejszą część całkowitych wydatków kwalifikowalnych projektu) takich rozwiązań ma zapewnić bezpośrednią realizację powyższego celu, jednocześnie wpływając na wzrost nakładów (publicznych i prywatnych) na działalność badawczą.

Wsparcie w ramach PI 1b będzie skoncentrowane na podniesieniu jakości i efektywności usług/działalności podmiotów sfery B+R, a nie na wspieraniu samej infrastruktury badawczej. Warunkiem wsparcia w ramach PI 1b będzie zgodność z regionalną strategią inteligentnych specjalizacji. Proces wyłaniania inteligentnych specjalizacji jest realizowany zgodnie z metodologią zawartą w *Przewodniku Strategii Badań i Innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS3 Guide)*.

Działania finansowane w ramach CT1 będą zorientowane na biznes i ukierunkowane na rynek. Dotyczy to wszystkich inwestycji w ramach CT1. RPO-L2020 przewiduje, że odbiorcą całości wsparcia udzielonego w ramach PI 1b będą przedsiębiorcy. Odbiorcy ostateczni kreują popyt na działania podejmowane w tym PI.

W ramach CT 1 mogą być realizowane w określonym zakresie projekty mające na celu m.in. wyłonienie nowych inteligentnych specjalizacji, jako element procesu eksperymentowania i poszukiwania nisz rozwojowych.

IZ RPO w ramach PI 1b dopuszcza możliwość realizacji takich przedsięwzięć, które są obarczone znacznym ryzykiem niepowodzenia. Akceptacja ryzyka niepowodzenia realizacji dotyczy wyłącznie projektów o wysokim potencjale innowacyjnym i rozwojowym. Każde ryzyko w realizacji przedsięwzięcia

będzie oceniane indywidualnie. Ocena ta może zakończyć się przerwaniem realizacji projektu bez ponoszenia konsekwencji przez realizującego projekt. Jednakże na etapie oceny będą brane pod uwagę kryteria doskonałości przedsięwzięcia, jego potencjalnego oddziaływania oraz jakości i skuteczności realizacji. Czynniki te mają zminimalizować ryzyko niepowodzenia projektu.

Typy działań:

- rozwój innowacji w przedsiębiorstwach.

Typy projektów:

- inwestycje infrastrukturalne przedsiębiorstw w tworzenie i rozwój laboratoriów i działów badawczo – rozwojowych w przedsiębiorstwie,
- zakup przez przedsiębiorstwa aparatury, sprzętu, technologii, etc. w celu wyposażenia istniejących lub powstających laboratoriów, działów B+R na rzecz prowadzenia badań zmierzających do kreowania innowacyjnych produktów i usług,
- komercjalizacja własnych lub nabytych prac B+R (zakup wyników prac B+R/technologii, zakup praw do własności intelektualnej, w tym patentów, licencji, know-how lub innej nieopatentowanej wiedzy technicznej związanej z wdrażanym produktem lub usługą),
- wsparcie uzyskania praw wyłącznych dla własnych rozwiązań technicznych,
- komercjalizacja efektów współpracy przedsiębiorstw z sektorem nauki oraz B+R (konsorcja przedsiębiorstw oraz jednostek prowadzących działalność badawczą, w tym dużych przedsiębiorstw),
- niezbędne do realizacji usług innowacyjnych inwestycje w infrastrukturę i aparaturę B+R w podmiotach świadczących innowacyjne usługi, w tym przede wszystkim w parkach naukowo-technologicznych i inkubatorach technologicznych,
- wytworzenie prototypów/linii pilotażowych w powiązaniu z innymi elementami prac, np. pracami rozwojowymi, etapem testowania czy walidacji.

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy,
- instytucje świadczące usługi w zakresie B+R,
- konsorcja przedsiębiorstw i uczelni wyższych oraz ich spółek celowych,
- konsorcja przedsiębiorstw i instytucji świadczących usługi w zakresie B+R.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO-L2020 będzie zobowiązana do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników

wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 1b RPO-L2020 będzie miał zastosowanie wyłącznie konkursowy tryb wyboru projektów.

Zasady kierunkowe

Projekty realizowane w ramach PI 1b muszą wpisywać się w zdiagnozowane obszary inteligentnych specjalizacji, element ten znajdzie swoje odzwierciedlenie w kryteriach wyboru zatwierdzonych przez komitet monitorujący.

Realizacja przedsięwzięć z zakresu B+R musi zostać poprzedzona analizą i stworzeniem planu prac B+R.

Projekty realizowane w ramach PI 1b mogą obejmować prace badawczo-rozwojowe, w tym opracowanie prototypów, demonstracje, opracowanie projektów pilotażowych, testowanie i walidację nowych lub ulepszonych produktów, procesów lub usług w otoczeniu stanowiącym model warunków rzeczywistego funkcjonowania, których głównym celem jest dalsze udoskonalanie techniczne produktów, procesów lub usług, a ostateczny kształt zasadniczo nie jest jeszcze określony.

W wyniku prowadzonych prac i usług B+R osiągnięty zostanie etap zaawansowania innowacyjnego rozwiązania pozwalający na jego urynkowienie. Wyłącznie w przypadku MŚP (nie dotyczy dużych przedsiębiorstw) obok prac B+R elementem projektu może być wdrożenie wyników tych prac, przy czym komponent wdrożeniowy musi stanowić mniejszość całkowitych wydatków kwalifikowalnych projektu. Projekty, których elementem zasadniczym są prace wdrożeniowe są przedmiotem interwencji PI 3c.

Przedsięwzięcia w obszarze B+R mogą być realizowane przez duże przedsiębiorstwa wyłącznie wspólnie z MŚP lub we współpracy z MŚP lub instytucjami badawczymi, naukowymi, proinnowacyjnymi.

Cross-financing

W ramach PI przewiduje się możliwość stosowania finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Z uwagi na ryzyko związane z realizacją przedsięwzięć w obszarze działalności badawczo rozwojowej i innowacyjnej, udzielane w ramach osi priorytetowej wsparcie będzie mieć charakter bezzwrotny.

Nie wyklucza się możliwości zastosowania instrumentów finansowych w przyszłości, jeżeli w wyniku aktualizacji oceny ex-ante wskazana zostanie możliwość ich zastosowania w danym obszarze.

Duże projekty

W ramach PI 1b nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorii regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie/ Number of enterprises receiving support (CI) 1	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	34	monitoring	corocznie
2	Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi [przedsiębiorstwa] / Number of enterprises cooperating with research institutions (CI) 26	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	20	monitoring	corocznie
3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje/ Number of enterprises receiving grants (CI) 2	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	34	monitoring	corocznie
4	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)/Private investment matching public support to enterprises (grants) (CI) 6	EUR	EFRR	Region słabiej rozwinięty	18 972 386,44	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 3a:

Cel szczegółowy: *Lepsze warunki do rozwoju MŚP.*

Oczekiwane rezultaty

W ramach PI 3a RPO – Lubuskie 2020 wsparcie będzie miało na celu podniesienie konkurencyjności sektora MŚP poprzez stworzenie warunków do rozwoju nowo powstałych i funkcjonujących MŚP, również poprzez wsparcie profesjonalizacji usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu (IOB).

Wsparcie tworzenia terenów inwestycyjnych ułatwi dalszy rozwój istniejących MŚP oraz przyciąganie nowych inwestorów, co w znacznym stopniu przyczyni się do rozwoju regionu. Profesjonalnie przygotowane miejsca pod inwestycje są niezbędne do zwiększania konkurencyjności przedsiębiorstw i powstania kolejnych miejsc pracy oraz rozwoju sieci kooperantów.

Niezbędnym elementem krajobrazu sprzyjającego tworzeniu podmiotów gospodarczych, w tym o profilu innowacyjnym, są prężnie działające i świadczące kompleksowe usługi na rzecz powstających przedsiębiorstw inkubatory przedsiębiorczości. Interwencja skierowana na wsparcie inkubatorów przedsiębiorczości polepszy warunki funkcjonowania podmiotów gospodarczych w początkowej fazie rozwoju, zwłaszcza tych inwestycyjnych o dużym potencjale wzrostowym. Dodatkowo, wsparcie skierowane do MŚP korzystających z usług instytucji otoczenia biznesu (IOB) powinno przełożyć się na zwiększenie konkurencyjności podmiotów gospodarczych oraz umożliwić im uczestnictwo w procesach wzrostu oraz innowacji.

Profesjonalizacja i koncentracja IOB odpowie na potrzeby i oczekiwania MŚP w zakresie usług doradczych dzięki lepszemu ich doborowi i wyższemu standardowi. Dzięki takim działaniom podmioty gospodarcze powinny zwiększać wydatki związane z profesjonalnym doradztwem, badaniami, wprowadzaniem innowacyjnych procesów oraz rozwiązań w przedsiębiorstwie oraz częstotliwość w korzystaniu z wysokojakościowego wsparcia okołobiznesowego.

Z uwagi na rozprzestrzenianie się epidemii choroby COVID-19 w województwie lubuskim istnieje konieczność wsparcia MŚP z regionu w celu przezwyciężenia skutków rozprzestrzeniania się tej choroby. Dlatego też w ramach PI 3a wprowadzone zostają działania zmierzające do szybkiego uruchomienia interwencji, która pozwoli na likwidację problemów związanych m.in. z przestojami w działalności MŚP, spadkiem kondycji ekonomicznej przedsiębiorstw dotkniętych pandemią, zmuszonych do ograniczenia działalności, a także koniecznością zmniejszenia liczby miejsc pracy.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym w regionie jako % PKB	%	Region słabiej rozwinięty	8,4	2011	12,6	GUS	corocznie

Planowana interwencja

Wsparcie w ramach PI 3a będzie kierowane do istniejących, a w incydentalnych i uzasadnionych przypadkach, do nowopowstających inkubatorów przedsiębiorczości, które będą oferować kompleksowy i wyspecjalizowany pakiet działań wspierających początkową fazę działalności gospodarczej. Nowoczesne inkubatory przedsiębiorczości będą stanowić integralną część działań pobudzających konkurencję w województwie. W wyniku interwencji przewidywany jest wzrost liczby nowo powstałych podmiotów gospodarczych w początkowej fazie rozwoju, w tym innowacyjnych. Odbiorcą ostatecznym wsparcia będą firmy typu start-up, spin-off, spin-out lub firmy rozwijające się dzięki możliwości korzystania z profesjonalnego wsparcia ze strony inkubatora, w tym lokowania ich w inkubatorach przedsiębiorczości. UP określa warunki dotyczące wsparcia infrastruktury, które są obligatoryjne dla beneficjentów.

W ramach PI będzie możliwa realizacja przedsięwzięć dających szersze spektrum wsparcia dla firm we wczesnej fazie rozwoju/działalności, w oparciu o różne formy inkubowania przedsiębiorczości realizujących kompleksowe usługi dla młodych przedsiębiorstw poprzez zastosowanie mechanizmów popytowych.

Kolejnym aspektem realizacji PI 3a jest unowocześnienie infrastruktury, wsparcie istniejącej bazy pod inwestycje, dzięki czemu umożliwiony zostanie rozwój podmiotów gospodarczych, tych dużych oraz kooperujących z nimi firm sektora MŚP. Tworzenie terenów inwestycyjnych spowoduje przyciąganie kolejnych inwestorów skłonnych do angażowania swoich środków w rozwój. Będzie sprzyjać to wzrostowi konkurencyjności i innowacyjności oraz wpłynie na rozwój firm. Tworzenie terenów inwestycyjnych wymagać będzie wcześniejszego zinventaryzowania potrzeb i warunków, na jakich będą powstawać. Należy zwrócić uwagę na niepowielanie dostępnej infrastruktury, a także stworzyć okoliczności optymalnego wykorzystania dotychczas dostępnego i nowotworzonego zaplecza inwestycyjnego w regionie.

Planowane są działania dotyczące ponownego wykorzystania terenów typu *brownfield*⁸⁷. Możliwe działania w tym zakresie będą polegały na kompleksowym uzbrojeniu terenów pod inwestycje wraz z ich promocją.

W ramach PI 3a realizowana będzie również interwencja sprzyjającą podnoszeniu konkurencyjności i innowacyjności MŚP poprzez poprawę ich dostępu do dobrej jakości, wysokospecjalistycznych usług otoczenia biznesu (IOB), jako kompleksowy i komplementarny element interwencji w ramach PI. Rozwijane będą zaawansowane, wyspecjalizowane i udoskonalone usługi doradcze IOB, dostosowane do potrzeb przedsiębiorstw, przez zastosowanie mechanizmów popytowych, m.in. takich jak vouchery/bony dla MŚP oraz brokerzy innowacji. Mechanizm popytowy istotny jest w związku z potrzebą przejścia IOB do prowadzenia działalności na zasadach rynkowych. Usługi realizowane przez IOB będą świadczone na wysokim poziomie i będą odpowiadać zdiagnozowanym potrzebom lubuskich przedsiębiorstw. MŚP dzięki korzystaniu z kompleksowej i certyfikowanej oferty usług IOB pozyskają użyteczną wiedzę, która na rynku komercyjnych usług jest kosztowna i niemożliwa do zdobycia w krótkim czasie. W związku z tym istotna będzie również aktywność samych instytucji wspomagających rozwój MŚP, która powinna być większa niż obserwowana dotychczas.

Czynnikiem wspierającym rozwój konkurencyjnych MŚP jest kreowanie potrzeb innowacyjnych. Działania takie powinny być prowadzone przez instytucje otoczenia biznesu, które będą wskazywać możliwe ścieżki rozwoju przedsiębiorstw w oparciu o działania innowacyjne.

Narzędziem rozwijającym procesy innowacji w przedsiębiorstwach województwa lubuskiego będzie między innymi „voucher/bon na innowacje”. Wspierać on będzie podmioty, które chcą rozwijać swoją ofertę poprzez wprowadzanie innowacji. Niezbędnym elementem tego procesu będą podmioty wspomagające rozwój MŚP w regionie, pełniące rolę operatorów.

Profesjonalizacja usług świadczonych przez IOB zostanie osiągnięta poprzez uzyskiwanie certyfikatów jakościowych dla poszczególnych usług lub przez poszczególne podmioty.

Z uwagi na zaistniałe zagrożenie epidemiczne związane z chorobą COVID-19 w ramach PI 3a realizowane będzie wsparcie dla lubuskich MŚP, które zostały dotknięte skutkami rozwoju przedmiotowej choroby. Realizowana interwencja ma na celu likwidację problemów MŚP związanych m.in. z przestojami w działalności, spadkiem kondycji ekonomicznej przedsiębiorstw dotkniętych pandemią, zmuszonych do ograniczenia działalności, a także koniecznością zmniejszenia liczby miejsc pracy.

Typy działań:

wsparcie dla tworzenia MŚP między innymi poprzez:

- tworzenie i rozwój inkubatorów przedsiębiorczości,
- tworzenie i rozwój terenów inwestycyjnych,
- wsparcie IOB w kreowaniu działań innowacyjnych w regionie,
- wsparcie MŚP poprzez działania IOB, w celu ograniczenia skutków epidemii choroby COVID-19..

Typy projektów:

- rozwój inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką,

⁸⁷ Obszary typu brownfield obejmują obszary przemysłowe, popegeerowskie, powojkowe, pokolejowe.

- wsparcie infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego – uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowa lub modernizacja układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego, kampanie promocyjne jako nieznaczny element projektu (drogi wewnętrzne mogą stanowić tylko i wyłącznie nieznaczny element projektu, uzupełniający realizację całego przedsięwzięcia),
- voucher/bon na innowacje,
- broker innowacji,
- oferta IOB wspierająca rozwój innowacji w regionie,
- promowanie i upowszechnianie kultury innowacyjności wśród MŚP,
- zaawansowane systemy wsparcia dla MŚP w zakresie rozwoju innowacji, w tym z wykorzystaniem TIK (źródła finansowania, ochrona własności intelektualnej, marketing, promocja za granicą kraju itp., wyjazdy studyjne dedykowane określonym branżom, związane m.in. z inteligentnymi specjalizacjami, wdrażanie nowych modeli biznesowych z przeznaczeniem dla MŚP),
- wsparcie MŚP poprzez system grantowy IOB, w celu ograniczania skutków epidemii choroby COVID-19.:

Główni beneficjenci:

- instytucje otoczenia biznesu (IOB),
- partnerstwa/zrzeszenia MŚP,
- uczelnie/szkoły wyższe oraz ich spółki celowe,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- jednostki naukowe,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST), ich związki i stowarzyszenia,
- partnerzy w ramach beneficjentów OP.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 będzie zobowiązana do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 3a RPO-L2020 będzie miał zastosowanie konkursowy tryb wyboru projektów. Natomiast pozakonkursowy/nadzwyczajny tryb wyboru projektów będzie miał zastosowanie dla projektów związanych z likwidacją skutków pandemii SARS-CoV-2 oraz choroby COVID-19.

Zasady kierunkowe

Przy wyborze przedsięwzięć realizowanych w ramach przedmiotowego PI preferowane są projekty wpisujące się w zdiagnozowane obszary inteligentnych specjalizacji. Zapisy takie zostaną bezpośrednio przełożone na kryteria wyboru zatwierdzone przez komitet monitorujący.

Preferencje w zakresie infrastruktury biznesowej (tereny inwestycyjne) uzyskają projekty realizowane na nieużytkach, terenach zlokalizowanych w pobliżu inwestycji transportowych (autostrady, drogi szybkiego ruchu, linie kolejowe), terenach zdegradowanych, wymagających rewitalizacji, w związku z zintensyfikowanym i udokumentowanym zapotrzebowaniem firm poszukujących lokalizacji dla prowadzenia działalności. Warunkiem jest również niepowielanie dostępnej infrastruktury, chyba że limit dostępnej powierzchni został wyczerpany. Warunkiem ubiegania się o dofinansowanie na realizację przedsięwzięć związanych z terenami inwestycyjnymi lub infrastrukturą biznesu (inkubatory przedsiębiorczości) jest dostarczenie dowodów, wiarygodnych analiz świadczących o całkowitym wykorzystaniu przez beneficjenta dotychczas dostępnej na jego terenie infrastruktury wspierającej rozwój przedsiębiorstw. Analiza powinna także zawierać informacje dotyczące potencjalnego wykorzystania w przedmiotowym zakresie oraz środki zapobiegawcze, środki korygujące w odniesieniu do planowanego wskaźnika dotyczącego wykorzystania infrastruktury. IZ RPO będzie dokonywać szczegółowej analizy popytu w regionie w zakresie tworzenia nowych terenów inwestycyjnych.

Wskaźniki dotyczące stopnia i efektywności wykorzystania infrastruktury znajdą swoje odzwierciedlenie w umowie o współfinansowaniu realizacji projektu. Ponadto beneficjent zobowiązany jest do monitorowania i raportowania do IZ RPO rezultatów otrzymanego wsparcia, w szczególności danych dotyczących ilości miejsc pracy powstałych w wyniku realizacji projektu (powstałych na wspartym terenie inwestycyjnym lub infrastrukturze biznesowej). Obowiązki te zostaną ujęte w umowie o współfinansowaniu realizacji projektu.

Instytucja Zarządzająca RPO-L2020 będzie dokonywać weryfikacji poziomu wykorzystania infrastruktury dofinansowanej w ramach projektu oraz dokonanie odpowiednich korekt finansowych w przypadku nieosiągnięcia zaplanowanych w umowie rezultatów. Szczegółowy mechanizm realizacji zostanie określony w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych.

Wsparcie z RPO-L2020 przyznane na realizację projektów dotyczących terenów inwestycyjnych podlega proporcjonalnemu zmniejszeniu w przypadku, gdy teren objęty projektem nie zostanie w pełni wykorzystany przez MŚP⁸⁸ w określonym terminie, nie później jednak niż na moment złożenia dokumentów zamknięcia RPO-L2020. Ponadto IZ RPO-L2020 zweryfikuje oraz dokona redukcji udzielonego wsparcia w przypadku lokalizacji dużych przedsiębiorców na wspartych terenach inwestycyjnych lub infrastrukturze biznesowej dofinansowanej w ramach projektu. Redukcja wysokości wsparcia będzie proporcjonalna do obszaru wykorzystanego przez duże przedsiębiorstwa. Szczegółowy mechanizm realizacji zostanie określony w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych.

Ponadto wsparcie infrastruktury dla IOB obwarowane zostanie przez IZ RPO dodatkowymi zasadami:

⁸⁸ Na potrzeby wskaźnika uwzględniany jest status przedsiębiorcy na moment lokowania przedsiębiorcy na danym terenie.

- IZ RPO będzie dokonywać szczegółowej analizy popytu w regionie w zakresie wsparcia infrastruktury IOB. Ponadto analizie poddane zostaną efekty wsparcia zrealizowanego ze środków UE w latach 2007-2013.
- IZ RPO będzie przeprowadzać weryfikację relacji wartości osiągniętych wskaźników rezultatu zawartych w umowach o dofinansowanie z beneficjentami do efektów realizowanego wsparcia. IZ RPO na tej podstawie będzie monitorować zakres wsparcia, przygotowywać sprawozdania o postępach w stosunku do zakładanych wartości wskaźników oraz, w razie potrzeby, będzie podejmować działania korygujące.
- IZ RPO będzie przeprowadzać weryfikację osiągniętych przez beneficjentów wartości wskaźników rezultatu i nakładać adekwatne kary finansowe w przypadku ich nieosiągnięcia. Precyzyjny opis mechanizmu zostanie zawarty w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych.
- IZ RPO w ramach rocznych sprawozdań oraz sprawozdania końcowego będzie przedstawiać sytuację dot. tego zakresu wsparcia w ramach PI.
- Nie ma możliwości udzielenia wsparcia infrastrukturalnego, jako niezależnego projektu realizowanego przez IOB, a jedynie, jako komponentu niezbędnego do świadczenia usług na rzecz rozwijających się, nowo powstałych MŚP, pod warunkiem, że nie będzie to jednocześnie dublowało istniejących już zasobów, również tych znajdujących się w regionie.
- IOB powinny dysponować strategią wykorzystania infrastruktury planowanej do sfinansowania w ramach przedsięwzięcia. Dodatkowo IOB powinny realizować wsparcie na rzecz rozwoju MŚP zgodnie z planem obrazującym krytyczną analizę potrzeb i problemów przedsiębiorstw. Oferta IOB powinna w sposób czytelny wskazywać, że wdrożenie procesów innowacji jest możliwe w każdym przedsiębiorstwie.
- Nowe usługi oferowane przez IOB (zaawansowane jakościowo lub ulepszone), muszą wynikać ze zmieniających się potrzeb przedsiębiorstw. Popyt na planowane usługi musi wynikać z udowodnionego zainteresowania MŚP, umów współpracy itp. W przypadku realizacji przedsięwzięć, w których zaangażowane są przedsiębiorstwa należy przedstawić informacje potwierdzające takie potrzeby.
- Samo wsparcie instytucji IOB powinno zostać ograniczone do niezbędnego minimum, które służyć będzie uzyskaniu standardów świadczenia usług na poziomie co najmniej krajowym, występować tylko i wyłącznie w uzasadnionych przypadkach. Jednocześnie oferta IOB powinna uwzględniać wszystkie koszty realizacji usług, tak aby mogły być realizowane w pełnym zakresie. Dodatkowo sektor MŚP powinien partycypować w kosztach realizacji usługi.

Cross-financing

W ramach PI nie przewiduje się możliwości stosowania finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 3a będzie udzielane w ramach dotacji.

Nie wyklucza się możliwości zastosowania instrumentów finansowych w przyszłości, jeżeli w wyniku aktualizacji oceny ex-ante wskazana zostanie możliwość ich zastosowania w danym obszarze.

Duże projekty

W ramach PI 3a nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI)/Number of enterprises receiving support (CI)1	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	250	monitoring	corocznie
2	Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych	ha	EFRR	Region słabiej rozwinięty	86	monitoring	corocznie
3	Liczba zaawansowanych usług (nowych lub ulepszonych) świadczonych przez IOB	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	15	monitoring	corocznie
4	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje/ Number of enterprises receiving grants (CI) 2	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	150	monitoring	corocznie
5	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe/ Numer of enterprises receiving non-financial support (CI) 4	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	100	monitoring	corocznie
6	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)/Private investment matching public support to enterprises (grants) (CI) 6	EUR	EFRR	Region słabiej rozwinięty	1 137 472,78	monitoring	corocznie
7	(CV26) Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje w związku z pandemią COVID-19	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	190	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 3b:

Cel szczegółowy: **Zwiększony poziom handlu zagranicznego sektora MŚP.**

Oczekiwane rezultaty

Interwencja w ramach PI 3b ma na celu dywersyfikację i rozszerzenie działalności firm lokalnych przede wszystkim na rynki zagraniczne poprzez wprowadzanie nowych modeli biznesowych, zwłaszcza tych umożliwiających międzynarodową współpracę gospodarczą, które pozwolą na ich lepsze konkurowanie na arenie międzynarodowej dzięki polepszonej produktywności i dostosowaniu oferty produktowo-usługowej do wymogów zewnętrznych rynków zbytu.

Działania te podejmowane będą w oparciu o zdiagnozowane potrzeby podmiotów gospodarczych województwa. Realizowane będą na podstawie sprecyzowanych potrzeb i sformułowanej strategii rozwoju współpracy gospodarczej. Rozwój MŚP poprzez wsparcie działalności eksportowej będzie sprzyjać **umiędzynarodowieniu ich oferty, wzmocnieniu pozycji lubuskich podmiotów na globalnym rynku.** Ponadto umożliwi podjęcie międzynarodowej współpracy przedsiębiorstw.

Promocja regionu jako miejsca korzystnych inwestycji spowoduje **zintensyfikowanie współpracy gospodarczej, wzrost wymiany handlowej oraz przyciąganie nowego kapitału inwestycyjnego.**

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Wartość eksportu województwa ogółem	mln EUR	Region słabiej rozwinięty	3 710	2012	4 823	Izba celna	corocznie
2	Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca w podmiotach gospodarczych o liczbie zatrudnionych do 249 osób (sektor MŚP)	PLN	Region słabiej rozwinięty	11 117	2012	18 553	BDL	corocznie

Planowana interwencja

W ramach PI 3b działania skoncentrowane będą na rozwoju aktywności firm na rynku krajowym i rynkach zagranicznych. Interwencja będzie dotyczyła wdrażania nowych modeli biznesowych dla MŚP w celu umiędzynarodowienia oferty. W ramach PI planuje się wspieranie działań dostosowujących procesy biznesowe oraz ofertę produktową MŚP do potrzeb nowych rynków zbytu lub podnoszących ich produktywność i wydajność, zwiększając tym samym przewagę konkurencyjną. Wsparcie realizowane będzie komplementarnie do działań podejmowanych głównie w ramach PI 3a (w tym przygotowanie strategii rozwoju eksportu).

Realizacja PI 3b będzie dotyczyła kompleksowych i skoordynowanych działań podnoszących rangę regionalnej gospodarki w wymiarze krajowym i międzynarodowym, wpisujących się w odpowiednią strategię województwa (plan inwestycyjny). Wspierane będą również w indywidualnym zakresie wynikającym ze strategii rozwoju przedsiębiorstwa działania służące uczestnictwu w silnie ukierunkowanych misjach gospodarczych oraz targach branżowych (co umożliwi pozyskanie nowych kontrahentów), skutkujących zwiększeniem produkcji sprzedanej.

Wykorzystanie wiedzy innych podmiotów oraz otwarcie się na doświadczenia najbardziej rozwiniętych i najprężniejszych ośrodków rozwoju gospodarczego jest jedną z najbardziej skutecznych dróg osiągnięcia wyższego poziomu rozwoju, implementacji najlepszych praktyk gospodarczych oraz ekspansji regionalnych produktów na rynki zagraniczne.

Wspierane projekty obejmą: informację na temat rynków państw trzecich, uzyskanie informacji niezbędnych do dostosowania oferty produktowej lub usługowej do wymogów poszczególnych rynków, wsparcie w zakresie nawiązania współpracy technologicznej, otwierania nowych kanałów dystrybucji, tak aby ułatwić sprzedaż zagraniczną, organizację spotkań z przedsiębiorcami lub spotkań B2B, promocję przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych. Powyższe działania będą musiały wynikać ze strategii rozwoju przedsiębiorstwa określającej sprecyzowane potrzeby rozwojowe. Natomiast wsparcie doradcze dla MŚP związane z ww. obszarem, jako osobne przedsięwzięcie/usługa przewidziane jest do realizacji w ramach PI 3a.

Promocja gospodarcza regionu wzmocni pozycję lubuskich MŚP na rynku krajowym i międzynarodowym oraz przeloży się na pozyskiwanie nowych klientów dla produktów i usług oferowanych przez regionalnych przedsiębiorców.

Typy działań:

- ekspansja gospodarcza MŚP,
- promocja gospodarcza regionu.

Typy projektów:

- dostosowywanie modeli biznesowych, procesów organizacyjnych, kanałów sprzedaży do ekspansji na nowe rynki zbytu,
- udział i promocja MŚP w targach, misjach i wystawach, głównie zagranicznych, jako element kompleksowej realizacji strategii rozwoju firmy,
- promocja gospodarcza regionu.

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- partnerstwa/zrzeszenia MŚP,
- instytucje otoczenia biznesu (IOB),
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 będzie zobowiązana do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 3b RPO-L2020 będzie miał zastosowanie wyłącznie konkursowy tryb wyboru projektów.

Kierunkowe zasady

Przy wyborze przedsięwzięć realizowanych w ramach przedmiotowego PI preferowane są projekty wpisujące się w zdiagnozowane obszary inteligentnych specjalizacji. Zapisy takie zostaną bezpośrednio przełożone na kryteria wyboru, zatwierdzone przez komitet monitorujący.

Beneficjent powinien posiadać na etapie konkursu strategię biznesową dotyczącą internacjonalizacji, zgodnie z którą zaplanował działania do realizacji. Stworzenie takiej strategii, np. strategii eksportowej może być przedmiotem usługi zrealizowanej w PI 3a.

Cross-financing

W ramach PI nie przewiduje się możliwość stosowania finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 3b będzie udzielane w ramach dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 3b nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie /Number of enterprises receiving support (CI) 1	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	160	monitoring	corocznie
2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje/ Number of enterprises receiving grants (CI) 2	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	60	monitoring	corocznie
3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe/ Numer of enterprises receiving non-financial support (CI) 4	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	100	monitoring	corocznie
4	Liczba przedsiębiorstw które wprowadziły zmiany organizacyjno-procesowe	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	40	monitoring	corocznie
5	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje)/Private investment matching public support to enterprises (grants) (CI) 6	EUR	EFRR	Region słabiej rozwinięty	422 000	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 3c:

Cel szczegółowy: **Zwiększone zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach sektora MŚP.**

Oczekiwane rezultaty

Ważnym aspektem rozwoju województwa lubuskiego jest podniesienie innowacyjności przedsiębiorstw. Wzrost nakładów na innowacyjne rozwiązania wpłynie zasadniczo na konkurencyjność podmiotów gospodarczych i przełoży się na rozwój regionu.

Działania skierowane do przedsiębiorstw polegające na wsparciu infrastruktury, wyposażenia, doradztwie lub szkoleniach wpłyną na wzrost liczby miejsc pracy na regionalnym rynku. Interwencja bezpośrednio skierowana do sektora MŚP będzie stanowiła katalizator wzrostu gospodarczego oddziałującego na cały region. Natomiast zastosowanie instrumentów finansowych na szerszą skalę zwiększy efektywność środków publicznych oraz poprawi efektywność działania podmiotów.

Wsparcie obejmie również partnerstwa/zrzeszenia MŚP i wpłynie bezpośrednio na wzrost ich konkurencyjności i wzmocnienie specjalizacji regionu. Realizacja interwencji w tym obszarze przyczyni

się ponadto do wzmocnienia powiązań przedsiębiorstw, organizacji wspierających, naukowych, badawczo-rozwojowych pozytywnie wpłyną na **rozwój innowacyjności i konkurencyjności uczestników tych powiązań**. Interwencja w zakresie PI 3c powinna również przyczynić się do wzrostu realizacji działań zapewniających wykorzystanie technologii cyfrowych i cyfrowych modeli zarządzania przedsiębiorstwem.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych – w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług	%	Region słabiej rozwinięty	14,30	2012	15,00	GUS	corocznie

Planowana interwencja

Innowacyjność w przedsiębiorstwach jest ważnym elementem rozbudowy oraz podnoszenia ich zdolności do konkurowania na globalnym rynku. Poniesienie nakładów pozwalających na implementację innowacji w procesie produkcyjnym lub usługowym stwarza szerokie możliwości uzyskania przewagi na rynku. Ponadto przyczynia się do uzyskania oszczędności oraz efektywności produkcyjnej.

W ramach PI mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa mogą uzyskać wsparcie na rozwój i wzrost konkurencyjności – w szczególności na inwestycje w nowoczesne maszyny i urządzenia oraz sprzęt produkcyjny, w celu wprowadzenia na rynek nowych lub ulepszonych produktów lub usług, wdrażanie innowacji, zastosowanie TIK w prowadzonej działalności. Przedsiębiorstwa będą mogły korzystać ze wsparcia również w formule zrzeszeń/partnerstw MŚP oraz finansowania za pomocą instrumentów finansowych. Usługi doradcze związane z działalnością przedsiębiorstw, zaawansowanymi usługami finansowymi, zarządzaniem innowacjami i informacją, doradztwem związanym z pracami B+R, standaryzacją produkcji, usług, itp., dostępne będą w ramach PI 3a, natomiast działania dotyczące wdrażania nowych modeli biznesowych dla MŚP w celu umiędzynarodowienia oferty oraz promocja na rynkach zewnętrznych dostępne będą w ramach PI 3b.

Wsparcie zostanie skoncentrowane na wzroście wydajności pracy i efektywności produkcji. Z tego względu poprawa konkurencyjności MŚP wymaga zwiększenia wykorzystania nowoczesnych technologii, inwestycji w innowacyjne rozwiązania w zakresie produkcji i procesów zarządzania. Podmioty gospodarcze na pewnym poziomie rozwoju powinny opierać swoją działalność na nowoczesnych rozwiązaniach, które są pozyskiwane od podmiotów zewnętrznych lub z czasem, w drodze wzrostu, opierać na własnych wykreowanych przez siebie rozwiązaniach innowacyjnych, w tym m.in. wynikach prac B+R. Inwestycje prowadzące do takich przemian w przedsiębiorstwach stanowią przedmiot wsparcia PI 3c. MŚP, których dojrzałość do pozyskiwania rozwiązań innowacyjnych jest duża, które posiadają stabilną sytuację rozwoju powinny korzystać z możliwości oferowanych w ramach PI 1b.

W ramach PI 3c zaplanowano również działania służące rozwojowi produktów i usług opartych na nowoczesnych technologiach informacyjno-komunikacyjnych. Środki finansowe zostaną przeznaczone

na wsparcie MŚP w zakresie tworzenia i rozwoju produktów i usług cyfrowych, w tym również na unowocześnienie ich zaplecza technicznego. Ważnym obszarem wsparcia będzie także rozwój infrastruktury związanej z wykorzystywaniem nowych technologii gromadzenia, przetwarzania, przesyłania i udostępniania danych oraz zakup licencji na oprogramowanie i sprzęt teleinformatyczny, będących elementem kompleksowych działań modernizacyjnych bazy technologicznej firm. Ponadto środki będą wspierać szersze wykorzystanie sprzedaży internetowej w działalności handlowej. Dodatkowo interwencja Programu powinna przyczynić się także do zwiększenia zainteresowania działaniami w zakresie e-biznesu oraz do stopniowego zwiększania wykorzystania w sektorze MŚP zaawansowanych modeli zarządzania.

Wsparcie w ramach PI skierowane jest do działających na rynku przedsiębiorstw. W PI nie ma możliwości uzyskania środków na założenie działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, co będzie przedmiotem interwencji CT8.

Część wsparcia w ramach przedmiotowego PI będzie realizowana za pośrednictwem instrumentów finansowych. Wsparcie za pomocą instrumentów finansowych będzie zasadne tam, gdzie zidentyfikowano nieprawidłowości rynku lub nieoptymalny poziom inwestycji, czyli zidentyfikowano konkretne potrzeby przedsiębiorstw w tym zakresie. Środki te mają spowodować osiągnięcie maksymalnego poziomu dźwigni finansowej przy najlepszej dla podmiotu formie finansowania.

Typy działań:

- rozwój MŚP,
- rozwój partnerstw/zrzeszeń MŚP.

Typy projektów:

- wsparcie innowacyjnych przedsięwzięć realizowanych przez MŚP,
- wsparcie rozwoju istniejących MŚP, w tym m. in.:
  - wprowadzenia na rynek nowych lub ulepszonych produktów/usług,
  - wprowadzanie nowych technologii cyfrowych wykorzystywanych w rozwoju przedsiębiorstw (w tym m. in. sprzedaż internetowa, wewnętrzny obieg dokumentów, zarządzanie),
  - zakup sprzętu i usług służących rozwojowi technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym nowej e-usługi,
  - zakup licencji na oprogramowanie, zakup usług IT, wdrożenie innowacyjnych rozwiązań internetowych w organizacji i zarządzaniu przedsiębiorstwem,
  - budowa lub modernizacja zakładów do produkcji urządzeń dla sektora OZE).
- wsparcie inwestycyjne MŚP poprzez instrumenty finansowe.

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- partnerstwa/zrzeszenia MŚP,
- podmiot wdrażający instrument finansowy.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 3c RPO-L2020 będzie miał zastosowanie wyłącznie konkursowy tryb wyboru projektów.

Instytucja Zarządzająca RPO-L2020 zastrzega, że operacje na instrumentach finansowych będą wybrane na podstawie rezultatów oceny *ex ante* instrumentów finansowych. IZ RPO-L2020 wybierze podmiot wdrażający IF (beneficjenta operacji) po decyzji o wkładzie w dany instrument.

Kierunkowe zasady

Przy wyborze przedsięwzięć realizowanych w ramach przedmiotowego PI preferowane są projekty wpisujące się w zdiagnozowane obszary inteligentnych specjalizacji. Zapisy takie zostaną bezpośrednio przełożone na kryteria wyboru, zatwierdzone przez komitet monitorujący.

Wybór projektów w ramach PI będzie się również odbywał poprzez kryteria wyboru uwzględniające najlepszą efektywność przedsięwzięć, możliwość wdrożenia przy minimalnym wsparciu publicznym, a z maksymalnym skutkiem.

Preferencyjnie będą traktowane przedsięwzięcia z zakresu ekoinnowacji, które są nakierowane na skuteczne wykorzystanie surowców, ekozarządzanie i marketing ekologiczny.

Wsparcie sektora przetwórstwa rolno spożywczego w ramach EFRR będzie możliwe w przypadku inwestycji dotyczących wzrostu innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw z tego sektora pod warunkiem zapewnienia mechanizmów zapobiegających podwójnemu finansowaniu. Nieodłączną częścią każdej inwestycji jest ryzyko, którego poziom jest zróżnicowany i zależy również od rodzaju instrumentu finansowego użytego do finansowania inwestycji. Każdorazowa decyzja o finansowaniu przedsięwzięcia poprzez zastosowanie instrumentów finansowych powinna być poprzedzona analizą polegającą na określeniu oczekiwanego przyszłego dochodu oraz oceny poziomu ryzyka z nim związanego. Forma wsparcia uzależniona jest od ryzyka biznesowego jak również zakładanych efektów oraz ryzyk w kontekście ich osiągnięcia. Wsparcie dotacyjne będzie ograniczone do finansowania wyłącznie inwestycji przedsiębiorstw, które są obciążone wysokim ryzykiem biznesowym.

Cross-financing

W ramach PI przewiduje się możliwość stosowania finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 3c będzie udzielane w ramach dotacji oraz z zastosowaniem instrumentów finansowych.

Instrumenty finansowe zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, w których efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia (inwestycja finansowo wykonalna).

Zastosowanie instrumentów finansowych powinno być rozważone w przypadku wsparcia inwestycji, które są potencjalnie finansowo wykonalne. Decyzja o dokonaniu wkładu z programu operacyjnego do instrumentu finansowego będzie poprzedzona oceną *ex ante* zgodnie z art. 37 Rozporządzenia UE 1303/2013. Wyniki badania zostaną uwzględnione w szczegółowym systemie realizacji Programu. Biorąc pod uwagę dynamikę procesów rynkowych oraz zmiany społeczno-gospodarcze występujące w regionie i w kraju, przewiduje się możliwość dokonania aktualizacji oceny *ex-ante* w zakresie instrumentów finansowych.

Nie wyklucza się możliwości zastosowania instrumentów finansowych w przyszłości, jeżeli w wyniku aktualizacji oceny *ex-ante* wskazana zostanie możliwość ich zastosowania w danym obszarze.

Z uwagi na zmiany społeczno-gospodarcze wywołane epidemią choroby COVID-19, możliwe jest zastosowanie instrumentów finansowych, które mają na celu umożliwienie realizacji szeregu działań zmierzających do złagodzenia skutków epidemii w regionie.

Duże projekty

W ramach PI 3c nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie [szt.] / Number of enterprises receiving support (CI) 1	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	279	monitoring	corocznie
2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje / Number of enterprises receiving grants (CI) 2	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	55	monitoring	corocznie
3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje / Number of enterprises financial support other than grants (CI) 3	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	224	monitoring	corocznie
5	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) / Private investment matching public support to enterprises (grants) (CI) 6	EUR	EFRR	Region słabiej rozwinięty	24 256 301	monitoring	corocznie
6	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) / Private investment matching public support to enterprises (non-grants) (CI) 7	EUR	EFRR	Region słabiej rozwinięty	2 048 310	monitoring	corocznie

7	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach /Employment increase in supported enterprises (CI) 8	EPC	EFRR	Region słabiej rozwinięty	150	monitoring	corocznie
8	Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia nowych produktów dla rynku /Number of enterprises support to introduce new to the market product (CI) 28	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	55	monitoring	corocznie
9	Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy/Number of enterprises supported to introduce new to the firm products (CI) 29	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	340	monitoring	corocznie
10	(CV23) Liczba MSP objętych wsparciem innym niż bezzwrotnym (instrumenty finansowe) finansującym kapitał obrotowy w związku z COVID-19	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	40	monitoring	corocznie
11	(CV27) Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje w związku z pandemią COVID-19	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	40	monitoring	corocznie

Ramy wykonania⁸⁹

Tabela 6: Ramy wykonania **OP1**.

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub jeśli właściwe –	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
1	produkt	1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI) / Number of enterprises receiving support (CI) 1	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	154	723	monitoring	Wskaźnik reprezentatywny dla osi priorytetowej
1	Wskaźnik finansowy	2	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	EFRR	Region słabiej rozwinięty	27 345 345,24	204 088 393,00	IZ RPO-L2020	Planowany poziom wkładu UE. Wskaźnik mierzy rzeczywiste tempo ponoszenia i weryfikowania wydatków kwalifikowanych w projekcie

⁸⁹Art. 96.2.b.v rozporządzenia ramowego

Oś Priorytetowa 2. Rozwój Cyfrowy

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	nie dotyczy

Celem głównym OP 2. jest **rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych i wzrost ich wykorzystania przez mieszkańców regionu.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 2
PI 2c	Zwiększone zastosowanie systemów teleinformatycznych w administracji publicznej

Realizacja OP 2 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: podniesienie sprawności i efektywności państwa, cel szczegółowy:

- zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie.

Priorytet inwestycyjny 2c:

Cel szczegółowy: **Zwiększone zastosowanie systemów teleinformatycznych w administracji publicznej.**

Oczekiwane rezultaty

Zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych przyczyni się do szerokiego i taniego udostępnienia mieszkańcom zasobów instytucji publicznych. Tworzone systemy informatyczne powinny współpracować z podobnymi systemami na poziomie centralnym, zapewniając szybką i sprawną wymianę danych pomiędzy nimi. Tańszy i łatwiejszy dostęp do zasobów publicznych pozwoli na większe wykorzystanie ich przez podmioty gospodarcze i zwiększy aktywność społeczeństwa obywatelskiego.

Efektom wsparcia ma być umożliwienie zdalnego załatwienia większej liczby spraw przez mieszkańców w celu ograniczenia kosztów związanych z koniecznością osobistej wizyty w miejscu świadczenia usług oraz oszczędności czasu z tym związanego. Do najważniejszych obszarów w tym zakresie należą: e-administracja, e-learning, e-integracja, e-kultura, e-zdrowie. Dodatkowym efektem będzie zmniejszenie kosztów funkcjonowania służb publicznych.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Odsetek obywateli korzystających z e-administracji (EAC)*	%	Region słabiej rozwinięty	22,5	2014	27,9	GUS	corocznie

Planowana interwencja

Celem Osi priorytetowej jest maksymalne wykorzystanie ekonomicznego i społecznego potencjału TIK, w szczególności Internetu, który stanowi ważny środek działalności gospodarczej i społecznej. Realizacja wsparcia powinna przyczynić się do usprawnienia oraz obniżenia kosztów funkcjonowania usług publicznych.

Należy dążyć do tego, aby skuteczne zastosowanie technologii oznaczało lepszą jakość życia, między innymi dzięki bardziej dostępnej i nowocześniejszej opiece zdrowotnej, bezpieczniejszemu i wydajniejszemu transportowi, czystszyemu środowisku, nowym możliwościom w zakresie mediów oraz łatwiejszemu dostępowi do usług użyteczności publicznej i treści kulturowych.

Potencjał TIK należy wykorzystać poprzez zaplanowanie ciągu współgrających ze sobą działań (dostępnych z poziomu krajowego i regionalnego) stwarzających odpowiednie warunki do rozwoju cyfrowego w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego.

Wsparcie w ramach PI 2c kierowane będzie na rozwój elektronicznych usług publicznych na szczeblu regionalnym i lokalnym oraz udostępnianie informacji sektora publicznego zgodnie z Dyrektywą 2013/37/UE⁹⁰. Wspierane będą działania związane z digitalizacją zasobów kulturowych i naukowych, a także działania związane z rozwojem infrastruktury informatycznej, o ile będzie ona warunkowała realizację celów projektów. Główny nurt wsparcia będzie dotyczyć archiwizacji cyfrowej oraz udostępnienia on-line zasobów administracji publicznej, które upubliczniane zostaną za pomocą interoperacyjnych systemów teleinformatycznych.

W grupie operacji objętych wsparciem PI 2c znajdują się przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące digitalizacji i udostępniania danych administracji publicznej, głównie samorządowych instytucji kultury czy organizacji pozarządowych. Dane cyfrowe mają być bezpiecznie przechowywane, przetwarzane i przesyłane. Wsparciem objęte zostaną przedsięwzięcia służące usprawnieniu funkcjonowania instytucji publicznych, a także rozbudowie infrastruktury teleinformatycznej niezbędnej do rozszerzenia zakresu oraz stopnia dostępności usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną. Wszelkie tworzone systemy informatyczne i teleinformatyczne muszą zapewniać interoperacyjność pomiędzy istniejącymi i planowanymi e-usługami oraz w ramach różnych komponentów e-administracji realizację zaleceń wynikających z konieczności zapewnienia interoperacyjności zawartych w Europejskiej Strategii Interoperacyjności (EIS) oraz Europejskich Ramach Interoperacyjności (EIF), jak też Krajowych Ramach Interoperacyjności.

Inwestowanie w tzw. twardą infrastrukturę (wyłącznie sprzęt, wyposażenie) będzie możliwe jedynie w przypadku, gdy warunkuje to realizację celów projektu, zaś przeprowadzona analiza wykazuje niedostępność zasobów w ramach administracji publicznej.

Typy działań:

- udostępnienie informacji znajdujących się w zasobach publicznych,
- tworzenie i rozbudowa systemów teleinformatycznych służących upowszechnieniu dostępu do zasobów administracji publicznej.

⁹⁰ Dziennik Urzędowy UE, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2013/37/UE z dnia 26 czerwca 2013 r., zmieniająca dyrektywę 2003/98/WE w sprawie ponownego wykorzystania informacji sektora publicznego.

Typy projektów:

- inwestycje w infrastrukturę służącą zwiększeniu stopnia cyfryzacji, komunikacji i bezpieczeństwa przechowywania danych (w tym projekty z zakresu e-zdrowia, e-administracji, etc.),
- archiwizacja danych, digitalizacja i cyfryzacja zasobów, otwarcie publicznych zasobów w celu ponownego wykorzystania,
- uruchomienie platform wymiany informacji pomiędzy podmiotami (administracja publiczna, przedsiębiorstwa, ośrodki zdrowia, służby porządkowe i ratownicze oraz obywatelami) zapewniających bezpieczeństwo przesyłanych danych,
- rozwój elektronicznych platform usług administracji publicznej,

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa) wyłącznie w formule partnerstwa publiczno-prywatnego,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej,
- instytucje kultury,
- pozostałe jednostki sektora finansów publicznych.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020.

W ramach PI 2c będzie miał zastosowanie konkursowy oraz pozakonkursowy tryb wyboru projektów. Tryb pozakonkursowy będzie miał zastosowanie wyłącznie dla projektów ujętych w Kontrakcie Terytorialnym, bądź w innych dokumentach strategicznych, w tym implementacyjnych oraz strategii branżowych.

Kierunkowe zasady

Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący. Kryteria wyboru będą uwzględniały rekomendacje Zespołu ds. koordynacji powołanego przez Ministra Administracji i Cyfryzacji w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa.

Kryteria wyboru projektów będą uwzględniały konieczność zapewnienia interoperacyjności tworzonych systemów, komplementarność ze wsparciem zaplanowanym do realizacji na poziomie PO PC, gotowość

legislacyjną w danym obszarze niezbędną do osiągnięcia zakładanych rezultatów, efektywność ekonomiczną planowanych działań.

Inwestycje podejmowane w ramach PI powinny pozytywnie wpływać na rozwój przedsiębiorczości i uproszczenie procedur administracyjnych oraz stopień rozwoju projektów, które będą mogły być zakwalifikowane do finansowania. System oceny operacji zapewni wybór najlepszych projektów o optymalnym stosunku ceny do ich jakości. Dodatkowym atutem będzie zapewnienie przez beneficjenta komplementarnego rezultatu do projektów w tym zakresie realizowanych w perspektywie 2007-2013 oraz dostosowanie funkcjonowania systemu do mających zastosowanie krajowych norm.

Systemy informatyczne, które będą finansowane środkami Programu, muszą zapewnić interoperacyjność z systemami już istniejącymi oraz nowoprojektowanymi w ramach różnych komponentów e-administracji.

Preferowane będą projekty, które będą dotyczyły uruchamiania usług publicznych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 - transakcja.

Cross-financing

W ramach PI 2c przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 2c będzie udzielane w ramach dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 2c, na obecnym etapie prac nad programem, nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w podmiotach wykonujących zadania publiczne	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	30	monitoring	corocznie
2.	Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 - transakcja [szt.]	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	112	monitoring	corocznie
3	Liczba podmiotów, które udostępnił on-line informacje sektora publicznego	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	45	monitoring	corocznie

Ramy wykonania⁹¹Tabela 6: Ramy wykonania **OP2**.

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
2	produkt	1	Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w podmiotach wykonujących zadania publiczne	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	4	30	monitoring	Wskaźnik reprezentatywny dla osi priorytetowej.
2	Wskaźnik finansowy	2	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	EFRR	Region słabiej rozwinięty	5 447 244	51 563 288,00	IZ RPO-L2020	Planowany poziom wkładu UE. Wskaźnik mierzy rzeczywiste tempo ponoszenia i weryfikowania wydatków kwalifikowanych w projekcie.

⁹¹Art. 96.2.b.v rozporządzenia ramowego.

Oś Priorytetowa 3. Gospodarka niskoemisyjna

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	nie dotyczy

Celem głównym OP 3. jest **przejsie na gospodarkę niskoemisyjną poprzez wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i wzrost efektywności energetycznej**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 3
PI 4a	Zwiększony udział produkcji energii z OZE na terenie województwa lubuskiego
PI 4c	Zwiększona efektywność energetyczna budynków w sektorze publicznym i mieszkaniowym
PI 4e	Ograniczenie niskiej emisji zanieczyszczeń z sektora transportu oraz ograniczenie odpływu pasażerów komunikacji publicznej
PI 4g	Zwiększony udział energii wytwarzanej w kogeneracji

Realizacja OP 3 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: zwiększenie konkurencyjności gospodarki i celów szczegółowych:

- zmniejszenie emisyjności gospodarki;
- zwiększenie stabilności dostaw energii elektrycznej i gazu ziemnego

oraz celu głównego: poprawa spójności społecznej i terytorialnej; cel szczegółowy:

- poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie krajowym.

Priorytet inwestycyjny 4a:

Cel szczegółowy: **Zwiększony udział produkcji energii z OZE na terenie województwa lubuskiego.**

Oczekiwane rezultaty

Realizacja zaplanowanych działań w ramach celu szczegółowego przyczyni się do dalszej **dynamicznej rozbudowy** będącego w większości na wczesnym etapie rozwoju **sektora gospodarki, jakim jest energetyka odnawialna**. Wykorzystanie lokalnych zasobów poprzez zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii pozwoli na **zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery, powstanie nowych miejsc pracy oraz na rozwój energetyki w kierunku zrównoważonym**. Zasadne wydaje się całościowe podejście do tematu OZE, uwzględniające dystrybucję energii, sferę wytwórczą oraz produkcyjną. Powyższe podsektory wzajemnie się przenikają i ich wsparcie doprowadzi do powstania regionalnego rynku odnawialnych źródeł energii, na którym zarówno dystrybutorzy i wytwórcy energii, jak i paliw, będą działali na rzecz **przekształcenia gospodarki w kierunku niskoemisyjnym**.

Istotne w tym obszarze jest także **zwiększenie regionalnego, a przede wszystkim lokalnego bezpieczeństwa energetycznego**, poprzez dywersyfikację źródeł oraz kierunków dostaw energii.

Głównym rezultatem przeprowadzonych działań będzie **zwiększenie udziału produkcji energii z OZE**, co umożliwi wypełnienie Polsce celu w tym zakresie, do czego jest zobligowana jako kraj członkowski UE.

Wsparcie sektora produkcyjnego OZE będzie miało istotny wpływ **na rozwój i wykorzystanie krajowej myśli technologicznej, a także zdynamizowanie rozwoju tego podsektora**.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Udział produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	Region słabiej rozwinięty	11,4	2012	14,53	GUS/B DL	corocznie

Planowana interwencja

W ramach PI 4a wsparciem objęte zostaną przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące budowy nowych źródeł wytwórczych – ciepłych oraz wytwarzających energię elektryczną. Do tej grupy należy zaliczyć przede wszystkim źródła wykorzystujące energię geotermalną, wiatrową, wodną, słoneczną oraz energię pochodzącą z biomasy i biogazu.

Zwiększy się w ten sposób liczba nowych instalacji OZE, co będzie miało istotny wpływ na wzmocnienie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego oraz wzrost nowych mocy wytwórczych.

W przypadku energetyki wodnej wsparcie będzie przewidziane zarówno dla istniejących hydroelektrowni, jak i przy wykorzystaniu istniejących budowli piętrzących – z jednoczesnym uwzględnieniem zakazu wznoszenia nowych budowli piętrzących na cele pozyskania energii.

Pomoc finansowa skierowana zostanie również na działania związane z budową instalacji do produkcji biokomponentów i biopaliw (drugiej oraz trzeciej generacji), a także rozbudowę i modernizację elektroenergetycznej sieci dystrybucyjnej.

Inwestycje dotyczące budowy oraz modernizacji elektroenergetycznych sieci dystrybucyjnych średniego oraz niskiego napięcia umożliwią przyłączanie jednostek wytwórczych OZE do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego.

Realizacja projektów w ramach przedmiotowego priorytetu będzie uzależniona od potencjału regionu dla różnych obszarów OZE oraz ich oddziaływania na środowisko, które zostały określone w Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego. Zadania inwestycyjne powinny być zgodne z zapisami powyższej Strategii, w szczególności z Celem strategicznym CS2. Wzrost udziału czystej energii.

Typy działań:

- wytwarzanie energii ciepłej i elektrycznej z odnawialnych źródeł energii, w tym ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza związanej z wytwarzaniem i wykorzystaniem energii.

Typy projektów:

- budowa nowoczesnych lokalnych źródeł OZE, w tym małych źródeł wytwarzania energii z OZE, wpisujących się w rozwój generacji rozproszonej,
- budowa oraz modernizacja elektroenergetycznych sieci dystrybucyjnych,
- budowa instalacji do produkcji biokomponentów lub biopaliw (drugiej i trzeciej generacji).

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- uczelnie/ szkoły wyższe,
- jednostki naukowe,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- instytucje kultury,
- operatorzy systemu dystrybucyjnego,
- właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych,
- rolnicy– prowadzący zarejestrowaną działalność gospodarczą,
- grupy producentów rolnych,
- jednostki organizacyjne JST (ośrodki doradztwa rolniczego),
- organy administracji państwowej prowadzące szkoły (szkoły rolnicze),
- rybacy śródlądowi oraz hodowcy ryb (w rozumieniu ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym) prowadzący zarejestrowaną działalność gospodarczą.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 4a będzie miał zastosowanie konkursowy oraz pozakonkursowy tryb wyboru projektów. Tryb pozakonkursowy będzie miał zastosowanie wyłącznie dla projektów ujętych w Kontrakcie Terytorialnym, bądź w innych dokumentach strategicznych, w tym implementacyjnych oraz strategii branżowych.

Kierunkowe zasady

W trakcie oceny będą brane pod uwagę aspekty dotyczące lokalizacji inwestycji wspieranych w ramach PI 4a względem obszarów Natura 2000 (w szczególności obszarów specjalnej ochrony ptaków) oraz szlaków migracyjnych zwierząt.

Projekty dotyczące wytwarzania energii z OZE oceniane będą głównie poprzez pryzmat efektywności kosztowej oraz osiągniętych efektów wpisujących się w cele OP 3. Istotna będzie koncepcja opłacalności, czyli najlepszego stosunku wielkości środków unijnych przeznaczonych na uzyskanie 1 MWh energii lub 1 MW mocy zainstalowanej wynikających z budowy danej instalacji wytwórczej.

Dodatkowo o wsparciu takich projektów decydować będą także inne osiągnięte rezultaty w stosunku do planowanych nakładów finansowych.

Projekty powinny być zgodne z zapisami Strategii Energetyki Województwa Lubuskiego.

W przypadku biopaliw wsparcie uzyskują jedynie biopaliwa drugiej i trzeciej generacji.

Energetyka wodna również będzie podlegała pewnym ograniczeniom, tzn. pomoc jest przewidziana zarówno dla istniejących hydroelektrowni, jak i przy wykorzystaniu istniejących budowli piętrzących – z jednoczesnym uwzględnieniem zakazu wznoszenia nowych budowli piętrzących na cele pozyskania energii.

Projekty związane z energetyką wodną będą realizowane z poszanowaniem zapisów Ramowej Dyrektywy Wodnej, w tym szczegółowych wymagań dla projektów z zakresu gospodarki wodnej określonych dla PI 5b.

Realizacja inwestycji w zakresie źródeł wytwórczych opartych na biomasie, w związku z dodatkową emisją pyłu, będzie dodatkowo uzależniona od zastosowania wydajnych systemów spalania czy efektywnych systemów wychwytywania pyłów. W tym zakresie szczególnie będą brane pod uwagę zapisy Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy (Dz. U. UE L z dnia 11 czerwca 2008 r., Nr 152, s. 1) („Dyrektywa CAFE”) oraz przepisy krajowe traktujące o ochronie powietrza.

Instytucja Zarządzająca RPO-L2020 zastrzega, że operacje na instrumentach finansowych będą wybrane na podstawie rezultatów oceny *ex ante* instrumentów finansowych. IZ RPO-L2020 wybierze podmiot wdrażający IF (beneficjenta operacji) po decyzji o wkładzie w dany instrument.

Na poziomie regionalnym, w trybie pozakonkursowym, wsparcie mogą uzyskać inwestycje ważne z punktu widzenia rozwoju regionu, wynikające ze strategii rozwoju województwa lub innych dokumentów strategicznych, w tym implementacyjnych oraz strategii branżowych.

Cross-financing

W ramach PI 4a przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 4a będzie udzielane w ramach dotacji.

Nie wyklucza się możliwości zastosowania instrumentów finansowych w przyszłości, jeżeli w wyniku aktualizacji oceny ex-ante wskazana zostanie możliwość ich zastosowania w danym obszarze.

Duże projekty

W ramach PI 4a, na obecnym etapie prac nad programem nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	24	monitoring	corocznie
2	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej/ Additional capacity of renewable energy production (CI) 30	MW	EFRR	Region słabiej rozwinięty	16	monitoring	corocznie
3	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (ton równoważnika CO2)/ Estimated annual decrease of GHG (tons of CO2equivalent) (CI) 34	tony równoważnika CO2	EFRR	Region słabiej rozwinięty	4 536	monitoring	corocznie
4	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie [szt.]/Number of enterprises receiving support (CI)1	przedsiębiorstw a	EFRR	Region słabiej rozwinięty	16	monitoring	corocznie
5	Długość nowo wybudowanych lub zmodernizowanych sieci elektroenergetycznych dla odnawialnych źródeł energii	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty	144	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 4c:

Cel szczegółowy: **Zwiększona efektywność energetyczna budynków w sektorze publicznym i mieszkaniowym.**

Oczekiwane rezultaty

Największy potencjał poprawy efektywności energetycznej istnieje w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej, w związku z czym realizacja projektów w ramach celu szczegółowego będzie miała kluczowe znaczenie dla racjonalizacji zużycia energii na terenie województwa lubuskiego.

Finansowanie w ramach powyższego celu działań polegających na głębokiej modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne wpłynie na efektywne wykorzystanie energii, w tym zmniejszenie emisji substancji zanieczyszczających do powietrza.

Mając na uwadze nadrzędne znaczenie, jakie odgrywa sektor publiczny w propagowaniu działań z zakresu efektywności energetycznej, racjonalizacja zużycia energii w sektorze budownictwa, w którym dodatkowo drzemie największy potencjał, jest elementem koniecznym i wysoce wskazanym do realizacji

w ramach OP3. Wynikiem realizacji PI będzie **zwiększenie liczby zmodernizowanych energetycznie budynków**, charakteryzujących się wysokim wskaźnikiem energooszczędności.

Zmniejszenie zapotrzebowania budynków na energię w sposób znaczący wpłynie na **redukcję zużycia energii pierwotnej** lub, w przypadku znaczącego rozwoju gospodarczego województwa i wzrostu zapotrzebowania na energię spowodowanego zwiększeniem zamożności i potrzeb społeczeństwa, na **znaczne ustabilizowanie zużycia energii pierwotnej**.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1.	Sprzedaż energii ciepłej na cele komunalno-bytowe dla budynków mieszkalnych w przeliczeniu kubaturę	GJ/dam 3	Region słabiej rozwinięty	109,56	2013	98	GUS /BDL	corocznie
2.	Sprzedaż energii ciepłej dla urzędów i instytucji	GJ	Region słabiej rozwinięty	453 526,2	2013	419 196,60	GUS /BDL	corocznie

Planowana interwencja

W ramach PI 4c przewiduje się wsparcie projektów polegających na zwiększeniu efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i mieszkaniowych. Do tej grupy zaliczyć należy przedsięwzięcia dotyczące tzw. głębokiej modernizacji energetycznej, obejmującej w szczególności działania z zakresu ocieplenia obiektów – zarówno budynków użyteczności publicznej, jak i mieszkaniowych, wymiany stolarki okiennej oraz drzwiowej, a także modernizacji oświetlenia, w tym budowy inteligentnych energooszczędnych systemów oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej oraz przedsięwzięcia polegające na wymianie zanieczyszczających powietrze źródła ciepła w budynkach mieszkalnych..

Głęboka modernizacja energetyczna budynków powinna zostać oparta o system monitorowania i zarządzania energią, a także uwzględniać wysokosprawne źródła ciepła (w tym wymianę źródeł ciepła).

Wsparciem będą objęte budynki mieszkalne (w tym budynki czynszowe, komunalne, które charakteryzują się wysoką – prawie 70% - tzw. luką remontową) oraz budynki użyteczności publicznej (m. in. budynki użyteczności publicznej objęte obowiązkiem termomodernizacji na podstawie art. 5 ust. 1 dyrektywy 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej).

Zaplanowana interwencja, w ramach głębokiej modernizacji energetycznej będzie obejmowała przebudowę systemów grzewczych (wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła) oraz wentylacji i klimatyzacji (w tym budowy układów odzysku ciepła z wywiewanego powietrza wentylacyjnego w nowobudowanych obiektach użyteczności publicznej oraz podawanych gruntownej renowacji), a także instalacji odnawialnych źródeł energii w modernizowanych energetycznie budynkach i instalacji systemów chłodzących z możliwością wykorzystania OZE.

Należy dodać, że środki zostaną przeznaczone również na przygotowanie audytów energetycznych dla sektora publicznego i mieszkaniowego, które stanowiąc będą niezbędnym elementem dla przeprowadzenia inwestycji.

Ze względu na kompleksowy charakter przyszłych projektów, modernizacja energetyczna może w sobie zawierać: przegrody zewnętrzne i termoizolację budynków, ogrzewanie pomieszczeń, schładzanie pomieszczeń, ciepłą wodę użytkową, a także systemy wentylacyjne oraz oświetleniowe.

Projekty realizowane w ramach PI 4c powinny zawierać kryteria dotyczące efektywności energetycznej ujęte w Dyrektywie 2006/32/WE w sprawie efektywności końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych. Mając na uwadze powyższe, podczas realizacji zadań inwestycyjnych w szczególności należy mieć na uwadze konieczność instalowania indywidualnych liczników grzewczych w budynkach wielorodzinnych/ wielomieszkaniowych podłączonych do sieci ciepłowniczej, a także przeprowadzenia prac renowacyjnych wraz z zamontowaniem zaworów termostatycznych w tych budynkach (w przypadku braku wcześniejszych działań w tym zakresie).

Wsparcie może zostać udzielone na inwestycje w kotły spalające biomasę lub ewentualnie paliwa gazowe, ale jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy osiągnięte zostanie znaczne zwiększenie efektywności energetycznej oraz gdy istnieją szczególnie pilne potrzeby. Inwestycje w muszą przyczyniać się do zmniejszenia emisji CO₂ i innych zanieczyszczeń powietrza oraz do znacznego zwiększenia oszczędności energii. Wspomniane inwestycje mogą zostać wsparte jedynie w przypadku, gdy podłączenie do sieci ciepłowniczej na danym obszarze nie jest uzasadnione ekonomicznie. Projekty powinny również przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu.

Drugi obszar interwencji obejmie inwestycje w budynkach mieszkalnych polegających na wymianie zanieczyszczających powietrze źródeł ciepła. Nadrzędnym celem interwencji jest poprawa stanu jakości powietrza w skali lokalnej dzięki ograniczeniu emisji zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla jakości życia ludzi tj. CO₂, SO₂ czy PM₁₀. Zmniejszeniu emisji szkodliwych substancji służyć będzie wymiana źródła ciepła o wyższej niż dotychczas sprawności wytwarzania ciepła, a także bardziej przyjaznego środowisku.

Typy działań:

- obniżenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez poprawę efektywności energetycznej w istniejących obiektach użyteczności publicznej i mieszkaniowych.

Typy projektów:

- głęboka modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznych, w tym wykorzystanie instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach;
- głęboka modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych, w tym wykorzystanie instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach;
- wymiana źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia oraz podmioty publiczne, których właścicielem jest JST lub, dla których podmiotem założycielskim jest JST,
- właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych,
- organizacje pozarządowe, nie działające w celu osiągnięcia zysku, w tym fundacje i stowarzyszenia,

- podmiot wdrażający instrument finansowy.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 będzie zobowiązana do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 4c będzie miał zastosowanie konkursowy oraz pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Instytucja Zarządzająca RPO-L2020 zastrzega, że operacje na instrumentach finansowych będą wybrane na podstawie rezultatów oceny *ex ante* instrumentów finansowych. IZ RPO-L2020 wybierze podmiot wdrażający IF (beneficjenta operacji) po decyzji o wkładzie w dany instrument. Biorąc pod uwagę dynamikę procesów rynkowych oraz zmiany społeczno-gospodarcze występujące w regionie i w kraju, przewiduje się możliwość dokonania aktualizacji oceny *ex-ante* w zakresie Instrumentów finansowych.

Kierunkowe zasady

Kluczowe w ramach oceny projektów będzie kryterium efektywności kosztowej w powiązaniu z osiąganymi efektami ekologicznymi w stosunku do planowanych nakładów finansowych. Oprócz powyższego o wsparciu takich projektów decydować będą także inne osiągnięte rezultaty w stosunku do planowanych nakładów finansowych (np. wielkość redukcji CO₂). Wzmocnieniu efektów realizowanych projektów służyć będzie wdrożenie inteligentnych systemów zarządzania energią w oparciu o technologie TIK.

Identyfikacja optymalnego zestawu działań zwiększających efektywność energetyczną w danym budynku dokonywana będzie na podstawie audytu energetycznego, który stanowił będzie element projektu wspieranego w ramach PI 4c.

Projekty realizowane w ramach PI 4c powinny zawierać kryteria dotyczące efektywności energetycznej ujęte w Dyrektywie 2006/32/WE w sprawie efektywności końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych.

W zakresie głębszej kompleksowej modernizacji energetycznej budynków preferowane będą projekty charakteryzujące się najlepszą efektywnością energetyczną, to jest projekty zwiększające efektywność energetyczną powyżej 60%, natomiast projekty z zakresu głębszej, kompleksowej modernizacji

energetycznej zwiększające efektywność energetyczną poniżej 25% nie będą kwalifikowały się do dofinansowania.

Projekty związane z termomodernizacją szpitali powinny być zgodne z kierunkowymi zasadami wyboru projektów obowiązującymi dla wsparcia infrastruktury zdrowotnej, określonymi dla PI 9a i mogą dotyczyć tylko obiektów, których funkcjonowanie będzie uzasadnione w kontekście map potrzeb zdrowotnych opracowanych przez Ministerstwo Zdrowia oraz zgodnie z Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020.

W odniesieniu do wymiany źródeł ciepła mają zastosowanie następujące zasady:

- Wsparcie projekty muszą skutkować znaczną redukcją CO₂ w odniesieniu do istniejących instalacji (o co najmniej 30% w przypadku zamiany spalnego paliwa).
- Inwestycje w tym zakresie mają długotrwały charakter i dlatego powinny być zgodne z właściwymi przepisami unijnymi. Wspierane urządzenia do ogrzewania powinny od początku okresu programowania charakteryzować obowiązującym od końca 2020 r. minimalnym poziomem efektywności energetycznej i normami emisji zanieczyszczeń, które zostały określone w środkach wykonawczych do dyrektywy 2009/125/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ogólne zasady ustalania wymogów dotyczących ekoprojektu dla produktów związanych z energią.
- Priorytetowo powinny być wspierane projekty wykorzystujące odnawialne źródła energii.
- Wsparcie powinno być uwarunkowane wykonaniem inwestycji zwiększających efektywność energetyczną i ograniczających zapotrzebowanie na energię w budynkach, w których wykorzystywana jest energia ze wspieranych urządzeń.

Preferowane powinno być wsparcie udzielane poprzez przedsiębiorstwa usług energetycznych (ESCO).

Projekty powinny być uzasadnione ekonomicznie i społecznie oraz przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu.

Wszelkie inwestycje powinny być zgodne z unijnymi standardami i przepisami w zakresie ochrony środowiska.

Na poziomie regionalnym, w trybie pozakonkursowym, wsparcie mogą uzyskać inwestycje ważne z punktu widzenia rozwoju regionu, wynikające ze strategii rozwoju województwa lub innych dokumentów strategicznych w tym implementacyjnych oraz strategii branżowych.

Cross-financing

W ramach PI 4c przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 4c będzie udzielane w formie dotacji oraz z zastosowaniem instrumentów finansowych.

Zastosowanie instrumentów finansowych powinno być rozważone w przypadku wsparcia inwestycji, które są potencjalnie finansowo wykonalne. Decyzja o dokonaniu wkładu z programu operacyjnego do instrumentu finansowego będzie poprzedzona oceną *ex ante* zgodnie z art. 37 Rozporządzenia UE 1303/2013. Wyniki badania zostaną uwzględnione w szczegółowym systemie realizacji Programu. Biorąc pod uwagę dynamikę procesów rynkowych oraz zmiany społeczno-gospodarcze występujące w regionie i w kraju, przewiduje się możliwość dokonania aktualizacji oceny *ex-ante* w zakresie instrumentów finansowych.

Duże projekty

W ramach PI 4c na obecnym etapie prac nad programem nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	Szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	120	monitoring	corocznie
2	Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii/ Number of households with improved energy consumption classification (CI) 31	Gosp. domowe	EFRR	Region słabiej rozwinięty	560	monitoring	corocznie
3	Zmniejszenie zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych/ Decrease of annual primary energy consumption of public buildings (CI) 32	kWh/ rok	EFRR	Region słabiej rozwinięty	23 194 578	monitoring	corocznie
4	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (ton równoważnika CO2)/ Estimated annual decrease of GHG (tons of CO2 equivalent) (CI) 34	Tony równoważnika CO2	EFRR	Region słabiej rozwinięty	17 106	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 4e:

Cel szczegółowy: **Ograniczenie niskiej emisji zanieczyszczeń z sektora transportu oraz ograniczenie odpływu pasażerów komunikacji publicznej.**

Oczekiwane rezultaty

Dynamiczny rozwój dużych ośrodków miejskich oraz obszarów przemysłowych niesie za sobą szereg problemów środowiskowych, w tym związanych z emisją zanieczyszczeń do powietrza. Zrównoważony rozwój gospodarki miejskiej powinien uwzględniać przedmiotowe zagadnienia i umożliwiać realizację jednego z kluczowych priorytetów UE w tym zakresie. Na terenie całego kraju, w tym województwa lubuskiego, obserwuje się, iż przekroczenie emisji substancji szkodliwych do powietrza, których źródłem w większości jest niska emisja (w tym komunikacyjna), najczęściej występuje w ośrodkach silnie zurbanizowanych i uprzemysłowionych.

Planowane do dofinansowania projekty w ramach PI 4e stanowią istotny komponent zrównoważonego rozwoju, którego wsparcie i dalsza realizacja przyniesie wymierne korzyści, zarówno społeczne, jak i ekologiczno-energetyczne.

Konieczne jest wykorzystanie potencjału oszczędności energii i zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza, jaki posiada sektor transportu, w związku z czym należy wesprzeć te działania, które w sposób znaczący pozwolą na realizację założeń przyjętych w celu szczegółowym.

Interwencja podjęta w ramach PI wpłynie na **zmniejszenie emisji spalin w miejskim transporcie publicznym oraz na wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców regionu.**

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Przewozy pasażerskie komunikacją miejską	Osoby w mln	Region słabiej rozwinięty	40,1	2013	35,33	GUS	coroczne

Planowana interwencja

Przewidziane działania do realizacji na terenie województwa lubuskiego w ramach powyższego celu szczegółowego będą zadaniami uzupełniającymi dla projektów, które zostaną zrealizowane na poziomie krajowym. Wsparcie będzie przewidziane dla inwestycji na terenie miast oraz obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie.

Finansowane przedsięwzięcia powinny wynikać z zapisów aktualnych lokalnych planów gospodarki niskoemisyjnej lub innych dokumentów planistycznych albo strategicznych odnoszących się do przejścia na gospodarkę niskoemisyjną. Dokumenty powinny uwzględniać aspekty związane ze zrównoważoną mobilnością miejską⁹².

Zrównoważona mobilność miejska będzie znaczącym obszarem wsparcia w przedmiotowym PI, w ramach którego przewiduje się realizację inwestycji z zakresu ekologicznego transportu publicznego oraz powiązanej z tym infrastruktury, takich jak ścieżki rowerowe, zintegrowane centra przesiadkowe, wspólny bilet oraz obiekty typu Park&Ride.

W ramach PI 4e będzie istniała możliwość inwestycji w drogi lokalne, jednakże jedynie jako uzupełnienie inwestycji podstawowej i tylko w przypadku, gdy będzie to kompleksowy projekt ukierunkowany na rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego.

Głównym obszarem interwencji będzie nowoczesny transport publiczny niskoemisyjny i bezemisyjny, zasilany paliwem alternatywnym w rozumieniu przedstawionym w krajowych ramach polityki rozwoju infrastruktury paliw alternatywnych (dot. dyrektywy 2014/94/UE), w tym niezbędnej dla tego transportu

⁹² Przy opracowaniu dokumentów zaleca się wykorzystanie wytycznych KE dla opracowania i wdrożenia planu zrównoważonej mobilności miejskiej (SUMP).

infrastruktury. Transport ten będzie spełniać wysokie standardy środowiskowe i pozwalać na znaczne ograniczenie emisyjności pojazdów w miejskim transporcie drogowym.

Do pozostałych przedsięwzięć objętych wsparciem należy zaliczyć modernizację systemów oświetlenia ulic pod kątem zmniejszenia zużycia energii elektrycznej, w tym z wykorzystaniem OZE, a także inwestycje w zakresie budownictwa pasywnego.

Uzupełnieniem powyższych zadań inwestycyjnych będą działania edukacyjne dotyczące oszczędności energii i zrównoważonego budownictwa, mające na celu podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Typy działań:

- przedsięwzięcia z zakresu publicznego transportu miejskiego.

Typy projektów:

- budowa lub przebudowa infrastruktury dla rozwoju ekologicznego transportu publicznego, w tym ścieżki rowerowe,
- modernizacja floty transportu publicznego na terenach zurbanizowanych pod kątem ograniczenia emisji spalin,
- inwestycje z zakresu budownictwa zeroemisyjnego,
- podniesie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 będzie zobowiązana do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 4e RPO-L2020 będzie miał zastosowanie konkursowy oraz pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Kierunkowe zasady

Inwestycje w transport miejski ramach PI 4e będą przyczyniać się do osiągnięcia niskoemisyjnej i zrównoważonej mobilności w miastach. Muszą one wynikać z przygotowanych przez samorządy

planów, zawierających odniesienia do kwestii przechodzenia na bardziej ekologiczne i zrównoważone systemy transportowe w miastach. Funkcję takich dokumentów mogą pełnić plany dotyczące gospodarki niskoemisyjnej, Strategie ZIT lub plany mobilności miejskiej. Dokumenty te powinny określać lokalne uwarunkowania oraz kierunki planowanych interwencji na danym obszarze i w zależności od zidentyfikowanych potrzeb zawierać odniesienia lub wskazywać adekwatne obowiązujące dokumenty zawierające odniesienia do takich kwestii jak np: zbiorowy transport pasażerski, transport niezmotoryzowany, wykorzystanie inteligentnych systemów transportowych (ITS), logistyka miejska, bezpieczeństwo ruchu drogowego w miastach, wdrażanie nowych wzorców użytkowania czy promocja ekologicznie czystych i energooszczędnych pojazdów (czyste paliwa i pojazdy).

Inwestycje dotyczące transportu miejskiego w ramach PI 4e powinny ponadto spełniać poniższe warunki:

- Inwestycje z RPO będą komplementarne z inwestycjami realizowanymi w ramach właściwych krajowych programów operacyjnych. W przypadku miast wojewódzkich i powiązanych z nimi funkcjonalnie obszarów instrumentem koordynacji jest Strategia ZIT.
- Inwestycje w drogi lokalne lub regionalne mogą być finansowane jedynie jako niezbędny i uzupełniający element projektu dotyczącego systemu zrównoważonej mobilności miejskiej. Samodzielne projekty dotyczące wyłącznie infrastruktury drogowej nie będą akceptowane w ramach PI 4e.
- W miastach posiadających transport szynowy (tramwaje) preferowany będzie rozwój tej gałęzi transportu zbiorowego poprzez inwestycje w infrastrukturę szynową i tabor.
- Preferencyjnie traktowane będą projekty związane z zakupem bezemisyjnych pojazdów transportu publicznego. Poprzez infrastrukturę rozumie się infrastrukturę ładowania pojazdów paliwem alternatywnym oraz infrastrukturę niezbędną do korzystania z komplementarnych form transportu (np. transportu bezemisyjnego komplementarnego w stosunku do autobusowego transportu publicznego) np. bikesharing lub carsharingu opartego o samochody elektryczne. Priorytetem jest rozwój elektromobilności, co powinno być odzwierciedlone w kryteriach wyboru projektów i innych dokumentach programowych (plany lub dokumenty strategiczne oraz analiza kosztów i korzyści odnoszących się do zrównoważonej mobilności miejskiej). Od momentu wejścia w życie niniejszego RPO, nie jest możliwe ogłaszanie nowych naborów wniosków dopuszczających pojazdy zasilane dieslem EURO-6.
- Zakupowi niskoemisyjnego taboru powinny towarzyszyć inwestycje w niezbędną dla właściwego funkcjonowania zrównoważonej mobilności infrastrukturę.

Efekty (wskaźniki) realizacji projektów: zmniejszenie CO² będzie monitorowane na etapie wdrażania programu i udostępniane jako informacja dodatkowa w rocznym sprawozdaniu z realizacji RPO – Lubuskie 2020.

Cross-financing

W ramach PI 4e przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach działań edukacyjnych dotyczących podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców województwa.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 4e będzie udzielane w formie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 4e na obecnym etapie prac nad programem nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	35	monitoring	corocznie
2	Długość wspartej infrastruktury rowerowej	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty	44,8	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 4g:

Cel szczegółowy: **Zwiększony udział energii wytwarzanej w kogeneracji.**

Oczekiwane rezultaty

W ramach celu szczegółowego przewiduje się realizację przedsięwzięć, dzięki którym nastąpi dalszy rozwój generacji rozproszonej opartej na skojarzeniu, która ze względu na znaczne oszczędności paliwa podczas korzystania z tej technologii oraz aspekty środowiskowe, jest istotnym elementem zrównoważonego rozwoju, a także gospodarki niskoemisyjnej.

Wysokosprawna kogeneracja wraz z OZE wpisuje się w aktualny nurt dotyczący przekształcania sektora energetyki w kierunku niskoemisyjnym, wykorzystującym lokalne zasoby paliw i energii.

Decentralizacja energetyki i wzmocnienie lokalnego wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej, w tym wykorzystanie bogactw naturalnych województwa lubuskiego, jest jednym z najbardziej pożądaných działań powodujących wymierne oszczędności energii, poprawę efektywności energetycznej oraz zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

Powstanie nowoczesnego lokalnego rynku wytwórczego opartego na skojarzonej produkcji ciepła i energii elektrycznej, która jest najbardziej efektywnym sposobem produkcji energii, dodatkowo spowoduje zmniejszenie zapotrzebowania na energię pierwotną, a także wzrost udziału energii pochodzącej z OZE.

Kogeneracja, w szczególności oparta na źródłach odnawialnych, pozwoli na wypełnienie zobowiązań ekologicznych UE, w tym pakietu 3x20%, poprzez zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, zmniejszenie zużycia energii oraz zwiększenie udziału OZE.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Odsetek energii cieplnej produkowanej w kogeneracji	%	Region słabiej rozwinięty	79	2013	80	URE	corocznie

Planowana interwencja

Pomocą zostaną objęte projekty polegające na budowie lub przebudowie jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji, budowie lub przebudowie jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji z OZE, a także działania dotyczące budowy lub przebudowy jednostek wytwarzania ciepła, w wyniku których jednostki te zostaną zastąpione jednostkami wytwarzania energii w wysokosprawnej kogeneracji.

Środki finansowe skierowane będą do nowych instalacji, jak i do jednostek już istniejących, które wymagają lub mogą wymagać modernizacji.

Dodatkowo planuje się dofinansowanie polegające na budowie przyłączy do sieci ciepłowniczej oraz elektroenergetycznej dla powyższych typów inwestycji.

Rezultatem przeprowadzonych działań będzie powstanie efektywnych źródeł wytwórczych opartych na niskoemisyjnych paliwach, które umożliwią wydajne wykorzystanie lokalnych zasobów, w tym OZE. Pomoc będzie dotyczyła obiektów, w których występuje jednocześnie duże zapotrzebowanie na energię elektryczną i ciepło, przede wszystkim budynków biurowych, hoteli, basenów, szpitali oraz obiektów mieszkalnych.

W ramach RPO-L2020 realizowane będą projekty dotyczące instalacji poniżej 20 MW.

Wsparcie otrzyma budowa uzasadnionych pod względem ekonomicznym, nowych instalacji wysokosprawnej kogeneracji o jak najmniejszej z możliwych emisji CO₂ oraz innych zanieczyszczeń powietrza. W przypadku nowych instalacji powinno zostać osiągnięte co najmniej 10% uzysku efektywności energetycznej w porównaniu do rozdzielonej produkcji energii cieplnej i elektrycznej przy zastosowaniu najlepszych dostępnych technologii. Ponadto każda przebudowa istniejących instalacji na wysokosprawną kogenerację musi skutkować redukcją CO₂ o co najmniej 30% w porównaniu do istniejących instalacji. Dopuszczona jest pomoc inwestycyjna dla wysokosprawnych instalacji spalających paliwa kopalne pod warunkiem, że te instalacje nie zastępują urządzeń o niskiej emisji CO₂, a inne alternatywne rozwiązania byłyby mniej efektywne i bardziej emisyjne. W przypadku powyższych inwestycji preferowane powinny być instrumenty finansowe. Możliwość użycia instrumentów finansowych na tego typu projekty będzie przedmiotem oceny *ex ante* zgodnie z wymaganiami artykułu 37 ust. 2 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013.

Typy działań:

- wytwarzanie energii cieplnej i elektrycznej w kogeneracji, w tym ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza.

Typy projektów:

- budowa źródeł skojarzonego wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej lub przebudowa jednostek wytwórczych na układy skojarzeniowe,
- budowa przyłączy do sieci.

Główni beneficjenci:

- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- uczelnie/ szkoły wyższe,
- jednostki naukowe,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- instytucje kultury,
- właściciele/zarządcy budynków mieszkaniowych.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy.

Instytucja Zarządzająca RPO-L2020 zastrzega, że operacje na instrumentach finansowych będą wybrane na podstawie rezultatów oceny *ex ante* instrumentów finansowych. IZ RPO-L2020 wybierze podmiot wdrażający IF (beneficjenta operacji) po decyzji o wkładzie w dany instrument.

Kierunkowe zasady

Projekty dotyczące wytwarzania energii elektrycznej w wysokosprawnej kogeneracji muszą spełniać wymagania wynikające z *Wytycznych w sprawie pomocy państwa na ochronę środowiska i cele związane z energią w latach 2014-2020* (Dz. Urz. UE seria C, Nr 200 z 28.06.2014, s.1).

Dodatkowo powinny być zgodne z postanowieniami Dyrektywy 2004/8/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. w sprawie wspierania kogeneracji w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe na rynku wewnętrznym energii oraz zmieniającą Dyrektywę 92/42/EWG.

W ramach Programu wsparte mogą zostać projekty zapewniające najniższy poziom emisji CO₂ oraz innych zanieczyszczeń powietrza, a w szczególności PM 10.

Projekty powinny być uzasadnione ekonomicznie oraz, w stosownych przypadkach, przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu.

Priorytetowo powinny być wspierane projekty wykorzystujące odnawialne źródła energii.

Projekty powinny być uwarunkowane wykonaniem inwestycji zwiększających efektywność energetyczną i ograniczających zapotrzebowanie na energię w budynkach, do których doprowadzona jest energia ze wspieranych instalacji oraz zapewnieniem, że inwestycje są oparte na zapotrzebowaniu na ciepło użytkowe.

Wszelkie inwestycje powinny być zgodne z unijnymi standardami i przepisami w zakresie ochrony środowiska.

Preferowane powinno być wsparcie udzielane poprzez przedsiębiorstwa usług energetycznych (ESCO).

Cross-financing

W ramach PI 4g nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 4g będzie udzielane w ramach dotacji.

Nie wyklucza się możliwości zastosowania instrumentów finansowych w przyszłości, jeżeli w wyniku aktualizacji oceny ex-ante wskazana zostanie możliwość ich zastosowania w danym obszarze.

Duże projekty

W ramach PI 4g na obecnym etapie prac nad programem nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej w ramach kogeneracji	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	2	monitoring	corocznie
2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie [szt.] / Number of enterprises receiving support (CI) 1	przedsiębiorstwa	EFRR	Region słabiej rozwinięty	2	monitoring	corocznie

Ramy wykonania⁹³

Tabela 6: Ramy wykonania OP3.

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub jeśli właściwe – wskaźnik	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
3	Produkt	1	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	Szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	30	120	monitoring	Wskaźnik reprezentatywny dla osi priorytetowej.
3	Produkt	2	Długość wspartej infrastruktury rowerowej	Km	EFRR	Region słabiej rozwinięty	5,4	44,8	monitoring	Wskaźnik reprezentatywny dla osi priorytetowej.
3	Wskaźnik finansowy	3	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	EFRR	Region słabiej rozwinięty	19 059 751,80	138 900 948,00	IZ RPO-L2020	Planowany poziom wkładu UE. Wskaźnik mierzy rzeczywiste tempo ponoszenia i weryfikowania wydatków kwalifikowanych w projekcie

⁹³Art. 96.2.b.v rozporządzenia ramowego.

Oś Priorytetowa 4. Środowisko i kultura

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	nie dotyczy

Celem głównym OP 4. jest **poprawa stanu środowiska przyrodniczego oraz przeciwdziałanie zagrożeniom wynikającym ze zmian klimatu i ochrona dziedzictwa kulturowego.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 4
PI 5b	Zwiększone bezpieczeństwo powodziowe w regionie
PI 6a	Zmniejszony poziom odpadów komunalnych podlegających składowaniu na terenie województwa lubuskiego
PI 6b	Zwiększona liczba mieszkańców regionu korzystających z oczyszczalni ścieków
PI 6c	Zwiększona liczba mieszkańców regionu korzystających z dóbr dziedzictwa kulturowego województwa lubuskiego
PI 6d	Ochrona różnorodności biologicznej regionu

Działania podejmowane w ramach 4 OP będą miały na celu ochronę środowiska głównie poprzez zapewnienie funkcjonowania podstawowej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz uporządkowanie gospodarki odpadami. Dodatkowo działania podejmowane w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom (w tym wynikającym ze zmian klimatu) będą miały wpływ nie tylko na bezpieczeństwo regionu, ale również na stan środowiska. Ponadto projektowane równoległe wsparcie w zakresie wykorzystania potencjału dziedzictwa naturalnego i kulturowego w ramach tej OP będzie skoncentrowane przede wszystkim na promowaniu i zachowaniu jego zasobów. Dwa aspekty postrzegania środowiska: z jednej strony poprzez techniczne wsparcie jego ochrony oraz promowanie jego walorów z drugiej, pozwalają na bardziej horyzontalne i komplementarne wspieranie działań w tym obszarze. CT5 oraz 6 będą realizować wspólne cele klimatyczne dotyczące mitygacji i adaptacji do zmian klimatu – przede wszystkim w aspekcie środowiskowym oraz w zakresie jednego z głównych priorytetów UE dotyczącego zrównoważonego rozwoju, więc połączenie tych celów wydaje się istotne dla kompleksowego wypełnienia strategicznych założeń. Należy mieć również na uwadze, że projekt *Strategicznego planu adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030* uznaje m.in. gospodarkę wodną (w tym powódzie, niewystarczające zasoby wodne, możliwości retencjonowania wody) oraz różnorodność biologiczną i obszary Natura 2000 za najistotniejsze sektory i obszary problemowe w kontekście zmian klimatu oraz koniecznych do przeprowadzenia działań adaptacyjnych.

Zgodnie z UP priorytetowymi działaniami na szczeblu wojewódzkim w zakresie adaptacji do zmian klimatu powinny być m.in. ochrona przeciwpowodziowa, zwiększenie wykorzystania wód opadowych dla potrzeb gospodarczych, o czym stanowi OP 4 RPO-Lubuskie 2020. Jednocześnie zadania przewidziane do realizacji w ramach CT 5 w sposób bezpośredni przekładają się na CT 6, w związku z czym połączenie interwencji CT 5 oraz 6 w ramach Osi Priorytetowej 4 znajduje swoje uzasadnienie.

Realizacja OP 4 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: zwiększenie konkurencyjności gospodarki i celów szczegółowych:

- poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami;
- zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie.

Priorytet inwestycyjny 5b:

Cel szczegółowy: **Zwiększone bezpieczeństwo powodziowe w regionie.**

Oczekiwane rezultaty

Realizacja zaplanowanych działań w ramach celu szczegółowego pozwoli na stworzenie systemu szybkiego reagowania, koniecznego dla ciągłej analizy stanu środowiska oraz możliwości wystąpienia zagrożeń.

Województwo lubuskie jest wysoce zagrożone możliwością wystąpienia ekstremalnych zdarzeń związanych ze zmianą klimatu, w związku z czym wsparcie powyższych działań jest wskazane i w dużym stopniu przyczyni się do wypełnienia celu szczegółowego.

Realizacja projektów w ramach PI 5b przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa pożarowego oraz przede wszystkim powodziowego, poprzez inwestycje z zakresu wyposażenia jednostek ratowniczych oraz infrastruktury przeciwpowodziowej.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Obwałowania przeciwpowodziowe	Km (narastająco od 1998)	Region słabiej rozwinięty	146,3	2012	172,9	BDL	corocznie

Planowana interwencja

W ramach PI 5b głównym wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury przeciwpowodziowej.

Priorytetowe znaczenie będą miały kompleksowe zadania inwestycyjne wpisujące się w koncepcję zlewniowego podejścia do zarządzania ryzykiem powodziowym oraz modernizacja urządzeń przeciwpowodziowych i innych urządzeń w celu ograniczania skutków powodzi, a także przeciwdziałania skutkom suszy.

Współfinansowane będą tylko projekty niemające negatywnego wpływu na stan lub potencjał jednolitych części wód, w tym te, które znajdują się na listach nr 1 będących załącznikami do Masterplanów dla dorzeczy Odry i Wisły.

Współfinansowanie projektów, które mają znaczący wpływ na stan lub potencjał jednolitych części wód i które mogą być zrealizowane tylko po spełnieniu warunków określonych w artykule 4.7 Ramowej

Dyrektywy Wodnej znajdujących się na listach nr 2 będących załącznikami do Masterplanów dla dorzeczy Odry i Wisły, nie będzie dozwolone do czasu przedstawienia wystarczających dowodów na spełnienie warunków określonych w artykule 4.7 Ramowej Dyrektywy Wodnej w drugim cyklu Planów Gospodarowania Wodami w Dorzeczach. Wypełnienie warunku będzie uzależnione od potwierdzenia zgodności z Ramową Dyrektywą Wodną drugiego cyklu Planów Gospodarowania Wodami w Dorzeczach przez Komisję Europejską lub w przypadku pozytywnej opinii JASPERS.

Przewidziane do dofinansowania projekty powinny uwzględniać dla wszystkich obszarów dorzeczy wymaganych tzw. Dyrektywą Powodziową.

Działania podejmowane w ramach OP, oprócz dostosowania się do powyższych wytycznych, będą dodatkowo zgodne z Dyrektywą ptasią i siedliskową.

Ponadto wsparcie uzyskają przedsięwzięcia dotyczące organizacji systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych i usuwania skutków katastrof, a pomoc będzie dotyczyła przede wszystkim zakupu sprzętu i wyposażenia do prowadzenia akcji ratowniczych.

W przypadku specjalistycznego sprzętu ratowniczego finansowaniem objęte będą służby prowadzące akcje ratownicze. Podejmowanie odpowiednich działań adaptacyjnych w ramach powyższej grupy projektów, polegających na zakupie specjalistycznego sprzętu, pozwoli na zwiększenie możliwości zapobiegania niekorzystnym zjawiskom pogodowym, a także odpowiedniego reagowania na nie.

Pomoc będzie skierowana zarówno na specjalistyczny sprzęt służb ratownictwa technicznego i przeciwpożarowego, jak i na budowę infrastruktury niezbędnej dla minimalizacji możliwości wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych i ich skutków. Na działania związane z wyposażeniem specjalistycznych służb ratownictwa technicznego i przeciwpożarowego przeznaczonych zostanie do 8 850 000,00 euro środków w ramach PI 5b.

Typy działań:

- wyposażenie specjalistycznych służb ratownictwa technicznego i przeciwpożarowego w specjalistyczny sprzęt do zapobiegania oraz zwalczania skutków powodzi i nadzwyczajnych zagrożeń,
- działania w zakresie retencjonowania wód⁹⁴.

Typy projektów:

- rozwój infrastruktury, w tym między innymi budowa lub remont urządzeń służących retencjonowaniu wód oraz modernizacja urządzeń przeciwpowodziowych i innych urządzeń w celu ochrony przed powodzią, a także przeciwdziałania skutkom suszy, pod warunkiem zapewnienia pełnej zgodności z wymogami prawa UE w tym zgodnie z wymogami ramowej Dyrektywy Wodnej, dyrektywy w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz zgodnie z mapami zagrożenia powodziowego,

⁹⁴ Pod pojęciem małej retencji rozumie się wszelkie działania techniczne i nietechniczne zmierzające do poprawy struktury bilansu wodnego zlewni poprzez zwiększenie ich zdolności retencyjnych. Realizowane będą działania wykorzystujące kompleksowe zabiegi łączące przyjazne środowisku metody przyrodnicze i techniczne oraz inne najlepsze praktyki przedstawione w Wytycznych do realizacji obiektów małej retencji w Nadleśnictwach oraz Wytycznych do realizacji małej retencji w górach.

Przy planowaniu projektu z zakresu małej retencji zaleca się korzystanie z dobrych praktyk w zakresie realizacji projektów dotyczących małej retencji wypracowane w ramach PO IiŚ 2007-2014, zamieszczonych na stronie internetowej: www.malaretencja.pl/publikacje.

- zakup specjalistycznego sprzętu ochrony przed powodzią,
- zakup specjalistycznego sprzętu ratowniczego,
- działania dotyczące zabezpieczenia obszarów miejskich przed niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi i ich następstwami (np. zagospodarowanie wód opadowych, w tym: systemy zbierania i retencjonowania wody opadowej, budowa/modernizacja sieci kanalizacji deszczowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą w miastach poniżej 100 tys. mieszkańców, zapobieganie uszczelnianiu gruntu).

Główni beneficjenci:

- Ochotnicza Straż Pożarna,
- Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu ochrony przed powodzią i innymi katastrofami,
- państwowe jednostki budżetowe odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu ochrony przed powodzią i innymi katastrofami,
- państwowe osoby prawne odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu ochrony przed powodzią i innymi katastrofami.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy.

Tryb pozakonkursowy może być stosowany w przypadku:

1. występowanie prawnego obowiązku realizacji określonych zadań przez dany podmiot lub grupę podmiotów, wynikającego z przepisów prawa lub dokumentów strategicznych, w szczególności w przypadku występowania monopolu kompetencyjnego,
2. uprzednie bezpośrednie zidentyfikowanie konkretnych projektów - w sposób zapewniający transparentność ich identyfikacji - w programie operacyjnym (lista dużych projektów zgodnie z art. 100 rozporządzenia ramowego, projekty wynegocjowane w kontrakcie terytorialnym, strategii rozwoju, dokumentach przygotowanych na potrzeby warunkowości *ex ante*, projekty zidentyfikowane

w strategii ZIT oraz pozytywnie zaopiniowane przez właściwe IZ na podstawie kryteriów, wskazanych przez IZ).

Projekty pozakonkursowe są identyfikowane przez instytucję zarządzającą (lub instytucję, do której IZ delegowała zadania), która zaprasza do przedstawiania propozycji projektów właściwe podmioty, mając na względzie ich właściwość w danym obszarze interwencji oraz wpływ ich potencjalnych projektów na realizację wskaźników przyjętych w programie operacyjnym. Propozycje projektów podlegają wstępnej ocenie instytucji zarządzającej, przy ewentualnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych i kwalifikowane są wstępnie jako mogące się ubiegać o wsparcie programu na określonych warunkach. Ostatecznie dofinansowanie uzyskają tylko te projekty, które spełnią kryteria wyboru projektów przyjęte przez komitet monitorujący i uzyskają akceptowalną liczbę punktów (o ile stosowany będzie punktowy system ich oceny).

Mając na uwadze strategiczny charakter inwestycji związanych z infrastrukturą przeciwpowodziową oraz określony rodzaj beneficjenta, który, jako jedyny, może realizować takie przedsięwzięcia, w ramach PI 5b zastosowany zostanie pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Ponadto pozakonkursowy/nadzwyczajny tryb wyboru projektów będzie miał zastosowanie dla projektów związanych z likwidacją skutków pandemii SARS-CoV-2 oraz choroby COVID-19.

Kierunkowe zasady

Zadania inwestycyjne, jakie zostaną wsparte w ramach PI 5b winny odpowiadać na wyzwania w zakresie adaptacji do zmian klimatu, jakie stoją przez Polską, w tym województwem lubuskim i które zostały sformułowane w *Strategicznym Planie Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020*.

Warunkiem realizacji projektów w ramach PI 5b jest ujęcie ich w Masterplanach dla Odry i Wisły aktualizowanych planach gospodarowania wodami w dorzeczach oraz w planach zarządzania ryzykiem powodziowym od 2016 roku.

Zadania inwestycyjne powinny być zgodne z postanowieniami Dyrektywy ptasiej oraz siedliskowej.

Cross-financing

W ramach PI 5b nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 5b będzie udzielane w formie **dotacji**.

Duże projekty

W ramach PI 5b na obecnym etapie prac nad programem nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba urządzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	5	monitoring	corocznie
2	Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	20	monitoring	corocznie
3	Liczba ludności odnoszących korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej/ Population benefiting from flood protection measures (CI) 20	os.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	1 009 825,00	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 6a:

Cel szczegółowy: **Zmniejszony poziom odpadów komunalnych podlegających składowaniu na terenie województwa lubuskiego.**

Oczekiwane rezultaty

Realizacja zaplanowanych działań w ramach celu szczegółowego przyczyni się do uporządkowania sektora gospodarki odpadami, zarówno komunalnymi, jak i innymi, w tym odpadami niebezpiecznymi.

Działania przewidziane do wsparcia w ramach przedmiotowego celu pozwolą na zintensyfikowanie rozwoju infrastruktury niezbędnej do gospodarowania odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, w tym przede wszystkim na zmniejszenie masy odpadów komunalnych podlegających składowaniu na rzecz innych form zagospodarowania oraz na osiągnięcie odpowiednich poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu co najmniej 4 frakcji odpadów komunalnych, tj. papieru, szkła, metali i tworzyw sztucznych.

Interwencja umożliwi uporządkowanie gospodarki odpadami zgodnie z dyrektywami UE (Ramową Dyrektywą o odpadach i Dyrektywą składowiskową) oraz planami inwestycyjnymi w zakresie gospodarki odpadami, uzgadnianymi przez Ministra Środowiska, w tym pozwoli na znaczne zwiększenie poziomu recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku odpadów.

W tym kontekście istotny wydaje się również efekt ekologiczny interwencji, pozwalający zmniejszyć presję na środowisko, związaną z funkcjonowaniem sektora gospodarki odpadami na terenie województwa.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych	%	Region słabiej rozwinięty	34,7	2012	44,1	GUS	corocznie

Planowana interwencja

W ramach PI 6a wsparciem objęte zostaną przede wszystkim kompleksowe przedsięwzięcia dotyczące rozwoju systemu gospodarki odpadami komunalnymi, w których nie przewidziano komponentu dotyczącego termicznego przekształcania odpadów⁹⁵. Inwestycje te powinny zapewniać zintegrowane podejście, zgodne z hierarchią sposobów postępowania z odpadami na poziomie wynikającym ze zobowiązań akcesyjnych oraz dorobku prawnego UE, tj. zapobieganie powstawaniu → przygotowanie do ponownego użycia → recykling → inne metody odzysku (m.in. odzysk energii) → unieszkodliwianie.

W celu wypełnienia warunkowości *ex ante* dla tego obszaru Polska zobowiązała się do zaktualizowania krajowego oraz wojewódzkich planów gospodarowania odpadami, których załącznikami będą plany inwestycyjne uzgadniane przez Ministra Środowiska. Aktualizacja WPGO wraz z planem inwestycyjnym została przyjęta w kwietniu 2017 r. przez Sejmik Województwa Lubuskiego. Warunkiem wsparcia inwestycji w ramach przedmiotowego PI będzie ich uwzględnienie w zaktualizowanym WPGO i/lub planie inwestycyjnym. Projekty będą zaplanowane w oparciu o selektywną zbiórkę odpadów u źródła.

Jednocześnie przewiduje się pomoc finansową dla kompleksowych projektów dotyczących odpadów innych niż komunalne, których celem będzie zapobieganie powstawaniu odpadów, przygotowanie do ponownego użycia oraz wdrażanie technologii odzysku polegających na recyklingu oraz unieszkodliwianiu odpadów. Środki zostaną również skierowane na inwestycje w zakresie całościowej poprawy gospodarki odpadami niebezpiecznymi, w szczególności w zakresie usuwania oraz unieszkodliwiania azbestu.

Przedsięwzięcia dotyczące gospodarki odpadami powinny się koncentrować w szczególności na eliminacji powstawania odpadów u źródła oraz wspieraniu efektywnego wykorzystania surowców poprzez ich ponowne wykorzystanie, w związku z czym preferowane będą projekty dotyczące rozbudowy infrastruktury selektywnego zbierania odpadów i przygotowania do ponownego użycia, w tym recyklingu.

Po zakończeniu prac nad przygotowaniem planu inwestycyjnego w zakresie gospodarki odpadami IZ RPO dokona analizy zaproponowanej alokacji na realizację PI 6a. W przypadku większego zapotrzebowania na środki w omawianym zakresie wsparcia alokacja zostanie zwiększona.

Typy działań:

- budowa i rozbudowa infrastruktury związanej z gospodarowaniem odpadami.

Typy projektów:

- wsparcie inwestycji w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi w oparciu o Aktualizację Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami wraz z Planem Inwestycyjnym w zakresie odpadów komunalnych,
- kompleksowe inwestycje w zakresie gospodarowania odpadami innymi niż komunalne (w tym zadania związane z recyklingiem),
- poprawa gospodarki odpadami niebezpiecznymi.

⁹⁵ Linia demarkacyjna pomiędzy POIS a RPO zostanie zweryfikowana po zakończeniu aktualizacji Krajowego Planu Gospodarki Odpadami do końca 2015, w ramach wypełnienia warunkowości *ex ante*.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym realizujący zadania ujęte w WPGO.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 6a RPO-L2020 będzie miał zastosowanie konkursowy tryb wyboru projektów.

Kierunkowe zasady

Inwestycje w sektorze gospodarki odpadami muszą być realizowane zgodnie z unijną hierarchią sposobów postępowania z odpadami wskazaną w Dyrektywie 2008/98/WE w sprawie odpadów, a także postanowieniami Dyrektywy 1999/31/WE w sprawie składowania odpadów.

Jednocześnie finansowane zostaną jedynie projekty, które zostaną uwzględnione w tworzonych przez zarządy województw i uzgodnionych przez Ministra Środowiska WPGO i/lub planach inwestycyjnych dotyczących gospodarki odpadami.

Zadania dotyczące rozbudowy i modernizacji systemów muszą być realizowane zgodnie z wytycznymi Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami wraz z Planem inwestycyjnym.

W pierwszej kolejności finansowane będą projekty odnoszące się do selektywnej zbiórki odpadów względem zbiórki odpadów zmieszanych.

Cross-financing

W ramach PI 6a nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 6a będzie udzielane w ramach dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 6a na obecnym etapie prac nad programem nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba wspartych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	2	monitoring	corocznie
2	Dodatkowe możliwości przerobowe w zakresie recyklingu odpadów/ Additional waste recycling capacity (CI) 17	tony/rok	EFRR	Region słabiej rozwinięty	1 000	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 6b

Cel szczegółowy: **Zwiększona liczba mieszkańców regionu korzystających z oczyszczalni ścieków.**

Oczekiwane rezultaty

W wyniku realizacji PI **poprawie ulegnie stan infrastruktury wodno-kanalizacyjnej** (efekty obejmą obiekty już istniejące oraz powstanie nowej infrastruktury). Należy zaznaczyć, że projekty będą dotyczyły określonych obszarów aglomeracji, jak i indywidualnych rozwiązań na terenach niewchodzących w obszar aglomeracji, co pozwoli na kompleksową realizację ustalonego celu, wypełniając w ten sposób zobowiązania wynikające z prawa unijnego, tj. Dyrektywy Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (tzw. dyrektywy ściekowej). Sfinalizowane w ramach PI 6b przedsięwzięcia inwestycyjne pozwolą na zmniejszenie znacznych dysproporcji pomiędzy rozwojem systemu wodociągowego i kanalizacyjnego –, w tym **na zwiększenie odsetka ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków, a także na poprawę stanu istniejących wód**. Realizacja interwencji w ramach PI 6b będzie miała **pozytywny wpływ na komfort życia mieszkańców województwa oraz na poprawę spójności terytorialnej regionu**.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	Region słabiej rozwinięty	71,4	2013	79,3	BDL	corocznie

Planowana interwencja

Sektor komunalny, w tym w dużym stopniu gospodarka wodno-ściekowa, ma szczególne znaczenie dla stanu środowiska oraz dla komfortu życia mieszkańców. Nieproporcjonalny rozwój infrastruktury wodno-ściekowej na terenie województwa lubuskiego zmusza do przeprowadzenia istotnych działań w tym obszarze, pozwalających na uporządkowanie sektora w regionie oraz zminimalizowanie jego negatywnego wpływu na środowisko.

Niedorozwój gospodarki ściekowej znacząco wpływa na stan zanieczyszczenia wód na terenie województwa, co jest kolejnym argumentem do realizacji dalszych prac.

W ramach PI 6b wsparciem objęte zostaną kompletne przedsięwzięcia dotyczące zastosowania inteligentnych systemów zarządzania sieciami wodociągowymi, wyposażenia aglomeracji w odpowiednie systemy odbioru ścieków komunalnych, budowy oczyszczalni ścieków lub poprawy parametrów istniejących instalacji oraz wsparcia zagospodarowania osadów ściekowych, zgodnie z hierarchią postępowania z osadami ściekowymi, określoną w KPGO 2014.

Wsparcie z EFRR uzyskują inwestycje w sieci kanalizacyjne na terenach objętych KPOŚK. W szczególnie uzasadnionych przypadkach (w sytuacji zidentyfikowanych obszarów o zabudowie rozproszonej, gdzie rachunek ekonomiczny będzie uzasadniał taki rodzaj inwestycji) dopuszczalne będzie wsparcie budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków, które pozwolą na osiągnięcie pełnej zgodności aglomeracji wskazanych w KPOŚK z wymogami Dyrektywy ściekowej. Inwestowanie w budowę i modernizację infrastruktury wodociągowej dopuszczone będzie w ramach kompleksowych projektów.

Dodatkowo przewiduje się wsparcie budowy i modernizacji linii wodociągowych, w tym systemów zaopatrzenia w wodę, ujęć i stacji uzdatniania wody, a także przeznaczenie środków na zakup urządzeń i aparatury (mobilne laboratoria, instalacje kontrolno-pomiarowe) oraz kupno i remonty urządzeń służących gromadzeniu, odprowadzaniu, uzdatnianiu i przesyłowi wody. Jednakże budowa systemów zaopatrzenia w wodę nastąpi jedynie w przypadku zapewnienia właściwej gospodarki ściekowej na obszarze objętym projektem.

Typy działań:

- budowa i rozbudowa infrastruktury komunalnej związanej z gospodarką wodno-ściekową.

Typy projektów:

- budowa, rozbudowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków w aglomeracjach 2-10 tys. RLM oraz indywidualnych rozwiązań na terenach poza obszarem aglomeracji.
-

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- państwowe jednostki budżetowe realizujące zadania z zakresu monitoringu środowiska.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 6b RPO-L2020 będzie miał zastosowanie konkursowy tryb wyboru projektów. Warunkiem realizacji projektów na obszarach wiejskich (dla aglomeracji powyżej 2000 RLM rzeczywistych), jest ich ujęcie w V Aktualizacji KPOŚK 2017 oraz w Master Planie dla wdrażania dyrektywy Rady 91/271/EWG opracowanym na podstawie AKPOŚK 2017. Projekty takie będą wybierane z uwzględnieniem preferencji określonych w kryteriach wyboru projektów.

Kierunkowe zasady

Zadania będą realizowane zgodnie z postanowieniami Dyrektywy 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych, w tym również w zakresie zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych, z uwzględnieniem postanowień Traktatu Akcesyjnego.

W ramach PI 6b realizowane będą projekty przyczyniające się bezpośrednio do zapewnienia zgodności z wymogami Dyrektywy ściekowej uwzględnione w Aktualizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Dokumentem stanowiącym podstawę do wyboru projektów będzie Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) wraz z opracowanym w toku aktualizacji KPOŚK Masterplanem dla wdrażania dyrektywy 91/271/EWG zawierającym listę potrzeb inwestycyjnych w poszczególnych aglomeracjach.

Interwencja w ramach PI 6b w regionie będzie prowadzona w oparciu o wielkość aglomeracji (ujętych w KPOŚK) wyrażonej w RLM, tj. między 2 a 10 tyś RLM, zgodnie z obowiązującym na dzień złożenia wniosku o dofinansowanie dokumentem prawa miejscowego (rozporządzeniem wojewody lub uchwałą sejmiku województwa w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji). W uzasadnionych przypadkach (np. zmiana wielkości aglomeracji w akcie prawa miejscowego w stosunku do danych w KPOŚK) możliwa będzie realizacja działań na poziomie regionalnym w aglomeracjach powyżej 10 tys. RLM.

Warunkiem finansowania projektów dotyczących ścieków komunalnych w danej gminie będzie umieszczenie ich w KPOŚK i Master Planie dla aktualizacji KPOŚK, który powinien być spójny z aKPOŚK. Dodatkowo muszą one obniżyć eutrofizację Morza Bałtyckiego.

Aktualnie trwają prace nad opracowaniem projektu V aktualizacji KPOŚK, a następnie przygotowany zostanie Master Plan dla ww. aktualizacji KPOŚK, który powinien być spójny z aKPOŚK. Warunkiem finansowania projektów dotyczących ścieków komunalnych w danej gminie jest ich umieszczenie w ww. dokumentach.

Cross-financing

W ramach PI 6b nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 6b będzie udzielane w ramach **dotacji**.

Duże projekty

W ramach PI 6b na obecnym etapie prac nad programem nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorii regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Długość sieci kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty	50	monitoring	corocznie
2	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczalni ścieków/ Additional population served by improved wastewater treatment (CI) 19	Równoważna liczba mieszkańców	EFRR	Region słabiej rozwinięty	15 000	monitoring	corocznie
3.	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę/Additional population served by improved water supply (CI) 18	Osoby	EFRR	Region słabiej rozwinięty	1 000	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 6c:

Cel szczegółowy: **Zwiększona liczba mieszkańców regionu korzystających z dóbr dziedzictwa kulturowego województwa lubuskiego.**

Oczekiwane rezultaty

Kultura jest jednym z ważniejszych czynników wpływających na rozwój społeczno-gospodarczy województwa, również w kontekście turystyki. Pomoc skierowana na projekty infrastrukturalne realizowane w instytucjach kultury i obiektach zabytkowych **wpłynie na zwiększenie atrakcyjności województwa lubuskiego.**

Dzięki wsparciu przedmiotowego obszaru tematycznego nastąpi znaczny **wzrost liczby osób zainteresowanych działaniami kulturalnymi.** Wpłynie to na rozwój potencjału kreatywności wśród osób

zwiedzających obiekty kulturalne i uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych, a także podniesie atrakcyjność turystyczną regionu.

Jednocześnie projekty realizowane w ramach PI 6c pozwolą wykorzystać istniejący potencjał związany z regionalnymi zasobami kultury, a także zwiększyć poczucie regionalnej tożsamości mieszkańców województwa lubuskiego.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Zwiedzający muzea i oddziały w osobach	Osoby	Region słabiej rozwinięty	208 877	2013	225 804	BDL	corocznie

Planowana interwencja

W ramach PI 6c wsparciem objęte zostaną przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące ochrony zabytków oraz rozwoju zasobów kultury, w tym poprawy jakości funkcjonowania instytucji kultury, m.in. poprzez zakup sprzętu oraz trwałego wyposażenia.

Pomoc zostanie skierowana na działania wynikające z regionalnych i lokalnych strategii rozwoju, przyczyniające się w istotny sposób do długotrwałych i wymiernych efektów społeczno-gospodarczych oraz dywersyfikacji lokalnej gospodarki (turystyka, produkt lokalny, działania na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego w odniesieniu do obszarów miejskich i wiejskich).

Pozwolą one na zwiększenie potencjału turystycznego, rozwój e-kultury, a także przemysłów kreatywnych i kultury.

Dodatkowo zadania odnoszące się do wykorzystania i rozwoju aplikacji i usług TIK, a także rozwoju treści cyfrowych związanych z kulturą i turystyką będą mogły być wsparte w ramach PI 6c, po warunkiem, że stworzą integralną część szerszego projektu. Samodzielna realizacja takich przedsięwzięć może być realizowana wyłącznie w ramach CT2 oraz CT3.

Wsparcie instytucji kultury umożliwi wykorzystanie dziedzictwa naturalnego i zasobów kultury do dalszego rozwoju turystyki na terenie województwa.

W ramach PI 6c nie będą finansowane inwestycje polegające na budowie nowej infrastruktury kulturalnej. Możliwe będą inwestycje infrastrukturalne mające na celu dostosowanie istniejącego obiektu do nowych funkcji kulturalnych, w tym edukacyjnej. Jednocześnie wsparcie nie zostanie udzielone na wydarzenia kulturalne, takie jak galerie, wystawy czy festiwale, w związku z brakiem potencjału w tworzeniu trwałych stanowisk pracy i korzyści ekonomicznych.

Projekty będą musiały tworzyć część zintegrowanej strategii rozwoju dostosowanej do specyficznych warunków lokalnych, a także koncentrować się na osiągnięciu zrównoważenia finansowego i dostarczeniu wymiernych korzyści społeczno-gospodarczych, w szczególności w odniesieniu do tworzenia nowych stanowisk pracy. W obszarze kultury i zrównoważonej turystyki, zakres wsparcia zawężony jest do infrastruktury na małą skalę (koszt całkowity inwestycji max 5 mln euro).

Typy działań:

- poprawa jakości i dostępności zasobów kultury i dziedzictwa naturalnego w regionie.

Typy projektów:

- ochrona i zachowanie obiektów zabytkowych i zasobów kultury,
- przebudowa instytucji kultury oraz dostosowanie obiektów do prowadzenia działalności kulturalnej i turystycznej,
- wykorzystanie dziedzictwa naturalnego i zasobów kultury do rozwoju turystyki.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- uczelnie/szkoły wyższe,
- jednostki badawczo-rozwojowe,
- instytucje kultury,
- organizacje pozarządowe i szkoły artystyczne,
- kościoły i związki wyznaniowe.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 6c będzie miał zastosowanie konkursowy oraz pozakonkursowy tryb wyboru projektów. Tryb pozakonkursowy będzie miał zastosowanie wyłącznie dla projektów ujętych w Kontrakcie Terytorialnym, bądź w innych dokumentach strategicznych, w tym implementacyjnych oraz strategiach branżowych.

Kierunkowe zasady

W projektach realizowanych w ramach PI 6c musi zostać wskazana trwałość ich finansowania w okresie eksploatacyjnym, z uwzględnieniem prognoz dotyczących popytu oraz przychodów generowanych przez bezpośrednich użytkowników, a także z uwzględnieniem środków własnych beneficjenta oraz subwencji ze strony właściwych podmiotów.

Wszystkie inwestycje muszą tworzyć część zintegrowanej, związanej z miejscem strategii rozwoju dostosowanej do specyficznych warunków lokalnych.

Projekty będą oceniane pod kątem zapotrzebowania (w tym szacowanej ilości odwiedzających), wkładu w priorytety rozwoju kulturalnego oraz długoterminowe zrównoważenie inwestycji. **Cross-financing**

W ramach PI 6c nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 6c będzie udzielane w formie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 6c na obecnym etapie prac nad programem nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba obiektów zasobów kultury objętych wsparciem	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	30	monitoring	corocznie
2	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego oraz naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne/ Increase in expected number of visits at supported sites of cultural and natural heritage and attraction (CI) 9	odwiedziny/rok	EFRR	Region słabiej rozwinięty	127 000	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 6d:

Cel szczegółowy: **Ochrona różnorodności biologicznej regionu.**

Oczekiwane rezultaty

Realizacja PI 6d pozwoli na **utrzymanie wysokich standardów ekologicznych związanych z ochroną przyrody oraz krajobrazu**. Województwo lubuskie posiada istotny kapitał przyrodniczy (lasy, akweny wodne, rzeki oraz liczne obszary chronionego krajobrazu), co niewątpliwie wpływa na podniesienie jakości życia jego mieszkańców. Ze względu na walory województwa w tym zakresie, zasoby te wymagają wsparcia.

Projekty objęte pomocą w ramach PI 6d będą dotyczyły wielu aspektów oraz obszarów, w tym rozwoju niezbędnej infrastruktury, finansowania programów ochrony przyrody oraz nowoczesnych programów edukacyjnych, a także wykorzystania lokalnych zasobów przyrodniczych, przy czym najważniejszą przesłanką dla realizowanych przedsięwzięć będzie aspekt ochrony przyrody.

Kapitał przyrodniczy ma istotny wpływ na stan środowiska w regionie, jednakże należy mieć na uwadze, że jest on również motorem napędowym regionalnej turystyki, co dodatkowo podkreśla wagę pomocy w tym obszarze. Realizacja zadań wpisujących się w powyższy cel szczegółowy podniesie atrakcyjność regionalnej oferty turystyczno-wypoczynkowej i rekreacyjnej, powodując oczekiwany wzrost liczby

korzystających z obiektów i terenów służących turystyce i rekreacji przy zachowaniu celu nadrzędnego, jakim jest ochrona przyrody i zasobów naturalnych.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Zwiedzający instytucje paramuzealne na 1000 mieszkańców	os.	Region słabiej rozwinięty	67	2012	76	GUS/BDL	corocznie
2.	Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem	%	Region słabiej rozwinięty	38,8	2013	39	GUS/BDL	corocznie

Planowana interwencja

Katalog inwestycji przewidzianych do realizacji w ramach PI 6d jest bardzo szeroki. W grupie projektów dotyczących parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody pomoc będzie dotyczyła również parków i rezerwatów położonych na obszarach Natura 2000, co pozwoli na zwiększenie trwałości tych działań i zabezpieczenie przed presją dalszego rozwoju.

Jednocześnie wsparcie w zakresie tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej będzie skierowane na projekty takie jak: banki genowe, parki miejskie, ogrody botaniczne oraz ekoparki. Inwestycje związane z ochroną oraz przywróceniem właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków będą mogły być realizowane również na terenach chronionych.

W grupie projektów z zakresu wykorzystania lokalnych zasobów przyrodniczych znajdują się między innymi inwestycje w stawy widokowe, parki miejskie oraz ścieżki dydaktyczne.

Zadania z obszaru działalności dotyczącej edukacji ekologicznej będą miały na celu rozbudowę, modernizację i doposażenie ośrodków prowadzących taką działalność, również na terenie parków krajobrazowych, a także przeprowadzanie spójnych i uzupełniających do ogólnopolskich kampanii informacyjno-promocyjnych.

Działania realizowane w 6d z jednej strony będą służyły powstrzymaniu procesu utraty różnorodności biologicznej, z drugiej zaś będą wzmacniać potencjał rozwoju gospodarczego i społecznego w oparciu o wykorzystanie walorów przyrodniczych na poziomie regionalnym i lokalnym.

W dużej mierze zostaną one nakierowane na zachowanie siedlisk i gatunków oraz odtworzenie ich tam, gdzie zostały zdegradowane.

Typy działań:

- poprawa jakości i dostępności zasobów dziedzictwa naturalnego w regionie.

Typy projektów:

- ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych,

- rozwój infrastruktury użytku publicznego służącej wyeliminowaniu presji ruchu turystycznego na obszary i gatunki chronione,
- realizacja projektów w zakresie tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich oraz pozamiejskich w oparciu o gatunki rodzime,
- budowa oraz modernizacja infrastruktury związanej z ochroną, a także przywróceniem właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków,
- ochrona in-situ i ex-situ zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody (w tym położonych na obszarach Natura 2000) oraz opracowywanie planów/programów ochrony dla obszarów cennych przyrodniczo.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) i ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- przedsiębiorcy (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa),
- organizacje pozarządowe,
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- państwowe jednostki budżetowe realizujące zadania z zakresu monitoringu środowiska,
- uczelnie/szkoły wyższe,
- jednostki naukowe,
- jednostki badawczo-rozwojowe.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 6d RPO-L2020 będzie miał zastosowanie konkursowy tryb wyboru projektów.

Kierunkowe zasady

Projekty w obrębie obszarów sieci Natura 2000 pokrywające się z parkami krajobrazowymi będą podlegały priorytetyzacji.

Finansowanie projektów na obszarach sieci Natura 2000 będzie zgodne z *Priorytetowymi Ramami Działań dla sieci Natura 2000 na Wieloletni Program Finansowania UE w latach 2014-2020*, który jest kluczowym dokumentem strategicznym dla realizacji sieci Natura 2000, opracowanym zgodnie z wytycznymi KE (artykułem 8 Dyrektywy siedliskowej) oraz określającym potrzeby wraz z kosztami ze wskazaniem na fundusze perspektywy finansowej 2014-2020.

Cross-financing

W ramach PI 6d przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 6d będzie udzielane w formie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 6d na obecnym etapie prac nad programem nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba wspartych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	Szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	22	monitoring	corocznie
2.	Powierzchnia siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony/ Surface area of habitats supported in order to attain a better conservation status (CI) 23	ha	EFRR	Region słabiej rozwinięty	47	monitoring	corocznie

Ramy wykonania⁹⁶

Tabela 6: Ramy wykonania **OP4**.

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub jeśli właściwe – wskaźnik adekwatności)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
4	produkt	1	Liczba urzędzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej	Szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	3	5	monitoring	Wskaźniki reprezentatywne dla osi priorytetowej.
4	produkt	2	Długość sieci kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty	17	50	monitoring	Wskaźniki reprezentatywne dla osi priorytetowej.
4	Wskaźnik finansowy	3	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	EFRR	Region słabiej rozwinięty	8 849 850,35	83 637 896,00	IZ RPO-L2020	Planowany poziom wkładu UE. Wskaźnik mierzy rzeczywiste tempo ponoszenia i weryfikowania wydatków kwalifikowanych w projekcie

⁹⁶Art. 96.2.b.v rozporządzenia ramowego.

Oś Priorytetowa 5. Transport

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	nie dotyczy

Celem głównym OP 5. jest **wzrost atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubuskiego poprzez poprawę przepustowości i sprawności infrastruktury transportowej w regionie.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 5
PI 7b	Poprawiona zewnętrzna i wewnętrzna dostępność transportowa regionu w ruchu drogowym
PI 7d	Poprawiona zewnętrzna i wewnętrzna dostępność transportowa regionu w ruchu kolejowym

Rozwój sektora transportu leży w strategicznym interesie województwa lubuskiego. Stworzenie podstaw dla wysokiej mobilności mieszkańców, a także sprawnego i bezpiecznego przepływu towarów i energii, w oparciu o efektywnie funkcjonujące (inteligentne) sieci i systemy infrastrukturalne sprzyjające przestrzennemu równoważeniu procesów rozwojowych, jest jednym z elementów warunkujących stabilny, zrównoważony i długofalowy postęp. Służyć on będzie z jednej strony ewolucji społeczno-gospodarczej poprzez wymianę ekonomiczną i cywilizacyjną wewnątrz kraju, z drugiej – zwiększy dynamikę kontaktów międzynarodowych, także tych, które wiążą się z funkcjami tranzytowymi. Przygotowana w kontekście celów tematycznych wskazanych w pakiecie legislacyjnym UE analiza SWOT pokazuje m.in. niezadowalający stan techniczny dużej części dróg wszystkich kategorii, brak odpowiedniego skomunikowania dróg regionalnych z ciągami ekspresowymi i autostradowymi, zdegradowaną infrastrukturę kolejową czy niewystarczający udział transportu publicznego w ruchu drogowym.

Planowane inwestycje związane z infrastrukturą transportową finansowane w ramach RPO-L2020 – kolejowe oraz drogowe, wynikają z regionalnego planu transportowego tj. Programu Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego, przygotowanego w ramach warunkowości ex-ante.

Realizacja OP 5 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: zwiększenie konkurencyjności gospodarki, cel szczegółowy:

- poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie europejskim

oraz celu głównego: poprawa spójności społecznej i terytorialnej, cel szczegółowy:

- poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego oraz zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie krajowym.

Priorytet inwestycyjny 7b:

Cel szczegółowy: **Poprawiona zewnętrzna i wewnętrzna dostępność transportowa regionu w ruchu drogowym.**

Oczekiwane rezultaty

Zgodnie z diagnozą oraz zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 region boryka się ze słabą dostępnością komunikacyjną wynikającą z braku rozwiniętej sieci dróg szybkiego ruchu oraz braku obwodnic terenów zurbanizowanych. Zły stan kluczowej sieci drogowej regionu wpływa na zmniejszenie atrakcyjności inwestycyjnej województwa i jakości życia mieszkańców. Podejmowanie przedsięwzięć ukierunkowanych na poprawę dostępności komunikacyjnej województwa lubuskiego i zwiększenie mobilności mieszkańców wpłynie pozytywnie na wzrost napływu kapitału decydującego o możliwościach rozwojowych regionu, a także wpłynie na wzrost bezpieczeństwa użytkowników dróg. W ramach celu szczegółowego środki zostaną skierowane na usuwanie wąskich gardeł, uzupełnianie brakujących połączeń oraz zrównoważony i efektywny transport w okresie długoterminowym. Realizacja powyższego celu wpłynie na **zwiększanie mobilności regionalnej oraz na czas dojazdu do ośrodków centralnych**. W rezultacie interwencji PI **poprawie ulegnie infrastruktura dróg regionalnych oraz bezpieczeństwo w ruchu drogowym**.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Wskaźnik gęstości drogowy (WDDT II)	n.d.	Region słabo rozwinięty	17,25	2013	20,70	Badanie MliR	Co 2-3 lata

Planowana interwencja

W ramach PI 7b przewiduje się realizację inwestycji dotyczących budowy oraz modernizacji infrastruktury drogowej o znaczeniu regionalnym wraz z infrastrukturą towarzyszącą, która ma największy wkład w łączność transportową z infrastrukturą TEN-T. Premiowane będą zadania najbardziej skuteczne w zwiększaniu efektywności ekologicznej i bezpieczeństwa sieci drogowej poprzez zmniejszanie zagęszczenia ruchu i zatorów oraz promowanie integracji systemu transportu. Wsparcie uzyskać będą mogły również inwestycje w zakresie rozbudowy powiązań drogowych miast wojewódzkich z ośrodkami regionalnymi oraz między miastami powiatowymi a ośrodkami gminnymi. Interwencja PI 7b skupia się na inwestycjach w drogi w ciągach komunikacyjnych stanowiących połączenie z siecią TEN-T (drogi regionalne). Wsparcie dróg lokalnych będzie możliwe wyłącznie w uzasadnionych przypadkach, gdzie połączenie ma charakter regionalny i wsparcie będzie zgodne z zapisami UP w tym obszarze. Inwestycje w drogi lokalne (spełniające kryterium połączeń regionalnych) w ramach CT 7 nie mogą stanowić więcej niż 15% alokacji programu przeznaczony na PI 7b.

Inwestycje w drogi ze środków OP będą możliwe jedynie wówczas, gdy zapewnią konieczne połączenia z siecią autostrad i dróg ekspresowych, bądź przyczynią się do uzupełnienia luki w funkcjonującej sieci transportowej.

Ponadto szczególny nacisk zostanie położony na uwzględnienie w realizowanych projektach aspektu działań zarówno zapobiegawczych, jak i łagodzących wpływ infrastruktury na środowisko oraz aspekt poprawy bezpieczeństwa drogowego.

Typy działań:

- infrastruktura transportu drogowego.

Typy projektów:

- inwestycje w rozbudowę regionalnej infrastruktury drogowej, w tym budowa i modernizacja przepraw mostowych w ciągach komunikacyjnych.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- pozostałe jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy.

Tryb pozakonkursowy może być stosowany w przypadku:

1. występowanie prawnego obowiązku realizacji określonych zadań przez dany podmiot lub grupę podmiotów, wynikającego z przepisów prawa lub dokumentów strategicznych, w szczególności w przypadku występowania monopolu kompetencyjnego,
2. uprzednie bezpośrednie zidentyfikowanie konkretnych projektów - w sposób zapewniający transparentność ich identyfikacji - w programie operacyjnym (lista dużych projektów zgodnie z art. 100 rozporządzenia ramowego, projekty wynegocjowane w kontrakcie terytorialnym, strategii rozwoju,

dokumentów przygotowanych a potrzeby warunkowości *ex ante*, projekty zidentyfikowane w strategii ZIT, oraz pozytywnie zaopiniowane przez właściwe IZ, na podstawie kryteriów, wskazanych przez IZ).

Projekty pozakonkursowe są identyfikowane przez instytucję zarządzającą (lub instytucję do której IZ delegowała zadania), która zaprasza do przedstawiania propozycji projektów właściwe podmioty mając na względzie ich właściwość w danym obszarze interwencji oraz wpływ ich potencjalnych projektów na realizację wskaźników przyjętych w programie operacyjnym. Propozycje projektów podlegają wstępnej ocenie instytucji zarządzającej, przy ewentualnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych i kwalifikowane są wstępnie jako mogące się ubiegać o wsparcie programu na określonych warunkach. Ostatecznie dofinansowanie uzyskają tylko te projekty, które spełnią kryteria wyboru projektów przyjęte przez komitet monitorujący i uzyskają akceptowalną liczbę punktów (o ile stosowany będzie punktowy system ich oceny).

W ramach PI 7b przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem trybu pozakonkursowego.

Mając na uwadze strategiczny charakter inwestycji drogowych o znaczeniu regionalnym, które spełniają kryteria połączeń włączających w sieć TEN-T, oraz określony rodzaj beneficjenta, który, jako jedyny może realizować takie przedsięwzięcia, wybór trybu pozakonkursowego znajduje swoje uzasadnienie.

Kierunkowe zasady

Podstawowe kryteria wsparcia w zakresie transportu drogowego zostały określone w UP i dotyczą rejestrowanego natężenia ruchu, kontynuacji ciągu, funkcji drogi, gotowości projektu do realizacji. Pod uwagę będą brane projekty mające największy wkład w łączność transportową z infrastrukturą TEN-T, w tym te najbardziej skuteczne w zwiększaniu efektywności ekologicznej i bezpieczeństwa sieci drogowej poprzez zmniejszanie zagęszczenia ruchu i zatorów oraz promowanie integracji systemu transportu.

Wszystkie projekty dotyczące infrastruktury drogowej muszą uwzględniać aspekt poprawy bezpieczeństwa drogowego. Ponadto budowane lub ulepszone drogi w ramach przedmiotowego PI muszą uwzględniać standard nośności 11,5 tony/os.

Cross-financing

W ramach PI 7b nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 7b będzie udzielane wyłącznie w ramach dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 7b na obecnym etapie prac nad programem nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorii regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (km)/ Total length of reconstructed or upgraded roads (km) (C) 14	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty	86,89	monitoring	corocznie
2	Całkowita długość nowych dróg/ Total length of newly built roads (C) 13	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty	15	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 7d:

Cel szczegółowy: **Poprawiona zewnętrzna i wewnętrzna dostępność transportowa regionu w ruchu kolejowym.**

Oczekiwane rezultaty

Realizacja celu wpłynie na **stworzenie sieci kolejowej o wysokim standardzie** poprzez uzupełnianie luk na głównych szlakach (magistralach) kolejowych w sieci TEN-T. Ze względu na rolę kolei w rozwoju poszczególnych obszarów interwencja obejmować będzie także linie kolejowe poza TEN-T, stanowiąc uzupełnienie działań służących dołączeniu do sieci TEN-T pozostałych obszarów, nieznajdujących się w strefie dostępu podstawowej sieci kolejowej. Rozwój systemu kolei spowoduje również **podniesienie jakości świadczonych usług oraz integracji z pozostałymi gałęziami transportu i gospodarki**. Interwencja w tym obszarze przyczyni się także do wsparcia procesu przejścia na gospodarkę niskoemisyjną.

W województwie lubuskim istnieje potrzeba zwiększenia udziału transportu kolejowego w przewozach zarówno osobowych, jak i towarowych, jako typu transportu mającego najmniej szkodliwy wpływ na środowisko. Jednakże zły stan infrastruktury kolejowej oraz taboru kolejowego wymaga poniesienia wysokich nakładów finansowych. Realizacja PI przyczyni się do **promocji transportu publicznego**. Wprowadzenie nowoczesnych środków transportu kolejowego zachęci mieszkańców województwa do korzystania z tego środka transportu poprzez skrócenie czasu przejazdu, podniesienie jakości i komfortu podróży oraz wpłynie **pozytywnie na poprawę stanu środowiska naturalnego**. Realizacja celu wpłynie także na sprawne funkcjonowanie transportu towarowego oraz wzrost atrakcyjności przewozów kolejowych w stosunku do transportu drogowego.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Wskaźnik gałęziowy kolejowy (WKDT II)	n.d.	Region słabiej rozwinięty	12,50	2013	22,89	Badanie MIIR	Co 2 -3 lata

Planowana interwencja

W ramach PI 7d RPO – Lubuskie 2020 przewiduje się realizację działań ukierunkowanych na projekty w zakresie infrastruktury kolejowej. Będą one realizowane zgodnie z działaniami zaplanowanymi na poziomie kraju, Unii Europejskiej i regionu. W obszarze inwestycji transportowych celem będzie zakończenie realizacji rozbudowy podstawowej sieci transportowej umożliwiającej sprawne przewozy towarów i osób przy użyciu różnych rodzajów transportu, z uwzględnieniem ekologicznych właściwości transportu szynowego. Interwencja skierowana jest m.in. do jednostek samorządu terytorialnego oraz zarządców linii kolejowych, w tym PKP PLK SA. Planowana interwencja obejmuje rewitalizację istniejącej infrastruktury kolejowej, w tym przede wszystkim rewitalizację linii kolejowych, następnie zakup taboru i w dalszej kolejności modernizację kolejowej infrastruktury dworcowej. W ramach PI wsparcie będzie kierowane przede wszystkim na inwestycje poza siecią TEN-T dotyczące rewitalizacji sieci kolejowej i infrastruktury dworcowej o znaczeniu regionalnym. Przewidziane do realizacji w ramach wspomnianej rewitalizacji działania będą kompleksowe, skutkujące długotrwałą poprawą stanu technicznego oraz dostosowujące infrastrukturę do potrzeb rynku przewoźników (np. wzrost dopuszczalnych nacisków na oś, modernizacja peronów) oraz pasażerów (dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami). Inwestycje te nie będą obejmowały prac remontowych, jak również nie będą dotyczyły bieżącego utrzymania infrastruktury. Ponadto będą preferowane projekty, które mają największy wkład w drugorzędą lub regionalną łączność transportową oraz są bardziej skuteczne w zwiększaniu efektywności środowiskowej i bezpieczeństwa sieci kolejowej poprzez zmniejszanie zatorów w sieci, poprawę dostępności obszarów przemysłowych innych centrów gospodarczych i promowanie integracji systemu transportowego.

Planowana kwota alokacji na sektor kolejowy wynosi 37 115 936,00 EUR.

Typy działań:

- infrastruktura transportu kolejowego.

Typy projektów:

- rewitalizacja istniejącej infrastruktury kolejowej w tym:
  - rewitalizacja linii kolejowych,
  - zakup taboru,
  - modernizacja kolejowej infrastruktury dworcowej.
- przygotowanie dokumentacji przedprojektowej i projektowej dla inwestycji dotyczących infrastruktury kolejowej (projekty przygotowawcze).

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- spółki prawa handlowego będące własnością JST,
- zarządcy linii kolejowych, w tym PKP PLK SA,
- zarządcy infrastruktury dworcowej, w tym PKP S.A.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy.

Tryb pozakonkursowy może być stosowany w przypadku:

1. występowanie prawnego obowiązku realizacji określonych zadań przez dany podmiot lub grupę podmiotów, wynikającego z przepisów prawa lub dokumentów strategicznych, w szczególności w przypadku występowania monopolu kompetencyjnego,
2. uprzednie bezpośrednie zidentyfikowanie konkretnych projektów - w sposób zapewniający transparentność ich identyfikacji - w programie operacyjnym (lista dużych projektów zgodnie z art. 100 rozporządzenia ramowego, projekty wynegocjowane w kontrakcie terytorialnym, strategii rozwoju, dokumentów przygotowanych a potrzeby warunkowości *ex ante*, projekty zidentyfikowane w strategii ZIT, oraz pozytywnie zaopiniowane przez właściwe IZ, na podstawie kryteriów, wskazanych przez IZ).

Projekty pozakonkursowe są identyfikowane przez instytucję zarządzającą (lub instytucję do której IZ delegowała zadania), która zaprasza do przedstawiania propozycji projektów właściwe podmioty mając na względzie ich właściwość w danym obszarze interwencji oraz wpływ ich potencjalnych projektów na realizację wskaźników przyjętych w programie operacyjnym. Propozycje projektów podlegają wstępnej ocenie instytucji zarządzającej, przy ewentualnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych i kwalifikowane są wstępnie jako mogące się ubiegać o wsparcie programu na określonych warunkach. Ostatecznie dofinansowanie uzyskają tylko te projekty, które spełnią kryteria wyboru projektów przyjęte przez komitet monitorujący i uzyskają akceptowalną liczbę punktów (o ile stosowany będzie punktowy system ich oceny).

Mając na uwadze strategiczny charakter inwestycji kolejowych o znaczeniu regionalnym, które spełniają kryteria połączeń włączających w sieć TEN-T, oraz określony rodzaj beneficjenta, który, jako jedyny może realizować takie przedsięwzięcia, wybór trybu pozakonkursowego znajduje swoje uzasadnienie.

Kierunkowe zasady

Preferowane będą projekty, które mają największy wkład w drugorzędną lub regionalną łączność transportową oraz są bardziej skuteczne w zwiększaniu efektywności środowiskowej i bezpieczeństwa sieci kolejowej poprzez zmniejszanie zatorów w sieci, poprawę dostępności obszarów przemysłowych innych centrów gospodarczych i promowanie integracji systemu transportowego.

Zakup taboru z drugiej ręki w sektorze kolejowym nie jest kwalifikowany.

Cross-financing

W ramach PI 7d nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach PI 7d będzie udzielane wyłącznie w ramach dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 7d na obecnym etapie prac nad programem nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka mierzenia	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych (km)/ Total length of reconstructed or upgraded (CI) 12	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty	41	monitoring	corocznie
2	Liczba zakupionych jednostek taboru kolejowego	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	2	monitoring	corocznie

Ramy wykonania⁹⁷Tabela 6: Ramy wykonania **OP5**.

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
5	produkt	1	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty	20	86,89	monitoring	Wskaźnik reprezentatywny dla osi priorytetowej.
5	Produkt	2	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych	km	EFRR	Region słabiej rozwinięty	0	41	monitoring	Wskaźnik reprezentatywny dla osi priorytetowej.
5	KEW	3	Liczba podpisanych umów o dofinansowanie dot. projektów z zakresu przebudowy lub modernizacji linii kolejowych	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	2	-	SL 2014	KEW dla WP 5.2, Planowane jest podpisanie 2 umów do końca 2018 r.
5	Wskaźnik finansowy	4	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	EFRR	Region słabiej rozwinięty	28 011 400,03	154 705 615,00	IZ RPO-L2020	Planowany poziom wkładu UE. Wskaźnik mierzy rzeczywiste tempo ponoszenia i weryfikowania wydatków kwalifikowanych w projekcie

⁹⁷Art. 96.2.b.v rozporządzenia ramowego.

Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy

Fundusz	Europejski Fundusz Społeczny
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	nie dotyczy

Celem głównym OP 6. jest **poprawa jakości obecnych i przyszłych kadr gospodarki.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 6
PI 8i	Podniesienie zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez pracy znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, tj. kobiet, osób w wieku 50 lat i więcej, osób z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotnych i osób o niskich kwalifikacjach oraz poprawa sytuacji zawodowej osób pracujących znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy.
PI 8iii	Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy
PI 8iv	Wzrost aktywności zawodowej osób wyłączonych z rynku pracy z powodu opieki nad małymi dziećmi
PI 8v	Dostosowanie przedsiębiorstw i ich pracowników do zmian zachodzących w gospodarce. Upowszechnienie aktywizacji zawodowej osób zwolnionych lub przewidzianych do zwolnienia
PI 8vi	Wzrost możliwości zatrudnienia lub utrzymania zatrudnienia przez osoby zagrożone opuszczeniem rynku pracy ze względu na stan zdrowia, w szczególności osoby w wieku 50 lat i więcej

Zatrudnienie i dostosowanie do zmian na rynku pracy

Warunkiem niezbędnym dla poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej regionu jest podniesienie jakości obecnych i przyszłych kadr gospodarki: pracowników przedsiębiorstw i osób pozostających bez zatrudnienia. Dzięki temu wzrastać będzie konkurencyjność przedsiębiorstw działających w regionie oraz wzrosną szanse zdobycia zatrudnienia. Aby osiągnąć te cele, wsparcie realizowane będzie w kierunkach zapewniających rozwój województwa, jak również eliminowane będą bariery ograniczające aktywność na rynku pracy. Priorytetowo traktowane będą: praktyczne formy wsparcia automatycznie dające – oprócz umiejętności – doświadczenie w pracy zawodowej, popytowy system udzielania pomocy pozwalający na trafniejszy dobór form wsparcia, zgodny z potrzebami rynku pracy oraz jak najszersza współpraca międzysektorowa zapewniająca szeroką gamę rozwiązań sytuacji problemowych.

Wsparcie aktywizacyjne w PI 8i oraz 8iii skierowane jest do osób po 29 r.ż.

Realizacja OP 6 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: zwiększenie konkurencyjności gospodarki, cel szczegółowy:

- bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy.

Priorytet inwestycyjny 8i:

Cel szczegółowy: *Podniesienie zdolności do zatrudnienia osób pozostających bez pracy znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, tj. kobiet, osób w wieku 50 lat i więcej, osób z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotnych i osób o niskich kwalifikacjach oraz poprawa sytuacji zawodowej osób pracujących znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy.*

Oczekiwane rezultaty

Zjawisko bezrobocia powoduje konieczność podejmowania szeregu działań mających na celu zapobieganie, a także łagodzenie jego skutków. Realizacja Osi Priorytetowej ma na celu **wsparcie szeroko rozumianego rynku pracy, zmierzające do przeciwdziałania zjawisku bezrobocia oraz łagodzenia jego skutków**. Rezultatem działań w ramach Priorytetu Inwestycyjnego będzie poprawa dostępu do rynku pracy, większa mobilność zawodowa i geograficzna. Podjęte interwencje będą jednocześnie wzmacniać włączenie społeczne i przeciwdziałać ubóstwu grup doświadczających największych problemów na rynku pracy, tj. kobiet, osoby w wieku 50 lat i więcej, osób z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotnych i osób o niskich kwalifikacjach. Interwencja w tym obszarze ma na celu **zwiększenie szans na zatrudnienie osób pozostających bez pracy**.

Mając na uwadze zmiany zachodzące na rynku pracy oraz w strukturze demograficznej społeczeństwa, podejmowane przedsięwzięcia będą adresowane również do takich grup jak imigranci (w tym osoby polskiego pochodzenia), reemigranci, osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny, tzw. ubodzy pracujący, osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych oraz pracujący w ramach umów cywilno-prawnych. Pomoc ukierunkowana będzie na wsparcie tych osób i poprawę sytuacji na rynku pracy. Wsparcie może być skierowane do osób z przedmiotowych grup będących w wieku 30 lat i więcej.

Wsparcie poszczególnych grup w ramach PI będzie realizowane zgodnie z Wytycznymi EFS w zakresie rynku pracy. Również odsetek bezrobotnych mężczyzn w wieku 30-49 lat objętych wsparciem w ramach PI nie przekroczy poziomu wskazanego w ww. wytycznych.

Przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej będą uwzględniały efektywność zatrudnieniową, której jednolita metodologia pomiaru, a także sposób wskazywania jej wartości minimalnych będzie określona w odpowiednich wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju. Dodatkowo, poprzez kryteria wyboru projektów, priorytetowo będą traktowane projekty zakładające efektywność zatrudnieniową wyższą niż wymagany minimalny próg.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
1	Liczba osób pracujących łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie(CI)	10 163	osoba	2014	2267	4210	6477	projekt/mo nitoring	Zgodnie z cyklem sprawozda wczym
2	Liczba osób pracujących łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (CI)	1369	osoba	2014	197	365	562	projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozda wczym
3	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu (CI)	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	5 019	Osoba	2014	950	1 311	2 261	projekt/mo nitoring	Zgodnie z cyklem sprawozda wczym
4	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu (CI)	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (CI)	676	Osoba	2014	89	122	211	projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozda wczym
5	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Region słabiej rozwinięty	Osoba	n.d.	4094	sztuka	2013	1296			projekt/mo nitoring	Zgodnie z cyklem sprawozda wczym
6	Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego	Region słabiej rozwinięty	Sztuka	n.d.	820	sztuka	2014	195			Monitoring /ewaluacja	dwukrotnie w okresie programow ania
7	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, sześć miesięcy po opuszczeniu programu (CI)	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	9 794	Osoba	2014	2 266	2 014	4 280	Monitoring /ewaluacja	dwukrotnie w okresie programow ania
8	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (CI)	1319	Osoba	2014	152	333	485	Monitoring /ewaluacja	dwukrotnie w okresie programow ania

własny rachunek, sześć miesięcy po opuszczeniu programu												
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Planowana interwencja

Działania realizowane na rzecz osób pozostających bez zatrudnienia i biernych zawodowo realizowane będą poprzez diagnozę potrzeb zawodowych, udzielenie pomocy w uzyskaniu niezbędnych kwalifikacji, współpracę z potencjalnymi pracodawcami, wsparcie w zdobyciu doświadczenia zawodowego i wejściu bądź powrocie na rynek pracy. Wsparcie osób bezrobotnych, biernych zawodowo, zwłaszcza które znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. osób starszych w wieku 50 lat i więcej, kobiet, osób z niepełnosprawnościami, osób długotrwale bezrobotnych oraz osób o niskich kwalifikacjach, będzie odpowiadało na zidentyfikowane u tych osób trudności i bariery oraz będzie się charakteryzowało zindywidualizowanym i kompleksowym podejściem do ich rozwiązania.

Podejmowane przedsięwzięcia będą adresowane również do takich grup jak imigranci (w tym osoby polskiego pochodzenia), reemigranci, osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny, tzw. ubodzy pracujący, osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych oraz pracujący w ramach umów cywilno-prawnych.

Kompleksowość planowanych działań ma zagwarantować skuteczne i długotrwałe efekty, zapewnienie nowych umiejętności i kwalifikacji oraz realną szansę na zdobycie zatrudnienia. Wsparcie koncentrować się będzie na obszarach o podwyższonym wskaźniku bezrobocia. Obszary takie wskazywane będą corocznie przez Instytucję Pośredniczącą w Planie działania lub równoważnym rocznym dokumencie wdrożeniowym. Wsparcie kierowane będzie do osób pozostających bez pracy (w tym rolników prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne do wielkości 2 ha, zamierzających odejść z rolnictwa). Zmiana struktury zatrudnienia na wsi jest niezbędnym elementem poprawy sytuacji gospodarczej w regionie.

Katalog instrumentów wsparcia osób pozostających bez zatrudnienia jest katalogiem otwartym. Znajdują się w nim zarówno działania realizowane przez instytucje publiczne (w tym powiatowe urzędy pracy), jak i przez podmioty niepubliczne. Priorytetowym założeniem jest podjęcie współpracy z pracodawcami w celu określenia potrzeb lokalnego rynku pracy i potencjalnych możliwości zatrudnienia osób z grup docelowych.

W ramach PI 8i będą realizowane działania skierowane do osób pozostających bez zatrudnienia w powiązaniu ze zdiagnozowanymi potrzebami rynku pracy. Ponadto podejmowane będą działania mające na celu redukcję skutków spowolnienia gospodarczego i przeciwdziałanie wzrostowi bezrobocia, spowodowanych pandemią COVID-19, w postaci dofinansowania wynagrodzeń pracowników oraz należnych od tych wynagrodzeń składek na ubezpieczenia społeczne i części kosztów prowadzenia działalności gospodarczej (tzw. short-term work schemes – STW), o których mowa w *ustawie o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw*.

Typy działań:

- instrumenty i usługi rynku pracy służące indywidualizacji wsparcia oraz pomocy w zakresie określenia ścieżki zawodowej (obligatoryjne, które zadecydują o wyborze dalszych adekwatnych form wsparcia):
  - identyfikacja potrzeb osób pozostających bez zatrudnienia, w tym m.in. poprzez zastosowanie Indywidualnych Planów Działania, diagnozowanie potrzeb szkoleniowych oraz możliwości doskonalenia zawodowego w regionie,
  - kompleksowe i indywidualne pośrednictwo pracy w zakresie wyboru zawodu zgodnego z kwalifikacjami i kompetencjami wspieranej osoby lub poradnictwo zawodowe w zakresie planowania rozwoju kariery zawodowej, w tym podnoszenia lub uzupełniania kompetencji i kwalifikacji zawodowych,
- instrumenty i usługi rynku pracy skierowane do osób, u których zidentyfikowano potrzebę uzupełnienia lub zdobycia nowych umiejętności i kompetencji:
  - nauka aktywnego poszukiwania pracy (zajęcia aktywizacyjne, warsztaty z zakresu umiejętności poszukiwania pracy, konsultacje indywidualne),
  - nabywanie, podwyższanie lub dostosowywanie kompetencji i kwalifikacji, niezbędnych na rynku pracy w kontekście zidentyfikowanych potrzeb osoby, której udzielane jest wsparcie, m.in. poprzez wysokiej jakości szkolenia i kursy,
- instrumenty i usługi rynku pracy służące zdobyciu doświadczenia zawodowego wymaganego przez pracodawców:
  - nabywanie lub uzupełnianie doświadczenia zawodowego oraz praktycznych umiejętności w zakresie wykonywania danego zawodu, m.in. poprzez staże i praktyki zawodowe,
  - wsparcie zatrudnienia u przedsiębiorcy lub innego pracodawcy, stanowiące zachętę do zatrudnienia,
- instrumenty i usługi rynku pracy służące wsparciu mobilności międzysektorowej i geograficznej:
  - wsparcie mobilności międzysektorowej dla osób, które mają trudności ze znalezieniem zatrudnienia w sektorze lub branży, m.in. poprzez zmianę lub uzupełnienie kompetencji lub kwalifikacji pozwalającą na podjęcie zatrudnienia w innym sektorze,
  - wsparcie mobilności geograficznej dla osób, u których zidentyfikowano problem z zatrudnieniem w miejscu zamieszkania, m.in. poprzez pokrycie kosztów dojazdu do pracy lub wstępnego zagospodarowania w nowym miejscu zamieszkania, m.in. poprzez finansowanie kosztów dojazdu, zapewnienie środków na zasiedlenie,
- dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej przez osoby bezrobotne (wsparcie realizowane wyłącznie przez powiatowe urzędy pracy),
- instrumenty i usługi rynku pracy skierowane do osób z niepełnosprawnościami:

- niwelowanie barier jakie napotykać osoby z niepełnosprawnościami w zakresie zdobycia i utrzymania zatrudnienia, m.in. doposażenie stanowiska pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- ograniczanie skutków epidemii choroby COVID-19.

Główni beneficjenci:

- Dla konkursowego trybu wyboru projektów: jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, instytucje rynku pracy, instytucje otoczenia biznesu (IOB), podmioty ekonomii społecznej.
- Dla pozakonkursowego trybu wyboru projektów: powiatowe urzędy pracy, Wojewódzki Urząd Pracy.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca/Instytucja Pośrednicząca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy.

Zastosowanie trybu pozakonkursowego ogranicza się do realizacji lub koordynacji zadań określonych w przepisach prawnych mających zastosowanie do danego podmiotu lub grupę podmiotów.

Wszystkie projekty pozakonkursowe będą realizowane zgodnie z następującymi zasadami:

- i. każdorazowego i szczegółowego uzasadnienia stosowania pozakonkursowej procedury wyboru projektu,
- ii. bezpośredniego i jednoznacznego powiązania projektu z celami i założeniami programu operacyjnego oraz monitorowania tych powiązań,
- iii. przejrzystego zdefiniowania adresatów działań podejmowanych w ramach każdego projektu,

- iv. przejrzystego zdefiniowania zarówno celów, jak i oczekiwanych rezultatów projektu; cele projektu muszą być określone zgodnie z zasadą SMART (S – specific – szczegółowe, konkretne, M – measurable – mierzalne, A – acceptable/accurate – akceptowalne/trafne, R – realistic–realistyczne, T – time-bound – określone w czasie),
- v. pomiaru i ewaluacji osiągania określonych celów szczegółowych projektu oraz oczekiwanych rezultatów projektu, w tym pomiar trwałości tych rezultatów,
- vi. pełnej zgodności z zasadami prawidłowości finansowej,
- vii. przejrzystości i efektywności finansowej oraz
- viii. publicznej przejrzystości wyboru beneficjenta projektu pozakonkursowego i podawania do publicznej wiadomości informacji o wybranym beneficjencie w ciągu co najwyżej 3 miesięcy od daty dokonania jego wyboru.

Tryb pozakonkursowy będzie stosowany wyłącznie w uzasadnionych przypadkach, każdorazowo rozpatrywanych według ww. zasad.

Projekty pozakonkursowe EFS możliwe do realizacji na poziomie regionalnym ograniczone są wyłącznie do projektów pozakonkursowych o charakterze wdrożeniowym polegających na świadczeniu usług m. in. rynku pracy, integracji społecznej, edukacji na rzecz ostatecznych odbiorców wsparcia.

Beneficjentem pozakonkursowym tych działań jest wskazany prawnie podmiot publiczny odpowiedzialny za koordynację danej polityki na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym, np. instytucja rynku pracy dysponująca środkami Funduszu Pracy, instytucja systemu pomocy społecznej czy władze gminy ustawowo odpowiedzialne za organizację opieki nad dziećmi do lat 3 i edukację przedszkolną. Zakres i zasady realizacji tego typu projektów pozakonkursowych zostaną ograniczone do przedsięwzięć wskazanych w wiążących wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

Kierunkowe zasady

Projekty powiatowych urzędów pracy realizowane będą w oparciu o *ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*. Rodzaje aktywizujących instrumentów zostały określone w ww. ustawie.

Wsparcie skierowane do osób niezarejestrowanych jako bezrobotne w powiatowych urzędach pracy skupiać się będzie na osobach pozostających bez zatrudnienia, które względnie szybko można przywrócić na rynek pracy. Osoby oddalone od rynku pracy będą odbiorcami wsparcia w OP 7.

Odbiorcami wsparcia mogą być wyłącznie osoby z następujących grup: kobiety, osoby starsze w wieku 50 lat i więcej, osoby o niskich kwalifikacjach, długotrwale bezrobotni, osoby z niepełnosprawnościami. Jednocześnie beneficjenci będą zobligowani do wykazania efektywności zatrudnieniowej.

Ponadto z uwagi na podejmowane działania mające na celu redukcję skutków spowolnienia gospodarczego i przeciwdziałanie wzrostowi bezrobocia, spowodowanych pandemią COVID-19 rozszerzona zostaje grupa osób do których kierowane jest wsparcie w ramach PI, są to: osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i niezatrudniające pracowników (dotyczy wsparcia wskazanego w *ustawie o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw*, służącego przeciwdziałaniu skutkom COVID-19), pracownicy mikro-małych i średnich

przedsiębiorstw oraz organizacje pozarządowe i podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (dotyczy wsparcia wskazanego w ustawie o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, służącego przeciwdziałaniu skutkom COVID-19).

Projekty dotyczące osób pozostających bez zatrudnienia będą realizowane w oparciu o kryteria minimalnej efektywności zatrudnieniowej mierzonej według metodologii nieuwzględniającej umów cywilno-prawnych.

Wsparcie w ramach PI 8i ma na celu aktywizację osób, które nie radzą sobie na otwartym rynku pracy. Sytuacja gospodarcza regionu, problemy na rynku pracy związane z pozyskaniem pracowników skłaniają do ukierunkowania wsparcia również do takich grup jak imigranci (w tym osoby polskiego pochodzenia), reemigranci, osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny, tzw. ubodzy pracujący, osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych oraz pracujący w ramach umów cywilno-prawnych.

Cross-financing

W ramach PI 8i przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury zwiększającej efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze sytuację osób pozostających bez zatrudnienia i poszukujących pracy, w ramach PI 8i planowane jest stosowanie wsparcia dotacyjnego.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Duże projekty

W ramach PI 8i nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					K	M	O		
1	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (CI)	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	664	664	1 328	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie (CI)	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	6 294	5 149	11 443	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
3	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie (CI)	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	1 706	1 395	3 101	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

4	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (K/M) (CI)	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	1040	346	1386	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
5	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	2405	1603	4008	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
6	Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	6 302	5 157	11 459	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
7	Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	583	713	1 296	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
8	(CV31)Liczba osób objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	-	-	5 191	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
9	(CV30)Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	EUR	EFS	Region słabiej rozwinięty	-	-	6 181 932,68	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Priorytet inwestycyjny 8iii:

Cel szczegółowy: **Poprawa zdolności do samozatrudnienia osób pozostających bez pracy.**

Oczekiwane rezultaty

Rozwój przedsiębiorczości stanowi jedną z form skutecznego przeciwdziałania bezrobociu i podnoszenia poziomu aktywności zawodowej społeczeństwa. Problem dostępu do kapitału stanowi główną barierę w wejściu na rynek dla osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Osoby pozostające bez pracy a także osoby poszukujące alternatywy dla pracy w ramach etatu oraz osoby ubogie - pracujące, osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych oraz pracujących na umowach cywilno-prawnych, a także imigranci (w tym osoby polskiego pochodzenia), reemigranci, osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny, które chcą rozpocząć własną działalność gospodarczą, napotykać na przeszkody związane z finansowaniem swojej działalności. Osoby te bardzo często nie mogą liczyć na pozyskanie finansowania ze źródeł komercyjnych ze względu na brak odpowiedniej historii kredytowej, niedysponowanie wystarczającymi zabezpieczeniami czy zbyt wysokie ryzyko planowanego przedsięwzięcia gospodarczego. Innymi barierami są nieznanomość procedur, nieumiejętność pozyskania kapitału, brak wiedzy na temat dostępnych jego źródeł oraz brak informacji o rynku pracy. Istniejące podmioty wspomagające osoby chcące rozpocząć działalność gospodarczą nie posiadają natomiast wystarczającego potencjału, aby wspomóc powstające przedsiębiorstwa na pierwszym etapie rozwoju. Interwencja w tym obszarze ma na celu **zwiększenie liczby miejsc pracy w regionie oraz zwiększenie aktywności zawodowej**. Wartością dodaną realizowanego wsparcia będzie **stymulowanie rozwoju ekonomicznego i społecznego regionu**.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
1	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Region słabiej rozwinięty	Sztuka	brak	596	Sztuka	2014	nd	nd	411	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego	Region słabiej rozwinięty	Sztuka	Brak	119	Sztuka	2014	nd	nd	82	Ewaluacja	Mid-term i ex post

Planowana interwencja

Szczególnym instrumentem pozwalającym na zwiększenie zatrudnienia jest wsparcie samozatrudnienia oraz wsparcie osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą. Pomoc dla osób pozostających bez pracy, a także osób poszukujących alternatywy dla pracy w ramach etatu oraz osób ubogich pracujących, osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych oraz pracujących na umowach cywilno-prawnych, które chcą rozpocząć działalność gospodarczą będzie realizowana w formie dotacji, pożyczek, szkoleń i mentoringu. Wsparcie koncentrować się będzie na obszarach o podwyższonym wskaźniku bezrobocia. Obszary takie wskazywane będą corocznie przez Instytucję Pośredniczącą w Planie działania lub równoważnym, rocznym dokumencie wdrożeniowym.

W ramach PI 8iii będą realizowane działania skierowane do ww. osób które chcą rozpocząć działalność gospodarczą poprzez pomoc w otwarciu i prowadzeniu firmy w początkowym etapie działalności. Rozwój przedsiębiorczości jest alternatywą dla osób, które nie są w stanie odnaleźć się na rynku pracy pomimo posiadanej motywacji i pomysłu na pracę zawodową na własny rachunek.

Zgodnie z UP, wsparcie w ramach PI skierowane jest do osób bezrobotnych i biernych zawodowo znajdujących się w najbardziej niekorzystnej sytuacji na rynku pracy (kobiety, osoby starsze w wieku 50 lat i więcej, osoby z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotni i osoby o niskich kwalifikacjach). Jednocześnie, wsparcie dla osób spoza grup będących w szczególnie niekorzystnej sytuacji lub chcących podjąć działalność gospodarczą jako alternatywę dla pracy w ramach etatu oraz osób ubogich pracujących, osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych oraz pracujących na umowach cywilno-prawnych, a także **imigranci (w tym osoby polskiego pochodzenia), reemigranci, osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny** będzie realizowane wyłącznie w ramach instrumentów finansowych.

Typy działań:

- instrumenty finansowe, w tym pożyczki dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej,

- dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy m.in. osób z niepełnosprawnościami, osób w wieku 50 lat i więcej, osób z terenów wiejskich),
- wsparcie szkoleniowe dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej przez wyspecjalizowane instytucje oraz zgodnie z wypracowanymi i obowiązującymi standardami świadczenia usług.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
- instytucje rynku pracy,
- instytucje otoczenia biznesu (IOB),
- podmiot wdrażający instrument finansowy,
- podmioty ekonomii społecznej.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca/Instytucja Pośrednicząca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 8iii RPO-L2020 będzie miał zastosowanie zarówno konkursowy jak i pozakonkursowy tryb wyboru projektów. Tryb pozakonkursowy będzie miał zastosowanie tylko do projektów związanych z instrumentami finansowymi.

Instytucja Zarządzająca RPO-L2020 zastrzega, że operacje na instrumentach finansowych będą wybrane na podstawie rezultatów oceny *ex ante* instrumentów finansowych. IZ RPO-L2020 wybierze podmiot wdrażający IF (beneficjenta operacji) po decyzji o wkładzie w dany instrument.

Kierunkowe zasady

Wsparcie realizowane będzie zgodnie z kryteriami przyjętymi przez KM RPO-L2020. Beneficjent będzie zobligowany wykazać efektywność zatrudnieniową wsparcia. Wsparcie dla grup niebędących w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy lub chcących podjąć działalność gospodarczą jako alternatywę dla pracy w ramach etatu oraz osób ubogich pracujących, osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, pracujących na umowach cywilno-prawnych, a także imigranci (w tym osoby polskiego pochodzenia), reemigranci, osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny będzie realizowane wyłącznie w ramach instrumentów finansowych.

Cross-financing

W ramach PI8iii przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury zwiększającej efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Instrumenty finansowe zostaną zastosowane w przypadku grup niebędących w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy lub chcących podjąć działalność gospodarczą jako alternatywę dla pracy w ramach etatu oraz osób ubogich pracujących, osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych oraz pracujących na umowach cywilno-prawnych a także imigrantów (w tym osób polskiego pochodzenia), reemigrantów, osób odchodzących z rolnictwa i ich rodzin.

Instrumenty finansowe zostaną zastosowane w tych obszarach realizacji priorytetu inwestycyjnego, w których efektywność przedsięwzięcia – komercjalizacja, zysk z realizacji inwestycji jest możliwy do osiągnięcia (inwestycja finansowo wykonalna).

Zastosowanie instrumentów finansowych powinno być rozważone w przypadku wsparcia inwestycji, które są potencjalnie finansowo wykonalne. Decyzja o dokonaniu wkładu z programu operacyjnego do instrumentu finansowego będzie poprzedzona oceną *ex ante* zgodnie z art. 37 Rozporządzenia UE 1303/2013. Wyniki badania zostaną uwzględnione w szczegółowym systemie realizacji Programu. Biorąc pod uwagę dynamikę procesów rynkowych oraz zmiany społeczno-gospodarcze występujące w regionie i w kraju, przewiduje się możliwość dokonania aktualizacji oceny *ex-ante* w zakresie instrumentów finansowych.

Wsparcie w formie dotacji przewidywane jest wyłącznie dla osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnym położeniu na rynku pracy.

Duże projekty

W ramach PI 8iii nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					K	M	O		
1	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	197	131	328	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób pozostających bez pracy, które skorzystały z instrumentów zwrotnych na podjęcie działalności gospodarczej w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	50	33	83	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Priorytet inwestycyjny 8iv:

Cel szczegółowy: **Wzrost aktywności zawodowej osób wyłączonych z rynku pracy z powodu opieki nad małymi dziećmi.**

Oczekiwane rezultaty

Ważnym elementem realizacji całego Programu jest **zachowanie równości szans kobiet i mężczyzn oraz przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć**. Grupą znajdującą się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy są kobiety powracające na rynek pracy po okresie dezaktywizacji związanej z opieką nad dzieckiem. Brak dostępu do usług opiekuńczych dla osób bezwzględnie ich potrzebujących często utrudnia kobietom uczestniczenie w rynku pracy lub podjęcie pracy w pełnym wymiarze czasu. Kobiety posiadające dzieci pracują mniej w porównaniu z kobietami bezdzietnymi, podczas gdy mężczyźni posiadający dzieci pracują więcej niż mężczyźni bezdzietni⁹⁸. Znaczący wpływ rodzicielstwa na uczestnictwo w rynku pracy wiąże się z tradycyjnym podziałem ról ze względu na płeć oraz z brakiem wystarczającej liczby placówek opieki nad dziećmi. Długi okres wyłączenia z życia zawodowego wpływa również na dezaktualizację wiedzy, umiejętności i kwalifikacji osób opiekujących się dziećmi. Dlatego niezwykle ważne jest **stworzenie warunków do godzenia ról rodzinnych i zawodowych**. Interwencja w tym obszarze ma na celu wyrównanie szans na rynku pracy i usunięcie barier utrudniających rozwijanie aktywności zawodowej **osób wyłączonych z rynku pracy z powodu opieki nad małymi dziećmi**. Poprawa funkcjonowania systemu usług opieki nad dziećmi do lat 3 wpłynie na zwiększenie możliwości godzenia relacji praca – życie prywatne, a tym samym na wzrost udziału rodziców w zatrudnieniu umożliwiając im niejednokrotnie pierwsze lub ponowne wejście na rynek pracy.

⁹⁸Sprawozdanie Komisji dla Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Równość kobiet i mężczyzn – 2010 r.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
1	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/ wychowaniem dziecka lub utrzymały zatrudnienie, po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	osoba	brak	767	osoba	2013	36	440	476	projekt/monitoring	corocznie
2	Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	osoba	brak	153	osoba	2013	9	110	119	projekt/monitoring	corocznie
3	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	Region słabiej rozwinięty	szt.	brak	1 980	sztuka	2013	673			Monitoring/ewaluacja	dwukrotnie w okresie programowania

Planowana interwencja

Interwencja w ramach PI 8iv realizowana będzie m.in. poprzez wsparcie tworzenia i funkcjonowania instytucji opieki nad małymi dziećmi. W przypadku projektów dotyczących usług opiekuńczych dla dzieci do lat 3 odbiorcami wsparcia będą wszyscy rodzice (zarówno pracujący, jak i niepracujący) doświadczający trudności w dostępie do zatrudnienia lub jego kontynuacji. Biorąc pod uwagę słabo rozwinięty system opieki żłobkowej, klubów dziecięcych czy dziennych opiekunów na terenie województwa lubuskiego uzasadnione jest wsparcie funkcjonowania instytucji opieki nad małymi dziećmi oraz rozwój innych form opieki. Pomoc skierowana będzie na poprawę funkcjonowania już istniejących placówek poprzez stworzenie możliwości wygenerowania nowych miejsc pobytu oraz dostosowanie ich do rzeczywistych potrzeb odbiorców usług, w tym dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w istniejących lub nowo tworzonych instytucjonalnych formach opieki przewidzianych ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. Wsparcie będzie obejmowało również tworzenie nowych żłobków – zwłaszcza na terenach, gdzie dostęp do takich placówek jest mocno ograniczony oraz innych form opieki nad dziećmi do lat 3. Nacisk zostanie położony na trwałość zarówno powstałych form opieki instytucjonalnej, jak i opieki świadczonej na poziomie społeczności lokalnych.

Obszary takie wskazywane będą corocznie przez Instytucję Pośredniczącą w Planie działania lub równoważnym, rocznym dokumencie wdrożeniowym.

Typy działań:

- wspieranie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia poprzez m.in. tworzenie oraz rozwój żłobków i klubów dziecięcych, wsparcie usług świadczonych przez dziennego opiekuna, wsparcie istniejących form opieki nad dziećmi do lat 3 przyczyniających się do zwiększenia liczby miejsc w ww. placówkach i/lub tworzenie lub dostosowanie istniejących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w instytucjonalnych formach opieki przewidzianych ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
- instytucje rynku pracy,
- podmioty ekonomii społecznej,
- podmioty działające w obszarze rynku pracy, zajmujące się aktywizacją osób wykluczonych społecznie, zagrożonych ubóstwem itp. (w tym jednostki pomocy społecznej),
- szkoły, przedszkola i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca/Instytucja Pośrednicząca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 8iv przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem trybu zarówno konkursowego jak i pozakonkursowego. Tryb pozakonkursowy dostępny jest wyłącznie dla JST tworzących instytucjonalne formy opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3.

Wybór projektów do dofinansowania w trybie konkursowym odbywać się będzie na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez Komitet Monitorujący zgodnie z art. 110 rozporządzenia ramowego. Kryteria wyboru będą służyły zapewnieniu efektywnej i prawidłowej realizacji priorytetu inwestycyjnego.

Kryteria zostaną opracowane zgodnie z art. 125 ust. 3 rozporządzenia ramowego, z uwzględnieniem polityk horyzontalnych określonych w art. 7 i 8 przedmiotowego rozporządzenia.

Kierunkowe zasady

Wsparcie realizowane będzie zgodnie z kryteriami przyjętymi przez KM RPO-L2020. Realizacja wsparcia odbywać się będzie w zgodzie z zapisami *ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3*.

Cross-financing

W ramach PI8iv przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury zwiększającej efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Z uwagi na rodzaj projektów, które mają zostać objęte dofinansowaniem oraz sytuację odbiorców, udzielane w ramach PI 8iv wsparcie będzie mieć formę dotacji.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Duże projekty

W ramach PI 8iv nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O		
1	Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	100	963	1063	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3	szt.	EFS	Region słabiej rozwinięty	nd	nd	962	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Priorytet inwestycyjny 8v:

Cel szczegółowy: **Dostosowanie przedsiębiorstw i ich pracowników do zmian zachodzących w gospodarce.**

Oczekiwane rezultaty

Wskaźnik zatrudnienia w regionie jest w znacznej mierze tworzony przez przedsiębiorców z sektora MŚP. W celu przeciwdziałania wzrostowi bezrobocia wywołanego zmianami zachodzącymi w gospodarce należy w zarządzaniu procesami adaptacyjnymi i modernizacyjnymi wspomóc przedsiębiorstwa. Jak wynika z analizy SWOT (analiza w odniesieniu do CT), przedsiębiorcy, w szczególności mikroprzedsiębiorcy, mają utrudniony dostęp do zewnętrznego finansowania, w tym do inwestowania w poprawę jakości i umiejętności swojej kadry pracowniczej. Wdrożenie procesów modernizacyjnych i adaptacyjnych przez przedsiębiorstwa jest konieczne dla utrzymania się na rynku i zachowania (a w przyszłości również wzrostu) zatrudnienia. Interwencja w tym obszarze ma na celu **podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw oraz poprawę jakości kadr gospodarki.**

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
1	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	osoba	nd	5198	Osoba	2014	338	628	966	projekt/mo nitoring	zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (CI)	Region słabiej rozwinięty	osoba	Liczba osób pracujących, objętych wsparciem w programie (łącznie z osobami pracującymi na własny rachunek) (CI)	7797	osoba	2014	507	941	1 448	Ewaluacja	dwukrotnie w okresie programowania
3	Liczba mikro-małych i średnich przedsiębiorstw, które zrealizowały swój cel rozwojowy dzięki udziałowi w programie	Region słabiej rozwinięty	Sztuka	Nd	2261	Sztuka	2014	Nd	Nd	497	projekt/mo nitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Planowana interwencja

Procesy adaptacyjne wiążą się bezpośrednio z koniecznością ciągłej aktualizacji, podnoszenia i zmiany kwalifikacji oraz umiejętności pracowników. Istotną, z punktu widzenia poprawy jakości kadr przedsiębiorstw, jest właściwa identyfikacja potrzeb i trendów obecnych na rynku pracy. Dlatego w wypadku wsparcia szkoleniowego zagwarantowane musi być podejście popytowe, w którym

to przedsiębiorca decyduje o tematyce szkoleń. Tego rodzaju podejście uzależnione jest od powstania i sprawnego działania bazy podmiotów oferujących szkolenia (Baza Usług Rozwojowych).

W ramach PI 8v będą realizowane działania skierowane do przedsiębiorstw oraz ich pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami. Dzięki popytowemu systemowi dystrybucji usług rozwojowych zapewniony zostanie właściwy dobór narzędzi do potrzeb przedsiębiorców.

Interwencja EFS zostanie skoncentrowana przede wszystkim na sektorach o najwyższym potencjale do generowania nowych miejsc pracy (tzw. firmach szybkiego wzrostu), jak też na pracownikach znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (np. osobach starszych, pracownikach o niskich kwalifikacjach). Sektory, o których mowa wyżej, będą wskazywane w oparciu o regionalne badania i analizy oraz będą wynikać z regionalnych inteligentnych specjalizacji (z uwzględnieniem jednolitej metodologii określania sektorów na podstawie danych dostępnych w ramach statystyki publicznej).

Preferencją zostaną objęte szkolenia i kursy oraz doradztwo uwzględniające branże mające strategiczne znaczenie dla rozwoju gospodarki na poziomie krajowym i regionalnym, które są identyfikowane w dokumentach strategicznych lub definiujących inteligentne specjalizacje. Na poziomie regionalnym są one określone w Programie Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego jako *Innowacyjny Przemysł, Zdrowie i Jakość Życia* oraz *Zielona Gospodarka*. Dodatkowo mając na uwadze

Inicjatywę w zakresie zielonego zatrudnienia⁹⁹, przejście na przyjazną dla środowiska gospodarkę będzie miało istotny wpływ na zapotrzebowanie na umiejętności i przełoży się na zwiększone zapotrzebowanie na wykwalifikowanych pracowników w rozwijającym się przemyśle środowiskowym, na podnoszenie kwalifikacji pracowników we wszystkich sektorach i przekwalifikowanie zawodowe pracowników w sektorach zagrożonych restrukturyzacją.

Typy działań:

- wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw w oparciu o popytowy system dystrybucji usług rozwojowych,
- dostarczanie kompleksowych usług (szkoleniowych, doradczych, diagnostycznych) odpowiadających na potrzeby przedsiębiorstw w oparciu o popytowy system dystrybucji usług rozwojowych.

Główni beneficjenci:

- Dla konkursowego trybu wyboru projektów:
  - jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
  - organizacje pozarządowe,
  - przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
  - związki zawodowe,

⁹⁹Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Inicjatywa w zakresie zielonego zatrudnienia: pełne wykorzystanie potencjału zielonej gospodarki pod względem tworzenia miejsc pracy, Bruksela 2.07.2014 r.

- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
  - instytucje rynku pracy, instytucje otoczenia biznesu (IOB),
  - podmioty ekonomii społecznej,
  - podmioty działające w obszarze rynku pracy.
- Dla pozakonkursowego trybu wyboru projektów: Instytucja Zarządzająca (jedynie w przypadku, gdy zadania związane z popytowym systemem dystrybucji usług rozwojowych zostaną przekazane komórce wchodzącej w skład IZ).

Beneficjent będzie pełnił rolę podmiotu finansującego usługi rozwojowe.

Cel szczegółowy: **Upowszechnienie aktywizacji zawodowej osób zwolnionych lub przewidzianych do zwolnienia.**

Oczekiwane rezultaty

Szybko zachodzące zmiany na polskim rynku pracy wymuszają potrzebę natychmiastowej reakcji w zakresie kompleksowego i elastycznego wsparcia w przypadku zwolnień pracowników. Największe korzyści w obszarze łagodzenia negatywnych skutków restrukturyzacji zatrudnienia w MŚP dla wszystkich uczestników tego procesu, czyli osób tracących pracę, restrukturyzowanych firm oraz otoczenia społeczno-gospodarczego dadzą projekty outplacementowe.

Upowszechnienie ich wdrażania będzie **przeciwdziałać wzrostowi bezrobocia** wywołanego zmianami zachodzącymi w gospodarce. Szybkie działania zapobiegą długotrwałemu bezrobociu osób zwolnionych w okresie do 6 miesięcy czy też będących w okresie wypowiedzenia stosunku pracy lub stosunku służbowego i osób zagrożonych wypowiedzeniem. Zastosowanie narzędzia w postaci programów outplacementowych zagwarantuje znalezienie w krótkim czasie zatrudnienia osobom zwolnionym bądź przywrócenie do pracy po dostosowaniu kwalifikacji osoby przewidzianej do zwolnienia w wyniku odbycia kursów lub szkoleń w tzw. krótkich formach.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
1	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	osoba	nd	5198	Osoba	2014	38	72	110	Projekt/mo nitoring	on going
2	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły	Region słabiej rozwinięty	osoba	nd	207	Osoba	2013	32	60	92	Projekt/mo nitoring	on going

	pracę lub kontynuowały zatrudnienie											
3	Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (CI)	Region słabiej rozwinięty	osoba	Liczba osób pracujących, objętych wsparciem w ramach programu	7797	Brak danych	2014	30	56	86	Ewaluacja	on going

Planowana interwencja

Wsparciem zostaną objęte przedsiębiorstwa przechodzące procesy restrukturyzacyjne oraz pracownicy zagrożeni utratą zatrudnienia lub będący w okresie wypowiedzenia, osoby zwolnione w krótkim terminie z przyczyn dotyczących pracownika.

W ramach PI 8v wsparcie uzyskają pracownicy restrukturyzowanych przedsiębiorstw (w ramach outplacementu). Duże przedsiębiorstwa nie mogą być odbiorcami wsparcia w ramach EFS¹⁰⁰.

Programy outplacementowe i zakres usług w ramach nich oferowany, będą tworzone z uwzględnieniem indywidualnych cech, umiejętności, oczekiwań i możliwości jego uczestników, jak również w zależności od sytuacji na lokalnym rynku pracy. Efektem będzie zaproponowanie odbiorcy jak największej liczby opcji dalszego rozwoju zawodowego oraz podjęcie wspólnej decyzji, co do kierunków dalszych działań.

Interwencja w zakresie szkoleń i kursów zostanie skoncentrowana przede wszystkim na sektorach o najwyższym potencjale do generowania nowych miejsc pracy (tzw. firmach szybkiego wzrostu) z uwzględnieniem indywidualnych predyspozycji i dotychczasowych kwalifikacji osób, dla których planowana jest pomoc. Sektory, o których mowa wyżej, będą wskazywane w oparciu o regionalne badania i analizy oraz będą wynikać z regionalnych inteligentnych specjalizacji (z uwzględnieniem jednolitej metodologii określania sektorów na podstawie danych dostępnych w ramach statystyki publicznej).

Preferencją zostaną objęte działania przypisane dla niniejszego PI w zakresie celu szczegółowego: *Upowszechnienie aktywizacji zawodowej osób zwolnionych lub przewidzianych do zwolnienia* uwzględniające branże mające strategiczne znaczenie dla rozwoju gospodarki na poziomie krajowym i regionalnym, które są identyfikowane w dokumentach strategicznych lub definiujących inteligentne specjalizacje. Na poziomie regionalnym są one określone w *Programie Rozwoju Innowacji Województwa Lubuskiego* jako *Innowacyjny Przemysł, Zdrowie i Jakość Życia* oraz *Zielona Gospodarka*. Dodatkowo mając na uwadze Inicjatywę w zakresie zielonego zatrudnienia¹⁰¹ przejście na przyjazną dla środowiska gospodarkę będzie miało istotny wpływ na zapotrzebowanie na umiejętności i przełoży się na zwiększone zapotrzebowanie na wykwalifikowanych pracowników w rozwijającym się przemyśle środowiskowym, na podnoszenie kwalifikacji pracowników we wszystkich sektorach i przekwalifikowanie zawodowe pracowników w sektorach zagrożonych restrukturyzacją.

¹⁰⁰ Pracownicy dużych przedsiębiorstw przechodzących restrukturyzację mogą natomiast być objęci programami outplacementowymi.

¹⁰¹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Inicjatywa w zakresie zielonego zatrudnienia: pełne wykorzystanie potencjału zielonej gospodarki pod względem tworzenia miejsc pracy, Bruksela 2.07.2014 r.

Typy działań:

- Kompleksowe wsparcie zagrożonych utratą zatrudnienia pracowników przedsiębiorstw, pracowników zwolnionych, osób odchodzących z rolnictwa obejmujące: doradztwo zawodowe połączone z przygotowaniem Indywidualnego Planu Działania jako obowiązkowy element wsparcia, poradnictwo psychologiczne, pośrednictwo pracy, szkolenia, kursy, studia podyplomowe, staże, subsydiowane zatrudnienie, dodatek relokacyjny.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
- instytucje rynku pracy,
- instytucje otoczenia biznesu (IOB),
- podmioty ekonomii społecznej.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca/Instytucja Pośrednicząca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy. Tryb pozakonkursowy będzie miał zastosowanie wyłącznie w przypadku powierzenia przez Instytucję Zarządzającą funkcji beneficjenta pozakonkursowego komórce w strukturze Instytucji Zarządzającej - Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubuskiego.

Kierunkowe zasady

Interwencja (z wyłączeniem outplacementu) zostanie zrealizowana z wykorzystaniem popytowego systemu dystrybucji usług rozwojowych dla MŚP. Oznacza to, że odbiorca wsparcia samodzielnie decyduje o rodzaju usługi rozwojowej, bazując na analizie własnych potrzeb i deficytów, otrzymuje narzędzia, które umożliwiają mu indywidualny wybór oferty edukacyjnej/rozwojowej. Ponadto

wyeliminowani zostaną pośrednicy i dominujący wpływ instytucji edukacyjnych oraz administracji na ofertę rozwojową.

Duże przedsiębiorstwa nie mogą być odbiorcami wsparcia w ramach EFS; pracownicy dużych przedsiębiorstw przechodzących restrukturyzację mogą natomiast być objęci programami outplacementowymi, pod warunkiem, że nie wystąpi pomoc publiczna dla dużych przedsiębiorstw.

Cross-financing

W ramach PI 8v przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury zwiększającej efektywność interwencji.

Sposób finansowania

W ramach PI 8v zaplanowano bezzwrotną refundację kosztów usługi rozwojowej. Z uwagi na rodzaj projektów, które mają zostać objęte dofinansowaniem oraz sytuację odbiorców, udzielane wsparcie będzie mieć charakter dotacji.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Duże projekty

W ramach PI 8v nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					K	M	O		
1	Liczba osób pracujących łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek objętych wsparciem w programie (C)	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	2977 2 827	2 313	5 140	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób pracujących łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	617	504	1 121	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
3	Liczba osób pracujących o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	1 696	1 387	3 083	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
4	Liczba mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw objętych usługami rozwojowymi programie	Sztuk	EFS	Region słabiej rozwinięty	994			Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
5	Liczba pracowników zagrożonych zwolnieniem z pracy oraz osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	152	124	276	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Priorytet inwestycyjny 8vi:

Cel szczegółowy: **Wzrost możliwości zatrudnienia lub utrzymania zatrudnienia przez osoby zagrożone opuszczeniem rynku pracy ze względu na stan zdrowia, w szczególności osoby w wieku 50 lat i więcej.**

Oczekiwane rezultaty

Zmieniająca się struktura demograficzna oraz idące za nią zmiany w przepisach krajowych dotyczących określenia minimalnego wieku emerytalnego wymuszają konieczność podjęcia działań mających na celu podniesienie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców regionu. W tym zakresie istotne jest stworzenie odpowiedniego zabezpieczenia zdrowotnego, m.in. poprzez zapewnienie warunków sprzyjających poprawie i utrzymaniu dobrego stanu zdrowia osób aktywnych zawodowo. Aby zredukować niekorzystne zjawiska z tym związane, planuje się wdrożenie programów kierowanych do osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej ze względów zdrowotnych. Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę stanu zdrowia osób pracujących oraz dostosowanie stanowiska pracy (by dalsze wykonywanie obowiązków służbowych nie pogarszało stanu zdrowia pracownika) albo zmianę kwalifikacji zawodowych (w celu podjęcia aktywności zawodowej w obszarze lepiej odpowiadającym możliwościom zdrowotnym), co będzie mieć bezpośredni wpływ na wyrównanie szans na rynku pracy i realne wydłużenie aktywności zawodowej.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
1.	Liczba osób które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie	Region słabiej rozwinięty	osoba	nd	1246	osoba	2014	2 700	2 210	4 910	projekt /monitoring	zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób które dzięki interwencji EFS zgłosiły się na badanie profilaktyczne	Region słabiej rozwinięty	osoba	nd	74 976	osoba	2014	11 536	17 782	29 318	projekt /monitoring	zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Planowana interwencja

W ramach PI 8vi założono wspieranie działań w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz wczesną diagnostykę i specjalistyczne leczenie (w tym rehabilitację) chorób mających największy wpływ na aktywność zawodową. Profilaktyka jest jednym z podstawowych działań warunkujących zdrowsze życie

zawodowe – zmniejsza ryzyko wystąpienia choroby, a w przypadku wystąpienia – wczesne jej rozpoznanie i szybkie podjęcie leczenia. W związku z tym planowane jest wdrożenie programów w zakresie profilaktyki zdrowotnej (pierwotnej i wtórnej) dotyczących w szczególności chorób najczęściej obserwowanych w regionie oraz wynikających ze specyficznych uwarunkowań regionalnych. Wspierane będą także działania w zakresie rehabilitacji zdrowotnej, ułatwiające powrót rekonwalescentów na rynek pracy. Wobec osób, które nie są w stanie ze względów zdrowotnych kontynuować zatrudnienia na swoim stanowisku pracy, konieczne jest przeprowadzenie programów przekwalifikowania i zmiany stanowiska/miejsca pracy albo programów modyfikujących stanowisko pracy w aspekcie negatywnego wpływu na zdrowie, by dalsze wykonywanie obowiązków służbowych nie pogarszało stanu zdrowia pracownika. Co do zasady, wsparcie kierowane będzie do osób w wieku aktywności zawodowej, a w przypadku działań zdrowotnych, do osób narażonych na ryzyko wystąpienia chorób oraz określonych w poszczególnych programach profilaktycznych. W programach zdrowotnych dotyczących rehabilitacji będą brać udział zarówno pracujący, jak i osoby bez zatrudnienia, które dzięki rehabilitacji będą mogły powrócić na rynek pracy. Programy te będą skupiać się na przywracaniu osób na rynek pracy, a grupa docelowa przed rozpoczęciem właściwych działań będzie analizowana pod kątem możliwości podjęcia zatrudnienia.

W ramach PI 8vi będą realizowane działania skierowane do osób w wieku aktywności zawodowej kwalifikujących się do profilaktyki, leczenia lub rehabilitacji zdrowotnej, w tym zwłaszcza osób pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie oraz do pracodawców w zakresie programów zdrowotnych, ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy.

Na rozwój profilaktyki zdrowotnej ukierunkowanej w szczególności na wykrywanie chorób układu krążenia, chorób nowotworowych (w tym raka jelita grubego, szyjki macicy, piersi), chorób i zaburzeń psychicznych, chorób układu kostno-stawowego i mięśniowego, chorób układu oddechowego oraz rehabilitację leczniczą zostanie przeznaczonych nie mniej niż 85% alokacji w ramach PI 8vi.

Typy działań:

- wdrożenie programów zdrowotnych ukierunkowanych w szczególności na wykrywanie i zapobieganie chorobom układu krążenia, chorobom nowotworowym (w tym raka jelita grubego, szyjki macicy, piersi), chorobom i zaburzeniom psychicznym, chorobom układu kostno-stawowego i mięśniowego, chorobom układu oddechowego, w tym działania zwiększające zgłaszalność na badania profilaktyczne ,
- wdrożenie programów zdrowotnych dot. chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu,
- wdrożenie programów zdrowotnych w kierunku rehabilitacji leczniczej umożliwiających powrót do pracy,
- wdrożenie programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy (w tym realizacja szkoleń i programów przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie),
- ograniczanie skutków epidemii choroby COVID-19.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
- instytucje rynku pracy,
- instytucje otoczenia biznesu (IOB),
- podmioty ekonomii społecznej,
- instytucje lub podmioty działające w obszarze ochrony zdrowia,
- podmioty działające w obszarze rynku pracy, zajmujące się aktywizacją osób wykluczonych społecznie, zagrożonych ubóstwem itp. (w tym jednostki pomocy społecznej).

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca/Instytucja Pośrednicząca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach trybu pozakonkursowego możliwa jest również realizacja projektów mających na celu ograniczenie negatywnych skutków epidemii choroby COVID-19. Realizacja tego typu projektów ma zmierzać do złagodzenia skutków epidemii w regionie. Decyzja o zamiarze realizacji przedsięwzięć musi być podjęta przez IZ RPO.

W celu zapewnienia zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców województwa lubuskiego oraz ograniczenia rozprzestrzeniania się wirusa, realizacja projektów związanych z ograniczeniem negatywnych skutków epidemii choroby COVID-19, zwolniona będzie z obowiązku zapewnienia procedur określonych w Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020, to jest otrzymania rekomendacji Komitetu Sterującego oraz opinii o zgodności z mapami potrzeb zdrowotnych. W celu koordynacji pomocy projekt musi być realizowany w zakresie uzgodnionym z Wojewodą Lubuskim bez konieczności uzyskania OCI. *Komitet Sterujący ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia* zostanie poinformowany o realizacji projektu bez obowiązku jego zaopiniowania.

Mając na uwadze pilną potrzebę realizacji projektów związanych z ograniczaniem skutków epidemii ich realizacja może rozpocząć się przed zatwierdzeniem stosownych zmian w Programie.

Kierunkowe zasady

Poprawa efektywności funkcjonowania sektora zdrowia wymaga koordynacji podejmowanych interwencji pomiędzy poziomem krajowym i regionalnym. Za zapewnienie odpowiednich mechanizmów koordynacyjnych odpowiada minister właściwy ds. zdrowia w porozumieniu z ministrem właściwym ds. rozwoju regionalnego oraz samorządami województw. Celem tej koordynacji będzie w szczególności zapewnienie właściwego ukierunkowania interwencji do zidentyfikowanych uprzednio potrzeb przy zapewnieniu efektywności kosztowej.

Głównym narzędziem koordynacji będzie *Komitet Sterujący ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia*, który działa pod przewodnictwem ministra właściwego ds. zdrowia.

Niezbędnym warunkiem dla podejmowania interwencji w sektorze zdrowia jest ich zgodność z ustalonym przez Komitet Sterujący *Planem działań w sektorze zdrowia*.

Jednocześnie Komitet na bieżąco będzie analizować kwestie związane z ochroną zdrowia, w szczególności pod kątem zapewnienia skuteczności i efektywności podejmowanych interwencji ze środków UE, osiągania oczekiwanych rezultatów oraz wpływu realizacji *Planu działań* na cele *Policy Paper* w zakresie ochrony zdrowia oraz cele UP i PO.

Programy zdrowotne realizowane będą zgodnie z obowiązującym prawodawstwem (w szczególności w zakresie ochrony praw pacjenta) oraz zaleceniami organów kontrolnych.

Każdorazowo decyzja o dofinansowaniu realizacji programu zdrowotnego będzie poprzedzana analizą epidemiologiczną terytorium i grup docelowych z uwzględnieniem odpowiednich dla danego programu elementów: skali zapadalności, czynników wykluczających z rynku pracy, wieku, płci oraz profilu zawodowego osób planowanych do objęcia programem zdrowotnym. W szczególności programy zdrowotne powinny być ukierunkowane na grupy docelowe najbardziej narażone na opuszczenie rynku pracy z powodu czynników zdrowotnych lub najbardziej bliskich powrotowi na rynek pracy w wyniku świadczeń rehabilitacyjnych.

Ponadto należy zaznaczyć, że każdy program zdrowotny/profilaktyczny będzie musiał uzyskać pozytywną opinię Agencji Oceny Technologii Medycznej (AOTM).

W celu zapewnienia zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców województwa lubuskiego oraz ograniczenia rozprzestrzeniania się epidemii choroby COVID-19 możliwa jest również realizacja projektów mających na celu ograniczenie negatywnych skutków ww. epidemii. Realizacja tego typu projektów ma zmierzać do złagodzenia skutków epidemii w regionie.

Cross-financing

W ramach PI 8vi przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury zwiększającej efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Z uwagi na rodzaj projektów, które mają zostać objęte dofinansowaniem oraz sytuację odbiorców, udzielane w ramach PI 8vi wsparcie będzie mieć formę dotacji.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Duże projekty

W ramach PI 8vi nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					K	M	O		
1	Liczba wdrożonych programów zdrowotnych istotnych z punktu widzenia potrzeb zdrowotnych regionu, w tym pracodawców	szt.	EFS	Region słabiej rozwinięty	2			Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób objętych programem zdrowotnym dzięki EFS	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	17 782	11 536	29 318	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
3	(CV33) Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	szt.	EFS	Region słabiej rozwinięty	-	-	2	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
4	(CV30) Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	EUR	EFS	Region słabiej rozwinięty	-	-	1 235 001,98	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Ramy wykonania¹⁰²Tabela 6: Ramy wykonania **OP6**.

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
							M	K	O	M	K	O		
6	Wskaźnik produktu	1	Liczba osób bezrobotnych w tym długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie (C)	osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	2516	3075	5591	5 149	6 294	11 443	SL 2014-2020	Wskaźnik reprezentatywny dla osi priorytetowej.
6	Wskaźnik produktu	2	Liczba osób pracujących łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek objętych wsparciem w programie (C)	osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	609	744	1353	2 313	2 827	5 140	SL 2014-2020	Wskaźnik reprezentatywny dla osi priorytetowej.
6	Wskaźnik finansowy	3	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	EFS	Region słabiej rozwinięty	14 414 450,49			81 291 785			SL 2014-2020	Planowany poziom wkładu UE. Wskaźnik mierzy rzeczywiste tempo ponoszenia i weryfikowania wydatków kwalifikowanych w projekcie

¹⁰²Art. 96.2.b.v rozporządzenia ramowego

Oś Priorytetowa 7. Równowaga społeczna

Fundusz	Europejski Fundusz Społeczny
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	nie dotyczy

Celem głównym OP 7 jest **zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego i niwelowanie dysproporcji społecznych**.

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 7
PI 9i	Wzrost zdolności do zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
PI 9iv	Zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
PI 9v	Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej w regionie

Wykluczenie społeczne i ubóstwo

Wykluczenie społeczne i związane z nim ubóstwo są najpoważniejszymi barierami rozwoju kapitału ludzkiego. Są to zjawiska wielowymiarowe o zróżnicowanych przyczynach i skutkach, posiadające tendencję do multiplikowania się w kolejnych pokoleniach. Tym istotniejsze jest podjęcie działań mających na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu. Również w Województwie Lubuskim ubóstwo jest jednym z najpoważniejszych problemów (na tle kraju region osiąga jeden z najwyższych wskaźników ubóstwa). Dlatego też cały region powinien zostać objęty wsparciem. Obszary, w których nasilenie negatywnych zjawisk jest największe, uzyskają zwiększone wsparcie. Będą one określane w Planach działania lub równoważnych rocznych dokumentach wdrożeniowych. W dokumentach tych znajdą się także informacje nt. obszarów, które tracą swój społeczno-gospodarczy charakter. W celu poprawy skuteczności działań na rzecz walki z ubóstwem IZ zapewni również w ramach RPO zastosowanie mechanizmów zapewniających kompletność wsparcia EFS i Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa (PO PŻ), w szczególności zapewni możliwość korzystania przez grupy docelowe PO PŻ z usług aktywnej integracji oraz innych usług społecznych (w zależności od indywidualnych potrzeb i potencjału poszczególnych osób), a także współpracę beneficjentów EFS z organizacjami partnerskimi i ich regionalnymi i lokalnymi jednostkami zajmującymi się dystrybucją żywności.

Pomoc osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej każdorazowo musi być zindywidualizowana, odpowiadająca na ich potrzeby i dopasowana do ich możliwości. Istotna jest również ciągłość i długotrwałość wsparcia oraz stałe monitorowanie zmian sytuacji życiowej osób otrzymujących pomoc. Trafna analiza potrzeb, kompleksowość i wieloetapowość wsparcia są niezbędnymi czynnikami skutecznej pomocy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. Co do zasady wsparcie w ramach osi zogniskowane będzie na osobach „oddalonych od rynku pracy” oraz osobach, które z różnych względów mogą być zagrożone wykluczeniem społecznym (np. osoby z niepełnosprawnościami, bezdomne, tzw. „biedni pracujący”, osoby starsze). Definicja osób wykluczonych społecznie zostanie

określona w horyzontalnych, krajowych wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dotyczących realizacji CT 9, stworzona na podstawie Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu.

Przedsięwzięcia finansowane ze środków EFS będą realizowane po uprzednim dokonaniu analizy trendów demograficznych na danym obszarze.

IZ RPO zastosuje mechanizmy gwarantujące trwałość realizowanych z EFS przedsięwzięć dotyczących zapewniania dostępu do usług w tym odpowiednie kryteria wyboru projektów oraz wymagany wkład własny beneficjentów, w razie potrzeby.

Jednocześnie nadal priorytetem jest dalsze usprawnianie systemu pomocy społecznej, realizacja działań w zakresie aktywnej integracji społeczno-zawodowej oraz ekonomii społecznej. Niezbędnym warunkiem poprawy sytuacji jest zwiększenie współpracy międzysektorowej.

Realizacja OP 7 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: poprawa spójności społecznej i terytorialnej, cele szczegółowe:

- wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym;
- ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług,
- włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane.

Priorytet inwestycyjny 9i:

Cel szczegółowy: **Wzrost zdolności do zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym**

Oczekiwane rezultaty

Jak wynika z analizy SWOT (w odniesieniu do CT), w województwie brakuje wystarczających rozwiązań systemowych dotyczących aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz sprawnego systemu angażującego wszystkie podmioty (publiczne i niepubliczne) realizujące zadania związane z ograniczeniem ubóstwa. Przyczyny ubóstwa i wykluczenia społecznego mają złożony charakter, związany najczęściej z brakiem pracy, niesprawnością lub przewlekłą chorobą. Są to jednocześnie najczęstsze przyczyny otrzymywania świadczeń pomocy społecznej. Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym musi opierać się na **eliminowaniu barier, na które napotykają osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym**. Dzięki wspieraniu rozwoju kompetencji społecznych i zawodowych oraz dążeń do usamodzielnienia ekonomicznego i większego zintegrowania ze społeczeństwem wzrośnie nie tylko liczba osób aktywnie poszukujących pracy, ale także zatrudnionych. Interwencja w tym obszarze ma na celu **trwałą integrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym**.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	osoba	Nd.	4933	osoba	2014	1710	3 039	4 749	projekt/mo nitoring	zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	osoba	Nd.	2960	osoba	2014	1 207	2 145	3 352	projekt/mo nitoring	zgodnie z cyklem sprawozdawczym
3	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Region słabiej rozwinięty	osoba	Nd.	1381	osoba	2014	563	1 001	1 564	projekt/mo nitoring	zgodnie z cyklem sprawozdawczym
4	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Region słabiej rozwinięty	osoba	Nd.	1470	osoba	2014	599	1 066	1 665	Ewaluacja	dwukrotnie w okresie programowania

Planowana interwencja

Problem wykluczenia dotyczy w głównej mierze osób długotrwale bezrobotnych, osób starszych, z niepełnosprawnościami, młodzieży z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, osób opuszczających zakłady karne, postrzeganych w sposób stereotypowy przez otoczenie społeczne i pracodawców jako pracownicy mniej efektywni. Dla tych osób zostaną zastosowane instrumenty aktywnej integracji, mające na celu przywrócenie ich na rynek pracy poprzez poprawę zdolności lub możliwości zatrudnienia oraz wyeliminowanie przeszkód napotykanymi przez osoby i rodziny w procesie dostępu do praw i usług społecznych. Stosowane będą zindywidualizowane usługi aktywizacji społeczno-zawodowej, dopasowane do potrzeb osób, do których są skierowane. Niezbędnym elementem

skoordynowanych działań zmierzających do eliminacji wykluczenia społecznego jest współpraca międzysektorowa instytucji publicznych, organizacji pozarządowych i pracodawców. Co do zasady wsparcie kierowane będzie do osób, wobec których typowe instrumenty aktywizacji zawodowej (m.in. oferowane w OP 6) nie są wystarczające ze względu na wielowymiarowość społecznych problemów, które ich bezpośrednio dotyczą (osoby „oddalone od rynku pracy” oraz osoby, które z różnych względów mogą być zagrożone wykluczeniem społecznym np. osoby z niepełnosprawnościami, bezdomne, tzw. „biedni pracujący”, osoby starsze), którym do aktywizacji zawodowej niezbędne jest w pierwszej kolejności udzielenie wsparcia w zakresie integracji społecznej. Istotną częścią interwencji będzie wsparcie oferowane przez centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej. Podmioty te udzielają kompleksowej pomocy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym, dlatego też istnieje pilna potrzeba, by zwiększyć ich liczbę w regionie (z wyjątkiem WTZ), poszerzyć ofertę wsparcia i podnieść jakość oferowanych usług. W regionie wciąż istnieje zapotrzebowanie na nowe podmioty tego typu (w województwie lubuskim nie istnieje żaden ZAZ). W ramach PI 9i będą realizowane działania skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez aktywne formy aktywizacji społecznej i zawodowej. Kompleksowe i zindywidualizowane wsparcie nakierowane na wzrost samodzielności życiowej pozwoli ograniczyć sferę wykluczenia społecznego.

Typy działań:

- programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, społecznej, zawodowej; realizowane przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie poprzez kontrakt socjalny, program aktywności lokalnej, program integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami;
- programy aktywizacji i integracji społecznej osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez szkolenia, kursy zawodowe, poradnictwo, staże, subsydiowane zatrudnienie oraz wsparcie towarzyszące dla otoczenia osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- programy tworzenia i działalności podmiotów integracji społecznej przyczyniające się do zwiększenia miejsc w tych placówkach oraz testujące długookresowe źródła finansowania.

Główni beneficjenci:

- Dla konkursowego trybu wyboru projektów: jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, instytucje rynku pracy, podmioty ekonomii społecznej, podmioty działające w obszarze rynku pracy, zajmujące się aktywizacją osób wykluczonych społecznie, zagrożonych ubóstwem itp. (w tym jednostki pomocy społecznej).

- Dla pozakonkursowego trybu wyboru projektów: ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie..

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca/Instytucja Pośrednicząca RPO – Lubuskie 2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy.

Zastosowanie trybu pozakonkursowego ogranicza się do realizacji lub koordynacji zadań określonych w przepisach prawnych mających zastosowanie do danego podmiotu lub grupę podmiotów.

Wszystkie projekty pozakonkursowe będą realizowane zgodnie z następującymi zasadami:

- i. każdorazowego i szczegółowego uzasadnienia stosowania pozakonkursowej procedury wyboru projektu,
- ii. bezpośredniego i jednoznacznego powiązania projektu z celami i założeniami programu operacyjnego oraz monitorowania tych powiązań,
- iii. przejrzystego zdefiniowania adresatów działań podejmowanych w ramach każdego projektu,
- iv. przejrzystego zdefiniowania zarówno celów, jak i oczekiwanych rezultatów projektu; cele projektu muszą być określone zgodnie z zasadą SMART (S – specific – szczegółowe, konkretne, M – measurable – mierzalne, A – acceptable/accurate – akceptowalne/trafne, R – realistic – realistyczne, T – time-bound – określone w czasie),
- v. pomiaru i ewaluacji osiągania określonych celów szczegółowych projektu oraz oczekiwanych rezultatów projektu, w tym pomiar trwałości tych rezultatów,
- vi. pełnej zgodności z zasadami prawidłowości finansowej,
- vii. przejrzystości i efektywności finansowej oraz
- viii. publicznej przejrzystości wyboru beneficjenta projektu pozakonkursowego i podawania do publicznej wiadomości informacji o wybranym beneficjencie w ciągu co najwyżej 3 miesięcy od daty dokonania jego wyboru.

Tryb pozakonkursowy będzie stosowany wyłącznie w uzasadnionych przypadkach, każdorazowo rozpatrywanych według ww. zasad.

Projekty pozakonkursowe EFS możliwe do realizacji na poziomie regionalnym ograniczone są wyłącznie do projektów pozakonkursowych o charakterze wdrożeniowym polegających na świadczeniu usług m. in. rynku pracy, integracji społecznej, edukacji na rzecz ostatecznych odbiorców wsparcia.

Beneficjentem pozakonkursowym tych działań jest wskazany prawnie podmiot publiczny odpowiedzialny za koordynację danej polityki na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym, np. instytucja rynku pracy dysponująca środkami Funduszu Pracy, instytucja systemu pomocy społecznej czy władze gminy ustawowo odpowiedzialne za organizację opieki nad dziećmi do lat 3 i edukację przedszkolną. Zakres i zasady realizacji tego typu projektów pozakonkursowych zostaną ograniczone do przedsięwzięć wskazanych w wiążących wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

Trybem konkursowym objęte zostaną programy na rzecz integracji społeczności wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, obejmujące kompleksowe działania z zakresu edukacji, zdrowia, zatrudnienia, pomocy społecznej, prowadzące do aktywizacji społecznej i zawodowej społeczności wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz usługi reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej w szczególności w CIS, KIS, ZAZ, WTZ.

Tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany w związku z realizacją programów na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowanych na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej, społecznej, zawodowej.

W przypadku projektów realizowanych w PI 9i, na rzecz grupy docelowej ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie nabór projektów może następować zarówno w trybie pozakonkursowym, jak i w trybie konkursowym zgodnie ze schematem określonym w wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego w zakresie włączenia społecznego. Szczegółowe warunki zostaną określone w dokumencie wdrożeniowym do RPO-L2020.

Kierunkowe zasady

Przy dokonywaniu wyboru projektów w zakresie aktywnej integracji brane będą pod uwagę przedsięwzięcia gwarantujące trwałą zmianę w sytuacji życiowej uczestnika projektu, tj. np. podjęcie zatrudnienia, rozpoczęcie kształcenia, aktywne poszukiwanie pracy oraz zmiana profilu pomocy. Projekty będą realizowane w oparciu o kryteria minimalnej efektywności społecznej i efektywności zatrudnieniowej. Zasady efektywności społecznej i efektywności zatrudnieniowej określone zostaną w wytycznych horyzontalnych dla CT9.

Z uwagi na fakt, iż ubóstwo w Województwie stanowi jeden z najpoważniejszych problemów, cały region zostanie objęty wsparciem; niemniej – obszary, w których nasilenie negatywnych zjawisk jest największe uzyskają zwiększone wsparcie. Obszary te określone będą w corocznych dokumentach wdrożeniowych.

Cross-financing

W ramach PI 9i przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Z uwagi na rodzaj projektów, które mają zostać objęte dofinansowaniem oraz sytuację odbiorców, osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym czy też podmiotów i społeczności, których działania ukierunkowane są na poprawę sytuacji osób będących w najtrudniejszej sytuacji, udzielane w ramach całej PI 9i wsparcie finansowe będzie mieć formę dotacji.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Duże projekty

W ramach PI 9i nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					K	M	O		
1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	7 151	4 023	11 174	Projekt	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie (C)	osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	1 073	603	1 676	Projekt	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Priorytet inwestycyjny 9iv:

Cel szczegółowy: **Zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.**

Oczekiwane rezultaty

Na terenie województwa tylko 5 powiatów prowadzi ośrodki interwencji kryzysowej, podczas gdy liczba osób wymagających specjalistycznego wsparcia stale się zwiększa. Dlatego ważne jest, by w każdym powiecie działał podmiot oferujący usługi interwencyjne. Kolejnym problemem jest niedostatecznie rozwinięta sieć mieszkań komunalnych i chronionych, z których mogłyby korzystać osoby opuszczające placówki opiekuńczo-wychowawcze, zakłady dla nieletnich oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze i przygotowujące do samodzielnego życia, a także osoby z niepełnosprawnością, osoby bezdomne oraz osoby starsze. Realizacja Osi Priorytetowej ma zniwelować zdiagnozowany problem dotyczący

niewystarczającej dostępności do usług publicznych na terenie województwa. Interwencja w tym obszarze ma na celu **trwałą integrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym**.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu	Region słabiej rozwinięty	szt.	Nd.	78	osoba	2013	400			Projekt/monitoring	zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Planowana interwencja

Interwencja w ramach PI 9iv opierać się będzie na usługach społecznych ogólnego interesu polegających na wsparciu rodziny, osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz rodzinnej pieczy zastępczej.

W zakresie wsparcia rodziny (w tym dzieci i młodzieży) znajdują się usługi pomocy środowiskowej, usług wspierających i interwencyjnych ukierunkowanych na wspieranie rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, dysfunkcją i niewydolnością wychowawczą we właściwym pełnieniu ich funkcji. Niezbędne jest także wsparcie podmiotów oferujących usługi interwencyjne. Rozwój usług interwencji kryzysowej wynika wprost z Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (Działanie 1.4. *Wsparcie rodzin w kryzysie*), w ramach którego wskazano potrzebę realizacji działań polegających na wsparciu dla tworzenia, adekwatnie do potrzeb lokalnych, nowych miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej i domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz powstawania nowych ośrodków interwencji kryzysowej, ze szczególnym uwzględnieniem ośrodków interwencji kryzysowej z miejscami schronienia, także dla osób doświadczających przemocy. Usługi interwencji kryzysowej będą świadczone jako jeden z elementów szerszego, kompleksowego wsparcia zdefiniowanego na podstawie indywidualnej diagnozy uczestników projektów w ramach aktywnej integracji. Realizowane będą również działania profilaktyczne dotyczące wsparcia rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi w opiece i wychowaniu dzieci w celu uniknięcia ich rozdzielania z rodziną biologiczną i umieszczenia w pieczy zastępczej (przy czym działania na rzecz tworzenia miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w celu zwiększenia udziału rodziców w rynku pracy nie będą kwalifikowane w ramach OP 7 ze względu na uwzględnienie tego rodzaju interwencji w OP 6).

W zakresie wsparcia rodzinnej pieczy zastępczej znajdują się usługi kształcenia i doskonalenia kompetencji osób sprawujących pieczę zastępczą oraz rozwój usług, towarzyszących procesowi usamodzielniania obejmujących zarówno rodziny naturalne (w tym objęte nadzorem kuratora), jak i kandydatów na rodziców zastępczych, rodziny zastępcze oraz otoczenie w/w osób. Równoległe do wsparcia rodzinnej pieczy zastępczej realizowane będzie wsparcie dla rodzin naturalnych, które będzie mieć charakter

kompleksowych programów mających na celu reintegrację społeczną i w dalszej perspektywie umożliwienie powrotu dziecka do rodziny.

Dzieci z rodzin, których członkowie uczestniczą w różnych formach aktywizacji społecznej, zostaną objęte opieką dzienną/światlicową.

W zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnością i osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym starszych, znajdują się usługi opiekuńcze, zarówno w miejscu zamieszkania, jak i poza nim, skierowane do osób z różnych względów zagrożonych wykluczeniem społecznym. Możliwe będzie wspieranie również rozwoju zintegrowanych usług zdrowotnych i społecznych (nie wykluczając form stacjonarnych).

Realizacja działań w ramach PI 9iv wobec wszystkich grup docelowych możliwa będzie poprzez organizację nowych i rozwijanie już istniejących placówek wsparcia dziennego, mieszkań chronionych/wspomaganych. Wsparcie dla usług mieszkalnictwa wspomaganego odbywało się będzie zgodnie z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej oraz zgodnie z horyzontalnymi, krajowymi wytycznymi ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego dotyczącymi realizacji CT 9. Będzie dotyczyło usług w mieszkaniach treningowych – pobyt czasowy - różnego rodzaju usługi w formie treningów, nauki samodzielności, poradnictwa, pracy socjalnej, zmierzające do całkowitego usamodzielnienia dla różnych kategorii osób, oraz usług w mieszkaniach wspieranych – pobyt stały dla osób starszych i z niepełnosprawnościami, wymagających wsparcia w formie usług opiekuńczych.

Ww. Wytyczne będą definiowały formy zdeinstytucjonalizowane, uwzględniając nie tylko ich rozmiar, ale także podstawowe zasady funkcjonowania form zdeinstytucjonalizowanych, wynikające z założeń europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej. Będą też kładły nacisk na podmioty ekonomii społecznej jako usługodawców w ramach form zdeinstytucjonalizowanych. Nie mniej ważne z punktu widzenia budowania społeczeństwa obywatelskiego i wzmacniania podmiotowości obywateli, jak również ich aktywizacji w życiu społeczno-zawodowym, jest zapewnienie wsparcia w postaci poradnictwa prawnego i obywatelskiego, poradnictwa rodzinnego i psychologicznego - ten rodzaj wsparcia będzie mógł być realizowany jedynie w połączeniu z całym procesem reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Działania realizowane w ramach PI 9iv powinny być zgodnie z europejskimi zasadami dotyczącymi deinstytucjonalizacji usług społecznych. Wsparcie dla usług społecznych ogólnego interesu będzie zgodne z horyzontalnymi wytycznymi ministra ds. rozwoju regionalnego dotyczącymi celu tematycznego 9 oraz Komunikatem Komisji Europejskiej *Usługi świadczone w interesie ogólnym, w tym usługi socjalne świadczone w interesie ogólnym: nowe zobowiązanie europejskie KOM(2007)725*.

Jednocześnie na podstawie wyników monitoringu podejmowane będą działania mające na celu zwiększenie dostępu do usług aktywnej integracji i usług społecznych, poprawę ich jakości i skuteczności dla klientów (w tym związane z deinstytucjonalizacją usług).

W ramach PI 9iv będą realizowane działania skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez zwiększenie dostępu do usług społecznych.

Typy działań:

- usługi w zakresie opieki nad dziećmi i młodzieżą w systemie opieki zastępczej w celu przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie społeczności lokalnych, poprzez m.in. kształcenie i doskonalenie kompetencji osób sprawujących pieczę zastępczą oraz rozwój usług, towarzyszących procesowi usamodzielniania;
- wsparcie rozwoju usług opiekuńczych i zdrowotnych skierowanych do osób z różnych względów zagrożonych wykluczeniem społecznym (m.in. osób z niepełnosprawnością i osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym starszych), pozostających poza rynkiem pracy lub doświadczających problemów z adaptacją na rynku pracy (w tym osób z niepełnosprawnością, osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym starszych i dzieci), również poprzez tworzenie mieszkań chronionych/wspomaganych;
- wsparcie rozwoju usług pomocy środowiskowej, usług wspierających i interwencyjnych dla rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- zapewnienie dostępu do usług bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego, poradnictwa rodzinnego i psychologicznego dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (wyłącznie w połączeniu z całym procesem reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym);
- ograniczanie skutków epidemii choroby COVID-19.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, instytucje rynku pracy,
- podmioty ekonomii społecznej,
- podmioty działające w obszarze rynku pracy, zajmujące się aktywizacją osób wykluczonych społecznie, zagrożonych ubóstwem itp. (w tym jednostki pomocy społecznej).

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca/Instytucja Pośrednicząca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników

wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy oraz pozakonkursowy. Pozakonkursowy/nadzwyczajny tryb wyboru projektów będzie miał zastosowanie dla projektów związanych z likwidacją skutków pandemii SARS-CoV-2 oraz choroby COVID-19. Ponadto tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany dla projektu dotyczącego gospodarstw opiekuńczych na terenach wiejskich (zielona opieka), którego realizatorem będzie Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

Kierunkowe zasady

Projektując działania w zakresie pomocy osobom i rodzinom wykluczonym społecznie bądź zagrożonym wykluczeniem, należy mieć na uwadze trudności zidentyfikowane na poziomie krajowym. W odniesieniu do powyższego, konieczne jest wdrożenie wypracowanych w ramach programu krajowego (POWER) rozwiązań systemowych służących aktywizacji społeczno-zawodowej osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Niemniej działania na rzecz rozwoju usług każdorazowo powinny uwzględniać analizę trendów demograficznych i potrzeb w zakresie poszczególnych usług i grup docelowych, również w ujęciu terytorialnym

Rozwój usług społecznych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspierany ze środków EFS, jest zgodny z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej oraz z kierunkami wskazanymi w Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020, który zawiera m.in. kierunki rozwoju usług społecznych oraz wytycznymi ministra ds. rozwoju regionalnego w zakresie realizacji celu tematycznego 9. Możliwe będzie wspieranie również rozwoju zintegrowanych usług zdrowotnych i społecznych (nie wykluczając form stacjonarnych).

Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości usług będzie możliwe wyłącznie, gdy zostało poprzedzone dokładnym rozpoznaniem i analizą istniejących potencjałów. Ponadto, wymagane będą analizy skuteczności i efektywności organizacyjnej i finansowej beneficjentów.

Wsparciem zostaną objęte działania na rzecz zwiększenia jakości i dostępności usług społecznych poprzez konkurencyjny tryb wyboru w celu umożliwienia doboru projektów najwyższej wartości i jakości usług. Podyktowane to jest mnogością podmiotów świadczących usługi w ograniczonym zakresie.

Cross-financing

W ramach PI 9iv przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Z uwagi na rodzaj projektów, które mają zostać objęte dofinansowaniem oraz sytuację odbiorców, osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym, czy też podmiotów i społeczności, których

działania ukierunkowane są na poprawę sytuacji osób będących w najtrudniejszej sytuacji, udzielane w ramach PI 9iv wsparcie finansowe będzie mieć wyłącznie formę dotacji.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów ii finansowych.

Duże projekty

W ramach PI 9iv nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					K	M	O		
1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	1957	921	2878	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	(CV33) Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	szt.	EFS	Region słabiej rozwinięty	-	-	43	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
3	(CV30) Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	EUR	EFS	Region słabiej rozwinięty	-	-	1 049 611,64	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Priorytet inwestycyjny 9v:

Cel szczegółowy: *Wzmocnienie sektora ekonomii społecznej w regionie.*

Oczekiwane rezultaty

Słabą stroną województwa jest niewielka liczba inicjatyw w zakresie powstawania i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej. Ważne jest zatem stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi adaptacyjnych form zatrudnienia, w tym w sektorze ekonomii społecznej, która, łącząc cele społeczne z ekonomicznymi, stanowi skuteczny instrument aktywizacji osób doświadczających trudności związanych z wejściem i utrzymaniem się na rynku pracy. Duże znaczenie ma wspieranie podmiotów ekonomii społecznej na każdym etapie rozwoju oraz finansowanie działań animacyjnych. Interwencja w tym obszarze ma na celu **trwałą integrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz poprawę jakości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej.**

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
1	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Region słabiej rozwinięty	Sztuk	Nd.	110	Sztuk	2014	700			Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Nd.	110	osoba	2014	224	476	700	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
3	Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Region słabiej rozwinięty	Sztuk	Nd.	82	Sztuk	2014	245			Ewaluacja	dwukrotnie w okresie programowania

Planowana interwencja

Wsparcie w ramach Osi Priorytetowej będzie przeznaczane nie tylko dla podmiotów ekonomii społecznej, ale również dla instytucji powołanych do jej wspierania, które poprzez dostarczanie niezbędnej wiedzy i doświadczenia w zakresie zasad prowadzenia działalności gospodarczej, zarządzania zasobami ludzkimi czy stosowania przepisów prawnych, pomocy w poszerzaniu działalności i zdobywaniu zleceń, umożliwią rozwój i funkcjonowanie gospodarki społecznej w regionie. Będą to instytucje wykazujące się najwyższym poziomem jakości i efektywności świadczonych usług, potwierdzonym w ramach systemu akredytacji instytucji wsparcia ekonomii społecznej (AKSES), świadczące usługi animacji lokalnej, usługi rozwoju ekonomii społecznej, zmierzające do inicjowania tworzenia nowych podmiotów i przedsiębiorstw społecznych oraz usługi wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych. Wsparcie skierowane do instytucji wspierających rozwój ekonomii społecznej powinno koncentrować się na realizacji przez nie usług na rzecz PES, nie zaś na wspieraniu samego funkcjonowania instytucji. Pomoc skierowana bezpośrednio do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym opierać się będzie na tworzeniu nowych oraz wzmocnieniu istniejących przedsiębiorstw społecznych poprzez zwiększanie w nich zatrudnienia za pomocą systemu dotacji, szkoleń, mentoringu i wsparcia pomostowego.

Koordinacja działań na rzecz sektora ekonomii społecznej w regionie, w zakresie zgodnym z krajowymi horyzontalnymi wytycznymi określonymi przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, będzie prowadzona przez regionalny ośrodek polityki społecznej.

W ramach PI 9v będą realizowane działania skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez wsparcie podmiotów ekonomii społecznej. Praca i współodpowiedzialność za wspólne przedsięwzięcie biznesowe pozwoli na skuteczną integrację i usamodzielnienie odbiorców wsparcia. Konieczne dla rozwoju sektora ekonomii społecznej jest wsparcie otoczenia przedsiębiorstw społecznych, które napotykają na specyficzne bariery rozwoju, nieznanne w tradycyjnej przedsiębiorczości.

Typy działań:

- świadczenie usług animacyjnych, inkubacyjnych, biznesowych i promocyjnych¹⁰³ dla wsparcia rozwoju ekonomii społecznej oraz podnoszenie kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników PES, zgodnie z KPRES przez ośrodki wspierania ekonomii społecznej,
- koordynacja sektora ekonomii społecznej w regionie oraz tworzenie regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej przez ROPS,
- tworzenie miejsc pracy w sektorze przedsiębiorczości społecznej poprzez m.in. wsparcie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej.

Główni beneficjenci:

- Dla konkursowego trybu wyboru projektów: jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, instytucje rynku pracy, instytucje otoczenia biznesu (IOB), podmioty ekonomii społecznej, podmioty działające w obszarze rynku pracy, zajmujące się aktywizacją osób wykluczonych społecznie, zagrożonych ubóstwem itp. (w tym jednostki pomocy społecznej).
- Dla pozakonkursowego trybu wyboru projektów: ośrodki wsparcia ekonomii społecznej oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca/Instytucja Pośrednicząca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi

¹⁰³ Działania promocyjne w PI 9.8. (9v) realizowane będą w ośrodkach wspierania ekonomii społecznej na dwóch płaszczyznach:

1) jako działania skierowane do instytucji publicznych i przedsiębiorców mające na celu nakłonienie tych podmiotów do korzystania z usług przedsiębiorstw społecznych;

2) jako usługa oferowana przedsiębiorstwom społecznym, mająca na celu wypromowanie danego PS i zdobycie nowych klientów i zleceń. W takim przypadku promocja danego przedsiębiorstwa społecznego traktowana być powinna nie jako działanie promocyjne, lecz jako realizacja usługi na rzecz konkretnego PS.

z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy.

Zastosowanie trybu pozakonkursowego ogranicza się do realizacji lub koordynacji zadań określonych w przepisach prawnych mających zastosowanie do danego podmiotu lub grupę podmiotów.

Wszystkie projekty pozakonkursowe będą realizowane zgodnie z następującymi zasadami:

- i. każdorazowego i szczegółowego uzasadnienia stosowania pozakonkursowej procedury wyboru projektu,
- ii. bezpośredniego i jednoznacznego powiązania projektu z celami i założeniami programu operacyjnego oraz monitorowania tych powiązań,
- iii. przejrzystego zdefiniowania adresatów działań podejmowanych w ramach każdego projektu,
- iv. przejrzystego zdefiniowania zarówno celów, jak i oczekiwanych rezultatów projektu; cele projektu muszą być określone zgodnie z zasadą SMART (S – specific – szczegółowe, konkretne, M – measurable – mierzalne, A – acceptable/accurate – akceptowalne/trafne, R – realistic – realistyczne, T – time-bound – określone w czasie),
- v. pomiaru i ewaluacji osiągania określonych celów szczegółowych projektu oraz oczekiwanych rezultatów projektu, w tym pomiar trwałości tych rezultatów,
- vi. pełnej zgodności z zasadami prawidłowości finansowej,
- vii. przejrzystości i efektywności finansowej oraz
- viii. publicznej przejrzystości wyboru beneficjenta projektu pozakonkursowego i podawania do publicznej wiadomości informacji o wybranym beneficjencie w ciągu co najwyżej 3 miesięcy od daty dokonania jego wyboru.

Tryb pozakonkursowy będzie stosowany wyłącznie w uzasadnionych przypadkach, każdorazowo rozpatrywanych według ww. zasad.

Projekty pozakonkursowe EFS możliwe do realizacji na poziomie regionalnym ograniczone są wyłącznie do projektów pozakonkursowych o charakterze wdrożeniowym polegających na świadczeniu usług m. in. rynku pracy, integracji społecznej, edukacji na rzecz ostatecznych odbiorców wsparcia.

Beneficjentem pozakonkursowym tych działań jest wskazany prawnie podmiot publiczny odpowiedzialny za koordynację danej polityki na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym np. instytucja rynku pracy dysponująca środkami Funduszu Pracy, instytucja systemu pomocy społecznej czy władze gminy ustawowo odpowiedzialne za organizację opieki nad dziećmi do lat 3 i edukację przedszkolną. Zakres i zasady realizacji tego typu projektów pozakonkursowych zostaną ograniczone do przedsięwzięć wskazanych w wiążących wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

W procedurze wyboru preferowane będą podmioty stosujące klauzule społeczne przy zakupie towarów i usług podczas realizacji projektów.

Beneficjenci są zobowiązani do zapewnienia efektywności zatrudnieniowej w wyniku realizacji wspieranych przedsięwzięć. Tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany w celu prowadzenia koordynacji ekonomii społecznej w województwie lubuskim oraz rozwoju sieci wsparcia ekonomii społecznej przez akredytowane ośrodki wsparcia ekonomii społecznej. Zgodnie z KPRES za koordynację sektora ekonomii społecznej w regionie odpowiada Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. Jednostka ta będzie koordynować działania władzy publicznej w zakresie realizacji regionalnego programu działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz merytorycznie określać kierunki, preferencje i procedury wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w ramach RPO. Usługi wsparcia podmiotów ekonomii społecznej realizowane będą przez akredytowane w systemie AKSES ośrodki wsparcia ekonomii społecznej. Zgodnie z KPRES uzyskanie akredytacji będzie warunkiem koniecznym (kryterium dostępu) do uzyskania finansowania z RPO.

Tryb konkursowy obejmie natomiast pozostałe działania, aby wybrać do dofinansowania projekty o najwyższej wartości przy spodziewanej podaży projektów wyższej niż dostępna alokacja oraz umożliwić realizację projektów przez większą liczbę wnioskodawców.

Kierunkowe zasady

Decyzje o wyborze działań do realizacji oferowanych przez OWES będą podejmowane w oparciu o kryteria wyboru projektów wskazujące na wymagane ilościowe efekty działalności OWES w odniesieniu do wybranych kryteriów akredytacji OWES (wdrożonych w ramach PO KL 2007 – 2013) dla poszczególnych typów świadczonych usług (animacyjnych, inkubacyjnych, biznesowych). IZ RPO zapewni również monitorowanie efektywności działalności usługowej OWES w powyższym zakresie.

IZ zapewni trwałość funkcjonowania podmiotów wspierających ekonomię społeczną po zakończeniu okresu programowania 2014-2020.

Cross-financing

W ramach PI 9v przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru ekonomii społecznej w ramach PI 9v wsparcie finansowe będzie mieć wyłącznie formę dotacji.

W ramach Priorytetu nie planuje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Duże projekty

W ramach PI 9v nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorii regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					K	M	O		
1	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	Szt.	EFS	Region słabiej rozwinięty	154			Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	1272	600	1872	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Ramy wykonania¹⁰⁴

Tabela 6: Ramy wykonania OP7.

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
							M	K	O	M	K	O		
							7	Wskaźnik produktu	1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS		
7	Wskaźnik finansowy	2	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	EFS	Region słabiej rozwinięty	15 014 861,75			76 087 996,00			SL 2014-2020	Planowany poziom wkładu UE. Wskaźnik mierzy rzeczywiste tempo ponoszenia i weryfikowania wydatków kwalifikowanych w projekcie

¹⁰⁴Art. 96.2.b.v rozporządzenia ramowego

Oś Priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja

Fundusz	Europejski Fundusz Społeczny
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	nie dotyczy

Celem głównym OP 8. jest **poprawa jakości kształcenia w regionie**.

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 8
PI 10i	Zwiększenie liczby miejsc w edukacji przedszkolnej i podniesienie kompetencji uczniów w przedszkolach Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi
PI 10iii	Upowszechnienie kształcenia ustawicznego osób dorosłych, w tym będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy
PI10iv	Zwiększenie zdolności do zatrudnienia uczniów szkół i placówek oświatowych kształcenia zawodowego Zwiększenie umiejętności zawodowych osób dorosłych

Edukacja przez całe życie

Kluczowym wyzwaniem dla systemu oświaty w kraju i w regionie jest dostosowanie form i metod nauczania do potrzeb rynku pracy. Jest to proces niezwykle skomplikowany ze względu na dynamiczne zmiany zachodzące w gospodarce i społeczeństwie. System nauczania powinien zwiększać swój zasięg, obejmując wsparciem osoby na każdym etapie życia – począwszy od edukacji przedszkolnej, na kształceniu osób dorosłych (formalnym i pozaformalnym) skończywszy. Kształcenie powinno zostać w większym stopniu zintegrowane z rynkiem pracy. Nie może jednak być to system jednokierunkowy, powinien dawać umiejętności i wiedzę pozwalającą na możliwie szybkie przekwalifikowanie się w przyszłości. Istotnym elementem systemu powinno być likwidowanie barier w dostępie do edukacji, zarówno geograficznych, jak i społecznych, finansowych i zdrowotnych. Wyrównanie szans w dostępie do edukacji bezpośrednio wpływa na wyrównanie szans na rynku pracy.

Jakość kształcenia wskazana w celu głównym OP 8 rozumiana będzie jako dążenie do poprawy kluczowych kompetencji uczniów, a badana będzie za pomocą indywidualnie dobranych narzędzi, dostosowanych do specyfiki projektu (np. ankiety, wywiady, obserwacje).

Realizacja OP 8 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: spójność społeczna i aktywność zawodowa, cele szczegółowe:

- zwiększenie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy;
- lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych dostarczanych na rzecz grup o specjalnych potrzebach;

- poprawa jakości kształcenia (w tym poprawa dostępności, efektywności i innowacyjności edukacji).

Priorytet inwestycyjny 10i:

Cel szczegółowy: **Zwiększenie liczby miejsc w edukacji przedszkolnej i podniesienie kompetencji uczniów w przedszkolach.**

Oczekiwane rezultaty

Niezwykle istotnym działaniem w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych jest jakość i dostępność kształcenia. Z punktu widzenia rozwoju dziecka ogromną rolę należy przypisać edukacji przedszkolnej i podstawowej, która ma zdecydowany wpływ na późniejszy proces kształcenia. Dotyczy to w szczególności sposób dzieci z niepełnosprawnościami, u których możliwie wczesna edukacja przedszkolna ma znaczenie rehabilitacyjne oraz zapobiega wykluczeniu społecznemu rodziny, umożliwiając rodzicom, zwłaszcza matkom, aktywność zawodową i pełnienie innych ról społecznych. Istotnym elementem poprawy jakości kształcenia w regionie jest zarówno zwiększenie dostępności, jak i poprawienie jakości edukacji przedszkolnej. Jakość edukacji na tym poziomie, różnorodność zajęć i wysokie kwalifikacje kadry pedagogicznej w przedszkolach mają bezpośredni wpływ na właściwy rozwój edukacyjny dziecka oraz płynne i bezkonfliktowe przejście do etapu szkoły podstawowej. Rezultatem podjętych działań będzie upowszechnienie edukacji przedszkolnej szczególnie na obszarach, gdzie jej dostępność jest ograniczona, w tym na obszarach wiejskich. Zapewnienie wsparcia dla najmłodszych dzieci przyczyni się do wczesnej identyfikacji i eliminacji barier już na pierwszych etapach edukacji.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
2	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	Region słabiej rozwinięty	Sztuk	Nd.	1589	Sztuk	2014	-	-	1477	ewaluacja	dwukrotnie w okresie programowania
	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Nd.	2009	osoba	2013	0	370	370	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Planowane interwencja

Zapewnianie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji nastąpi m.in. poprzez tworzenie dodatkowych miejsc edukacji przedszkolnej, w tym również uruchamianie innych form wychowania przedszkolnego oraz realizację dodatkowych zajęć edukacyjnych mających na celu rozwój dzieci na wczesnym etapie edukacji.

Wsparcie przewidziane w obszarze edukacji odpowiada Zaleceniom Rady odnoszącym się do zwiększenia dostępności edukacji przedszkolnej, podniesienia jakości edukacji oraz jej większego powiązania z rynkiem pracy. Pobyt w placówkach wychowania przedszkolnego umożliwi kształtowanie u dzieci kompetencji kluczowych oraz nabywanie różnych umiejętności, które na dalszym etapie ich życia będą wykorzystane na szeroką skalę.

Liczba utworzonych w ramach udzielonego wsparcia projektowego nowych miejsc edukacji przedszkolnej będzie odpowiadała faktycznemu i prognozowanemu zapotrzebowaniu na usługi edukacji przedszkolnej w regionie z uwzględnieniem prognoz demograficznych.

Po zakończeniu finansowania projektowego beneficjenci będą zobowiązani do zachowania trwałości utworzonych w ramach RPO miejsc edukacji przedszkolnej, co będzie miało odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów.

Wkład funduszy strukturalnych w realizację działań ukierunkowanych na upowszechnienie edukacji przedszkolnej w regionie nie będzie zastępować publicznych lub równoważnych wydatków przeznaczonych na ten cel.

Działania zaplanowane w ramach 8. Osi Priorytetowej doprowadzą do upowszechnienia i poprawy jakości edukacji przedszkolnej, w tym do zwiększenia dostępu do edukacji dzieci z niepełnosprawnościami, dzieci z rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, na obszarach wiejskich i miejskich, charakteryzujących się niskim stopniem upowszechniania usług edukacyjnych. Ponadto zaplanowana interwencja umożliwi także godzenia życia zawodowego oraz rodzinnego i powrót na rynek pracy osób, w szczególności kobiet, które dotychczas zaangażowane były w domową opiekę nad dziećmi, w wyniku czego przedwcześnie opuszczały regionalny rynek pracy.

Na rozwój edukacji przedszkolnej zostanie przeznaczonych ok. 13 mln euro.

Typy działań:

- uruchamianie nowych miejsc w ośrodkach edukacji przedszkolnej, w tym również nowych ośrodków edukacji przedszkolnej i alternatywnych form opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym;
- realizacja dodatkowych zajęć zwiększających szanse w edukacji przedszkolnej;
- szkolenia, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli w edukacji przedszkolnej, w szczególności na rzecz zindywidualizowanego podejścia do ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
- podmioty ekonomii społecznej,
- szkoły, przedszkola i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące.

Cel szczegółowy: *Podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.*

Oczekiwane rezultaty

Niezwykle istotnym działaniem w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych jest jakość i dostępność kształcenia.

Planowane działania bezpośrednio przyczynią się do przeciwdziałania występującemu w szkołach zjawisku rozwarstwienia społecznego, a w dalszej perspektywie czasowej, pozwolą na **wykorzystanie potencjału dobrze wykształconych młodych ludzi na regionalnym rynku pracy**. Zaplanowane wsparcie powinno dać podstawę do dalszego rozwijania umiejętności zgodnie z predyspozycjami uczniów oraz pozwalać na względnie łatwą możliwość nabywania nowych kwalifikacji już po zakończeniu etapu edukacji formalnej.

Problemem szkół w regionie są także braki w zakresie wyposażenia w nowoczesne pomoce dydaktyczne, w szczególności w sprzęt komputerowy – odsetek szkół posiadających takie wyposażenie znacznie odbiega od średniej UE. Tymczasem kompetencje cyfrowe wskazywane są jako jedne z kluczowych dla samorealizacji i rozwoju osobistego każdego człowieka.

Interwencja w tym obszarze ma na celu **poprawę jakości i dostępności edukacji w regionie, a pośrednio zwiększenie szans na zatrudnienie przyszłych absolwentów lubuskich szkół**.

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
1	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem technik TIK dzięki EFS	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Nd.	1551	Osoba	2014	39	218	257	ewaluacja	dwukrotnie w okresie programowania
2	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Nd.	33467	osoba	2013	6360	9540	15900	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
3	Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	Region słabiej rozwinięty	sztuk	Nd.	35	Sztuk	2012	38			Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
4	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Nd.	2009	osoba	2013	74	318	392	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Planowane interwencja

Realizowane będą działania zmierzające do wyrównywania i stałego podnoszenia poziomu kształcenia na etapie szkoły podstawowej, gimnazjum i nauczania ponadgimnazjalnego w regionie.

Zgodnie z zapisami UP działania przewidziane w obszarze edukacji będą koncentrować się na poprawie jakości, dostępności, efektywności i innowacyjności dobrego kształcenia na wszystkich etapach edukacji. Wsparcie przewidziane w obszarze edukacji odpowiada Zaleceniom Rady odnoszącym się do podniesienia jakości edukacji oraz jej większego powiązania z rynkiem pracy. Dlatego też istotnym jest skierowanie wsparcia w obszarze edukacji na każdym poziomie, gdyż przyczyni się to do lepszego dostosowania umiejętności uczniów pod względem rynku pracy, jak również możliwości zatrudnienia oraz zmniejszenia bezrobocia wśród ludzi młodych.

Kształcenie ogólne przyczyni się do lepszego przystosowania kompetencji uczniów do potrzeb rynku pracy oraz obejmie wsparciem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Z tego powodu, zgodnie z Umową Partnerstwa, wsparcie dla kształcenia ogólnego na etapie szkoły podstawowej, gimnazjum i nauczania ponadgimnazjalnego zostanie ograniczone do następujących obszarów:

1. Podnoszenie kompetencji kluczowych i uniwersalnych uczniów niezbędnych do poruszania się po rynku pracy (ICT, matematyczno-przyrodniczych, języki obce) oraz właściwych postaw (kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej). Jako kompetencje kluczowe i umiejętności

uniwersalne tzw. transversal skills niezbędnych na rynku pracy należy rozumieć następujące kompetencje:

- umiejętności matematyczno – przyrodnicze,
- umiejętności posługiwania się językami obcymi (w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin),
- ICT,
- umiejętność rozumienia (*ang. literacy*),
- kreatywność,
- innowacyjność,
- przedsiębiorczość,
- krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów,
- umiejętność uczenia się
- umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy.

2. Tworzenie w szkołach warunków do nauczania eksperymentalnego.

3. Indywidualizacja pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Dodatkowo gimnazjaliści powinni być objęci doradztwem zawodowym, tak, aby wybór szkoły ponadgimnazjalnej jednocześnie odpowiadał preferencjom ucznia i zapotrzebowaniu rynku pracy. Organizacja zajęć w zakresie poradnictwa zawodowego i edukacyjnego, już na tym etapie kształcenia, pomoże w odnalezieniu miejsca na rynku pracy, które będzie w przyszłości dawało satysfakcję zawodową. Ponadto, mając na uwadze fakt, że o sukcesie szkoły stanowi praca osób do niej uczęszczających, konieczne jest wspieranie rozwoju zarówno najzdolniejszych uczniów, jak i tych, którzy osiągają najslabsze wyniki, bądź z innych przyczyn potrzebują szczególnego wsparcia.

Zaplanowano również podjęcie działań zmierzających do zwiększenia stosowania przez nauczycieli TIK w procesie edukacyjnym, a w konsekwencji podniesienie kompetencji uczniów w tym zakresie w procesie uczenia się.

Szkolenia dla nauczycieli, zgodnie z zasadami określonymi w UP, będą dotyczyły tylko i wyłącznie następujących obszarów, powiązanych z priorytetami określonymi w dziedzinie kształcenia: poprawa kompetencji interpersonalnych i społecznych, wykorzystanie TIK, wykorzystanie eksperymentalnych metod nauczania, rozwój psychologiczno-pedagogicznych narzędzi diagnostycznych i zindywidualizowane podejście do metod nauczania.

Przewidywane jest także zapewnienie wyposażenia szkół w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do realizacji programów nauczania z wykorzystaniem TIK, jako bazy technologicznej do rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli. Wsparcie w postaci wyposażenia lub interwencji w TIK w szkołach musi być powiązane z diagnozą konkretnych potrzeb w celu skutecznego wykorzystania sprzętu i zgodne ze standardem wyposażenia określonym w Wytycznych w zakresie zasad realizacji przedsięwzięć z udziałem środków EFS na lata 2014-2020 w obszarze edukacji. Wyposażenie i materiały dydaktyczne będą finansowane w ramach EFS tylko wtedy, gdy będą stanowiły część kompleksowego projektu EFS i tylko jeżeli będą niezbędne do wdrożenia przewidzianych miękkich środków.

Diagnoza potrzeb wskazuje również, że nadal obszarami defaworyzowanymi pod względem dostępu do wysokiej jakości edukacji są tereny wiejskie. Szkoły umiejscowione na obszarach wiejskich osiągają słabsze wyniki w egzaminach zewnętrznych (patrz „diagnoza: sekcja 1.1 „Diagnoza”), szczególne wsparcie powinno zostać skierowane do uczniów ww. szkół.

Szczególne problemy w zakresie edukacji osób z niepełnosprawnościami wiążą się ze szkołami specjalnymi, przysposabiającymi do pracy młodzież z upośledzeniem umysłowym. Powszechnym problemem jest niska zatrudnialność absolwentów tych szkół, wynikająca m.in. z braku systemowego powiązania kształcenia z instrumentami rynku pracy, które byłyby dostosowane do potrzeb tej kategorii pracowników, zwłaszcza z trenerem pracy, który wymaga systemowego umocowania i wdrożenia.

Działania zaplanowane w ramach 8. Osi Priorytetowej doprowadzą do upowszechnienia edukacji podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej, w tym do zwiększenia dostępu do edukacji dzieci z niepełnosprawnościami, dzieci z rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, na obszarach wiejskich i miejskich, charakteryzujących się niskim stopniem upowszechniania usług edukacyjnych.

W ramach PI 10i będą realizowane działania skierowane do jednostek systemu oświaty w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby związane z poprawą ich funkcjonowania. Realizacja projektów powinna również wiązać się z poprawą wyników egzaminów zewnętrznych – projektodawcy powinni wykazywać zależność zaplanowanych i realizowanych działań z polepszeniem wyników egzaminów.

Typy działań:

- programy edukacyjne szkół w zakresie:
  - kształtowania kompetencji kluczowych i uniwersalnych na rynku pracy oraz właściwych postaw zgodnych z katalogiem kompetencji kluczowych i uniwersalnych;
  - tworzenia w szkołach warunków do nauczania eksperymentalnego;
  - doradztwa i opieki psychologiczno-pedagogicznej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych (m.in. uczniowie z niepełnosprawnościami, uczniowie uzdolnieni, zagrożeni przedwczesnym kończeniem nauki);
  - rozszerzania oferty szkół o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno – zawodowym;
  - szkolenia, doradztwa oraz innych form podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli i pracowników pedagogicznych pod kątem kompetencji kluczowych i uniwersalnych uczniów niezbędnych do poruszania się po rynku pracy, nauczania eksperymentalnego, właściwych postaw uczniów (zgodnych z katalogiem kompetencji kluczowych i uniwersalnych) oraz metod zindywidualizowanego podejścia do ucznia;
  - szkolenia, doradztwa oraz innych form podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli i pracowników pedagogicznych pod kątem wykorzystania narzędzi wspierających pomoc psychologiczno-pedagogiczną na każdym etapie edukacyjnym (m.in. dla uczniów z niepełnosprawnościami, uczniów uzdolnionych, zagrożonych przedwczesnym kończeniem nauki).

Główni beneficjenci:

- Dla konkursowego trybu wyboru projektów:
  - jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
  - organizacje pozarządowe,
  - przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
  - osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów, instytucje rynku pracy,
  - podmioty ekonomii społecznej,
  - szkoły, przedszkola i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące z wyłączeniem szkół prowadzących kształcenie zawodowe.
- Dla pozakonkursowego trybu wyboru projektów: szkoły podstawowe i ich organy prowadzące.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca/Instytucja Pośrednicząca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy.

Zastosowanie trybu pozakonkursowego ogranicza się do realizacji lub koordynacji zadań określonych w przepisach prawnych mających zastosowanie do danego podmiotu lub grupę podmiotów.

Wszystkie projekty pozakonkursowe będą realizowane zgodnie z następującymi zasadami:

- i. każdorazowego i szczegółowego uzasadnienia stosowania pozakonkursowej procedury wyboru projektu,
- ii. bezpośredniego i jednoznacznego powiązania projektu z celami i założeniami programu operacyjnego oraz monitorowania tych powiązań,
- iii. przejrzystego zdefiniowania adresatów działań podejmowanych w ramach każdego projektu,
- iv. przejrzystego zdefiniowania zarówno celów, jak i oczekiwanych rezultatów projektu; cele projektu muszą być określone zgodnie z zasadą SMART (S – specific – szczegółowe, konkretne, M – measurable –

mierzalne, A – acceptable/accurate – akceptowalne/trafne, R – realistic – realistyczne, T – time-bound – określone w czasie),

v. pomiaru i ewaluacji osiągania określonych celów szczegółowych projektu oraz oczekiwanych rezultatów projektu, w tym pomiar trwałości tych rezultatów,

vi. pełnej zgodności z zasadami prawidłowości finansowej,

vii. przejrzystości i efektywności finansowej oraz

viii. publicznej przejrzystości wyboru beneficjenta projektu pozakonkursowego i podawania do publicznej wiadomości informacji o wybranym beneficjencie w ciągu co najwyżej 3 miesięcy od daty dokonania jego wyboru.

Tryb pozakonkursowy będzie stosowany wyłącznie w uzasadnionych przypadkach, każdorazowo rozpatrywanych według ww. zasad.

Projekty pozakonkursowe EFS możliwe do realizacji na poziomie regionalnym ograniczone są wyłącznie do projektów pozakonkursowych o charakterze wdrożeniowym polegających na świadczeniu usług m. in. rynku pracy, integracji społecznej, edukacji na rzecz ostatecznych odbiorców wsparcia.

Beneficjentem pozakonkursowym tych działań jest wskazany prawnie podmiot publiczny odpowiedzialny za koordynację danej polityki na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym np. instytucja rynku pracy dysponująca środkami Funduszu Pracy, instytucja systemu pomocy społecznej czy władze gminy ustawowo odpowiedzialne za organizację opieki nad dziećmi do lat 3 i edukację przedszkolną. Zakres i zasady realizacji tego typu projektów pozakonkursowych zostaną ograniczone do przedsięwzięć wskazanych w wiążących wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

W ramach PI 10i przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem trybu pozakonkursowego w odniesieniu do pomocy stypendialnej pod warunkiem, że beneficjentem projektu będzie IZ RPO.

Tryb pozakonkursowy dostępny będzie również dla przedsięwzięć związanych z organizacją wychowania przedszkolnego tylko w gminach, które odnotowują liczbę dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego poniżej średniej w województwie.

W ramach PI 10i przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem trybu pozakonkursowego w odniesieniu do indywidualizacji nauczania uczniów klas I-III szkół podstawowych.

Wsparcie indywidualizacji nauczania dla uczniów klas I-III szkół podstawowych skierowane zostanie do wszystkich szkół podstawowych (oprócz szkół w ZIT, które zaplanowały działania w tym obszarze) w zakresie dostosowania nauczania do możliwości ucznia młodszego (w związku z ustawowym obniżeniem wieku edukacji szkolnej), wykorzystania tych możliwości w największym stopniu oraz rozwijanie ich prowadząc do wszechstronnego rozwoju ucznia. Tego rodzaju podejście zapobiegnie rozproszeniu środków oraz pomoże objąć wsparciem jak największy obszar i jak największą liczbę uczniów. W przypadku przystąpienia do realizacji Programu wszystkich (oprócz ZIT, które zaplanowały działania w tym obszarze) szkół podstawowych, zastosowany będzie tryb pozakonkursowy, w przypadku braku takiej możliwości, stosowany będzie tryb konkursowy.

Pozakonkursowy/nadzwyczajny tryb wyboru projektów będzie miał zastosowanie dla projektów związanych z likwidacją skutków pandemii SARS-CoV-2 oraz choroby COVID-19.

Kierunkowe zasady

W ramach wsparcia dotyczącego edukacji przedszkolnej, beneficjenci będą zobowiązani do zachowania trwałości utworzonych w ramach RPO-L2020 miejsc edukacji przedszkolnej po zakończeniu finansowania projektowego, co będzie miało odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów. Projekty związane z zakupem sprzętu lub infrastruktury (w ramach cross-finansingu) w szkołach i placówkach edukacyjnych będą finansowane wyłącznie, jeżeli zostanie zagwarantowana trwałość inwestycji z EFS.

Beneficjenci są zobowiązani do zachowania trwałości projektu, co oznacza konieczność utrzymania inwestycji. Środki trwałe nabyte w ramach projektu po zakończeniu jego realizacji muszą być wykorzystywane na działalność statutową beneficjenta lub mogą zostać przekazane nieodpłatnie podmiotowi nie działającemu dla zysku.

Wsparcie dla kształcenia ogólnego na etapie szkoły podstawowej, gimnazjum i nauczania ponadgimnazjalnego zostanie ograniczone do obszarów określonych w UP.

Projekty związane z wyposażeniem pracowni TIK oraz pracowni przedmiotowych będą komplementarne z zajęciami dodatkowymi dla uczniów oraz doskonaleniem nauczycieli finansowanymi ze środków publicznych (w tym EFS).

Limit wydatków związanych z doposażeniem przedszkoli i szkół w sprzęt niezbędny do realizacji celów projektu nie przekroczy 30% całkowitej alokacji PI 10i (włączając cross-financing). Wysokość limitu zostanie zweryfikowana w trakcie przeglądu śródkresowego programu.

W związku z trwającą reformą edukacji, a co za tym idzie zmianami dotyczącymi szkół gimnazjalnych w przypadku nowych projektów finansowanych w ramach PI 10i skierowanych do szkół gimnazjalnych, które zostaną zlikwidowane w związku z reformą, wsparcie będzie skierowane jedynie do uczniów tych szkół.

Cross-financing

W ramach PI 10i przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/ zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru edukacji i odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 10i planowane jest zastosowanie wyłącznie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 10i nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					K	M	O		
1.1	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	3200	3199	6399	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
1.2	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	Sztuk	EFS	Region słabiej rozwinięty	2954			Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
1.3	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	400	0	400	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2.1	Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	230	40	270	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2.2	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	12 720	8 480	21 200	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2.3	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	Sztuk	EFS	Region słabiej rozwinięty	38			Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2.4	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie	Sztuk	EFS	Region słabiej rozwinięty	38			Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2.5	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	339	85	424	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2.6	(CV33) Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	Sztuk	EFS	Region słabiej rozwinięty	40			Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2.7	(CV30) Wartość wydatków kwalifikowalnych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19	EUR	EFS	Region słabiej rozwinięty	664 011,86			Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Priorytet inwestycyjny 10iii:

Cel szczegółowy: *Upowszechnienie kształcenia ustawicznego osób dorosłych, w tym będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy.*

Oczekiwane rezultaty

Dotychczasowe doświadczenia związane z interwencją Europejskiego Funduszu Społecznego wykazały konieczność skutecznej koncentracji i intensyfikacji działań polegających na upowszechnieniu idei uczenia się przez całe życie (**konceptja Life Long Learning – LLL**). Zmniejszeniu dysproporcji w upowszechnieniu kształcenia ustawicznego, zwłaszcza na terenach wiejskich i miejskich zagrożonych degradacją, będą służyć programy skierowane do osób dorosłych, które umożliwią podniesienie

kompetencji kluczowych osób dorosłych – podstawowych i przekrojowych. Będą one ograniczone wyłącznie do obszaru języków obcych i ICT, jako kompetencji, na które jest największe zapotrzebowanie na rynku pracy. Kompetencje te zaliczane są do ośmiu kompetencji kluczowych stanowiących podstawę do budowy i rozwoju koncepcji społeczeństwa i gospodarki opartych na wiedzy. Obie wskazane kompetencje są jedynymi (spośród katalogu kompetencji tzw. twardych), które wymagane są w ofertach zatrudnienia przez dużą liczbę pracodawców. Uczenie się dorosłych może w istotny sposób przyczynić się do [zwiększenia szans na zatrudnienie/utrzymanie miejsca pracy, dostęp do miejsc pracy o lepszych warunkach](#). Również wśród pracodawców najbardziej cenione są osoby o określonych, potwierdzonych kompetencjach bądź takie, które gotowe są na podjęcie działań służących ich podnoszeniu lub uzupełnieniu. Interwencja w tym obszarze ma na celu [popularyzację uczenia się przez całe życie wśród dorosłych mieszkańców regionu](#).

W ramach działań LLL preferowane będą grupy najbardziej potrzebujące (np. osoby o niskich kwalifikacjach i osoby starsze) lecz ww. osoby nie będą stanowiły wyłącznej grupy wsparcia.

Wsparcie udzielane w ramach RPO obejmuje działania ukierunkowane na przeprowadzenie formalnej oceny i certyfikacji umiejętności i kompetencji osiągniętych przez uczestników wsparcia. Powyższe oznacza, iż pomoc w zakresie podniesienia kompetencji lub kwalifikacji jest walidowana w postaci certyfikacji (kursy, szkolenia i inne formy wsparcia kończą się np. egzaminem i certyfikatem).

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
1	Liczba osób o niskich kwalifikacjach, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Nd.	652	Osoba	2014	242	564	806	Projekt/monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Nd.	171	Osoba	2013	75	176	251	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
3	Liczba osób w wieku 25 lat i więcej, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Nd.	534	Osoba	2013	228	533	761	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Planowana interwencja

Realizowane usługi rozwojowe powinny potwierdzać nabyte kwalifikacje w sposób zgodny z Krajowymi Ramami Kwalifikacji lub w inny uznany powszechnie sposób potwierdzania kwalifikacji zawodowych. Ten rodzaj wsparcia pozwoli również odpowiedzieć na krótko i średnioterminowe potrzeby gospodarki, a także przygotuje mieszkańców regionu do funkcjonowania na nieprzewidywalnym rynku pracy w długim okresie.

W ramach PI 10iii będą realizowane działania wspierające uczenie się osób dorosłych. Działania dot. uczenia się przez całe życie (LLL) będą skupiały się na wsparciu osób chcących podnieść swoje kompetencje lub kwalifikacje w zakresie ICT lub języków obcych. Jest to istotne, bowiem niski poziom kompetencji kluczowych dużej części osób dorosłych stanowi poważną barierę szerszego uczestnictwa tych osób w edukacji. Zaś niski poziom uczestnictwa w edukacji utrwala niezadawalający poziom kompetencji dorosłych. Wsparcie udzielane w ramach PI 10iii obejmuje działania ukierunkowane na przeprowadzenie formalnej oceny i certyfikacji umiejętności i kompetencji osiągniętych przez uczestników wsparcia i będzie odbywało się zgodnie z wytycznymi dot. edukacji. Zakończenie wsparcia w zakresie szkoleń językowych certyfikatem powinno zostać potwierdzone zdobyciem przez odbiorców wsparcia określonego poziomu biegłości językowej (zgodnie z Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego), a w przypadku szkoleń i kursów realizowanych w obszarach umiejętności w obszarze TIK, zakres wsparcia obejmuje kursy lub szkolenia kończące się certyfikatem potwierdzającym zdobycie przez uczestników projektu kompetencji określonych dla różnych poziomów European Computer Driving Licence (ECDL).

Z uwagi na zobowiązanie władz polskich w zakresie wypełnienia warunkowości *ex ante* nr 10.3, zawarte w PO WER, prowadzenie działań w ramach PI 10iii nadzorowanych przez IZ RPO województwa lubuskiego jest uzależnione od wypełnienia tych zobowiązań na szczeblu ogólnokrajowym przez IZ PO WER.

Typy działań:

- wsparcie dla osób dorosłych (w tym zwłaszcza osób w wieku powyżej 50 lat, osób o niskich kwalifikacjach) chcących podnieść swoje umiejętności, wiedzę i kompetencje w zakresie języków obcych i ICT poprzez udział w edukacji pozaformalnej.
- wsparcie dla obywateli Ukrainy, przebywających na terenie województwa lubuskiego od 24.02.2022 r. w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, chcących podnieść swoje umiejętności, wiedzę i kompetencje.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
- instytucje rynku pracy,

- podmioty ekonomii społecznej,
- szkoły, placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca/Instytucja Pośrednicząca RPO–L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 10iii RPO-L2020 będzie miał zastosowanie zarówno konkursowy jak i pozakonkursowy tryb wyboru projektów. Tryb pozakonkursowy zostanie zastosowany dla projektu dotyczącego nauki języka polskiego przez uchodźców, który będzie realizowany przez Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze.

Kierunkowe zasady

W ramach działań LLL preferowane będą grupy najbardziej potrzebujące (np. osoby o niskich kwalifikacjach i osoby starsze) lecz ww. osoby nie będą stanowiły wyłączonej grupy wsparcia.

W ramach PI 90% środków zostanie przeznaczony na wsparcie osób najbardziej potrzebujących, tj. starszych i o niskich kwalifikacjach.

Realizacja wsparcia edukacyjnego dla osób dorosłych w odbywać się będzie w oparciu o popytowy system dystrybucji usług rozwojowych. Oznacza to, że odbiorca wsparcia samodzielnie decyduje o rodzaju usługi rozwojowej z dostępnych w ramach PI, bazując na analizie własnych potrzeb i deficytów, otrzymuje narzędzia, które umożliwiają mu indywidualny wybór oferty edukacyjnej/rozwojowej. Ze względu na specyficzne grupy docelowe lub potrzeby, dopuszcza się realizację wsparcia w modelu innym niż popytowy. Ponadto wyeliminowani zostaną pośrednicy i dominujący wpływ instytucji edukacyjnych oraz administracji na ofertę rozwojową.

Cross-financing

W ramach PI 10iii przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury zwiększających efektywność interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru edukacji i odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 10iii planowane jest zastosowanie wyłącznie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 10iii nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					K	M	O		
1	Liczba osób o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	627	268	895	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	251	107	358	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
3	Liczba osób w wieku 25 lat i więcej objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	627	268	895	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
4	Liczba osób, którym udzielono ochrony czasowej w związku z wojną w Ukrainie, objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	268	47	315	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Priorytet inwestycyjny 10iv:

Cel szczegółowy: **Zwiększenie zdolności do zatrudnienia uczniów szkół i placówek oświatowych kształcenia zawodowego.**

Oczekiwane rezultaty

Sytuacja na rynku pracy w województwie wskazuje również na potrzebę zmiany podejścia do kształcenia, które powinno być tak sprofilowane, aby odpowiadać na potrzeby lokalnego i regionalnego rynku. Dynamicznie zmieniający się rynek pracy, wdrażanie nowych technologii i systemów produkcji wymuszają wprowadzenie zmian w systemie oświaty, zwłaszcza w odniesieniu do szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Skuteczna edukacja zawodowa wymaga poprawienia bazy dydaktycznej, jakości nauczania oraz nawiązania szerszej współpracy z potencjalnymi pracodawcami. Zaplanowane wsparcie powinno dać podstawę do dalszego rozwijania umiejętności zgodnie z predyspozycjami uczniów oraz pozwalać na względnie łatwą możliwość nabywania nowych kwalifikacji już po zakończeniu etapu edukacji formalnej. Interwencja w tym obszarze ma na celu **poprawę jakości kształcenia zawodowego w regionie oraz zintegrowanie kształcenia z rynkiem pracy, a pośrednio zwiększenie szans na zatrudnienie przyszłych absolwentów lubuskich szkół prowadzących kształcenie zawodowe.**

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa			Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					M	K	O			M	K	O		
1	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Nd.	-	-	1699	Osoba	2014	536	536	1072	ewaluacja	Dwukrotnie w okresie programowania
	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS	Region słabiej rozwinięty	Sztuk	Nd.		35		sztuk	2012		35		Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Nd.	-	-	2009	osoba	2013	17	25	42	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Planowana interwencja

W ramach Priorytetu inwestycyjnego 10iv będą realizowane działania ukierunkowane na rozwój kompetencji, kwalifikacji i umiejętności przyszłych pracowników (w tym osób z niepełnosprawnościami), między innymi dzięki wsparciu nauczania zawodowego poprzez praktyczną i nowoczesną naukę zawodu oraz podnoszenie kompetencji kadry w zakresie kształcenia zawodowego, a także poprzez współpracę z potencjalnymi pracodawcami z regionu, co nada jej inny wymiar i znaczenie, bardziej skuteczne i adekwatne. Należy upowszechniać wszelkie formy współpracy szkół prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym (np. w formie praktyk i staży - również dla nauczycieli oraz wolontariatu), w tym z pracodawcami, instytucjami rynku pracy, szkołami wyższymi. Co do zasady wsparcie odpowiadać będzie na krótko i średnioterminowe potrzeby gospodarki, a także przygotuje uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe do funkcjonowania na nieprzewidywalnym rynku pracy w długim okresie.

Wspierane będzie również podnoszenie kompetencji kluczowych i uniwersalnych u uczniów szkół prowadzących kształcenie zawodowe niezbędnych do poruszania się po rynku pracy. Jako kompetencje kluczowe i uniwersalne oraz postawy/umiejętności niezbędne na rynku pracy należy rozumieć następujące kompetencje:

- umiejętności matematyczno - przyrodnicze,
- umiejętności posługiwania się językami obcymi (w tym język polski dla cudzoziemców i osób powracających do Polski oraz ich rodzin)porozumiewanie się w językach obcych,
- ICT,
- umiejętność rozumienia (ang. literacy),
- kreatywność
- innowacyjność,
- przedsiębiorczość
- krytyczne myślenie
- rozwiązywanie problemów
- umiejętność uczenia się,
- umiejętność pracy zespołowej w kontekście środowiska pracy.

Staże i praktyki realizowane w ramach RPO powinny charakteryzować się wysoką jakością potwierdzoną zgodnością z Wytycznymi w zakresie zasad realizacji przedsięwzięć z udziałem środków EFS na lata 2014-2020 w obszarze edukacji.

W ramach PI 10iv będą realizowane działania skierowane do jednostek systemu oświaty realizujących kształcenie zawodowe w odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby związane z poprawą ich funkcjonowania

Działania w zakresie wyposażenia/doposażenia szkół w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne będą uzależnione od diagnozy zapotrzebowania odbiorców wsparcia na tego typu działania oraz będą zgodne ze standardem wyposażenia określonym w Wytycznych w zakresie zasad realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020 w obszarze edukacji. Wyposażenie i materiały dydaktyczne będą finansowane w ramach EFS jeżeli będą niezbędne do wdrożenia przewidzianych miękkich środków.

Instytucja Zarządzająca planując wsparcie w PI 10iv dokonuje analizy potrzeb szkół prowadzących kształcenie zawodowe pod kątem wyzwań regionalnego rynku pracy. Wsparcie w zakresie zakupu wyposażenia w 10iv realizowane jest w oparciu o powyższą analizę.

Typy działań:

- programy wspierające kształcenie zawodowe w zakresie:
  - organizacji praktycznych form nauczania - staże, praktyki zawodowe;
  - poprawa jakości prowadzonego przez szkoły kształcenia zawodowego, w tym zwłaszcza kształcenia w miejscu pracy (kształcenie zawodowe);

- uruchamiania i dostosowywania kształcenia i szkolenia w zawodach, na które występuje potwierdzone zapotrzebowanie rynku, poprzez udział przedsiębiorców w identyfikacji i prognozowaniu potrzeb kwalifikacyjno-zawodowych na rynku pracy, co pozwoli na efektywne zarządzanie ofertą edukacyjną i szkoleniową szkół i placówek;
- doradztwa edukacyjno-zawodowe, uwzględniającego potrzeby uczniów i dorosłych uczących się na różnych poziomach edukacyjnych i w różnych typach szkół i placówek;
- realizacja kompleksowego wsparcia szkół zawodowych w zakresie podnoszenia kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych oraz przygotowania zawodowego uczniów (kształcenie ogólne i kształcenie zawodowe);
- kursów zawodowych realizowanych we współpracy z pracodawcami poprzez organizację tradycyjnych pozaszkolnych form kształcenia ustawicznego (kwalifikacyjnych kursów zawodowych i kursów umiejętności zawodowych);
- szkoleń, doradztwa oraz innych form podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli zawodu oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu we współpracy z uczelniami i rynkiem pracy (np. staże nauczycieli w przedsiębiorstwach);
- szkoleń, doradztwa oraz innych form podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli zawodu oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu pod kątem kształcenia umiejętności interpersonalnych i społecznych, korzystania z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, wykorzystania metod eksperymentu naukowego w edukacji, a także zapewnienie metod zindywidualizowanego podejścia do ucznia.

Główni beneficjenci:

- Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe i ich organy prowadzące (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty), ich związki, stowarzyszenia i porozumienia.

Cel szczegółowy: **Zwiększenie umiejętności zawodowych osób dorosłych.**

Oczekiwane rezultaty

Dotychczasowe doświadczenia związane z interwencją Europejskiego Funduszu Społecznego wykazały konieczność skutecznej koncentracji i intensyfikacji działań polegających na rozwijaniu kwalifikacji zawodowych osób dorosłych. Zmniejszeniu dysproporcji w upowszechnieniu kształcenia zawodowego osób dorosłych, zwłaszcza na terenach wiejskich i miejskich zagrożonych degradacją, będą służyć zarówno programy skierowane do osób dorosłych (w formie kwalifikacyjnych kursów zawodowych i kursów umiejętności zawodowych), które umożliwią uzupełnianie, zmianę lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych, jak też usługi doradcze i informacyjne w zakresie formalnego oraz pozaszkolnego kształcenia osób dorosłych pozwalające na właściwy dobór kursów zawodowych do umiejętności i preferencji uczestnika projektu. Większe szanse na rynku pracy mają osoby, których umiejętności zawodowe zostały potwierdzone w powszechnie uznany sposób. Uczenie się dorosłych może w istotny sposób przyczynić się do **zwiększenia szans na zatrudnienie/utrzymanie miejsca pracy, dostęp do miejsc pracy o lepszych warunkach**. Również wśród pracodawców najbardziej cenione są osoby o określonych,

potwierdzonych kwalifikacjach zawodowych bądź takie, które gotowe są na podjęcie działań służących ich podnoszeniu lub uzupełnieniu. Interwencja w tym obszarze ma na celu **popularyzację podnoszenia kwalifikacji zawodowych wśród dorosłych mieszkańców regionu**.

Wsparcie udzielane w ramach RPO obejmuje działania ukierunkowane na przeprowadzenie formalnej oceny i certyfikacji umiejętności i kompetencji osiągniętych przez uczestników wsparcia. Powyższe oznacza, iż pomoc w zakresie podniesienia kompetencji lub kwalifikacji jest walidowana w postaci certyfikacji (kursy, szkolenia i inne formy wsparcia kończą się np. egzaminem i certyfikatem).

Tabela 4: Wspólne wskaźniki rezultatu, dla których ustalono wartość docelową oraz specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu odpowiadające celowi szczegółowemu w podziale na priorytety inwestycyjne i kategorie regionów (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Społecznego).

Lp.	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka pomiaru wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalenia celów	Wartość bazowa	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
								M	K	O		
1	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia	Region słabiej rozwinięty	Osoba	Nd.	1 103	Osoba	2014	100	300	400	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym

Planowana interwencja

Wsparcie realizowane będzie w oparciu o popytowy system dystrybucji usług rozwojowych, co pozwoli na skuteczniejszą pomoc odbiorcom i ułatwi dostęp do środków finansowych. Realizowane usługi rozwojowe powinny potwierdzać nabyte kwalifikacje w sposób zgodny z Krajowymi Ramami Kwalifikacji lub w inny uznany powszechnie sposób potwierdzania kwalifikacji zawodowych. Ten rodzaj wsparcia pozwoli również odpowiedzieć na krótko i średnioterminowe potrzeby gospodarki, a także przygotuje mieszkańców regionu do funkcjonowania na nieprzewidywalnym rynku pracy w długim okresie.

W ramach PI 10iv będą realizowane działania wspierające uczenie się osób dorosłych. System popytowy zapewni osobom dorosłym kształcenie zgodne z ich potrzebami i kwalifikacjami. Działania skierowane do osób dorosłych uwzględniać będą poszerzanie oferty kursów zawodowych realizowanych (w tym we współpracy z pracodawcami) poprzez organizację pozaszkolnych form kształcenia ustawicznego (kwalifikacyjnych kursów zawodowych i kursów umiejętności zawodowych).

Typy działań:

- wsparcie dla osób dorosłych (w tym zwłaszcza osób w wieku powyżej 50 lat, osób z niepełnosprawnościami, osób o niskich kwalifikacjach, osób zamieszkujących tereny wiejskie, tzw. biednych pracujących) chcących podnosić swoje umiejętności, wiedzę i kompetencje zawodowe poprzez udział w edukacji formalnej i pozaformalnej (kwalifikacyjnych kursów

zawodowych i kursów umiejętności zawodowych) uwzględniające popytowy system dystrybucji usług rozwojowych.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia, jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- organizacje pozarządowe,
- przedsiębiorstwa i ich związki i stowarzyszenia (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa), w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby fizyczne prowadzące działalność oświatową na podstawie odrębnych przepisów,
- instytucje rynku pracy,
- podmioty ekonomii społecznej,
- szkoły i placówki (w rozumieniu ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące.

Beneficjent będzie pełnił rolę podmiotu finansującego usługi rozwojowe.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca/Instytucja Pośrednicząca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy.

Zastosowanie trybu pozakonkursowego ogranicza się do realizacji lub koordynacji zadań określonych w przepisach prawnych mających zastosowanie do danego podmiotu lub grupy podmiotów.

Wszystkie projekty pozakonkursowe będą realizowane zgodnie z następującymi zasadami:

- i. każdorazowego i szczegółowego uzasadnienia stosowania pozakonkursowej procedury wyboru projektu,
- ii. bezpośredniego i jednoznacznego powiązania projektu z celami i założeniami programu operacyjnego oraz monitorowania tych powiązań,
- iii. przejrzystego zdefiniowania adresatów działań podejmowanych w ramach każdego projektu,

- iv. przejrzystego zdefiniowania zarówno celów, jak i oczekiwanych rezultatów projektu; cele projektu muszą być określone zgodnie z zasadą SMART (S – specific – szczegółowe, konkretne, M – measurable – mierzalne, A – acceptable/accurate – akceptowalne/trafne, R – realistic – realistyczne, T – time-bound – określone w czasie),
- v. pomiaru i ewaluacji osiągania określonych celów szczegółowych projektu oraz oczekiwanych rezultatów projektu, w tym pomiar trwałości tych rezultatów,
- vi. pełnej zgodności z zasadami prawidłowości finansowej,
- vii. przejrzystości i efektywności finansowej oraz
- viii. publicznej przejrzystości wyboru beneficjenta projektu pozakonkursowego i podawania do publicznej wiadomości informacji o wybranym beneficjencie w ciągu co najwyżej 3 miesięcy od daty dokonania jego wyboru.

Tryb pozakonkursowy będzie stosowany wyłącznie w uzasadnionych przypadkach, każdorazowo rozpatrywanych według ww. zasad.

Projekty pozakonkursowe EFS możliwe do realizacji na poziomie regionalnym ograniczone są wyłącznie do projektów pozakonkursowych o charakterze wdrożeniowym polegających na świadczeniu usług m. in. rynku pracy, integracji społecznej, edukacji na rzecz ostatecznych odbiorców wsparcia.

Beneficjentem pozakonkursowym tych działań jest wskazany prawnie podmiot publiczny odpowiedzialny za koordynację danej polityki na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym np. instytucja rynku pracy dysponująca środkami Funduszu Pracy, instytucja systemu pomocy społecznej czy władze gminy ustawowo odpowiedzialne za organizację opieki nad dziećmi do lat 3 i edukację przedszkolną. Zakres i zasady realizacji tego typu projektów pozakonkursowych zostaną ograniczone do przedsięwzięć wskazanych w wiążących wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego.

W ramach PI 10iv przewiduje się wybór projektów z zastosowaniem trybu pozakonkursowego w odniesieniu do szkół zawodowych.

Wsparcie dla uczniów skierowane zostanie do wszystkich organów prowadzących szkoły i placówki zawodowe w zakresie rozwoju wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego oraz doposażenia bazy dydaktycznej (oprócz ZIT, które zaplanowały działania w tym obszarze). Tego rodzaju podejście zapobiegnie rozproszeniu środków, doprowadzi do racjonalnego podziału specjalizacji pomiędzy poszczególne szkoły oraz pomoże objąć wsparciem jak największy obszar i jak największą liczbę uczniów. W przypadku przystąpienia do realizacji Programu wszystkich (oprócz ZIT, które zaplanowały działania w tym obszarze) organów prowadzących szkoły zawodowe, zastosowany będzie tryb pozakonkursowy, w przypadku braku takiej możliwości, stosowany będzie tryb konkursowy.

W przypadku wsparcia kierowanego do osób dorosłych poprzez popytowy system dystrybucji usług rozwojowych, obowiązywał będzie wyłącznie tryb konkursowy.

Kierunkowe zasady

Projekty związane z zakupem sprzętu lub infrastruktury (w ramach cross-financingu) w szkołach i placówkach edukacyjnych będą finansowane wyłącznie, jeżeli zostanie zagwarantowana trwałość

inwestycji z EFS. Kryteria będą uwzględniać wyniki edukacyjne szkół i premiować szkoły położone na terenach wiejskich.

Projekty dotyczące praktycznej nauki zawodu muszą być realizowane w ścisłej współpracy z pracodawcami.

Realizacja wsparcia edukacyjnego dla osób dorosłych odbywać się będzie w oparciu o popytowy system dystrybucji usług rozwojowych. Oznacza to, że odbiorca wsparcia samodzielnie decyduje o rodzaju usługi rozwojowej z dostępnych w ramach PI, bazując na analizie własnych potrzeb i deficytów, otrzymuje narzędzia, które umożliwiają mu indywidualny wybór oferty edukacyjnej/rozwijowej. Ponadto wyeliminowani zostaną pośrednicy i dominujący wpływ instytucji edukacyjnych oraz administracji na ofertę rozwojową.

Limit wydatków związanych z wyposażeniem szkół i placówek kształcenia zawodowego w sprzęt niezbędny do realizacji kształcenia zawodowego nie przekroczy 20% całkowitej alokacji PI 10iv (włączając cross-financing). Wysokość limitu zostanie zweryfikowana w trakcie przeglądu śródkresowego programu.

W przypadku projektów dotyczących szkół kształcenia zawodowego preferencją zostaną objęte przedsięwzięcia uwzględniające branże mające strategiczne znaczenie dla rozwoju gospodarki na poziomie krajowym i regionalnym, identyfikowanych w dokumentach strategicznych lub definiujących inteligentne specjalizacje. Ponadto preferowane będą kierunki kształcenia związane z nowoczesnymi technologiami (w tym w szczególności wpisujących się do zakresu tzw. kluczowych technologii wspomagających (KET)) oraz procesami cyfryzacji przemysłu, wnoszące wartość dodaną na rzecz modernizacji procesów produkcyjnych.

W związku z trwającą reformą edukacji, a co za tym idzie zmianami dotyczącymi Zasadniczych Szkół Zawodowych, w przypadku nowych projektów finansowanych w ramach PI 10iv skierowanych do Zasadniczych Szkół Zawodowych, wsparcie będzie skierowane jedynie do uczniów tych szkół.

Cross-financing

W ramach PI 10iv przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury zwiększających efektywność interwencji. Natomiast w przypadku wybudowanej/zakupionej infrastruktury w ramach interwencji - głównie w ramach rozwoju kompetencji osób ją obsługujących.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru edukacji i odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 10iv planowane jest zastosowanie wyłącznie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 10iv nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa			Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
					K	M	O		
1.1	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	2223	2223	4446	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
1.2	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	Sztuka	EFS	Region słabiej rozwinięty	35			Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
1.3.	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	25	17	42	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczym
2.1	Liczba osób, uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	354	152	506	Projekt monitoring	Zgodnie z cyklem sprawozdawczości

Ramy wykonania¹⁰⁵

Tabela 6: Ramy wykonania OP8.

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Lp.	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)			Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika
							M	K	O	M	K	O		
8	Wskaźnik produktu	1	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	1000	1001	2001	2223	2223	4446	SL 2014-2020	Wskaźnik reprezentatywny dla osi priorytetowej.
8	Wskaźnik produktu	2	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	Sztuk	EFS	Region słabiej rozwinięty	800			2 836			SL 2014-2020	Wskaźnik reprezentatywny dla osi priorytetowej.
8	Wskaźnik produktu	3	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie	Osoba	EFS	Region słabiej rozwinięty	5200	7800	13 000	8480	12 720	21 200	SL 2014-2020	Wskaźnik reprezentatywny dla osi priorytetowej.

¹⁰⁵Art. 96.2.b.v rozporządzenia ramowego

8	Wskaźnik finansowy	4	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	EFS	Region słabiej rozwinięty	23 687 514,71	90 494 695,00	SL 2014-2020	Planowany poziom wkładu UE. Wskaźnik mierzy rzeczywiste tempo ponoszenia i weryfikowania wydatków kwalifikowanych w projekcie
---	--------------------	---	--	-----	-----	---------------------------	---------------	---------------	--------------	--

Oś Priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	nie dotyczy

Celem głównym OP 9. jest **wzrost dostępności i poprawa jakości usług społecznych, zdrowotnych i edukacyjnych w regionie.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 9
PI 9a	Poprawiona dostępność wysokiej jakości infrastruktury zdrowotnej Poprawiona jakość infrastruktury społecznej uwzględniająca obszary deficytowe
PI 9b	Zmniejszenie zagrożenia ubóstwem na obszarach marginalizowanych
PI 10a	Zwiększona dostępność wysokiej jakości edukacji przedszkolnej Lepsza jakość infrastruktury edukacji ogólnej na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym Zwiększona dostępność oraz poprawa warunków kształcenia i szkolenia zawodowego

Rozwój infrastruktury na rzecz poprawy jakości kapitału ludzkiego

Poprawa jakości kapitału ludzkiego nie jest możliwa bez inwestycji w infrastrukturę bezpośrednio wpływającą na jakość życia mieszkańców regionu. Poprawa i unowocześnienie infrastruktury będzie mieć bezpośredni wpływ na poprawę stanu zdrowia mieszkańców województwa, możliwości systemu edukacji i pomocy społecznej, a pośrednio wpłynie na wydłużenie aktywności zawodowej mieszkańców regionu, zwiększy szansę na znalezienie satysfakcjonującej pracy, wpłynie na zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego. Istotne w tym kontekście jest połączenie działań realizowanych w osiach priorytetowych finansowanych z EFS (OP 6-8) z poprawą infrastruktury oraz uzyskanie dzięki temu efektu synergii.

Realizacja 9 Osi Priorytetowej RPO – Lubuskie 2020 ma na celu zagwarantowanie wzrostu dostępności i poprawę jakości usług społecznych, zdrowotnych i edukacyjnych w regionie poprzez wsparcie działań przewidzianych do realizacji w ramach CT 9 i 10 przy udziale środków EFRR (priorytety inwestycyjne 9a, 9b oraz 10a). Wyłączenie tych obszarów wsparcia z OP dedykowanych CT 9 i 10 znajduje swoje uzasadnienie w zachowaniu zasady jednofunduszowości OP. Natomiast połączenie działań związanych ze wsparciem infrastruktury społecznej i edukacyjnej w ramach jednej Osi Priorytetowej pozwoli na bardziej systemowe podejście do wsparcia w tym zakresie. Pomoże również pełniej realizować zasadę komplementarności działań finansowanych z EFRR, które swoim zakresem odpowiadają interwencji EFS i które w sposób szczególny muszą być powiązane z działaniami podejmowanymi w ramach OP 7 i 8.

Realizacja OP 9 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: spójność społeczna i aktywność zawodowa, cel szczegółowy:

- lepsze kompetencje kadr gospodarki

oraz celu głównego: poprawa spójności społecznej i terytorialnej, cele szczegółowe:

- ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług publicznych;
- włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane.

Priorytet inwestycyjny 9a:

Cel szczegółowy: *Poprawiona dostępność do wysokiej jakości infrastruktury zdrowotnej.*

Oczekiwane rezultaty

Z punktu widzenia poprawy warunków życia w województwie konieczne jest wsparcie infrastruktury zdrowia. Kluczowym elementem programu będzie zapewnienie dostępu do wysokiej jakości niedrogich usług opieki zdrowotnej świadczonych w interesie ogólnym w regionie, co w konsekwencji sprzyjać będzie ograniczeniu pogłębiania się sfery ubóstwa. Efektem zaplanowanej interwencji będzie poprawa jakości i dostępności infrastruktury zdrowotnej oraz równy dostęp do tego typu infrastruktury na poziomie regionalnym. Jednocześnie nastąpi poprawa świadczonych usług zdrowotnych w obszarach deficytowych z punktu widzenia potrzeb mieszkańców regionu.

Nie ulega wątpliwości, że stan zdrowia wpływa na stan zasobów pracy, dlatego inwestycje w infrastrukturę zdrowia przyczynią się również do utrzymania dobrego stanu zdrowia przyszłych i obecnych zasobów pracy w regionie.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Średni pobyt chorego w dniach w szpitalach ogólnych	Dzień	Region słabiej rozwinięty	5,3	2012	5	GUS	corocznie

Planowana interwencja

Dokument pn. „Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020” stanowi krajowe ramy strategiczne dla wszystkich przedsięwzięć realizowanych w obszarze zdrowia w perspektywie 2014-2020.

Głównym narzędziem koordynacji interwencji podejmowanych w sektorze zdrowia ze środków UE jest **Komitet Sterujący ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia** działający pod przewodnictwem ministra właściwego ds. zdrowia. W celu zapewnienia właściwego mechanizmu koordynacji, Komitet na bieżąco analizuje kwestie związane z ochroną zdrowia, w szczególności pod

kątem zapewnienia skuteczności i efektywności podejmowanych interwencji ze środków UE, osiągnięcia oczekiwanych rezultatów oraz wpływu realizacji Planu działań na cele Policy Paper w zakresie ochrony zdrowia oraz cele Umowy Partnerstwa i Programów Operacyjnych.

Warunkiem koniecznym dla podejmowania interwencji w sektorze zdrowia ze środków EFSI jest ich zgodność z uzgodnionym przez Komitet Sterujący **Planem działań w sektorze zdrowia** (Plan działań).

Plan działań – bezpośrednio powiązany z Umową Partnerstwa oraz uwzględniający inwestycje podejmowane ze środków krajowych (w tym w ramach konkursów na zadania finansowane ze środków publicznych oraz kontraktów na świadczone usługi) - zawiera m.in. listę potencjalnych projektów realizowanych na poziomie krajowym i regionalnym utworzoną po analizie pod kątem komplementarności i efektywności kosztowej propozycji przedstawionych przez IZ, zasady dotyczące trybów i kryteriów wyboru projektów w ramach naborów ogłaszanych w ramach programów centralnych i regionalnych. Inwestycje będą realizowane wyłącznie przez podmioty wykonujące działalność leczniczą (publiczne i prywatne) udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. W przypadku poszerzenia działalności podmiotu wykonującego działalność leczniczą, wymagane będzie zobowiązanie do posiadania umowy na udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych najpóźniej w kolejnym okresie kontraktowania świadczeń po zakończeniu realizacji projektu.

Podejmowane będą wyłącznie inwestycje zweryfikowane zidentyfikowanymi deficytami i potrzebami uwzględniającymi sytuację demograficzną i epidemiologiczną (odpowiednio identyfikowaną na poziomie województwa – w zależności od specyfiki podmiotu leczniczego i oferowanych przez niego usług) oraz faktycznym zapotrzebowaniem i dostępnością infrastruktury ochrony zdrowia na danym obszarze z wykorzystaniem map zdrowotnych¹⁰⁶ w opracowaniu przez Ministerstwo Zdrowia z zastrzeżeniem zasad opisanych w Kierunkowych zasadach wyboru projektów.

Na zasadach i w zakresie zgodnym z Policy Paper wspierane będą między innymi projekty polegające na przeprowadzeniu niezbędnych, z punktu widzenia udzielania świadczeń zdrowotnych, prac remontowo-budowlanych, w tym w zakresie dostosowania infrastruktury do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami, a także wyposażeniu w sprzęt medyczny oraz – jako element projektu – rozwiązaniach w zakresie IT (oprogramowanie, sprzęt). Z uwagi na charakter świadczeń realizowanych w POZ, inwestycje prowadzone w ramach tego typu projektu mogą być ukierunkowane na wszystkie problemy zdrowotne dorosłych i dzieci rozwiązywane w ramach świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, przy czym powinny one przyczyniać się do rozwoju opieki koordynowanej, z uwzględnieniem zintegrowanych form opieki środowiskowej. Komplementarnie w PO WER realizowane będą działania związane z doskonaleniem kompetencji lekarzy, w tym POZ. Zakres interwencji powinien wynikać z diagnozy lub danych ujętych w dostępnych rejestrach, wskazujących na potrzeby.

W ramach Osi Priorytetowej wspierane będą inwestycje ukierunkowane na wzrost dostępności wysokiej jakości usług zdrowotnych oraz poprawę jakości życia w regionie w wyniku dofinansowania rozbudowy i przebudowy obiektów infrastruktury zdrowotnej. Wsparciem objęte zostaną przedsięwzięcia, które

¹⁰⁶ Mapy potrzeb zdrowotnych zostaną opracowane zgodnie z planem działań w sprawie spełnienia warunku *ex ante* 9.3 dla obszaru interwencji: *Zdrowie*.

pozwolą na uporządkowanie, rozwój i dostosowanie do obowiązujących standardów regionalnej bazy szpitalnej prowadzącej specjalistyczne usługi zdrowotne.

W celu realizacji założeń CT 9 niezbędne jest unowocześnienie istniejącego systemu służby zdrowia poprzez realizację inwestycji polegających na modernizacji i wyposażeniu obiektów związanych z infrastrukturą ochrony zdrowia w wysokospecjalistyczny sprzęt. Szczególnym problemem w regionie jest niewystarczające zabezpieczenie właściwej opieki medycznej dla dzieci – brak oddziału intensywnej terapii pediatrycznej, laryngologii, okulistyki oraz oddziału zakaźnego na terenie województwa lubuskiego. W celu uzyskania specjalistycznej opieki dzieci kierowane są do podmiotów spoza województwa, co zmniejsza szanse tych najczęściej chorych na przeżycie i powrót do zdrowia.

W ramach PI 9a realizowane będą inwestycje ukierunkowane na utrzymanie dobrego stanu zdrowia obecnych zasobów pracy, odnoszące się do najistotniejszych problemów zdrowotnych mieszkańców regionu.

Wspierane będą wyłącznie przedsięwzięcia wpisujące się w całościowy program poprawy jakości i dostępności świadczeń zdrowotnych przygotowany przez ubiegający się o dofinansowanie podmiot leczniczy. Niezbędne do realizacji celu jest powiązanie interwencji ze wsparciem oferowanym w OP 7.

Typy działań:

- rozwój infrastruktury zdrowotnej.
- ograniczanie skutków epidemii choroby COVID-19.

Typy projektów:

- inwestycje w infrastrukturę zdrowotną w powiązaniu ze zidentyfikowanymi na poziomie krajowym i regionalnym obszarami deficytów (m.in. choroby układu krążenia, nowotworowe, układu kostno-mięśniowego, układu oddechowego, psychiczne) oraz odzwierciedlające potrzeby regionalne,
- inwestycje w infrastrukturę zdrowotną związaną z opieką nad matką i dzieckiem (między innymi w zakresie ginekologii, położnictwa, neonatologii, pediatrii),
- interwencja związana z ograniczaniem skutków epidemii choroby COVID-19.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
  - publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.
- W przypadku projektów dotyczących wsparcia podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie geriatry, opieki długoterminowej oraz opieki paliatywnej i hospicyjnej - podmioty wykonujące działalność leczniczą, udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, z wyłączeniem podmiotów, które będą kwalifikowały się do otrzymania wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (wyłączenie to nie dotyczy szpitali ponadregionalnych posiadających w swoich strukturach oddziały geriatryczne).

- W przypadku pozostałych projektów - podmioty lecznicze udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych: samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, przedsiębiorcy, jednostki budżetowe oraz lekarze i pielęgniarki, którzy wykonują swój zawód w ramach działalności leczniczej i udzielają świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (z wyłączeniem podmiotów, które będą kwalifikowały się do otrzymania wsparcia w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko - wyłączenie to nie dotyczy szpitali ponadregionalnych posiadających w swoich strukturach oddziały geriatryczne).

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego. Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach przedmiotowego celu szczegółowego PI 9a będzie miał zastosowanie konkursowy i pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Tryb pozakonkursowy może być stosowany w przypadku:

1. występowanie prawnego obowiązku realizacji określonych zadań przez dany podmiot lub grupę podmiotów, wynikającego z przepisów prawa lub dokumentów strategicznych, w szczególności w przypadku występowania monopolu kompetencyjnego,
2. uprzednie bezpośrednio zidentyfikowanie konkretnych projektów - w sposób zapewniający transparentność ich identyfikacji - w programie operacyjnym (lista dużych projektów zgodnie z art. 100 rozporządzenia ramowego, projekty wynegocjowane w kontrakcie terytorialnym, strategii rozwoju, dokumentów przygotowanych a potrzeby warunkowości *ex ante*, projekty zidentyfikowane w strategii ZIT, oraz pozytywnie zaopiniowane przez właściwe IZ, na podstawie kryteriów, wskazanych przez IZ).

Projekty pozakonkursowe są identyfikowane przez instytucję zarządzającą (lub instytucję do której IZ delegowała zadania), która zaprasza do przedstawiania propozycji projektów właściwe podmioty mając na względzie ich właściwość w danym obszarze interwencji oraz wpływ ich potencjalnych projektów na realizację wskaźników przyjętych w programie operacyjnym. Propozycje projektów podlegają wstępnej ocenie instytucji zarządzającej, przy ewentualnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych i kwalifikowane są wstępnie jako mogące się ubiegać o wsparcie programu na określonych warunkach. Ostatecznie dofinansowanie uzyskują tylko te projekty, które spełnią kryteria wyboru projektów przyjęte

przez komitet monitorujący i uzyskają akceptowalną liczbę punktów (o ile stosowany będzie punktowy system ich oceny).

W ramach trybu pozakonkursowego możliwa jest również realizacja projektów mających na celu ograniczenie negatywnych skutków epidemii choroby COVID-19. Realizacja tego typu projektów ma zmierzać do złagodzenia skutków epidemii w regionie. Decyzja o zamiarze realizacji przedsięwzięć musi być podjęta przez IZ RPO. W celu zapewnienia zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców województwa lubuskiego oraz ograniczenia rozprzestrzeniania się wirusa realizacja projektów związanych z ograniczeniem negatywnych skutków epidemii choroby COVID-19, zwolniona będzie z obowiązku zapewnienia procedur określonych w Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020, to jest otrzymania rekomendacji Komitetu Sterującego oraz opinii o zgodności z mapami potrzeb zdrowotnych. W celu koordynacji pomocy projekt musi być realizowany w zakresie uzgodnionym z Wojewodą Lubuskim bez konieczności uzyskania OCI. *Komitet Sterujący ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia* zostanie poinformowany o realizacji projektu bez obowiązku jego zaopiniowania.

Mając na uwadze pilną potrzebę realizacji projektów związanych z ograniczaniem skutków epidemii ich realizacja może rozpocząć się przed zatwierdzeniem stosownych zmian w Programie.

Kierunkowe zasady

Projekty są kwalifikowalne, jeśli są zgodne z Planem działań w sektorze zdrowia (Plan działań), uzgodnionym przez Komitet Sterujący, i jeśli zasadność ich realizacji wynika z map potrzeb. Projekty będą wybierane zgodnie z kryteriami wyboru opartymi na rekomendacjach określonych w Planie Działania.

Wydatki ponoszone w ramach projektów dotyczących infrastruktury w zakresie opieki szpitalnej (w tym przygotowanie i ponoszenie w ich ramach wydatków) mogą być certyfikowane po wprowadzeniu map potrzeb w dziedzinie medycyny oraz rodzaju świadczeń zbieżnym tematycznie z zakresem danego projektu.

W drodze wyjątku od warunku określonego powyżej, inwestycje dotyczące infrastruktury w kontekście opieki koordynowanej mające na celu wzmocnienie podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej oraz środowiskowych form opieki (w kontekście przejścia od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych na poziomie społeczności lokalnych oraz tworzenia środowiskowych form opieki) mogą być współfinansowane od razu po przyjęciu przez Komitet Sterujący Planu działań, pod warunkiem, że diagnoza lub dane w dostępnych rejestrach umożliwiają weryfikację zasadności ich realizacji.

Preferencyjnie traktowane będą projekty wspierające przeniesienie akcentów z usług wymagających hospitalizacji na rzecz POZ i AOS, jak również wspierające rozwój opieki koordynowanej, z uwzględnieniem środowiskowych form opieki.

Inwestycje polegające na dostosowaniu istniejącej infrastruktury do obowiązujących przepisów są niekwalifikowalne chyba że ich realizacja jest uzasadniona z punktu widzenia poprawy efektywności (w tym kosztowej) i dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej.

W celu zapewnienia zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców województwa lubuskiego oraz ograniczenia rozprzestrzeniania się epidemii choroby COVID-19 możliwa jest również realizacja projektów mających

na celu ograniczenie negatywnych skutków ww. epidemii. Realizacja tego typu projektów ma zmierzać do złagodzenia skutków epidemii w regionie.

Promowane będą projekty:

- efektywne kosztowo i realizowane przez podmioty, które wykazują największą efektywność finansową,
- przewidujące działania konsolidacyjne i inne formy współpracy podmiotów leczniczych,
- a także działania w zakresie reorganizacji i restrukturyzacji wewnątrz podmiotów leczniczych, w celu maksymalizacji wykorzystania infrastruktury, w tym sąsiadującej, oraz stopnia jej dostosowania do istniejących deficytów.

Rozwój usług społecznych i zdrowotnych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspierany ze środków EFRR, jest zgodny z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej oraz z kierunkami wskazanymi w Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.

W zakresie przedsięwzięć związanych z infrastrukturą zdrowotną w odpowiedni sposób będzie uwzględniana zasada deinstytucjonalizacji. W szczególności oznacza to wprowadzenie w ramach projektów takich elementów jak: przesuwanie zasobów z instytucji do społeczności lokalnej, wsparcie instytucji w lokalnej społeczności aktywizujących osoby z niepełnosprawnościami, przygotowywanie zindywidualizowanych programów wsparcia dla uczestników projektów, wsparcie opieki ambulatoryjnej, hospicyjnej. Zasada deinstytucjonalizacji będzie miała odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów. Wykluczone jest wsparcie przedsięwzięć w ramach PI 9a realizowanych w formach instytucjonalnych przez podmioty opiekuńczo-pobytowe.

Cross-financing

W ramach PI 9a przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru infrastruktury zdrowotnej i społecznej oraz odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 9a planowane jest zastosowanie wyłącznie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 9a nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	14	monitoring	corocznie
2	Ludność objęta ulepszonymi usługami zdrowotnymi /Population covered by improved health services (CI) 36	os.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	1 009 825	monitoring	corocznie
3	(CV12) Liczba wspartych podmiotów leczniczych w związku z pandemią COVID-19	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	11	monitoring	corocznie
4	(CV6) Liczba zakupionych środków ochrony indywidualnej	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	1 150 500	monitoring	corocznie
5	(CV7) Liczba zakupionych respiratorów w celu wsparcia leczenia COVID-19	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	80	monitoring	corocznie
6	(CV11) Liczba karetka pogotowia i pojazdów zakupionych na potrzeby reagowania kryzysowego	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	4	monitoring	corocznie
7	(CV15) Liczba zakupionego sprzętu medycznego, innego niż aparaty do oznaczania koronawirusa i respiratory	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	327	monitoring	corocznie

Cel szczegółowy: **Poprawa jakości infrastruktury społecznej uwzględniająca obszary deficytowe.**

Oczekiwane rezultaty

Mając na względzie poprawę warunków życia w województwie oraz wzrost poziomu zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami (poprzez min. przyspieszenie i poprawienie jakości rehabilitacji zdrowotnej i społecznej, zniwelowanie barier architektonicznych) i podjęcie pracy zarobkowej osób niepracujących z powodu sprawowania opieki nad osobami zależnymi, konieczne jest wsparcie infrastruktury społecznej (w szczególności usług opiekuńczych) w regionie. W ramach programu podejmowane będą działania zmierzające między innymi do ułatwienia dostępu do usług opiekuńczych oraz wpływające na zwiększenie poziomu mobilności przestrzennej mieszkańców regionu. Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę jakości infrastruktury społecznej, co przyczyni się do poprawy sytuacji socjalnej mieszkańców regionu, a w konsekwencji wpłynie na zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	os.	Region słabiej rozwinięty	40 297	2013	36 831	GUS	corocznie

Planowana interwencja

Interwencją objęte zostaną inwestycje ukierunkowane na wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych oraz poprawę jakości życia w regionie w wyniku dofinansowania rozbudowy i przebudowy obiektów szeroko rozumianej infrastruktury społecznej. Wsparcie będzie ściśle powiązane z działaniami oferowanymi w OP 7 m.in. w zakresie poprawy infrastruktury sprzyjającej aktywizacji społeczno-zawodowej (np. CISy, KISy, ZAZy), czy podmiotów oferujących usługi interwencyjne. Istotnym elementem wsparcia będzie eliminowanie barier, na które napotykają osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym (w tym osoby długotrwale bezrobotne, z niepełnosprawnościami, powracające na rynek pracy, sprawujące opiekę nad osobami zależnymi) w zakresie infrastruktury komunalnej (w tym mieszkalnictwa chronionego), w szczególności na obszarach zmarginalizowanych. Wspierane będą również przedsięwzięcia mające na celu polepszenia bazy lokalowej oraz wyposażenia jednostek systemu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, w tym w szczególności podmiotów realizujących wsparcie dla rodzin z dziećmi (m.in. placówki wsparcia dziennego). Proces przejścia od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych na poziomie społeczności lokalnych pieczy zastępczej zostanie wsparty działaniami na rzecz rozwoju infrastruktury rodzinnej pieczy zastępczej.

W związku z zdiagnozowaniem niedoborów w zakresie infrastruktury społecznej związanej ze świadczeniem usług socjalnych, w ramach priorytetu inwestycyjnego finansowane będą inwestycje dotyczące mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego, w oparciu o istniejącą infrastrukturę, w powiązaniu z procesem aktywizacji zawodowej, mające na celu usamodzielnienie ekonomiczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Uzasadnieniem podjętego działania są olbrzymie potrzeby w zakresie mieszkań wspomaganych, chronionych i socjalnych. Wsparcie uzyskają inwestycje polegające na przebudowie lub remoncie zdegradowanych budynków w celu ich adaptacji na mieszkania socjalne, wspomagane i chronione. Możliwa będzie interwencja wykraczająca poza części wspólne budynków mieszkalnych. Kluczowym efektem wsparcia będzie usamodzielnienie się ekonomiczne i społeczne osób objętych komplementarnym wsparciem z EFS.

Wsparcie powiązane będzie z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i przejściem do opieki świadczonej na poziomie społeczności lokalnych, włączając formy stacjonarne, jednak tam gdzie bardziej zasadne jest zastosowanie form instytucjonalnych ich wsparcie również będzie możliwe. Tworzenie efektywnej opieki środowiskowej będzie elementem równoległym do dostosowania usług społecznych do potrzeb społeczeństwa. Ze względu na zróżnicowanie potrzeb poszczególnych grup docelowych dla zapewnienia efektywności wsparcia, podejmowane interwencje muszą mieć charakter zindywidualizowany, kompleksowy i długofalowy. Oznacza to iż, projekty finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego będą realizowane w ścisłym połączeniu z działaniami podejmowanymi w ramach wsparcia Europejskiego Funduszu Społecznego, który pełni funkcję wiodącą w tym obszarze.

Realizacja działań infrastrukturalnych powinna być przede wszystkim narzędziem niwelowania zjawisk związanych z problemami społecznymi dotyczącymi danego obszaru, z uwzględnieniem przyczyn udzielania pomocy oraz dostępnej infrastruktury. Tym samym inwestycje infrastrukturalne wzmocnią wysiłki na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i ubóstwu oraz włączenia na rynek pracy.

Typy działań:

- rozwój infrastruktury społecznej.

Typy projektów:

- inwestycje wpływające na rozwój regionalny i lokalny poprzez eliminowanie barier przyczyniających się do wykluczenia (np. w zakresie geriatry, infrastruktura rehabilitacyjna, projekty infrastrukturalne sprzyjające aktywizacji społeczno-zawodowej, projekty związane z zapewnieniem usług opiekuńczych i wsparcia rodziny oraz pieczy zastępczej).

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- organizacje pozarządowe.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach przedmiotowego celu szczegółowego PI 9a będzie miał zastosowanie konkursowy tryb wyboru projektów.

Zasady kierunkowe

Preferowane będą projekty ukierunkowane na rozwój usług na poziomie społeczności lokalnych, uwzględniając trendy demograficzne i potrzeby terytorialne.

Rozwój usług społecznych i zdrowotnych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspierany ze środków EFRR, jest zgodny z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej oraz z kierunkami wskazanymi w Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.

Inwestycje EFRR nie powinny być ukierunkowane na duże instytucje o charakterze opiekuńczo-pobytowym, zdefiniowane zgodnie z polskim prawodawstwem, świadczące usługi długoterminowej pomocy dla osób z niepełnosprawnościami, dzieci, osób starszych oraz psychicznie chorych.

W zakresie przedsięwzięć związanych z infrastrukturą społeczną w odpowiedni sposób będzie uwzględniana zasada deinstytucjonalizacji. W szczególności oznacza to wprowadzenie w ramach projektów takich elementów jak: przesuwanie zasobów z instytucji do społeczności lokalnej, wsparcie instytucji w lokalnej społeczności aktywizujących osoby z niepełnosprawnościami, przygotowywanie zindywidualizowanych programów wsparcia dla uczestników projektów. Zasada deinstytucjonalizacji będzie miała odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów. Wykluczone jest wsparcie przedsięwzięć w ramach PI 9a realizowanych w formach instytucjonalnych przez podmioty opiekuńczo-pobytowe.

Cross-financing

W ramach PI 9a przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru infrastruktury zdrowotnej i społecznej oraz odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 9a planowane jest zastosowanie wyłącznie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 9a nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	1	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 9b:

Cel szczegółowy: **Zmniejszenie zagrożenia ubóstwem na obszarach marginalizowanych.**

Oczekiwane rezultaty

Jak wskazuje diagnoza, w województwie lubuskim znajduje się wiele obszarów, które w wyniku przemian gospodarczych są zagrożone zjawiskiem marginalizacji ekonomicznej i społecznej. Obszary zdegradowane wymagają interwencji zarówno w aspekcie społecznym, jak i infrastrukturalnym. Dlatego też działania na rzecz rewitalizacji fizycznej będą realizowane w ścisłym powiązaniu z zadaniami obejmującymi rewitalizację społeczną (zgodną z celami EFS), skierowaną na **przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i walkę z ubóstwem**. Inwestycje infrastrukturalne wzmocnią wysiłki na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i ubóstwu oraz włączenia na rynek pracy. Pozwolą także na odnowę zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich i osiągnięcie na tych obszarach akceptowalnych standardów cywilizacyjnych. Interwencja w tym priorytecie ma na celu **rewitalizację zdegradowanych obszarów stanowiących jednocześnie strefę zagrożenia wykluczeniem społecznym**.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	%	Region słabiej rozwinięty	13,3	2012	11,4	GUS/BDL	corocznie

Planowana interwencja

Zgodnie z UP działania rewitalizacyjne powinny mieć na celu włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane dzięki kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich, postrzeganej w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym.

Stąd obszary rewitalizowane będą wyznaczane z uwzględnieniem powyższych kryteriów, ze szczególnym uwzględnieniem stopnia nasilenia problemów społecznych na danym obszarze, głównie związanych z deprawacją materialną i społeczną mieszkańców danego obszaru, wynikającą m. in. ze znacznego oddalenia od rynku pracy czy niewystarczającego dostępu do dobrej jakości niedrogich usług publicznych.

W ramach PI 9b wsparcie uzyskają zadania dotyczące kompleksowej rewitalizacji fizycznej zdegradowanych terenów przemysłowych, powojennych, wiejskich (w tym popegeerowskich) i miejskich. Projekty mogą dotyczyć przebudowy lub adaptacji zdegradowanych budynków, obiektów, terenów i przestrzeni w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji społecznych, gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych lub rekreacyjnych, turystycznych. Działania inwestycyjne realizowane w ramach tego PI będą służyć przede wszystkim rozwiązywaniu zdiagnozowanych na rewitalizowanym obszarze problemów społecznych.

Wsparcie uzyskają przedsięwzięcia, które muszą być realizowane jako kompleksowe i zintegrowane projekty dot. wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru. Istotne w tym kontekście jest połączenie działań realizowanych w Osiach Priorytetowych 6-8, finansowanych z EFS lub zgodnych z ich celami lecz finansowanymi z innych źródeł, z poprawą infrastruktury oraz uzyskanie dzięki temu efektu synergii. Na poziomie lokalnym, interwencje w obszarze rewitalizacji muszą być podejmowane na podstawie programów rewitalizacji.

W ramach PI 9b będą realizowane działania obejmujące obszary wymagające trwałego, strukturalnego wsparcia inwestycyjnego. Rewitalizacja w połączeniu z działaniami finansowanymi z OP 7 wpłynie na zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego.

Typy działań:

- rozwój obszarów zmarginalizowanych.

Typy projektów:

- kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów, w tym: przebudowa lub adaptacja zdegradowanych budynków, obiektów i terenów, inwestycje dotyczące infrastruktury komunalnej, uporządkowanie przestrzeni publicznej.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- jednostki administracji rządowej,
- kościoły związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- organizacje pozarządowe.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach PI 9b będzie miał zastosowanie konkursowy tryb wyboru projektów.

Zasady kierunkowe

Wparcie będą mogły uzyskać wyłącznie te projekty, które będą zgodne z programem rewitalizacji, ustawą o rewitalizacji oraz Wytycznymi ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego w tym zakresie.

Rozwój usług społecznych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspierany ze środków EFRR, jest zgodny z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej oraz z kierunkami wskazanymi w Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.

Rewitalizacja infrastruktury dróg lokalnych nie może stanowić indywidualnego projektu w ramach PI 9b. Inwestycje w drogi lokalne mogą być elementem działań rewitalizacyjnych jedynie wówczas, gdy przyczynią się do fizycznej, gospodarczej i społecznej rewitalizacji i regeneracji obszarów miejskich lub miejskich obszarów funkcjonalnych i są elementem programu rewitalizacji. Wydatki na drogi lokalne mogą stanowić niewielką część wydatków w ramach projektu.

W przypadku rewitalizacji fizycznej, preferowane będą projekty, które zapewnią dodatkowe korzyści w postaci efektywności energetycznej.

W ramach CT 9 nie będzie możliwości realizacji inwestycji, która polegać będzie wyłącznie na modernizacji energetycznej, której celem jest zwiększenie efektywności energetycznej. Celem projektów realizowanych w ramach PI 9b jest rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych poprzez rewitalizację infrastruktury, a charakter projektu musi być kompleksowy i skupiać się na aspekcie społecznym, a kwestia efektywności energetycznej może stanowić dodatkowy atut.

Budowa nowej infrastruktury oraz tworzenie nowych terenów inwestycyjnych muszą być zaplanowane z uwzględnieniem trendów demograficznych na danym obszarze. W przypadku inwestycji w zakresie tworzenia terenów inwestycyjnych w tym PI są one możliwe wyłącznie w przypadku, kiedy jest to niezbędny element projektu mający przynieść wymierną korzyść społeczną. Co do zasady inwestycje w tym obszarze realizowane są poprzez PI 3a.

W projektach, których jednym z elementów jest rewitalizacja infrastruktury kultury, koszty związane z infrastrukturą kultury nie mogą przekroczyć 2 mln euro kosztów kwalifikowalnych.

Wszystkie wpierane przedsięwzięcia muszą uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do osób z niepełnosprawnościami.

Infrastruktura drogowa w ramach PI 9b musi spełniać standard nośności 11,5 t/oś. Dla inwestycji drogowej stanowiącej element projektu rewitalizacyjnego możliwe jest odstępianie od warunku nośności wyłącznie w przypadku, gdy zostaną wypełnione okoliczności wskazane w Artykule 7 Dyrektywy 96/53/EC.

Cross-financing

W ramach PI 9b nie przewiduje się zastosowania mechanizmu finansowania krzyżowego.

Sposób finansowania

Mając na uwadze, iż wsparcie realizowane będzie na obszarach, na których występuje kumulacja problemów społecznych, w ramach PI 9b planowane jest zastosowanie wyłącznie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 9b nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	EFRR	Region słabiej rozwinięty	50	monitoring	corocznie
2	Otwarta przestrzeń utworzona lub rekułtywowana na obszarach miejskich/Open space created or rehabilitated in urban areas (CI) 38	m ²	EFRR	Region słabiej rozwinięty	296 196	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 10a:

Cel szczegółowy: **Zwiększona dostępność wysokiej jakości edukacji przedszkolnej.**

Oczekiwane rezultaty

W ramach Osi Priorytetowej wspierane będą działania mające na celu **wzrost dostępności wysokiej jakości edukacji przedszkolnej oraz usług edukacyjnych, w tym również na obszarach wiejskich.** Realizacja 9. Osi Priorytetowej przyczyni się do **polepszenia warunków dla rozwoju edukacji w regionie, poprzez m.in. budowę i modernizację przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego.**

Rezultatem realizowanych inwestycji będzie wzrost liczby miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego, co powinno przełożyć się na wzrost aktywności zawodowej rodziców czy opiekunów. Niezadowolający poziom rozwoju systemu opieki nad dziećmi, stanowi bowiem jeden z czynników niekorzystnie wpływających na poziom aktywności zawodowej w regionie, szczególnie wśród kobiet. Ponadto, inwestycje w infrastrukturę przedszkolną poprawią dostępność do tych placówek szczególnie na terenach wiejskich. Umożliwienie dzieciom korzystania z edukacji przedszkolnej, stymuluje ich rozwój, przez co lepiej przygotowuje je do podjęcia edukacji szkolnej.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych edukacją przedszkolną	%	Region słabiej rozwinięty	58	2012	68,3	BDL	corocznie

Planowana interwencja

Interwencja w ramach PI 10a obejmie rozwój infrastruktury edukacji przedszkolnej służącej jako uzupełnienie działań realizowanych w ramach 8 OP oraz gdy jest niezbędna do osiągnięcia celów odnoszących się do CT 10. W regionie sieć przedszkoli nie jest rozłożona równomiernie, dlatego też działania zmierzające do zwiększenia liczby miejsc przedszkolnych zaplanowane w PI 10a wymagają wsparcia polegającego na dostosowaniu istniejących obiektów do pełnienia funkcji przedszkolnych oraz do przebudowy przedszkoli w celu zwiększenia w nich liczby miejsc. Wsparcie zostanie zatem ukierunkowane na tworzenie i rozwój infrastruktury już istniejących przedszkoli (przebudowa, rozbudowa lub adaptacja) i innych form wychowania przedszkolnego. Natomiast w przypadku budowy nowej infrastruktury, konieczne jest, aby działania tego typu uwzględniały trendy demograficzne zachodzące na obszarze objętym wsparciem.

Typy działań:

- rozwój infrastruktury edukacji przedszkolnej.

Typy projektów:

- inwestycje w infrastrukturę przedszkolną.

Główni beneficjenci:

- przedszkola i placówki (w rozumieniu art. 2 ust 3, 5 ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- przedsiębiorstwa (mikroprzedsiębiorstwa, małe i średnie przedsiębiorstwa).

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach przedmiotowego celu szczegółowego PI 10a będzie miał zastosowanie konkursowy tryb wyboru projektów.

Zasady kierunkowe

Wsparcie inwestycyjne z EFRR przewidziano w powiązaniu z działaniami zgodnymi z celami EFS w ramach CT 10 jako element uzupełniający interwencję i/lub prowadzący do osiągnięcia celów wynikających działań EFS.

Aby projekt mógł otrzymać dofinansowanie, projektodawca zobowiązany jest przedstawić kompleksowy plan wykorzystania powstałej infrastruktury, na podstawie przeprowadzonej przez niego diagnozy (konieczność uwzględnienia kwestii demograficznych, analizy ekonomicznej inwestycji po zakończeniu projektu) oraz jej powiązania z działaniami zgodnymi z celami EFS.

Wszystkie wpierane przedsięwzięcia muszą uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do osób z niepełnosprawnościami.

Cross-financing

W ramach PI 10a przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru edukacji i odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 10a planowane jest zastosowanie wyłącznie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 10a nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej/ Capacity of supported childcare or education infrastructure (CI) 35 - przedszkola	Osoba	EFRR	Region słabiej rozwinięty	1500	monitoring	corocznie

Cel szczegółowy: **Lepsza jakość infrastruktury edukacji ogólnej na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym.**

Oczekiwane rezultaty

W ramach Osi Priorytetowej wspierane będą działania mające na celu **wzrost dostępności wysokiej jakości szkolnictwa oraz usług edukacyjnych, w tym również na obszarach wiejskich**. Realizacja 9. Osi Priorytetowej przyczyni się do **polepszenia warunków dla rozwoju szkolnictwa w regionie**, poprzez modernizację szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Wsparcia infrastrukturalnego wymagają również szkoły prowadzące kształcenie specjalne. Interwencja w obszarze edukacji ogólnej ma na celu **poprawę jakości kształcenia, głównie w obszarze kluczowych kompetencji istotnych dla regionalnego rynku pracy oraz nauk przyrodniczo-matematycznych**. Tym samym przyczyni się również do poprawy spójności społecznej i terytorialnej w zakresie wyrównywania dostępu do usług edukacyjnych oraz wyrównywania szans rozwojowych uczniów z różnych środowisk i obszarów.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Wyniki sprawdzianu kończącego szkołę podstawową (pkt)	pkt	Region słabiej rozwinięty	25,53	2014	25,54	GUS	corocznie
2	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej z zakresu przedmiotów przyrodniczych (Polska=100)	%	Region słabiej rozwinięty	98	2012	99,67	GUS	corocznie
3	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej z zakresu matematyki (Polska=100)	%	Region słabiej rozwinięty	97,87	2012	99,67	GUS	corocznie

Planowana interwencja

Interwencja w ramach PI 10a obejmie rozwój infrastruktury edukacyjnej służącej jako uzupełnienie działań realizowanych w ramach 8 OP oraz gdy jest niezbędna do osiągnięcia celów odnoszących się do CT 10. Realizacja projektów obejmujących wsparcie dla młodszego ucznia, zwiększenie dostępu do usług edukacyjnych dla uczniów z niepełnosprawnościami wymaga dostosowania istniejących obiektów do nowych wyzwań. W zakresie infrastruktury placówek edukacyjnych prowadzących kształcenie ogólne podejmowane działania powinny ograniczyć się jedynie do zaspokojenia istotnych potrzeb danej placówki (m. in. infrastruktura kultury fizycznej, sprzęt dla nauk przyrodniczych i sale matematyczne, sprzęt TIK). Działania związane z budową nowej infrastruktury będą możliwe tylko w wyjątkowych przypadkach, w sytuacji udokumentowanego braku możliwości adaptacji istniejącej infrastruktury i będą musiały uwzględniać uwarunkowania demograficzne występujące na danym obszarze.

Słabe zainteresowanie młodzieży naukami ścisłymi przekłada się wprost na brak postaw innowacyjnych i kreatywnych wśród uczniów oraz niskie zainteresowanie ścisłymi i technicznymi kierunkami przy

wyborze dalszej drogi kształcenia. Prowadzi to do występowania braków na rynku pracy odpowiednio wykwalifikowanej kadry. Biorąc pod uwagę doświadczenia IZ RPO w zakresie dotychczas podejmowanych działań inwestycyjnych¹⁰⁷ w zakresie popularyzacji nauki, w ramach PI 10a planowana jest kontynuacja działań związanych ze wsparciem infrastruktury edukacyjnej na rzecz popularyzacji nauki (nauki matematyczne i przyrodnicze) wraz z niezbędnym wyposażeniem, w istniejących placówkach edukacyjnych. Interwencja będzie kierowana do uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych. Wsparcie ma na celu zwiększenie zainteresowania naukami ścisłymi u dzieci i młodzieży oraz poprawę dostosowania profilu absolwentów szkół do wymagań rynku pracy (kierunki ścisłe i techniczne).

W ramach PI 10a będą realizowane działania skierowane do jednostek systemu oświaty w oparciu o zdiagnozowane potrzeby infrastrukturalne ww. jednostek.

Typy działań:

- rozwój infrastruktury edukacyjnej.

Typy projektów:

- inwestycje w infrastrukturę szkół podstawowych i gimnazjów, liceów i szkół specjalnych,
- inwestycje w infrastrukturę szkół służącą popularyzacji nauki.

Główni beneficjenci:

- szkoły i placówki (w rozumieniu art. 2 ust 3, 5 ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia.

Institucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

---

¹⁰⁷ Województwo lubuskie w ramach perspektywy finansowej 2007-2013 realizuje projekt pilotażowy dotyczący utworzenia czterech obserwatoriów astronomicznych na terenie regionu, działających przy szkołach. Koszt projektu to około 2 mln złotych. Źródłem finansowania jest Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 (Poddziałanie 4.2.2. Rozwój i modernizacja lokalnej infrastruktury edukacyjnej). Powodzenie tego projektu będzie miało wpływ na decyzję o jego kontynuowaniu w regionie.

W ramach przedmiotowego celu szczegółowego PI 10a będzie miał zastosowanie konkursowy tryb wyboru projektów.

Zasady kierunkowe

Wsparcie inwestycyjne z EFRR przewidziano w powiązaniu z działaniami zgodnymi z celami z EFS w ramach CT 10 jako element uzupełniający interwencję i/lub prowadzący do osiągnięcia celów wynikających działań EFS.

Z uwagi na zakładaną interwencję EFRR i EFS w ramach CT10 wskazany podział interwencji pomiędzy EFRR i EFS ma charakter kierunkowy. Realizacja wsparcia w ramach CT10 wpłynie na poprawę jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia, dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, jak również lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych. W celu uzyskania efektu synergii oraz spójności interwencji, podjęte działania powinny odnosić się do zdiagnozowanych deficytów i potrzeb oraz uwzględniać długofalowe uwarunkowania, w tym demograficzne i ekonomiczne.

Aby projekt mógł otrzymać dofinansowanie, projektodawca zobowiązany jest przedstawić kompleksowy plan wykorzystania powstałej infrastruktury, na podstawie przeprowadzonej przez niego diagnozy (konieczność uwzględnienia kwestii demograficznych, analizy ekonomicznej inwestycji po zakończeniu projektu) oraz jej powiązania z działaniami zgodnymi z celami EFS.

Wszystkie wpierane przedsięwzięcia muszą uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do osób z niepełnosprawnościami.

Cross-financing

W ramach PI 10a przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru edukacji i odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 10a planowane jest zastosowanie wyłącznie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 10a nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej/ Capacity of supported childcare or education infrastructure (CI) 35 – szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne (bez szkół zawodowe)	Os.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	4 047	monitoring	corocznie
2	Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty – szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne (bez szkół zawodowych)	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	15	monitoring	corocznie

Priorytet inwestycyjny 10a:

Cel szczegółowy: **Zwiększona dostępność oraz poprawa warunków kształcenia i szkolenia zawodowego.**

Oczekiwane rezultaty

Powyższy cel szczegółowy zostanie osiągnięty poprzez wsparcie działań mających na celu wzrost dostępności wysokiej jakości szkolnictwa zawodowego, w tym również na obszarach wiejskich. Realizacja 9. Osi Priorytetowej przyczyni się do **poprawy warunków dla rozwoju szkolnictwa zawodowego** w regionie poprzez modernizację szkół zawodowych. Interwencja w tym obszarze ma na celu poprawę jakości infrastruktury służącej praktycznej nauce zawodu, a przez to **poprawę jakości kształcenia i zwiększenie integracji systemu nauczania z potrzebami rynku pracy**. Podniesienie atrakcyjności i elastyczności kształcenia zawodowego, zwiększenie jego potencjału oraz lepsze dopasowanie kształcenia zawodowego do potrzeb pracodawców, zwiększy szanse młodych ludzi na odnalezienie się na rynku pracy.

Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną przyczynią się zatem do zwiększenia atrakcyjności wyboru kształcenia zawodowego jako ścieżki edukacyjnej, a dostosowanie jego oferty do potrzeb rynku pracy, dostarczy na rynek pracy większą liczbę wykwalifikowanych specjalistów o kwalifikacjach odpowiadających aktualnym wymogom pracodawców.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Odsetek uczniów szkół zawodowych zdających egzaminy (kończących edukację zawodową zdaniem egzaminem)	%	Region słabiej rozwinięty	63,9	2014	71,6	OKE	Corocznie

Planowana interwencja

Interwencja w ramach PI 10a obejmie rozwój infrastruktury edukacyjnej służącej jako uzupełnienie działań realizowanych w ramach 8 OP oraz gdy jest niezbędna do osiągnięcia celów odnoszących się do CT 10. Zakres wsparcia obejmuje rozwój infrastruktury szkolnictwa zawodowego z uwzględnieniem preferencji dla branż mających strategiczne znaczenie dla rozwoju gospodarki na poziomie krajowym i regionalnym, identyfikowanych w dokumentach strategicznych lub definiujących inteligentne specjalizacje. Ponadto preferowane będą kierunki kształcenia związane z nowoczesnymi technologiami (w tym w szczególności wpisujących się do zakresu tzw. kluczowych technologii wspomagających (KET)) oraz procesami cyfryzacji przemysłu, wnoszące wartość dodaną na rzecz modernizacji procesów produkcyjnych. Szczególny nacisk zostanie położony na wzmocnienie infrastrukturalne szkolnictwa zawodowego oraz szkoleń zawodowych. Interwencja będzie bazować na wykorzystaniu obecnej infrastruktury techniczno-dydaktycznej (wyposażenie, doposażenie pracowni, warsztatów w celu stworzenia warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej). Działania w tym zakresie powinny być realizowane przy udziale pracodawców, w oparciu o zdiagnozowane potrzeby rynku pracy w regionie. Działania związane z budową nowej infrastruktury będą możliwe w wyjątkowych przypadkach, w sytuacji udokumentowanego braku możliwości adaptacji istniejącej infrastruktury i będą musiały uwzględniać uwarunkowania demograficzne występujące na danym obszarze. Wsparcie w zakresie infrastruktury szkół wyższych w ramach EFRR możliwe będzie wyłącznie na rzecz wybranych inwestycji przewidzianych do realizacji w odniesieniu do kierunków/działań wynikających z inteligentnych specjalizacji w odpowiedzi na zidentyfikowane deficyty. Wsparcia infrastrukturalnego wymagają również państwowe wyższe szkoły zawodowe kształcące kadry na użytek regionalnego rynku pracy. Poprawa infrastruktury dydaktycznej służąca podniesieniu jakości nauczania jest w tych jednostkach niezbędna. Rozwój regionu nie jest możliwy bez odnawiania się kadr wyspecjalizowanych w kierunkach strategicznych dla województwa. Wsparcie w tym zakresie wymagać będzie komplementarności z POWER. Rezultatem interwencji będzie dostosowany do potrzeb rynku profil i jakość kształcenia zawodowego, w kontekście zdiagnozowanych potrzeb.

W ramach PI 10a będą realizowane działania skierowane do jednostek systemu oświaty oraz instytucji szkoleniowych w oparciu o zdiagnozowane potrzeby infrastrukturalne ww. jednostek.

Typy działań:

- rozwój infrastruktury edukacji kształcenia zawodowego.

Typy projektów:

- inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa zawodowego, na podstawie kompleksowych planów rozwoju szkolnictwa zawodowego,
- komplementarne i zintegrowane inwestycje w infrastrukturę służącą do szkoleń zawodowych i uczenia się przez całe życie według jasno określonych potrzeb,

Główni beneficjenci:

- szkoły i placówki (w rozumieniu art. 2 ust 3, 5 ustawy o systemie oświaty) i ich organy prowadzące,
- inne szkoły prowadzące kształcenie zawodowe,
- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia.

Wybór projektów

Institucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

Podstawowym trybem wyboru projektów do dofinansowania ze środków RPO-L2020 jest tryb konkursowy.

Tryb pozakonkursowy może być stosowany w przypadku:

1. występowanie prawnego obowiązku realizacji określonych zadań przez dany podmiot lub grupę podmiotów, wynikającego z przepisów prawa lub dokumentów strategicznych, w szczególności w przypadku występowania monopolu kompetencyjnego,
2. uprzednie bezpośrednie zidentyfikowanie konkretnych projektów - w sposób zapewniający transparentność ich identyfikacji - w programie operacyjnym (lista dużych projektów zgodnie z art. 100 rozporządzenia ramowego, projekty wynegocjowane w kontrakcie terytorialnym, strategii rozwoju, dokumentów przygotowanych a potrzeby warunkowości *ex ante*, projekty zidentyfikowane w strategii ZIT, oraz pozytywnie zaopiniowane przez właściwe IZ, na podstawie kryteriów, wskazanych przez IZ).

Projekty pozakonkursowe są identyfikowane przez instytucję zarządzającą (lub instytucję do której IZ delegowała zadania), która zaprasza do przedstawiania propozycji projektów właściwe podmioty mając na względzie ich właściwość w danym obszarze interwencji oraz wpływ ich potencjalnych projektów na realizację wskaźników przyjętych w programie operacyjnym. Propozycje projektów podlegają wstępnej ocenie instytucji zarządzającej, przy ewentualnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych i kwalifikowane są wstępnie jako mogące się ubiegać o wsparcie programu na określonych warunkach. Ostatecznie dofinansowanie uzyskają tylko te projekty, które spełnią kryteria wyboru projektów przyjęte przez komitet monitorujący i uzyskają akceptowalną liczbę punktów (o ile stosowany będzie punktowy system ich oceny).

Tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w zakresie wsparcia infrastruktury edukacyjnej szkolnictwa zawodowego o znaczeniu strategicznym dla regionu. Pozostałe inwestycje wybrane zostaną w drodze konkursu. W tym wypadku zasadne jest zapewnienie konkurencyjnego trybu wyboru w celu umożliwienia doboru projektów najwyższej wartości i jakości usług.

Zasady kierunkowe

Wsparcie inwestycyjne z EFRR przewidziano w powiązaniu z działaniami zgodnymi z celami EFS w ramach CT 10 jako element uzupełniający interwencję i/lub prowadzący do osiągnięcia celów wynikających z działań EFS.

Z uwagi na zakładaną interwencję EFRR i EFS w ramach CT10 wskazany podział interwencji pomiędzy EFRR i EFS ma charakter kierunkowy. Realizacja wsparcia w ramach CT10 wpłynie na poprawę jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia, dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, jak również lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych. Poprzez interwencje EFS osoby wchodzące na rynek pracy oraz znajdujące się na nim będą posiadały umiejętności odpowiadające w większym zakresie na potrzeby przedsiębiorców. Natomiast dzięki interwencji z EFRR wzmocniona zostanie infrastruktura edukacyjna. W celu uzyskania efektu synergii oraz spójności interwencji, podjęte działania powinny odnosić się do zdiagnozowanych deficytów i potrzeb oraz uwzględniać długofalowe uwarunkowania, w tym demograficzne i ekonomiczne.

Aby projekt mógł otrzymać dofinansowanie, projektodawca zobowiązany jest przedstawić kompleksowy plan wykorzystania powstałej infrastruktury, na podstawie przeprowadzonej przez niego diagnozy (konieczność uwzględnienia kwestii demograficznych, analizy ekonomicznej inwestycji po zakończeniu projektu) oraz jej powiązania z działaniami zgodnymi z celami EFS.

Wszystkie wspierane przedsięwzięcia muszą uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do osób z niepełnosprawnościami.

Cross-financing

W ramach PI 10a przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru edukacji i odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach PI 10a planowane jest zastosowanie wyłącznie dotacji.

Duże projekty

W ramach PI 10a przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej/ Capacity of supported childcare or education infrastructure (CI) 35 – szkoły zawodowe	os.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	9 000	monitoring	corocznie
2	Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty – szkoły zawodowe	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	20	monitoring	corocznie

Ramy wykonania¹⁰⁸

Tabela 6: Ramy wykonania **OP9**.

Oś priorytetowa	Typ wskaźnika (KEW, wskaźnik postępu finansowego, produktu lub jeśli właściwe – wskaźnik rezultatu)	Wskaźnik lub KEW	Jednostka pomiaru (w stosownych przypadkach)	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)	Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	
9	Wskaźnik produktu	1	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	1	14	monitoring	Wskaźniki reprezentatywne dla osi priorytetowej.
9	Wskaźnik produktu	2	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	EFRR	Region słabiej rozwinięty	11,7	50	monitoring	Wskaźniki reprezentatywne dla osi priorytetowej.
9	Wskaźnik finansowy	3	Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowanych	EUR	EFRR	Region słabiej rozwinięty	17 121 498	140 590 275,00	IZ RPO-L2020	Planowany poziom wkładu UE

¹⁰⁸Art. 96.2.b.v rozporządzenia ramowego

Oś Priorytetowa 11. REACT-EU wspiera Lubuskie

Fundusz	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
Kategoria regionu	Region słabiej rozwinięty
Podstawa kalkulacji (publiczne lub ogółem)	ogółem
Kategoria regionu dla regionów najbardziej oddalonych i północnych słabo zaludnionych regionów (w stosownych przypadkach)	nie dotyczy

Celem głównym OP 11. jest **zwalczanie długotrwałych skutków pandemii wirusa SARS-CoV-2 poprzez inwestycje w obszarze gospodarki niskoemisyjnej oraz ochrony zdrowia.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 11
PI 13i	Zwalczanie długotrwałych skutków pandemii COVID-19 w obszarze efektywności energetycznej
PI 13i	Zwalczanie długotrwałych skutków pandemii COVID-19 w obszarze ochrony zdrowia

Realizacja OP 11 przyczyni się do osiągnięcia celu głównego UP: zwiększenie konkurencyjności gospodarki i celów szczegółowych:

- Zmniejszenie emisyjności gospodarki.
- Ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług publicznych.

Priorytet inwestycyjny 13i

Cel Szczegółowy: **Zwalczanie długotrwałych skutków pandemii COVID-19 w obszarze efektywności energetycznej.**

Oczekiwane rezultaty

Jednym z działań prowadzących do poprawy efektywności energetycznej w regionie jest modernizacja energetyczna budynków publicznych. Mimo dotychczas prowadzonego procesu modernizacji energetycznej budynków, który został zapoczątkowany w ramach podstawowej alokacji Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 w ramach PI 4c, nadal zasadna jest realizacja działań będących jego kontynuacją.

Finansowanie w ramach powyższego celu szczegółowego działań polegających na głębokiej modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne wpłynie na efektywne wykorzystanie energii, w tym zmniejszenie emisji substancji zanieczyszczających do powietrza. Wynikiem realizacji przedmiotowych przedsięwzięć

realizowanych w ramach interwencji REACT-EU będzie wzrost liczby zmodernizowanych energetycznie budynków publicznych, które będą charakteryzować się wysokim wskaźnikiem energooszczędności.

Zmniejszenie zapotrzebowania budynków na energię wpłynie na redukcję zużycia energii pierwotnej. Dodatkowo zmniejszeniu powinny ulec koszty utrzymania budynków, co pozytywnie może wpłynąć na budżety jednostek lubuskich samorządów, co jest niebywale istotne w kontekście zwiększonych wydatków JST m.in. na walkę z pandemią COVID-10 oraz spadkiem dochodów budżetowych. Realizacja przedsięwzięć z zakresu termomodernizacji budynków publicznych, w oparciu o dodatkowe środki pochodzące z instrumentu REACT-EU będzie odciążeniem samorządów w procesach inwestycyjnych oraz zapewni realizację zaplanowanych wcześniej przedsięwzięć, które musiały zostać wstrzymane z uwagi na rozwój pandemii. Są to równocześnie przedsięwzięcia, które niemal od razu przynoszą pozytywne i wymierne korzyści ekonomiczne, środowiskowe i społeczne.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Sprzedaż energii ciepłej dla urzędów i instytucji	GJ	Region słabiej rozwinięty	722 745	2019	722 745	GUS/BDL	corocznie

Planowana interwencja

W ramach celu szczegółowego przewiduje się wsparcie projektów polegających na zwiększeniu efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej. Do tej grupy zaliczyć należy przedsięwzięcia dotyczące tzw. głębokiej modernizacji energetycznej, obejmującej w szczególności działania z zakresu ocieplenia budynków użyteczności publicznej, wymiany stolarki okiennej oraz drzwiowej, a także modernizacji oświetlenia, w tym budowy inteligentnych energooszczędnych systemów oświetlenia w budynkach, budowie systemu zasilania opartego na OZE oraz na wymianie zanieczyszczających powietrze źródeł ciepła.

Głęboka modernizacja energetyczna budynków, podobnie jak w przypadku pierwotnego procesu finansowania RPO-L2020, powinna zostać oparta o system monitorowania i zarządzania energią, a także uwzględniać wysokosprawne źródła ciepła (w tym wymianę źródeł ciepła).

Zaplanowana interwencja, w ramach głębokiej modernizacji energetycznej będzie obejmowała przebudowę systemów grzewczych (wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła) oraz wentylacji i klimatyzacji (w tym budowy układów odzysku ciepła z wywiewanego powietrza wentylacyjnego w nowobudowanych obiektach użyteczności publicznej oraz podawanych gruntownej renowacji), a także instalacji odnawialnych źródeł energii w modernizowanych energetycznie budynkach i instalacji systemów chłodzących z możliwością wykorzystania OZE.

Należy dodać, że środki zostaną przeznaczone również na przygotowanie audytów energetycznych dla sektora publicznego, które stanowiąc będą niezbędny element dla przeprowadzenia inwestycji.

Ze względu na kompleksowy charakter przyszłych projektów, modernizacja energetyczna może w sobie zawierać: przegrody zewnętrzne i termoizolację budynków, ogrzewanie pomieszczeń, schładzanie pomieszczeń, ciepłą wodę użytkową, a także systemy wentylacyjne oraz oświetleniowe.

Projekty realizowane w ramach przedmiotowego celu szczegółowego powinny spełniać kryteria dotyczące efektywności energetycznej ujęte w Dyrektywie 2006/32/WE w sprawie efektywności końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych.

Wsparcie może zostać udzielone na inwestycje w kotły spalające biomasę lub ewentualnie paliwa gazowe, w uzasadnionych przypadkach, gdy osiągnięte zostanie znaczne zwiększenie efektywności energetycznej oraz gdy istnieją szczególnie pilne potrzeby. Inwestycje muszą przyczyniać się do zmniejszenia emisji CO₂ i innych zanieczyszczeń powietrza oraz do znacznego zwiększenia oszczędności energii. Wspomniane inwestycje mogą zostać wsparte jedynie w przypadku, gdy podłączenie do sieci ciepłowniczej na danym obszarze nie jest uzasadnione ekonomicznie.

Wsparcie otrzymają także projekty będące kontynuacją inwestycji, których przedmiotem było np. jedynie docieplenie budynków czy wymiana pokrycia dachu. Będą to projekty uzupełniające dla uzyskania kompleksowego charakteru już dokonanych inwestycji, a ich celem będzie zrealizowanie wskazań audytu energetycznego.

Nadrzędnym celem interwencji jest poprawa stanu jakości powietrza w skali lokalnej dzięki ograniczeniu emisji zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla jakości życia ludzi tj. CO₂, SO₂ czy PM10. Zmniejszeniu emisji szkodliwych substancji służyć będzie wymiana źródła ciepła o wyższej niż dotychczas sprawności wytwarzania ciepła, a także bardziej przyjaznego środowisku.

Typy działań

- obniżenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez poprawę efektywności energetycznej w istniejących obiektach użyteczności publicznej.

Typy projektów

- głęboka modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej, w tym wykorzystanie instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach, w tym wymiana źródeł ciepła w modernizowanych energetycznie budynkach użyteczności publicznej.

Główni beneficjenci

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia oraz podmioty publiczne, których właścicielem jest JST lub, dla których podmiotem założycielskim jest JST,
- organizacje pozarządowe, nie działające w celu osiągnięcia zysku, w tym fundacje i stowarzyszenia.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 będzie zobowiązana do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego.

Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych w RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach przedmiotowego celu będzie miał zastosowanie konkursowy oraz pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Zasady kierunkowe

Kluczowe w ramach oceny projektów będzie kryterium efektywności kosztowej w powiązaniu z osiąganymi efektami ekologicznymi w stosunku do planowanych nakładów finansowych. Oprócz powyższego o wsparciu takich projektów decydować będą także inne osiągnięte rezultaty w stosunku do planowanych nakładów finansowych (np. wielkość redukcji CO₂). Wzmocnieniu efektów realizowanych projektów służyć będzie wdrożenie inteligentnych systemów zarządzania energią w oparciu o technologie TIK.

Identyfikacja optymalnego zestawu działań zwiększających efektywność energetyczną w danym budynku dokonywana będzie na podstawie audytu energetycznego, który może stanowić element projektu wspieranego w ramach przedmiotowego celu.

Projekty realizowane w ramach celu powinny zawierać kryteria dotyczące efektywności energetycznej ujęte w Dyrektywie 2006/32/WE w sprawie efektywności końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych.

W zakresie głębokiej kompleksowej modernizacji energetycznej budynków preferowane będą projekty charakteryzujące się najlepszą efektywnością energetyczną, to jest projekty zwiększające efektywność energetyczną powyżej 60%, natomiast projekty z zakresu głębokiej, kompleksowej modernizacji energetycznej zwiększające efektywność energetyczną poniżej 25% nie będą kwalifikowały się do dofinansowania.

W odniesieniu do wymiany źródeł ciepła mają zastosowanie następujące zasady:

- Wsparte projekty muszą skutkować znaczną redukcją CO₂ w odniesieniu do istniejących instalacji (o co najmniej 30% w przypadku zamiany spalnego paliwa).
- Inwestycje w tym zakresie mają długotrwały charakter i dlatego powinny być zgodne z właściwymi przepisami unijnymi. Wspierane urządzenia do ogrzewania powinny od początku okresu programowania charakteryzować się obowiązującym od końca 2020 r. minimalnym poziomem

efektywności energetycznej i normami emisji zanieczyszczeń, które zostały określone w środkach wykonawczych do dyrektywy 2009/125/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiającej ogólne zasady ustalania wymogów dotyczących ekoprojektu dla produktów związanych z energią.

- Priorytetowo powinny być wspierane projekty wykorzystujące odnawialne źródła energii.
- Wsparcie powinno być uwarunkowane wykonaniem inwestycji zwiększających efektywność energetyczną i ograniczających zapotrzebowanie na energię w budynkach, w których wykorzystywana jest energia ze wspieranych urządzeń.

Preferowane powinno być wsparcie udzielane poprzez przedsiębiorstwa usług energetycznych (ESCO).

Projekty powinny być uzasadnione ekonomicznie i społecznie oraz przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu.

Wszelkie inwestycje powinny być zgodne z unijnymi standardami i przepisami w zakresie ochrony środowiska.

Na poziomie regionalnym, w trybie pozakonkursowym, wsparcie mogą uzyskać inwestycje ważne z punktu widzenia rozwoju regionu, wynikające ze strategii rozwoju województwa lub innych dokumentów strategicznych w tym implementacyjnych oraz strategii branżowych.

Cross-financing

W ramach PI 13i przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Wsparcie w ramach celu będzie udzielane w formie dotacji.

Duże projekty

W ramach przedmiotowego PI nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość
1	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	Szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	5	monitoring	corocznie
2	Zmniejszenie zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych/ Decrease of annual primary energy consumption of public buildings (CI) 32	kWh/ rok	EFRR	Region słabiej rozwinięty	1 440 000	monitoring	corocznie
3	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (ton równoważnika CO2)/ Estimated annual decrease of GHG (tons of CO2 equivalent) (CI) 34	Tony równoważnika CO2	EFRR	Region słabiej rozwinięty	340	monitoring	corocznie

Cel Szczegółowy: **Zwalczanie długotrwałych skutków pandemii COVID-19 w obszarze ochrony zdrowia.**

Oczekiwane rezultaty

Zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców regionu jest jednym z podstawowych celów strategicznych określonych na poziomie Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030. Ma to szczególne znaczenie w obliczu kryzysu spowodowanego pandemią wirusa SARS-CoV-2 i rozprzestrzeniania się choroby COVID-19. Aktualnie priorytetem jest zapobieganie w przyszłości sytuacjom kryzysowym wywołanym przez pandemię i niwelowanie jej. Z tego względu nadal konieczne jest wsparcie podmiotów ochrony zdrowia w województwie. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach przedmiotowego celu mają służyć kontynuacji i wzmocnieniu już podjętych działań na rzecz przeciwdziałania skutkom pandemii koronawirusa w regionie. Logiczne nawiązanie do podjętych przedsięwzięć pozwoli uzyskać wymierne zmiany w dostępie mieszkańców regionu do bezpiecznych usług medycznych. Ważne jest, aby efektem zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć były dostępne dla wszystkich mieszkańców regionu, wysokiej jakości usługi opieki zdrowotnej, które pozwolą na niwelowanie długofalowych skutków rozwoju wirusa SARS-CoV-2. Efektem zaplanowanej interwencji będzie także poprawa jakości i dostępności infrastruktury zdrowotnej i dostosowanie jej do wymogów reżimu sanitarnego w sytuacjach kryzysowych oraz równy dostęp do tego typu infrastruktury na poziomie regionalnym. Jednocześnie nastąpi poprawa świadczonych usług zdrowotnych w obszarach deficytowych z punktu widzenia potrzeb mieszkańców regionu w szczególności w związku ze zwalczaniem długofalowych skutków wywołanych rozwojem choroby COVID-19.

Tabela 3: Specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu w podziale na poszczególne cele (w odniesieniu do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Średni pobyt chorego w dniach w szpitalach ogólnych	Dzień	Region słabiej rozwinięty	5,70	2019	5	GUS	corocznie

Planowana interwencja

Głównym narzędziem koordynacji interwencji podejmowanych w sektorze zdrowia ze środków UE jest **Komitet Sterujący ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia** działający pod przewodnictwem ministra właściwego ds. zdrowia. W celu zapewnienia właściwego mechanizmu koordynacji, Komitet na bieżąco analizuje kwestie związane z ochroną zdrowia, w szczególności pod kątem zapewnienia skuteczności i efektywności podejmowanych interwencji ze środków UE, osiągania oczekiwanych rezultatów oraz wpływu realizacji Planu działań na cele Policy Paper w zakresie ochrony zdrowia oraz cele Umowy Partnerstwa i Programów Operacyjnych.

Warunkiem koniecznym dla podejmowania interwencji w sektorze zdrowia ze środków EFSI jest ich zgodność z uzgodnionym przez Komitet Sterujący **Planem działań w sektorze zdrowia** (Plan działań). **Plan działań** – bezpośrednio powiązany z Umową Partnerstwa oraz uwzględniający inwestycje podejmowane ze środków krajowych (w tym w ramach konkursów na zadania finansowane ze środków publicznych oraz kontraktów na świadczone usługi) - zawiera m.in. listę potencjalnych projektów realizowanych na poziomie krajowym i regionalnym utworzoną po analizie pod kątem komplementarności i efektywności kosztowej propozycji przedstawionych przez IZ, zasady dotyczące trybów i kryteriów wyboru projektów w ramach naborów ogłaszanych w ramach programów centralnych i regionalnych. Inwestycje będą realizowane wyłącznie przez podmioty wykonujące działalność leczniczą (publiczne i prywatne) udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. W przypadku poszerzenia działalności podmiotu wykonującego działalność leczniczą, wymagane będzie zobowiązanie do posiadania umowy na udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych najpóźniej w kolejnym okresie kontraktowania świadczeń po zakończeniu realizacji projektu.

Dokument pn. „Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020” nadal stanowi krajowe ramy strategiczne dla wszystkich przedsięwzięć realizowanych w obszarze zdrowia w perspektywie 2014-2020. Podejmowane będą wyłącznie inwestycje zweryfikowane zidentyfikowanymi deficytami i potrzebami uwzględniającymi sytuację demograficzną i epidemiologiczną (odpowiednio identyfikowaną na poziomie województwa – w zależności od specyfiki podmiotu leczniczego i oferowanych przez niego usług) oraz faktycznym zapotrzebowaniem i dostępnością infrastruktury ochrony zdrowia na danym obszarze z wykorzystaniem map zdrowotnych¹⁰⁹ w opracowaniu przez Ministerstwo Zdrowia z zastrzeżeniem zasad opisanych w Kierunkowych zasadach wyboru projektów.

Na zasadach i w zakresie zgodnym z Policy Paper wspierane będą między innymi projekty polegające na przeprowadzeniu niezbędnych, z punktu widzenia udzielania świadczeń zdrowotnych, prac remontowo-budowlanych, w tym w zakresie dostosowania infrastruktury do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami, a także wyposażeniu w sprzęt medyczny oraz – jako element projektu – rozwiązaniach w zakresie IT (oprogramowanie, sprzęt).

W ramach celu szczegółowego wspierane będą inwestycje ukierunkowane na wzrost dostępności wysokiej jakości usług zdrowotnych oraz poprawę jakości życia w regionie w wyniku dofinansowania rozbudowy, przebudowy i doposażenia obiektów infrastruktury zdrowotnej. Ponadto inwestycje mają umożliwić przygotowanie infrastruktury ochrony zdrowia do ewentualnych kolejnych kryzysów w obszarze zdrowia. Wsparciem objęte zostaną wyłącznie przedsięwzięcia, które pozwolą na niwelowanie skutków pandemii choroby COVID-19.

Typy działań:

- rozwój infrastruktury zdrowotnej w odpowiedzi na pandemię wirusa SARS-CoV-2.
- ograniczanie długofalowych skutków epidemii choroby COVID-19.

¹⁰⁹ Mapy potrzeb zdrowotnych zostaną opracowane zgodnie z planem działań w sprawie spełnienia warunku *ex ante* 9.3 dla obszaru interwencji: *Zdrowie*.

Typy projektów:

- inwestycje w infrastrukturę zdrowotną w powiązaniu ze zidentyfikowanymi na poziomie krajowym i regionalnym obszarami deficytów oraz odzwierciedlające potrzeby regionalne w kontekście bezpieczeństwa pandemicznego,
- interwencja związana z ograniczaniem długofalowych skutków epidemii choroby COVID-19.

Główni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego (JST) ich związki, stowarzyszenia i porozumienia,
- publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.

Wybór projektów

Instytucja Zarządzająca RPO – L2020 zobowiązana będzie do stosowania wytycznych horyzontalnych w zakresie trybów wyboru projektów, wydanych przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, które będą zawierać postanowienia odnośnie podstawowych zasad dotyczących wyboru projektów, a także szczegółowych reguł odnośnie stosowania trybu konkursowego oraz pozakonkursowego. Konkurencyjność wyboru projektów w trybie zarówno konkursowym, jak i pozakonkursowym, oznacza konieczność spełnienia przez wnioskodawcę jasnych i przejrzystych kryteriów wyboru projektów formalnych i merytorycznych, zatwierdzonych przez komitet monitorujący, które gwarantują, że wybrane do realizacji projekty w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów i wskaźników wskazanych RPO-L2020. Wybór projektów będzie odbywał się zgodnie z zasadami wynikającymi z rozporządzenia ogólnego, zgodnie z zapisami UP oraz na podstawie kryteriów wyboru przyjętych przez komitet monitorujący.

W ramach przedmiotowego celu szczegółowego będzie miał zastosowanie konkursowy jak i pozakonkursowy tryb wyboru projektów.

Tryb pozakonkursowy może być stosowany w przypadku:

1. występowania prawnego obowiązku realizacji określonych zadań przez dany podmiot lub grupę podmiotów, wynikającego z przepisów prawa lub dokumentów strategicznych, w szczególności w przypadku występowania monopolu kompetencyjnego,
2. uprzedniego bezpośredniego zidentyfikowania konkretnych projektów - w sposób zapewniający transparentność ich identyfikacji - w programie operacyjnym (lista dużych projektów zgodnie z art. 100 rozporządzenia ramowego, projekty wynegocjowane w kontrakcie terytorialnym, strategii rozwoju, dokumentów przygotowanych na potrzeby warunkowości *ex ante*, projekty zidentyfikowane w strategii ZIT, oraz pozytywnie zaopiniowane przez właściwe IZ, na podstawie kryteriów, wskazanych przez IZ).

Projekty pozakonkursowe są identyfikowane przez instytucję zarządzającą (lub instytucję do której IZ delegowała zadania), która zaprasza do przedstawiania propozycji projektów właściwe podmioty mając na względzie ich właściwość w danym obszarze interwencji oraz wpływ ich potencjalnych projektów na realizację wskaźników przyjętych w programie operacyjnym. Propozycje projektów podlegają wstępnej ocenie instytucji zarządzającej, przy ewentualnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych i kwalifikowane są wstępnie jako mogące się ubiegać o wsparcie programu na określonych warunkach. Ostatecznie dofinansowanie uzyskują tylko te projekty, które spełnią kryteria wyboru projektów przyjęte

przez komitet monitorujący i uzyskają akceptowalną liczbę punktów (o ile stosowany będzie punktowy system ich oceny).

W PI 13i, w ramach trybu konkursowego i pozakonkursowego dla przedmiotowego celu szczegółowego dla obszaru ochrony zdrowia, możliwa jest realizacja projektów, które mają na celu ograniczenie negatywnych długofalowych skutków epidemii choroby COVID-19. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach przedmiotowego celu mają służyć kontynuacji i wzmocnieniu już podjętych działań na rzecz przeciwdziałania skutkom pandemii koronawirusa w regionie.

Kierunkowe zasady

Projekty są kwalifikowalne, jeśli są zgodne z Planem działań w sektorze zdrowia (Plan działań), uzgodnionym przez Komitet Sterujący, i jeśli zasadność ich realizacji wynika z map potrzeb. Projekty będą wybierane zgodnie z kryteriami wyboru opartymi na rekomendacjach określonych w Planie Działań dla instrumentu REACT-EU zatwierdzonego przez Komitet Sterujący ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia.

Inwestycje polegające na dostosowaniu istniejącej infrastruktury do obowiązujących przepisów są niekwalifikowalne, chyba że ich realizacja jest uzasadniona z punktu widzenia poprawy efektywności (w tym kosztowej) i dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej.

W celu zapewnienia zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców województwa lubuskiego możliwa jest również realizacja projektów mających na celu ograniczenie negatywnych długofalowych skutków ww. epidemii. Realizacja tego typu projektów ma zmierzać do złagodzenia długofalowych skutków epidemii w regionie.

Inwestycje planowane do wsparcia w ramach instrumentu REACT-EU powinny wpisywać się w planowane do realizacji na poziomie kraju reformy w obszarze zdrowia, wskazane w Krajowym Programie Odbudowy oraz planowane na poziomie regionalnym, w takim zakresie, w jakim będzie to możliwe na etapie realizacji inwestycji.

W zakresie przedsięwzięć związanych z infrastrukturą zdrowotną w odpowiedni sposób będzie uwzględniana zasada deinstytucjonalizacji oraz zasady kierunkowe wyrażone w dokumentach strategicznych dla obszaru zdrowia. Zasady te będą miały odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów.

Cross-financing

W ramach celu przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w ramach rozwoju kompetencji osób obsługujących wybudowaną/zakupioną infrastrukturę w ramach interwencji.

Sposób finansowania

Mając na uwadze specyfikę obszaru infrastruktury zdrowotnej oraz odbiorców oferowanego wsparcia, w ramach celu planowane jest zastosowanie wyłącznie dotacji.

Duże projekty

W ramach celu nie przewiduje się stosowania dużych projektów.

Tabela 5: Wskaźniki produktu w podziale na priorytety inwestycyjne oraz w stosownych przypadkach, na kategorie regionu.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu (w stosownych)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	(CV33) Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	4	monitoring	corocznie
2	(CV15) Liczba zakupionego sprzętu medycznego, innego niż aparaty do oznaczania koronawirusa i respiratory	szt.	EFRR	Region słabiej rozwinięty	25	monitoring	corocznie

2.A.7. Opis wkładu EFS do realizacji celów tematycznych 1-7

Oś priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy

Przedsięwzięcia planowane w ramach Osi Priorytetowej 6. wpłyną na realizację poszczególnych celów tematycznych poprzez:

1. Cel tematyczny 2. *Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych:*
  - wsparcie usług adresowanych do przedsiębiorców przechodzących procesy adaptacyjne i modernizacyjne oraz ich pracowników (EFS), np. zakup sprzętu i oprogramowania umożliwiającego wprowadzenie nowej e-usługi w ramach działalności przedsiębiorstwa (EFRR);
  - wykorzystanie technik informacyjnych i komunikacyjnych jako źródła informacji o programach profilaktycznych kierowanych do osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej ze względów zdrowotnych, np. informowanie w tym zakresie firm przy użyciu narzędzi elektronicznych, możliwość utworzenia bazy usług profilaktycznych (EFRR) realizowanych w ramach działań na rzecz opracowania, realizacji i wdrożenia programów profilaktycznych w ramach PI 8vi (EFS).
2. Cel tematyczny 3. *Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury:*
  - wsparcie szkoleniowe w oparciu o system popytowy odpowiadające zdiagnozowanym potrzebom przedsiębiorców (EFS), którzy otrzymali dofinansowanie na rozwój firmy w ramach OP1 i w kontekście ewentualnego tworzenia nowych miejsc pracy i umożliwią jednocześnie dostosowanie kwalifikacji nowozatrudnionych pracowników lub pracowników dotychczasowych, wobec których niezbędne jest podjęcie działań przystosowawczych do inwestycji w przedsiębiorstwie; w przypadku, gdy zakup nowoczesnych maszyn lub sprzętu produkcyjnego wiąże się z redukcją zatrudnienia, zasadne jest przekwalifikowanie pracowników.
3. Cel tematyczny 6. *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów:*
  - wsparcie szkoleniowe w oparciu o system popytowy odpowiadające zdiagnozowanym potrzebom przedsiębiorców (EFS), którzy otrzymali dofinansowanie na rozwój firmy w ramach OP1 i w kontekście ewentualnego tworzenia nowych miejsc pracy, umożliwią jednocześnie dopasowanie kwalifikacji nowozatrudnionych pracowników bądź pracowników dotychczasowych, wobec których niezbędne jest podjęcie działań przystosowawczych do inwestycji w przedsiębiorstwie;
  - opracowanie i wdrożenie programów mających na celu wyeliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy (EFS) przy jednoczesnej inwestycji dot. eliminowania hałasu oraz poprawy jakości powietrza dla sektora MŚP, w tym instalacje i urządzenia (np. filtry) do redukcji zanieczyszczeń powietrza (pyłowe, gazowe), systemy monitoringu powietrza (EFRR).

Oś priorytetowa 7. Równowaga społeczna

Przedsięwzięcia planowane w ramach Osi Priorytetowej 7. wpłyną na realizację poszczególnych celów tematycznych poprzez:

1. Cel tematyczny 2. *Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych:*
  - wykorzystanie technik informacyjnych i komunikacyjnych jako platformy wymiany informacji (informowanie odbiorców przy użyciu narzędzi elektronicznych, możliwość utworzenia bazy usług społecznych) oraz poprzez upowszechnienie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury, e-pracy (EFRR) w zakresie działań polegających na świadczeniu spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych (EFS).
2. Cel tematyczny 6. *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów:*
  - programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej, społecznej i zawodowej (EFS) w powiązaniu z działaniami, których celem jest upowszechnianie kultury;

Oś priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja

Przedsięwzięcia planowane w ramach Osi Priorytetowej 8. wpłyną na realizację poszczególnych celów tematycznych poprzez:

1. Cel tematyczny 1. *Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji:*
  - szkolenia i doradztwo w oparciu o system popytowy odpowiadające zdiagnozowanym potrzebom osób dorosłych (EFS) mogą wpłynąć na opracowanie i wdrożenie, a następnie wprowadzenie na rynek innowacyjnego produktu bądź usługi przy wsparciu w ramach OP1 (EFRR).
2. Cel tematyczny 2. *Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych:*
  - szkolenia i doradztwo w oparciu o system popytowy odpowiadające zdiagnozowanym potrzebom osób dorosłych w zakresie podnoszenia ich kompetencji cyfrowych;
  - wdrożenie i rozwój programów edukacji cyfrowej w szkołach w ramach kontynuacji wdrażania założeń rządowego programu „Cyfrowa szkoła” w obszarach e-nauczyciel i e-szkoła.
3. Cel tematyczny 3. *Podnoszenie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury:*
  - projekty obejmujące wsparcie dla przedszkoli lub innych form edukacji przedszkolnej w zakresie jej upowszechnienia (EFS) będą motorem do pobudzenia aktywności mieszkańców w zakresie zakładania, prowadzenia i rozwoju przedsiębiorstw (EFRR), co wpłynie bezpośrednio na wzrost poziomu zatrudnienia.

2.A.9 KATEGORIE INTERWENCJI¹¹⁰Tabele 7-11: Tabele przedstawiające zastosowane w osi priorytetowej kategorii interwencji¹¹¹

Fundusz i Kategoria regionu: EFRR, region słabiej rozwinięty														
Tabela 7: Wymiar 1			Tabela 8: Wymiar 2 ¹¹²			Tabela 9: Wymiar 3			Tabela 10: Wymiar 6			Tabela 11: Wymiar 7		
Zakres interwencji			Forma finansowania*			Typ terytorium			Terytorialne mechanizmy wdrażania			EFS secondary theme (Wyłącznie EFS)		
Oś priorytetowa	Kod	€	– Oś priorytetowa	– K od	€	– Oś priorytetowa	Kod	€	Oś priorytetowa	Kod	€	Oś priorytetowa	Kod	€
1	001	45 539 973,00	1	01	128 680 688,00	1	01	46 481 944,00	1	01	5 000 000,00	1		
	056	2 279 229,00		04	44 794 446,00		02	86 651 166,00		07	168 475 134,00			
	057	1 072 069,00					03	40 342 024,00						
	058	25 855 914,00												
	063	4 900 263,00												
	064	7 407 690,00												
	066	14 487 532,00												
	067	54 678 627,00												
	072	13 783 758,00												
	073	1 470 079,00												
082	2 000 000,00													

¹¹⁰ Art. 96.2.b.vi rozporządzenia ramowego¹¹¹ Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) nr 215/2014 z dnia 7 marca 2014 r. ustanawiające zasady wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego w zakresie metod wsparcia w odniesieniu do zmian klimatu, określania celów pośrednich i końcowych na potrzeby ram wykonania oraz klasyfikacji kategorii interwencji w odniesieniu do europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.¹¹² Wartość szacunkowa. Zgodnie z informacją zawartą w opisie OP, ostateczne określenie obszarów, dla których będą stosowane instrumenty finansowe, zostaną wskazane w procesie ewaluacji. Wówczas również doprecyzowane zostaną wielkości alokacji dedykowane tym narzędziom.

2	078	28 147 952,00	2	01	43 828 794,00	2	01	17 531 518,00	2			2		
	079	7 840 421,00						02		13 148 638,00				
	081	7 840 421,00						03		13 148 638,00				
3	005	1 960 105,00	3	01	118 065 805,00	3	01	47 736 938,00	3	01	33 096 000,00	3		
	009	3 411 777,00		04	0,00		02	42 536 319,00		07	84 969 805,00			
	010	4 900 263,00					03	27 792 548,00						
	011	2 940 158,00												
	012	2 567 768,00												
	013	58 888 619,00												
	014	939 538,00												
	016	2 152 762,00												
	043	13 290 979,00												
	044	2 613 474,00												
	090	24 400 362,00												
4	017	1 966 842,00	4	01	71 092 211,00	4	01	29 598 507,00	4	01	9 544 695,00	4		
	018	235 115,00					02	9 812 524,00		07	61 547 516,00			
	019	647 485,00					03	31 681 180,00						
	020	6 133 684,00												
	022	17 645 111,00												
	085	12 926 327,00												
	087	3 654 058,00												
	088	5 713 000,00												
	091	5 880 316,00												
	094	9 871 518,00												
	095	6 409 755,00												
5	026	24 228 493,00	5	01	131 499 772,00	5	01	25 305 537,00	5	01	13 000 000,00	5		

	027	8 900 978,00					02	32 361 012,00		07	118 499 772,00			
	031	28 411 368,00					03	73 833 223,00						
	034	69 958 933,00												
9	050	13 896 609,00	9	01	119 501 733,00	9	01	35 710 154,00	9	01	28 670 251,00	9		
	051	4 750 271,00					02	59 091 022,00		07	90 831 482,00			
	052	6 145 271,00					03	24 700 557,00						
	053	49 418 651,00												
	054	3 266 842,00												
	055	42 024 089,00												
11	013	9 884 125,00	11	01	12 091 488,00	11	01	4 232 022,00	11			11		
	053	2 207 363,00					02	4 232 021,00						
							03	3 627 445,00						
Fundusz i Kategoria regionu: EFS, region słabiej rozwinięty														
Tabela 7: Wymiar 1			Tabela 8: Wymiar 2			Tabela 9: Wymiar 3			Tabela 10: Wymiar 6			Tabela 11: Wymiar 7		
Zakres interwencji			Forma finansowania*			Typ terytorium			Terytorialne mechanizmy wdrażania			EFS secondary theme (Wyłącznie EFS)		
Oś prioryteto wa	Kod	€	– Oś prioryteto wa	– K od	€	– Oś prioryteto wa	Kod	€	Oś prioryteto wa	Kod	€	Oś prioryteto wa	Kod	€
6	102	30 373 575,00	6	01	67 678 017,00	6	01	20 729 405,00	6	07	69 098 017,00	6	03	20 067 480,00
	104	5 928 590,00		04	1 420 000,00		02	24 184 306,00		07	8 999 710,00			
	105	8 999 710,00					03	24 184 306,00						
	106	14 138 890,00												
	107	9 657 252,00												
7	109	35 892 849,00	7	01	64 674 796,00	7	01	19 402 439,00	7	01	5 500 000,00	7	02	13 440 749,00
	112	15 345 597,00					02	25 869 918,00		07	59 174 796,00			
	113	13 436 350,00					03	19 402 439,00						
8	115	27 315 945,00	8	01	76 920 490,00	8	01	22 249 982,00	8	01	12 817 082,00	8		

	117	6 669 749,00					02	43 072 602,00		07	64 103 408,00			
	118	42 934 796,00					03	11 597 906,00						

* Szczegółowe rozbiecie wsparcia na poszczególne typy instrumentów finansowych będzie możliwe po zakończeniu badania ewaluacyjnego w tym zakresie. Informacja zostanie zawarta w dokumencie wdrożeniowym.

SEKCJA 2.B OPIS OSI PRIORYTETOWEJ DOTYCZĄCEJ POMOCY TECHNICZNEJ

Ós Priorytetowa 10. Pomoc techniczna

Celem głównym OP 10. jest **efektywna realizacja Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020.**

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 10
n/d	Zapewnienie skutecznego i sprawnego systemu wdrażania RPO-Lubuskie 2020 poprzez skuteczny system monitoringu i ewaluacji oraz poprawę systemu informacji.
n/d	Zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich dla efektywnego funkcjonowania IZ RPO-L2020 poprzez zatrudnienie i kształcenie kadr.
n/d	Zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji programu jako efektywne narzędzie wsparcia beneficjentów.

Działania instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie RPO – Lubuskie 2020 muszą odznaczać się wysoką jakością oraz efektywnością, tak aby ich rezultaty miały bezpośrednie przełożenie na skuteczność realizacji Programu. Działania podejmowane przez pracowników podmiotów uczestniczących w systemie instytucjonalnym Programu powinny mieć na celu zwiększenie zdolności aplikacyjnej beneficjentów, co wpłynie na optymalne wydatkowanie środków RPO, a tym samym na osiągnięcie zakładanych celów.

Doświadczenia okresu programowania w latach 2007-2013 potwierdzają, iż dla sprawnego i efektywnego wdrażania środków w ramach RPO – Lubuskie 2020, konieczne jest wsparcie finansowe Instytucji Zarządzającej oraz pozostałych instytucji działających w strukturze funkcjonalnej Programu w zakresie: programowania, zarządzania, wdrażania, monitorowania, kontroli oraz informacji i promocji. Niezbędne jest skierowanie wsparcia między innymi w zakresie finansowania kosztów: zatrudnienia wysoko wykwalifikowanej kadry, szkoleń pracowników, wyposażenia instytucji w niezbędny sprzęt, organizacji i obsługi posiedzeń Komitetu Monitorującego, działań informacyjnych, a także wsparcie procesów poprzez wzmocnienie posiadanej wiedzy, wiedzą ekspercką (zabezpieczenie środków na prowadzenie badań, zlecenie wykonania analiz, wydawania opinii).

W ramach OP 10 Pomoc techniczna planuje się realizację działań związanych z przygotowaniem Programu, jego zarządzaniem, wdrażaniem, monitorowaniem, ewaluacją, kontrolą oraz działalnością informacyjno-promocyjną wspomagającą zdolności aplikacyjne beneficjentów.

Cel szczegółowy: **Zapewnienie skutecznego i sprawnego systemu wdrażania RPO-Lubuskie 2020 poprzez skuteczny system monitoringu i ewaluacji oraz poprawę systemu informacji.**

Ze środków Osi Priorytetowej finansowane będą działania związane z przeprowadzaniem badań ewaluacyjnych oraz prace związane z prowadzeniem wieloaspektowych analiz, ekspertyz, ocen, studiów

regionalnych, których celem będzie usprawnienie systemu wdrażania i zarządzania funduszami unijnymi w okresie programowania 2014-2020.

Sprawna realizacja Programu wymaga odejścia od postrzegania systemu monitorowania poprzez jego funkcję sprawozdawczą. Priorytetowym zadaniem dla efektywnego wydatkowania środków jest budowa systemu monitorowania RPO-Lubuskie 2020 wykorzystującego dostępne narzędzia wspomagające proces. Użyteczność systemu powinno zapewnić wieloaspektowe spojrzenie na program od postępu realizacji głównych założeń, celów i wskaźników zdefiniowanych na poziomie Programu, poprzez cele szczegółowe i wskaźniki na poziomie dokumentów wdrożeniowych, aż po realizację poszczególnych operacji. Dwubiegunowa analiza (od poziomu Programu do projektu oraz od projektu do Programu) prowadzona równolegle i permanentnie w oparciu o dostępne dane i prowadzone badania umożliwi szybkie diagnozowanie zagrożeń dla realizacji poszczególnych obszarów wsparcia oraz projektowania i wdrażania działań zaradczych. Dla lepszego zrozumienia zachodzących procesów niezbędne będzie prowadzenie działań ewaluacyjnych, stanowiących ogniwo w systemie monitorowania. Analiza wyników badań zarówno bezpośrednio związanych z realizacją Programu, jak i badań regionalnych pozwoli na nakreślenie szerszego horyzontu zachodzących zmian, zagrożeń i szans, jakie z tego wynikają.

Jednym z elementów systemu monitorowania RPO-Lubuskie 2020 będzie zapewnienie monitoringu, ewaluacji i aktualizacji regionalnej strategii inteligentnych specjalizacji¹¹³, obejmujących:

- proces przedsiębiorczego odkrywania, angażujący regionalne instytucje: zarządzającą i pośredniczącą oraz zainteresowane podmioty takie, jak uniwersytety, inne instytucje szkolnictwa wyższego, przedsiębiorców, oraz partnerów społecznych oraz
- stopę zwrotu na inwestycji w zakresie strategii inteligentnych specjalizacji, obliczaną dla EFRR i EFS¹¹⁴.

Działania realizowane w ramach priorytetu będą skierowane także na wsparcie zadań związanych z zamknięciem okresu programowania na lata 2007-2013, oraz prace, badania i ekspertyzy związane z przygotowaniem do następnego okresu programowania.

Cel szczegółowy: *Zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich dla efektywnego funkcjonowania IZ RPO-L2020 poprzez zatrudnienie i kształcenie kadr.*

Zapewnienie odpowiedniego przygotowania i zdolności instytucjonalnej podmiotom zaangażowanym w realizację RPO-L2020 w szerokim zakresie, czyli kadr i infrastruktury (m.in. powierzchnia biurowa, archiwizacyjna i magazynowa, przygotowane stanowiska i narzędzia pracy oraz wybudowany, wdrożony i utrzymywany sprawny system informatyczny służący obsłudze procesu realizacji RPO) przełoży się na sprawną i efektywną pracę na poziomie programowania, zarządzania i wdrażania Programu.

Zapewnienie odpowiedniego potencjału kadrowego instytucji odpowiedzialnych za przygotowanie, zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie, informowanie, wybór projektów do realizacji oraz kontrolę operacji finansowanych ze środków funduszy europejskich w ramach RPO – Lubuskie 2020 odbywać się będzie poprzez finansowanie wynagrodzeń pracowników instytucji zaangażowanych w zarządzanie

¹¹³ W zakresie wsparcia EFRR i EFS dla regionalnej strategii inteligentnych specjalizacji

¹¹⁴ Stopa zwrotu powinna być obliczana począwszy od 2016 r. z zastosowaniem jednolitej metodologii

i wdrażanie Programu, podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników poprzez finansowanie takich form doształcania jak studia podyplomowe, staże, szkolenia, seminaria, warsztaty, konferencje, wizyty studyjne oraz inne formy przygotowania zawodowego. Istotne jest zapewnienie stabilności zatrudnienia i zwiększenie motywacji pracowników poprzez stosowanie bodźców finansowych i pozafinansowych, a także wprowadzenie nowoczesnych metod zarządzania zasobami ludzkimi.

Wszystkie zadania związane z funkcjonowaniem nowej perspektywy finansowej 2014-2020 realizowane będą przy pomocy obecnie funkcjonujących zasobów kadrowych, które nabyły kompetencje w procesie realizacji Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 oraz komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Dzięki doświadczeniu perspektywy 2007-2013, sytuacja w zakresie przygotowania pracowników do wykonania zadań związanych z realizacją programów współfinansowanych z funduszy europejskich jest obecnie znacznie korzystniejsza niż miało to miejsce na początku okresu 2007-2013. Zatem istotnym czynnikiem wpływającym na jakość realizacji perspektywy finansowej 2014-2020 jest utrzymanie wysokiego poziomu kwalifikacji kadry zajmującej się zarządzaniem i wdrażaniem RPO – Lubuskie 2020. W tym celu niezbędne jest ciągle uzupełnianie informacji i wiedzy poprzez udział w szkoleniach, seminariach, studiach podyplomowych czy spotkaniach branżowych. Dzięki temu poziom fachowości kadry, a co za tym idzie jakość realizacji Programu, będzie stała na bardzo wysokim poziomie. Dlatego też w ramach Osi Priorytetowej Pomoc Techniczna realizowane będą zadania związane z podnoszeniem kwalifikacji kadr w instytucjach do tej pory zaangażowanych w realizację RPO i POKL, w takim zakresie by umożliwić równie skutecznie wdrażanie RPO – Lubuskie 2020. Należy podkreślić, iż konsekwentna realizacja prowadzonej Polityki Zarządzania Zasobami Ludzkimi bezpośrednio przekłada się na ustabilizowanie obszaru zatrudnienia, zapewnienie stałego podnoszenia kwalifikacji pracowników, co w konsekwencji pozwala na racjonalne planowanie wykorzystania zasobów ludzkich w perspektywie 2014-2020.

Szkolenia dla kadr zatrudnionych w ramach realizacji Programu będą się odbywać zgodnie z planem szkoleniowym Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego i obejmować będą również szkolenia zapobiegające korupcji (zgodnie z zasadami prowadzenia polityki antykorupcyjnej w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubuskiego).

Sposób i zasady wynagradzania, w tym system dodatkowego wynagradzania, jako element systemu motywacyjnego, będą się odbywać zgodnie z regulaminem wynagradzania pracowników obowiązującym w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubuskiego.

Cel szczegółowy: **Zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji programu jako efektywne narzędzie wsparcia beneficjentów.**

Środki PT w ramach RPO-L2020 będą również kierowane na realizację działań informacyjnych i promocyjnych. Działania te mają na celu podniesienie świadomości społecznej na temat możliwości korzystania z funduszy strukturalnych i zobrazowanie efektów napływu środków UE do regionu, które będą dedykowane wybranym grupom odbiorców, a nie ogółowi społeczeństwa. Realizując zadania z zakresu komunikacji i informacji w latach 2014-2020, IZ RPO-L2020 każdorazowo będzie kierowała się zasadami efektywności i skuteczności podejmowanych inicjatyw. Działania informacyjne będą

realizowane w szczególności poprzez informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach Programu oraz o sposobach pozyskania dotacji. Beneficjentom i potencjalnym beneficjentom dostarczone zostaną informacje potrzebne w pierwszej kolejności do aplikowania o środki oraz do realizacji projektów (po otrzymaniu dofinansowania). Przedstawienie dobrych praktyk z pewnością przyczyni się do zachęcenia części społeczeństwa do aplikowania o fundusze unijne. Narzędzia i metody komunikacji zostaną precyzyjnie dobrane do potrzeb i charakterystyki danej grupy docelowej, tak aby uzyskać maksymalne efekty przy jak najmniejszym nakładzie finansowym.

Realizacja działań informacyjnych i promocyjnych jest również istotnym elementem wspomagającym system zarządzania programem. To poprzez takie przedsięwzięcia możliwe jest wzbudzenie wśród Beneficjentów zainteresowania obszarami wsparcia, które wśród nich nie cieszą się popularnością, a są istotne z punktu widzenia realizacji celów Programu. Z drugiej strony np. kierunkowe szkolenia dla beneficjentów mogą być narzędziem naprawczym dla zdiagnozowanych słabości systemu (np. rozliczanie wniosków i opóźnienia wynikające z nienależytego przygotowania przez beneficjentów dokumentacji).

Dodatkowo, w celu polepszenia jakości wdrażania RPO-L2020, zapewnienia odpowiedniej podaży projektów, podwyższenia efektywności realizacji RPO-L2020, środki w ramach PT mogą być przeznaczone na wsparcie przygotowania i realizacji projektów o wysokiej jakości oraz na dotarcie do potencjalnych beneficjentów z informacją na temat możliwości zasad udzielania wsparcia w ramach RPO-L2020.

Działania informacyjne i promocyjne w latach 2014-2020, będą prowadzone w oparciu o roczne plany działań informacyjnych i promocyjnych o charakterze wykonawczym. Dokument ten rokrocznie będzie wymagał akceptacji Instytucji Koordynującej Umowę Partnerstwa.

Działania promocyjne i informacyjne będą komplementarne z działaniami finansowanymi ze środków PO Pomoc Techniczna oraz będą zgodne z systemem informacji i promocji Funduszy Europejskich na lata 2014-2020.

Planowaną formą wsparcia w ramach Osi Priorytetowej jest pomoc bezzwrotna (dotacja).

Cel szczegółowy	Rezultat
Zapewnienie skutecznego i sprawnego systemu wdrażania RPO-Lubuskie 2020 poprzez skuteczny system monitoringu i ewaluacji oraz poprawę systemu informacji	Poprawa skuteczności realizacji Programu. Przeprowadzone badania
Zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich dla efektywnego funkcjonowania IZ RPO-L2020 poprzez zatrudnienie i kształcenie kadr	Dostępność niezbędnej i kompetentnej kadry zajmującej się zarządzaniem i wdrażaniem RPO-L2020 oraz odpowiedniego zaplecza biurowego i technicznego

Zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji programu jako efektywne narzędzie wsparcia beneficjentów	Działania informacyjno-promocyjne na temat RPO – Lubuskie 2020
--	--

Tabela 12: Wskaźniki rezultatu dla EFRR/FS/EFS¹¹⁵.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Poziom fluktuacji pracowników w instytucjach zaangażowanych w politykę spójności	%	Region słabiej rozwinięty	4	2013	4	IZ RPO	corocznie
2	Średnioroczna liczba form szkoleniowych na jednego pracownika instytucji systemu wdrażania FE	liczba	Region słabiej rozwinięty	1,3	2013	1,5	IZ RPO	corocznie
3	Średnia ocena użyteczności systemu informatycznego	Skala 1-5	Region słabiej rozwinięty	3,5	2013	4	Badanie ankietowe	corocznie
4	Odsetek wdrożonych rekomendacji operacyjnych	%	Region słabiej rozwinięty	48	2013	55	system wdrażania rekomendacji	corocznie
5	Ocena przydatności form szkoleniowych dla beneficjentów	Skala 1-5	Region słabiej rozwinięty	4,43	2013	4,5	Badanie ankietowe	corocznie
6	Średni czas zatwierdzenia projektu (od złożenia wniosku o dofinansowanie do podpisania umowy)	liczba dni	Region słabiej rozwinięty	193	2013	180	IZ RPO	corocznie

Cross-financing

W ramach OP 10 przewiduje się zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego. Zakłada się stosowanie mechanizmu w uzasadnionych przypadkach, głównie w zakresie niezbędnej infrastruktury/wyposażenia, zwiększających efektywność interwencji.

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych

Działanie/uzasadnienie	Cel szczegółowy OP 10
Wdrażanie Programu jest procesem skomplikowanym i wieloaspektowym. Dlatego też niezbędne jest wyposażenie instytucji w skuteczny i efektywny system monitorowania realizacji procesów w przebiegu wdrażania RPO. System monitorowania powinien opierać się o analizę gromadzonych danych, wyniki dostępnych badań oraz badań zleconych przez IZ. Środki PT przeznaczone będą na finansowanie niezbędnych badań ewaluacyjnych, ekspertyz, analiz, ocen oraz audytów, których	Zapewnienie skutecznego i sprawnego systemu wdrażania RPO-Lubuskie 2020 poprzez skuteczny system monitoringu i ewaluacji oraz poprawę systemu informacji.

¹¹⁵ Art. 96.2.c.ii rozporządzenia ramowego

<p>wyniki przyczynią się do efektywnego zarządzania i wdrażania RPO-L2020.</p> <p>Posiadanie przez IZ szerokiej i dogłębnej wiedzy na temat postępu w realizacji poszczególnych projektów, Osi Priorytetowych i całego Programu stanowi niezbędne narzędzie dla zapobiegania zagrożeniom oraz wczesnego ich diagnozowania i podejmowania środków zaradczych.</p> <p>Jednocześnie bieżące monitorowanie otoczenia społeczno-gospodarczego, w którym Program jest realizowany dodatkowo zmniejsza ryzyko późnego wykrycia sytuacji zagrażającej jego realizacji.</p>	
<p>W celu skutecznego wdrożenia Programu powinno się zapewnić odpowiedni potencjał i zdolność administracyjną systemu zarządzania instytucji publicznych. Jednocześnie nowoczesna i sprawna administracja wymaga zapewnienia odpowiedniego zaplecza technicznego i organizacyjnego m.in.: niezbędnej powierzchni biurowej i magazynowej (archiwizacyjnej), nowoczesnych narzędzi pracy i sprawnego systemu informatycznego.</p> <p>Wydajny system wynagrodzenia osób zatrudnionych w celu realizacji Programu będzie wdrożony m.in. poprzez odpowiednie mechanizmy płacowe oraz zapewnienie pracownikom udziału w szkoleniach, studiach uzupełniających wykształcenie, seminariach, warsztatach, konferencjach, kursach językowych, etc. Skuteczna mobilizacja pracowników możliwa jest dzięki zastosowaniu bodźców płacowych i pozapłacowych i wprowadzeniu nowoczesnych metod zarządzania kadrami.</p> <p>Środki PT zostaną także skierowane na obsługę oceny projektów dofinansowanych w ramach RPO-L2020 w celu zapewnienia wysokiej jakości procesu. Finansowaniem objęte zostaną także działania związane z utworzeniem i działalnością Komitetu Monitorującego i innych ciał doradczych, a także z realizacją procesów kontroli, monitorowania, rozliczania finansowego Programu.</p> <p>Dodatkowo będą realizowane w szerokim zakresie działania na rzecz animowania i wspierania projektów beneficjentów.</p>	<p>Zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich dla efektywnego funkcjonowania IZ RPO-L2020 poprzez zatrudnienie i kształcenie kadr.</p>

<p>Skuteczny system informacji i promocji jest koniecznym narzędziem efektywnego wdrażania Programu. Działania w zakresie informacji i promocji w pierwszej kolejności będą skupione na wsparciu beneficjenta poprzez system ukierunkowanych i tematycznych szkoleń i warsztatów, tak by wyposażyć go w niezbędne umiejętności dla aplikowanie, realizacji i rozliczenia projektu. Prowadzone równoległe działania promocyjne będą w głównej mierze odpowiedzią na zdefiniowane deficyty zainteresowania poszczególnymi obszarami wsparcia, których realizacja przebiega w sposób niezadawalający z punktu widzenia założonych celów Programu. Działania promocyjne będą miały na celu nie tyle promowanie efektów, ile wzbudzania popytu na środki Programu w obszarach strategicznych.</p>	<p>Zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji programu jako efektywne narzędzie wsparcia beneficjentów.</p>
--	--

Tabela 13: Wskaźniki produktu dla EFRR/FS/EFSD

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba etatomiesięcy finansowanych ze środków pomocy technicznej	Szt.	Region słabiej rozwinięty	n.d.	IZ RPO	corocznie
2	Liczba zakupionych urządzeń oraz elementów wyposażenia stanowiska pracy	Szt.	Region słabiej rozwinięty	n.d.	IZ RPO	corocznie
3	Liczba użytkowników systemu informatycznego	osoby	Region słabiej rozwinięty	n.d.	IZ RPO	corocznie
4	Liczba przeprowadzonych ewaluacji	Szt.	Region słabiej rozwinięty	n.d.	IZ RPO	corocznie
5	Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów	osoby	Region słabiej rozwinięty	n.d.	IZ RPO	corocznie

Tabela 14-16: Kategorie interwencji

Fundusz i Kategoria regionu: EFS, region słabiej rozwinięty								
Tabela 14: Wymiar 1			Tabela 16: Wymiar 2			Tabela 17: Wymiar 3		
Zakres interwencji			Forma finansowania			Typ terytorium		
OP	Kod	€	OP	Kod	€	OP	Kod	€
10	121	32 957 000,00	10	01	38 772 941,00	10	01	13 182 800,00
	122	1 938 647,00					02	12 795 070,00
	123	3 877 294,00					03	12 795 071,00

Oś Priorytetowa 12. Pomoc techniczna dla REACT-EU

Celem głównym OP 12. jest *efektywna realizacja instrumentu REACT-EU w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020.*

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy OP 12
n/d	Efektywne zarządzanie i wdrażanie REACT-EU w ramach RPO-L2020, w tym zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji instrumentu.

Środki pochodzące z instrumentu REACT-EU przeznaczone na Pomoc Techniczną będą służyć sprawnej realizacji instrumentu. Środki pozwolą na odpowiednie zaangażowanie zasobów ludzkich w celu efektywnej i skutecznej realizacji dodatkowych osi priorytetowych w Regionalnym Programie Operacyjnym – Lubuskie 2020, finansowanej z przedmiotowego instrumentu.

Działania instytucji zaangażowanych w realizację Osi Programu ukierunkowanej na walkę ze skutkami pandemii, tak jak w przypadku pozostałej części RPO-L2020, muszą odznaczać się sprawnością i efektywnością. Czynności podejmowane przez pracowników podmiotów uczestniczących w systemie instytucjonalnym Programu, również w przypadku REACT-EU powinny mieć na celu zwiększenie zdolności aplikacyjnych beneficjentów, co wpłynie na optymalne wydatkowanie środków REACT-EU, a tym samym na osiągnięcie zakładanych celów, co ma szczególne znaczenie w kontekście ograniczonego czasu na wdrożenie instrumentu.

Środki z instrumentu REACT-EU przeznaczone na Pomoc Techniczną pozwolą na wsparcie następujących procesów dedykowanych wdrażaniu przedmiotowego instrumentu: programowania, zarządzania, wdrażania, monitorowania, kontroli oraz informacji i promocji.

W ramach środków przeznaczonych na pomoc techniczną służących realizacji REACT-EU niezbędne jest finansowanie: wysoko wykwalifikowanej kadry odpowiedzialnej za wdrażanie instrumentu REACT-EU, szkoleń pracowników w celu lepszej realizacji instrumentu oraz wyposażenia instytucji w niezbędny sprzęt, który pozwoli na prawidłową i sprawną realizację REACT-EU, a także działań informacyjnych związanych z realizacją instrumentu.

IZ RPO-L2020 nadal będzie korzystać z doświadczenia, potencjału kadrowego, organizacyjnego i bazy materialnej wypracowanej w trakcie dotychczasowego programowania oraz wdrażania RPO-L2020. Rezultatem realizacji interwencji będzie efektywna obsługa REACT-EU oraz dostępne i wiarygodne informacje na potrzeby monitorowania postępów wdrażania. Mając na uwadze dotychczasowe doświadczenie, IZ RPO-L2020 skutecznie i sprawnie prowadzić będzie proces wdrażania Programu oraz efektywnie monitorować realizację instrumentu REACT-EU w ramach RPO-L2020.

Jednocześnie, w celu zapewnienia skutecznego wdrażania środków REACT-EU, w ramach Programu prowadzone będą działania informacyjne i promocyjne. Działania te będą ukierunkowane na dostarczenie beneficjentom i ostatecznym odbiorcom instrumentów finansowych oraz potencjalnym beneficjentom/ostatecznym odbiorcom rzetelnej, kompleksowej i spójnej wiedzy o celach interwencji

RPO-L2020 ze środków REACT-EU, w tym o zakresie wsparcia, wymaganiach dotyczących realizacji i wymogów komunikowania projektów.

Do opinii publicznej kierowane będą działania komunikacyjne o celach i efektach inicjatywy REACT-EU. Celem działań będzie również pokazanie pozytywnego wpływu wsparcia z Funduszy Europejskich, zapewnienie szerokiego społecznego poparcia dla działań finansowanych w ramach REACT-EU ze szczególnym uwzględnieniem Europejskich wartości polityki spójności oraz współpracy europejskiej w obszarze zwalczania efektów COVID-19.

Tabela 12: Wskaźniki rezultatu dla EFRR/FS/EFIS¹¹⁶.

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych przypadkach)	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Odsetek mieszkańców województwa dostrzegających wpływ Funduszy Europejskich na rozwój województwa lubuskiego	%	Region słabiej rozwinięty	75	2020	88	Ewaluacja	co 2 lata

Działania komunikacyjne będą się odbywać we współpracy z beneficjentami, instytucjami europejskimi, krajowymi, regionalnymi, a także partnerami społeczno-gospodarczymi. W celu uniknięcia podwójnych standardów komunikacji oprócz instytucji zaangażowanych w realizację programu w działania komunikacyjne, zaangażowane będą również inne władze publiczne, jeżeli są one właściwe terytorialnie lub rzeczowo dla danej inwestycji RPO-L2020 z REACT-EU. IZ RPO-L2020 dołoży wszelkich starań by komunikaty, tworzone przez władze publiczne nie włączone bezpośrednio w realizację programu, jednakowoż właściwe terytorialnie lub rzeczowo dla danej inwestycji RPO z REACT-EU, spełniały kryteria rzetelnej informacji wykorzystania Funduszy Europejskich do realizacji działań rozwojowych regionu.

IZ RPO-L2020 będzie przeciwdziałać korupcji i zwalczaniu nadużyć finansowych. Wprowadzi również skuteczne i proporcjonalne środki zwalczania nadużyć finansowych, uwzględniając rodzaje ryzyka.

Planowaną formą wsparcia w ramach Osi Priorytetowej – Pomoc Techniczna dla REACT-EU jest pomoc bezzwrotna (dotacja).

Opis przedsięwzięć przewidzianych do finansowania oraz ich oczekiwany wkład w realizację celów szczegółowych:

Działanie/uzasadnienie	Cel szczegółowy OP 12
<ul style="list-style-type: none"> System zarządzania i wdrażania instrumentu REACT-EU w ramach RPO-L2020 wymaga podejmowania wielu działań w zakresie zabezpieczenia prawidłowego jego funkcjonowania. 	Efektywne zarządzanie i wdrażanie REACT-EU w ramach RPO-L2020, w tym zapewnienie skutecznego systemu informacji i promocji instrumentu.

¹¹⁶ Art. 96.2.c.ii rozporządzenia ramowego

<ul style="list-style-type: none"> • W celu realizacji założeń niezbędne jest zapewnienie odpowiednich zasobów ludzkich i technicznych oraz objęcie finansowaniem kosztów z tym związanych. • Dla zachowania spójności wizerunkowej, rozpoznawalności i identyfikacji źródeł wsparcia konieczne jest prowadzenie celowanych działań skierowanych nie tylko do beneficjentów i potencjalnych beneficjentów, czy odbiorców wsparcia programu, ale również i ogółu mieszkańców regionu. 	
--	--

Tabela 13: Wskaźniki produktu dla REACT-UE

Lp.	Wskaźnik	Jednostka pomiaru	Kategoria regionu (w stosownych)	Wartość docelowa	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
1	Liczba etatomiesięcy dla REACT EU finansowanych ze środków pomocy technicznej	Szt.	Region słabiej rozwinięty	n.d.	IZ RPO	corocznie
2	Liczba zakupionych urządzeń oraz elementów wyposażenia stanowiska pracy dla REACT-EU	Szt.	Region słabiej rozwinięty	n.d.	IZ RPO	corocznie
3	Liczba działań Informacyjno-promocyjnych dla REACT -EU o szerokim zasięgu	Szt.	Region słabiej rozwinięty	n.d.	IZ RPO	corocznie

Tabela 14-16: Kategorie interwencji

Fundusz i Kategoria regionu: EFS, region słabiej rozwinięty								
Tabela 14: Wymiar 1			Tabela 16: Wymiar 2			Tabela 17: Wymiar 3		
Zakres interwencji			Forma finansowania			Typ terytorium		
OP	Kod	€	OP	Kod	€	OP	Kod	€
10	121	392 946,00	10	01	503 812,00	10	01	201 525,00
	123	110 866,00					02	151 144,00
							03	151 143,00

SEKCJA 3. PLAN FINANSOWY REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 jest programem operacyjnym finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji Programu jest obszar województwa. Województwo jest zaliczone do regionów słabiej rozwiniętych.

Zgodnie z UP alokacja środków unijnych na Program wynosi **906 929 693,00** EUR (w tym **657 463 449,00** EUR EFRR i **249 466 244,00** EUR EFS). Minimalne zaangażowanie środków krajowych - szacowane na podstawie art. 120 rozporządzenia ramowego zakładającego maksymalny poziom dofinansowania każdej osi priorytetowej EFRR i EFS w regionach słabiej rozwiniętych na poziomie 85% - wynosi w momencie programowania **160 046 422,00** EUR. W realizację Programu zaangażowane będą środki krajowe publiczne i prywatne. Zakłada się, że ostateczne zaangażowanie środków krajowych, głównie prywatnych w momencie zamknięcia programu będzie mogło być wyższe w zależności od zakresu i stopnia udzielania pomocy publicznej w ramach Programu¹¹⁷.

Podstawa certyfikacji

Podstawę obliczania wkładu UE w ramach Programu stanowią całkowite wydatki kwalifikowalne.

Kategorie regionów

Program jest realizowany na obszarze jednego województwa (województwo lubuskie) zaliczanego do kategorii regionów słabiej rozwiniętych.

Rezerwa wykonania

W Programie wyodrębniona została rezerwa wykonania w wysokości 6% jego całkowitej alokacji EFRR oraz 6% jego całkowitej alokacji EFS.

Udział rezerwy wykonania w podziale na lata dla każdego roku wynosi 6% EFRR i 6% EFS (tabela 17).

Rezerwa wykonania ustanawiana jest w każdej osi priorytetowej Programu w jednakowej proporcji do jej wartości, z wyjątkiem OP 10 – Pomoc techniczna (finansowana wyłącznie z EFS), dla której zgodnie z przepisami nie ustanowiono rezerwy (wyłączenie osi pomocy technicznej wymaga dla zachowania właściwego poziomu na funduszu w Programie odpowiedniego zwiększenia rezerwy na inną/inne osie EFS) (tabela 18a).

¹¹⁷Przepisy rozporządzenia ramowego, w szczególności art. 119 gwarantuje, że niezależnie od poziomu stopy dofinansowania przyjętej dla osi priorytetowej w tabeli 18a, wartość środków ostatecznie wypłaconych przez Komisję Europejską na moment zamknięcia programu nigdy nie będzie wyższa niż wkład publiczny przekazany beneficjentom. Art. 121.2 dodatkowo zapewnia, że w ramach płatności pośrednich KE zawsze będzie wypłacać kwotę niższą z dwóch kwot: kwoty wynikającej z przemnożenia podstawy certyfikacji z wniosku o płatność przez stopę dofinansowania na osi priorytetowej z tabeli 18a lub kwoty wykazanych we wniosku wydatków publicznych. Wielkość płatności pośrednich będzie uwzględniała także zasady związane z systemem rocznego badania i akceptacji kont, polegającym m.in. na udzielaniu zaliczek rocznych, wypłacaniu w trakcie roku jedynie 90% należnych płatności i rocznym rozliczaniu kont poprzez bilansowanie zaliczki rocznej wypłaconych środków i 10% zatrzymanych płatności pośrednich.

Koncentracja tematyczna

Założone w Programie poziomy koncentracji wynikają z możliwości osiągnięcia przyjętych wartości w warunkach regionu. Koncentracja tematyczna Programu skupia się na obszarach wskazanych przez KE oraz ujętych w UP.

SEKCJA 3.1 ŚRODKI FINANSOWE Z POSZCZEGÓLNYCH FUNDUSZY ORAZ KWOTY NA REZERWĘ WYKONANIA¹¹⁸2025

Tabela 17: Tabela przedstawiająca całkowitą kwotę środków finansowych przewidzianych jako wkład każdego z funduszy do programu, w podziale na lata i kategorie regionów ze wskazaniem wysokości rezerwy wykonania (EUR).

Fundusz	Kategoria regionu	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	2022	Łącznie	
		Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania	Alokacja REACT-EU	Alokacja REACT-EU	Podstawowa alokacja	Rezerwa wykonania
EFRR	reg. słabiej rozwinięte	74 576 246,00	4 760 186,00	78 951 813,00	5 039 478,00	83 514 194,00	5 330 683,00	87 676 757,00	5 596 388,00	91 846 314,00	5 862 531,00	96 005 298,00	6 127 998,00	105 783 942,00	6 391 611,00	0,00	0,00	618 354 564,00	39 106 885,00
EFS	reg. słabiej rozwinięte	29 188 530,00	1 863 098,00	30 901 093,00	1 972 410,00	32 686 770,00	2 086 390,00	34 315 963,00	2 190 381,00	35 947 895,00	2 294 546,00	37 575 686,00	2 398 448,00	33 543 410,00	2 501 624,00	0,00	0,00	234 159 347,00	15 306 897,00
EFRR REACT-EU	n/d	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10 569 374,00	2 025 926,00	12 595 300,00	0,00
Łącznie	reg. słabiej rozwinięte	103 764 776,00	6 623 284,00	109 852 906,00	7 011 888,00	116 200 964,00	7 417 083,00	121 992 720,00	7 786 769,00	127 794 209,00	8 157 077,00	133 580 984,00	8 526 446,00	139 327 352,00	8 893 235,00	10 569 374,00	2 025 926,00	865 109 211,00	54 415 782,00

¹¹⁸ Art. 96.2.d.i rozporządzenia ramowego

SEKCJA 3.2 ŁĄCZNE ŚRODKI FINANSOWE W PODZIALE NA FUNDUSZ ORAZ WSPÓLFINANSOWANIE KRAJOWE (EUR)¹¹⁹

Tabela 18a: Plan finansowy RPO-L2020 (EUR).

OP	Fundusz	Kategoria regionu	Podstawa kalkulacji wsparcia UE	Wkład UE (a)	Wkład Krajowy (b) = (c) + (d)	Szacunkowy podział wkładu krajowego		Finansowanie ogółem (e) = (a) + (b)	Stopa współfinansowania (f) = (a)/(e)	Dla celów informac. Wkład EBI	Główna alokacja		Rezerwa wykonania		Udział rezerwy wykonania (wsparcie UE) w łącznej kwocie wsparcia UE na oś priorytetową (l) = (j)/(a)*100		
						Krajowe środki pub. (c)	Krajowe środki pryw. (d)				Wkład UE (h) = (a)-(i)	Wkład krajowy (i) = (b)-(k)	Wkład UE (j)	Wkład krajowy (k) = (b)-(i)/(a)			
OP 1	EFRR	Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	173 475 134,00	30 613 259,00	15 306 259,00	15 307 000,00	204 088 393,00	85%	0,00	163 908 693,00	28 925 063,00	9 566 441,00	1 688 196,00	5,51%		
OP 2	EFRR			43 828 794,00	7 734 494,00	6 961 494,00	773 000,00	51 563 288,00	85%	0,00	41 476 668,00	7 319 413,00	2 352 126,00	415 081,00	5,37%		
OP 3	EFRR			118 065 805,00	20 835 143,00	15 626 143,00	5 209 000,00	138 900 948,00	85%	0,00	111 585 489,00	19 691 558,00	6 480 316,00	1 143 585,00	5,49%		
OP 4	EFRR			71 092 211,00	12 545 685,00	11 918 685,00	627 000,00	83 637 896,00	85%	0,00	65 874 195,00	11 624 859,00	5 218 016,00	920 826,00	7,34%		
OP 5	EFRR			131 499 772,00	23 205 843,00	23 205 843,00	0,00	154 705 615,00	85%	0,00	121 979 978,00	21 525 879,00	9 519 794,00	1 679 964,00	7,24%		
OP 6	EFS			69 098 017,00	12 193 768,00	12 193 768,00	0,00	81 291 785,00	85%	0,00	64 327 577,00	11 351 925,00	4 770 440,00	841 843,00	6,90%		
OP 7	EFS			64 674 796,00	11 413 200,00	11 413 200,00	0,00	76 087 996,00	85%	0,00	59 725 047,00	10 539 715,00	4 949 749,00	873 485,00	7,65%		
OP 8	EFS			76 920 490,00	13 574 205,00	13 574 205,00	0,00	90 494 695,00	85%	0,00	71 333 782,00	12 588 315,00	5 586 708,00	985 890,00	7,26%		
OP 9	EFRR			119 501 733,00	21 088 542,00	21 088 542,00	0,00	140 590 275,00	85%	0,00	113 529 541,00	20 034 626,00	5 972 192,00	1 053 916,00	5,00%		
OP 10	EFS			38 772 941,00	6 842 284,00	6 842 284,00	0,00	45 615 225,00	85%	0,00	38 772 941,00	6 842 284,00	0,00	0,00	0,00%		
OP 11	EFRR			12 091 488,00	2 133 793,00	2 133 793,00	0,00	14 225 281,00	85%	0,00	12 091 488,00	2 133 793,00	0,00	0,00	0,00%		
OP 12	EFRR			503 812,00	88 909,00	88 909,00	0,00	592 721,00	85%	0,00	503 812,00	88 909,00	0,00	0,00	0,00%		
Razem	EFRR					657 463 449,00	116 022 966,00	94 106 966,00	21 916 000,00	773 486 415,00	85%	0,00	618 354 564,00	109 121 398,00	39 108 885,00	6 901 568,00	5,95%
Razem	EFS					249 466 244,00	44 023 457,00	44 023 457,00	0,00	293 489 701,00	85%	0,00	234 159 347,00	41 322 239,00	15 306 897,00	2 701 218,00	6,14%
Razem	YEI			nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.

¹¹⁹ Art. 96.2.d.ii rozporządzenia ramowego

Razem	FS	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.	nd.
Łącznie		Reg. słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	906 929 693,00	160 046 423,00	138 130 423,00	21 916 000,00	1 066 976 116,00	85%	0,00	852 513 911,00	150 443 637,00	54 415 782,00	9 602 786,00	6,00%
REACT-EU				12 595 300,00	2 222 702,00	2 222 702,00	0,00	14 818 002,00	85%	0,00	12 595 300,00	2 222 702,00	0,00	0,00	0,00%
Razem RPO-L2020				919 524 993,00	162 269 125,00	140 353 125,00	21 916 000,00	1 081 794 118,00	85%	0,00	865 109 211,00	152 666 339,00	54 415 782,00	9 602 786,00	6,00%

Tabela 18c: Plan finansowy w podziale na osie priorytetowe, fundusze, kategorie regionu i cele tematyczne (EUR).

Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Cel tematyczny	Wsparcie UE	Wkład krajowy	Finansowanie ogółem
OP 1	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 1	29 207 212,00	5 154 214,00	34 361 426,00
			CT 3	144 267 922,00	25 459 045,00	169 726 967,00
OP 2	EFRR		CT 2	43 828 794,00	7 734 494,00	51 563 288,00
OP 3	EFRR		CT 4	118 065 805,00	20 835 143,00	138 900 948,00
OP 4	EFRR		CT 5	9 367 058,00	1 653 011,00	11 020 069,00
			CT 6	61 725 153,00	10 892 674,00	72 617 827,00
OP 5	EFRR		CT 7	131 499 772,00	23 205 843,00	154 705 615,00
OP 6	EFS		CT 8	69 098 017,00	12 193 768,00	81 291 785,00
OP 7	EFS		CT 9	64 674 796,00	11 413 200,00	76 087 996,00
OP 8	EFS		CT 10	76 920 490,00	13 574 205,00	90 494 695,00
OP 9	EFRR		CT 9	94 709 582,00	16 713 456,00	111 423 038,00
			CT 10	24 792 151,00	4 375 086,00	29 167 237,00
OP10	EFS		n/d	38 772 941,00	6 842 284,00	45 615 225,00
OP 11	EFRR		CT 13	12 091 488,00	2 133 793,00	14 225 281,00
OP 12	EFRR		n/d	503 812,00	88 909,00	592 721,00
REACT-EU	EFRR			12 595 300,00	2 222 702,00	14 818 002,00
Razem alokacja podstawowa				906 929 693,00	160 046 423,00	1 066 976 116,00
razem				919 524 993,00	162 269 125,00	1 081 794 118,00

Tabela 19: Szacunkowa kwota wsparcia, która ma być wykorzystana na cele związane ze zmianami klimatu (EUR)¹²⁰.

Oś priorytetowa	Szacunkowa wysokość środków na cele związane ze zmianami klimatu (EUR)	Udział w całości alokacji na program %
OP 1	0,00	0,00%
OP 2	0,00	0,00%
OP 3	107 347 071,00	11,84%
OP 4	8 824 589,00	0,97%
OP 5	13 251 788,00	1,46%
OP 6	0,00	0,00%
OP 7	0,00	0,00%
OP 8	0,00	0,00%
OP 9	0,00	0,00%
OP 10	0,00	0,00%
Razem	129 423 448,00	14,27%

Tabela 19a: Szacunkowa kwota wsparcia REACT-EU, która ma być wykorzystana na cele związane z klimatem (EUR)¹²¹

Oś priorytetowa	Szacunkowa wysokość środków na cele związane ze zmianami klimatu (EUR)	Udział w całości alokacji REACT EU na Program %
OP11	9 884 125,00	93,52%
OP12	0,00	0,00%

¹²⁰ Art. 27.6 rozporządzenia ramowego

¹²¹ Zgodnie z Rozporządzeniem nr 2020/2221 z dnia 23 grudnia 2020 r. zmieniającym Rozporządzenie nr 1303/2013 oczekuje się, że w ramach REACT-EU, 25% całkowitej puli środków finansowych zostanie przeznaczona na cele związane z klimatem.

SEKCJA 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO ROZWOJU TERYTORIALNEGO¹²²

Zgodnie z nowym podejściem do polityki rozwoju niezwykle istotne w procesie programowania jest uwzględnienie wymiaru terytorialnego interwencji. Zapisy rozporządzeń unijnych dotyczących Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych (EFSI), a na gruncie polskim zapisy Umowy Partnerstwa (UP), wprowadzają terytorialny wymiar interwencji do głównych założeń polityki spójności po 2013 r. Proces ten został zapoczątkowany przyjęciem traktatu Lizbońskiego, który zrównał wymiar terytorialny z wymiarem gospodarczym i społecznym. Głównym założeniem takiego podejścia jest warunkowanie efektywności programowania oraz realizacji działań rozwojowych wcześniejszą analizą barier i potencjałów oraz właściwym dostosowaniem interwencji do specyfiki poszczególnych obszarów. Oznacza to odejście od postrzegania obszarów poprzez pryzmat ich granic administracyjnych na rzecz definiowania ich poprzez potencjały i bariery rozwoju. Takie podejście zostało przyjęte na poziomie krajowych dokumentów strategicznych: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, stanowi również jedną z podstawowych zasad zaktualizowanej w 2012 r. Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020.

Cele wykorzystania środków w ramach RPO 2020 należy zatem postrzegać poprzez pryzmat wymiaru terytorialnego: zarówno miast, obszarów wiejskich, ich wzajemnych powiązań oraz różnego typu obszarów funkcjonalnych. Głównym celem takiego podejścia ma być wzmocnienie zintegrowanego podejścia terytorialnego, lepsze dostosowanie interwencji wspieranej środkami Wspólnych Ram Strategicznych do potrzeb i potencjałów określonych typów terytoriów w Polsce oraz wsparcie rozwoju lokalnego.

Wymiar terytorialny interwencji będzie realizowany bezpośrednio przez Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) oraz pośrednio przez wsparcie obszarów strategicznej interwencji (OSI). OSI to obszary, do których w sposób szczególny adresowana będzie polityka rozwoju z wykorzystaniem środków UE (zarówno z poziomu krajowego i regionalnego). Oparcie interwencji na OSI jest podstawową zasadą polityki rozwojowej prowadzonej przez Polskę. To specyficzne podejście zakłada odejście od postrzegania obszarów wyłącznie przez pryzmat ich granic administracyjnych na rzecz ich indywidualnych potencjałów, barier i wzajemnych powiązań.

Najważniejszymi obszarami interwencji będą: ośrodki subregionalne i lokalne oraz obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych. Program będzie również wspierał inne OSI wyznaczone w regionie: obszary zagrożone powodzią, obszary o najwyższych walorach kulturowych oraz pośrednio obszary przygraniczne.

1. Ośrodki subregionalne i lokalne jako obszar strategicznej interwencji

Wsparcie obszarów strategicznej interwencji będzie jednym z elementów realizowanego w ramach RPO – Lubuskie 2020 wymiaru terytorialnego. Poza miastami wojewódzkimi i ich obszarami funkcjonalnymi kolejnym ważnym OSI będą *Ośrodki subregionalne i lokalne*.

¹²² Art. 96.3 rozporządzenia ramowego.

Przy uwzględnieniu charakterystyki tego OSI, interwencja RPO będzie ukierunkowana przede wszystkim na wzmocnienie potencjałów rozwojowych ośrodków subregionalnych oraz eliminację barier rozwojowych.

Wśród potencjałów rozwojowych ośrodków subregionalnych i lokalnych należy wymienić koncentrację ludności i funkcji gospodarczych, dostępność terenów inwestycyjnych, zagospodarowane strefy aktywności gospodarczej oraz położenie wielu miast w bezpośrednim sąsiedztwie ważnych szlaków komunikacyjnych. Miasta borykają się jednak z utratą funkcji gospodarczych i odpływem części zdolnej młodzieży. Do barier rozwojowych zaliczyć natomiast można niewystarczającą dostępność komunikacyjną pomiędzy ośrodkami subregionalnymi i lokalnymi a miastami wojewódzkimi oraz ośrodkami w regionach sąsiednich, niepełne wykorzystanie terenów inwestycyjnych, niską innowacyjność gospodarki, braki w infrastrukturze technicznej i społecznej, niewystarczający dostęp do podstawowych usług publicznych, czy występowanie obszarów powojennych i przemysłowych, które wymagają rewitalizacji i zmiany pełnionych funkcji.

W ramach OP Programu zostaną zaplanowane specjalne typy działań dedykowane OSI, dla których zostaną przygotowane kryteria wyboru projektów odnoszące się do specyfiki terytorium.

Interwencja skierowana do OSI będzie komplementarna z innymi działaniami zaplanowanymi w ramach RPO oraz w ramach krajowych programów operacyjnych.

Szacuje się, że około 15,5% środków Programu zostanie skierowane na rozwój ośrodków subregionalnych.

Działania w ramach RPO Lubuskie – 2020 szczególnie dedykowane dla OSI: **ośrodki subregionalne i lokalne:**

Lp.	Oś Priorytetowa	Cel tematyczny (CT)	Priorytet Inwestycyjny (PI)
1.	OP 1.: Gospodarka i innowacje	CT 3	PI 3a PI 3c
2.	OP 2.: Rozwój Cyfrowy	CT 2	PI 2c
3.	OP 3.: Gospodarka niskoemisyjna	CT 4	PI 4c PI 4e
4.	OP 4.: Środowisko i kultura	CT 6	PI 6c
5.	OP 6.: Regionalny rynek pracy	CT 8	PI 8iii PI 8v
6.	OP 7.: Równowaga społeczna	CT 9	PI 9i
7.	OP 8.: Nowoczesna edukacja	CT 10	PI 10i PI 10iv
8.	OP 9.: Infrastruktura społeczna	CT 9, CT 10	PI 9a PI 9b PI 10a

2. Obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych jako obszar strategicznej interwencji.

Biorąc pod uwagę charakter województwa lubuskiego, kolejnym istotnym OSI dla realizacji interwencji Programu będą *obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych*¹²³.

Uwzględniając zróżnicowanie tego OSI, interwencja RPO będzie ukierunkowana przede wszystkim na eliminację barier rozwojowych oraz zwiększenie dostępności podstawowych usług społecznych.

Zróżnicowanie potencjałów i obszarów problemowych zależy również od położenia względem miast wojewódzkich i ośrodków subregionalnych oraz szlaków komunikacyjnych rangi krajowej i regionalnej. W najlepszej sytuacji są obszary położone w bezpośrednim sąsiedztwie większych miast. Ze względu na ścisłe powiązania funkcjonalne z ośrodkami miejskim oraz korzystanie z ich atutów gospodarczych i oferowanych usług publicznych, tereny te są atrakcyjne dla budownictwa mieszkaniowego, zapewniając wysoki standard życia. Dobrze skomunikowane obszary wiejskie stanowią również atrakcyjne tereny pod przyszłe inwestycje gospodarcze. Podobnie jak określono w SOR istnieje potrzeba aktywizacji tych obszarów, w celu przeciwdziałania trwałej marginalizacji i tym samym z możliwości wykluczenia z uczestnictwa w procesach rozwojowych znacznej grupy mieszkańców, poprawy warunków do rozwoju przedsiębiorczości poza sektorem rolnictwa, zwieszenia mobilności oraz poprawy jakości usług podstawowych.

Część obszarów wiejskich w województwie lubuskim wymaga podejmowania działań na rzecz wzmocnienia rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym zwiększenia dostępności podstawowych usług społecznych. Do obszarów charakteryzujących się stosunkowo dużą skalą problemów społeczno-gospodarczych zaliczają się głównie tereny o wysokiej stopie bezrobocia. Wiele obszarów wiejskich charakteryzuje się niską gęstością infrastruktury ochrony środowiska oraz infrastruktury drogowej. Obszary wiejskie, posiadające atrakcyjne walory dla rozwoju turystyki, bardzo często nie są w stanie ich wykorzystać ze względu na brak infrastruktury. Podobnie wygląda sytuacja w zakresie wykorzystania terenów pod ewentualne inwestycje gospodarcze.

W ramach OP Programu zostaną zaplanowane specjalne typy działań dedykowane OSI, dla których zostaną przygotowane kryteria wyboru projektów odnoszące się do specyfiki terytorium.

Interwencja skierowana do OSI będzie komplementarna z innymi działaniami zaplanowanymi w ramach RPO oraz w ramach krajowych programów operacyjnych.

Szacuje się, że około 10 % środków Programu zostanie skierowane na rozwój obszarów wiejskich.

Wydatki na obszary wiejskie będą monitorowane i sprawozdawane w raportach rocznych z uwzględnieniem - zgodnie z zakresem i logiką interwencji programu - takich obszarów jak: 1) rozwój przedsiębiorczości i lepsze wykorzystanie kapitału ludzkiego, w tym reorientacji zawodowej rolników 2) rewitalizacja społeczna i infrastrukturalna 3) infrastruktura wodno-kanalizacyjna i przeciwpowodziowa).

¹²³ Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, listopad 2012r., s. 21

Działania w ramach RPO Lubuskie 2020 szczególnie dedykowane dla OSI: obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych.

Lp.	Oś Priorytetowa	Cel tematyczny (CT)	Priorytet Inwestycyjny (PI)
1.	OP 1.: Gospodarka i innowacje	CT 3	PI 3c
2.	OP 2.: Rozwój Cyfrowy	CT 2	PI 2c
3.	OP 3.: Gospodarka niskoemisyjna	CT 4	PI 4c
4.	OP 4.: Środowisko i kultura	CT 6	PI 6b PI 6c
5.	OP 6.: Regionalny rynek pracy	CT 8	PI 8iii PI 8v
6.	OP 7.: Równowaga społeczna	CT 9	PI 9i
7.	OP 8.: Nowoczesna edukacja	CT 10	PI 10i
8.	OP 9.: Infrastruktura społeczna	CT 9, CT 10	PI 9a PI 9b PI 10a

3. Inne OSI w RPO – Lubuskie 2020

Pozostałe OSI zdiagnozowane na terenie województwa lubuskiego istotne dla interwencji zaplanowanej w RPO- Lubuskie 2020 to:

Obszary zagrożone powodzią

Z uwagi na fakt, że OSI: obszary zagrożone powodzią będą wspierane głównie z poziomu centralnego, w RPO-L2020 nie zostaną objęte specjalnym wsparciem. Realizacja interwencji dla tego OSI będzie się odbywać poprzez wdrażanie OP 4 (CT 5).

Obszary o najwyższych walorach kulturowych

Biorąc pod uwagę ograniczoną alokację środków Programu OSI: obszary o najwyższych walorach kulturowych zostaną wsparte w RPO tylko w ograniczonym zakresie. Realizacja interwencji na obszarze tego OSI będzie się odbywać poprzez wdrażanie OP 1, OP 2, OP 4, OP 9.

Obszary przygraniczne

OSI obszary przygraniczne będą wspierane głównie poprzez realizację programów EWT na obszarze województwa lubuskiego. Niemniej jednak interwencja RPO – Lubuskie 2020 będzie pośrednio wpływała na sytuację tego obszaru.

SEKCJA 4.1 ROZWÓJ LOKALNY KIEROWANY PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ¹²⁴

NIE DOTYCZY

¹²⁴ Art. 96.3.a rozporządzenia ramowego.

SEKCJA 4.2 ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ OBSZARÓW MIEJSKICH¹²⁵

1. Miasta jako obszary strategicznej interwencji

Zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT) są instrumentem przyczyniającym się do realizacji zintegrowanej strategii rozwoju miejskiego lub też innych strategii terytorialnych. Przede wszystkim służą zwiększeniu zaangażowania miast i ich obszarów funkcjonalnych w zarządzanie środkami strukturalnymi UE.

Cele oraz warunki realizacji ZIT w Polsce zostały określone na poziomie UP.

W województwie lubuskim ZIT realizowane będą w miastach wojewódzkich i na obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie, stanowiących jeden z kluczowych obszarów strategicznej interwencji państwa. W ramach RPO – Lubuskie 2020 zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT) realizowane będą na terenie dwóch miast wojewódzkich (Zielona Góra i Gorzów Wlkp.) oraz ich obszarów funkcjonalnych. Ze względu na brak ciągłości przestrzennej pomiędzy obszarami funkcjonalnymi obu lubuskich ośrodków wojewódzkich, zostaną określone dwa obszary funkcjonalne dla obydwu stolic województwa.

Związki ZIT dla Województwa Lubuskiego:

- Miejski Obszar Funkcjonalny dla Miasta Gorzowa Wielkopolskiego: Gorzów Wielkopolski – rdzeń oraz Gminy: Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Santok.
- Miejski Obszar Funkcjonalny dla Miasta Zielona Góra: Zielona Góra – rdzeń¹²⁶ oraz Gminy: Czerwieńsk, Sulechów, Świdnica, Zabór..

Gorzów Wielkopolski oraz Zielona Góra, wraz ze swoimi obszarami funkcjonalnymi stanowią centra rozwoju gospodarczego regionu, pełnią także ważne funkcje metropolitalne: administracyjne, społeczne, naukowe, kulturalne oraz inne. Jednocześnie miasta te wykazują dużo deficytów i barier rozwojowych uniemożliwiających pełne wykorzystanie ich potencjałów w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa. W celu jak najlepszego wykorzystania potencjału tych ośrodków oraz przenoszenia działań rozwojowych do obszarów funkcjonalnych przy pomocy instrumentu ZIT realizowane powinny być tylko zintegrowane przedsięwzięcia, łączące działania finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego.

Zakres tematyczny RPO-L2020 dedykowany do realizacji w formule ZIT

Oś Priorytetowa	Cel tematyczny	Przykładowe priorytety inwestycyjne
Obszar: Wzmacnianie badań, rozwoju technologicznego oraz innowacji		
OP 1.: Gospodarka i innowacje	CT 3	PI 3a PI 3b PI 3c
Obszar: Poprawa stanu środowiska przyrodniczego na obszarze funkcjonalnym		
OP 4.: Środowisko i kultura	CT 6	PI 6d
Obszar: Wzmacnianie funkcji symbolicznych		
OP 2.: Rozwój cyfrowy	CT 2	PI 2c

¹²⁵ Art. 96.3.b rozporządzenia ramowego oraz art. 7.2 i 7.3 rozporządzenia EFRR.

¹²⁶ Z dniem 1 stycznia 2015 r. nastąpiło połączenie Miasta Zielona Góra z gminą o statusie wiejskim Zielona Góra.

OP 4.: Środowisko i kultura	CT 6	PI 6c PI 6d
OP 9.: Infrastruktura społeczna	CT 9	PI 9b
Obszar: Rozwój zrównoważonego, sprawnego transportu łączącego miasto i jego obszar funkcjonalny		
OP 3.: Gospodarka niskoemisyjna	CT 4	PI 4e
Obszar: Wspieranie efektywności energetycznej oraz promowanie strategii niskoemisyjnych		
OP 3.: Gospodarka niskoemisyjna	CT 4	PI 4c PI 4e
Obszar: Przywracanie funkcji społeczno-gospodarczych zdegradowanych obszarów miejskiego obszaru funkcjonalnego		
OP 4.: Środowisko i kultura	CT 6	PI 6c
OP 7.: Równowaga społeczna	CT 9	PI 9i
OP 8.: Nowoczesna edukacja	CT 10	PI 10i PI 10iv
OP 9.: Infrastruktura społeczna	CT 9, CT 10	PI 9a PI 9b PI 10a

Strategia ZIT

Podstawowym dokumentem w zakresie udzielenia wsparcia dla związków ZIT jest Strategia ZIT. Strategia ZIT pełni funkcję „strategii określającej zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych, które mają wpływ na obszary miejskie”, o której mowa w art. 7 Rozporządzenia o EFRR. Dokument musi zawierać część diagnostyczną opartą na analizach terytorialnych i demograficznych, które wskazują potencjał rozwojowy danego obszaru, w szczególności w odniesieniu do wyzwań zidentyfikowanych w Strategii Europa 2020. W celu spełnienia wymogów KE, Strategia musi zawierać spójny zestaw powiązanych ze sobą działań służących długotrwałej poprawie warunków społecznych, gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych i demograficznych danego funkcjonalnego obszaru miejskiego lub innego obszaru objętego ZIT. Sposób wypełnienia tych zobowiązań będzie podlegał ocenie IZ RPO.

Strategia ZIT powinna uwzględniać wspólne wybory uzgodnione przez jednostki wchodzące w skład Związku ZIT, pod Strategią ZIT powinny podpisać się wszystkie podmioty wchodzące w skład Związku ZIT.

Koordinacja działań realizowanych w formule ZIT

W IZ RPO powołana zostanie specjalna komórka koordynacyjna, która będzie prowadziła bieżący monitoring realizacji działań Programu przez Związki ZIT. Komórka będzie odpowiedzialna również za opiniowanie i akceptowanie wszelkich rozwiązań merytorycznych i proceduralnych proponowanych przez Związki. Ponadto w ramach Komitetu Monitorującego RPO powołany zostanie Podkomitet Monitorujący/grupa robocza dla ZIT. Szczegółowe rozwiązania w tym zakresie zostaną zawarte w porozumieniach pomiędzy Związkami ZIT a IZ RPO oraz w dokumentach wdrożeniowych.

Wybór projektów

W ramach ZIT przewiduje się wykorzystanie głównie konkursowego trybu wyboru projektów. W przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty będą musiały spełnić kryteria i zasady wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący RPO. Dodatkowo efekty projektów realizowanych w formule ZIT powinny być spójne z systemem wskaźników RPO oraz wpisywać się w system monitorowania postępów i efektów wdrażania całego Programu.

Zakres powierzenia władzom miejskim zadań związanych z realizacją programu w ramach ZIT określa pisemne porozumienie pomiędzy władzami miejskimi i IZ RPO. Zgodnie z art. 123 ust. 6 rozporządzenia 1303/2013 władze miejskie realizują zadania związane przynajmniej z wyborem projektów do dofinansowania. Minimalny zakres powierzenia zadań oznacza, że władze miejskie przedkładają IZ RPO listy projektów wyłonionych w konkursie bądź - w przypadku trybu pozakonkursowego - zidentyfikowanych w Strategii ZIT, spriorytetyzowanych w oparciu o kryteria zatwierdzone przez KM RPO dotyczące stopnia zgodności z celami strategii ZIT. IZ RPO dokonuje ostatecznego sprawdzenia kwalifikowalności projektów do dofinansowania, zgodnie z art. 7 ust 5 rozporządzenia 1301/2013, chyba że porozumienie przewiduje inaczej. Techniczna organizacja naboru i pełna ocena projektów pod względem formalnym i merytorycznym może być dokonywana przez władze miejskie lub IZ RPO, z udziałem w stosownych przypadkach ekspertów zewnętrznych, zgodnie z postanowieniami porozumienia.

Sposób realizacji interwencji oraz zapewnienie komplementarności z innymi działaniami rozwojowymi

Biorąc pod uwagę charakter interwencji w obszarze wsparcia ZIT, wymagający zintegrowanego podejścia obejmującego inwestycje w ramach więcej niż jednej osi priorytetowej jednego lub kilku programów operacyjnych, w zakresie OP Programu zostaną zaplanowane specjalne typy działań dedykowane ZIT, dla których zostaną przygotowane kryteria wyboru projektów odnoszące się do specyfiki terytorium oraz zapewniające powiązanie tej specyfiki z celami oraz obszarami RPO.

Interwencja skierowana do ZIT będzie komplementarna z innymi działaniami zaplanowanymi w ramach RPO oraz w ramach krajowych programów operacyjnych.

Tabela 20: Szacunkowa kwota wsparcia z EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (art. 7.2 rozporządzenia EFRR) oraz szacunkowa alokacja EFS.

Fundusz	Szacunkowa kwota wsparcia EFRR dla zintegrowanych przedsięwzięć z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich (art. 7.2 rozporządzenia EFRR) oraz szacunkowa alokacja EFS (euro)	Udział alokacji z kolumny 2 w całości alokacji funduszu na program
1	2	3
Łącznie EFRR	86 343 588,25	13,13%
Łącznie EFS	18 317 082,00	7,34%
Razem EFRR + EFS	104 660 670,25	11,54%*

* - procentowy udział całości środków dedykowanych ZIT do całkowitej wartości alokacji UE na Program

Tabela 20a: Tabelaryczny opis realizacji ZIT Gorzów Wlkp.

Fundusz	Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (euro)
EFRR	1	3	3a	2 094 553,00
EFRR	1	3	3b	1 177 968,00
EFRR	3	4	4c	6 677 245,00
EFRR	3	4	4e	5 353 816,00
EFRR	4	6	6c	3 274 439,00
EFRR	5	7	7b	6 941 714,00
EFS	8	10	10i	2 341 065,00
EFS	8	10	10iv	4 489 500,00
EFRR	9	9	9b	8 084 025,00
EFRR	9	10	10a	9 443 762,00
Razem EFRR + EFS				49 878 087,00

Tabela 20a: Tabelaryczny opis realizacji ZIT Zielona Góra.

Fundusz	Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (euro)
EFRR	1	3	3a	419 454,00
EFRR	2	2	2c	91 275,00
EFRR	3	4	4c	6 812 731,00
EFRR	3	4	4e	12 781 377,00
EFRR	4	6	6c	2 918 729,00
EFRR	4	6	6d	3 959 906,00
EFRR	5	7	7b	6 179 277,00
EFS	7	9	9i	5 204 014,00
EFS	8	10	10i	6 282 503,00
EFRR	9	9	9a	2 110 465,00
EFRR	9	9	9b	8 022 852,25
Razem EFRR + EFS				54 782 583,25

2. Wymiar miejski

Wymiar miejski stanowi integralną część wymiaru terytorialnego. Wymiar miejski w RPO 2020 będzie dotyczył wszystkich typów ośrodków miejskich, a więc zgodnie z klasyfikacją zaproponowaną w KPZK, ośrodków wojewódzkich, ośrodków regionalnych, ośrodków subregionalnych oraz ośrodków lokalnych i będzie realizowany poprzez różne instrumenty dostosowane do charakterystyki danego terytorium. Część interwencji będzie realizowana poprzez działania dedykowane OSI, w tym miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne (które będą miały możliwość korzystania z nowych, specjalnie dla nich przygotowanych instrumentów, takich jak ZIT). Działania będą realizowane w odniesieniu do rozwoju i modernizacji infrastruktury, przy jednoczesnym rozwoju sfery społecznej oraz kapitału ludzkiego.

SEKCJA 4.3 RAMY REALIZACJI ZIT POZA ZINTEGROWANYMI PRZEDSIĘWZIĘCIAMI Z ZAKRESU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU OBSZARÓW MIEJSKICH ORAZ SZACUNKOWA ALOKACJA Z POSZCZEGÓLNYCH OSI PRIORYTETOWYCH¹²⁷

SEKCJA 4.4 ROZWIĄZANIA DOTYCZĄCE PRZEDSIĘWZIĘĆ MIĘDZYREGIONALNYCH I TRANSNARODOWYCH W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE2020, Z UDZIAŁEM BENEFICJENTÓW ZNAJDUJĄCYCH SIĘ CO NAJMNIEJ W JEDNYM PAŃSTWIE CZŁONKOWSKIM

NIE DOTYCZY

¹²⁷ Art. 96.3.c rozporządzenia ramowego.

SEKCJA 4.5 WKŁAD PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO – LUBUSKIE 2020 W ODNIESIENIU DO STRATEGII MAKROREGIONALNYCH I STRATEGII MORSKICH, Z ZASTRZEŻENIEM POTRZEB OBSZARU OBJĘTEGO PROGRAMEM ZIDENTYFIKOWANYCH PRZEZ PAŃSTWO CZŁONKOWSKIE

1. Strategia Rozwoju Polski Zachodniej do 2020 roku

Interwencja w ramach RPO 2020 będzie wdrażana z uwzględnieniem zapisów Strategii Rozwoju Polski Zachodniej do 2020 roku. Strategia zakłada realizację trzech głównych celów rozwojowych¹²⁸:

1. wzmocnienie potencjału inwestycyjnego;
2. wzmocnienie potencjału na rzecz podnoszenia poziomu innowacyjności i budowy gospodarki opartej na wiedzy;
3. wzmocnienie potencjału na rzecz współpracy.

Strategia określa możliwości współpracy pomiędzy województwami lubuskim, zachodniopolskim, dolnośląskim, wielkopolskim oraz opolskim i wskazuje kierunki i projekty umożliwiające rozwijanie i zacieśnianie tej współpracy. Głównym założeniem Strategii Rozwoju Polski Zachodniej jest wykorzystanie potencjału współpracy międzywojewódzkiej dla tworzenia warunków wzrostu konkurencyjności regionów Polski Zachodniej oraz przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów makroregionu w taki sposób, aby sprzyjać długofalowemu rozwojowi gospodarczemu, spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej oraz integracji z Unią Europejską.

Programy regionalne pięciu województw objętych Strategią będą realizowały interwencję, uwzględniając cele określone w strategii makroregionalnej poprzez wdrażanie projektów o charakterze regionalnym, natomiast kluczowe projekty będą realizowane w ramach programów krajowych.

W założeniu RPO-L2020 będzie umożliwiał wsparcie (m.in. w postaci specjalnych kryteriów oceny operacji) projektów realizowanych na terenie województwa lubuskiego **w partnerstwie** z podmiotami z pozostałych województw Polski Zachodniej oraz projektów **komplementarnych** wobec projektów wspieranych w programach tychże województw.

2. Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego

W 2009 r. Rada Europejska przyjęła Strategię dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB). Przed regionem Morza Bałtyckiego stoją kluczowe wyzwania, m.in. pogarszającego się stanu wody w Bałtyku, niedostatecznych połączeń komunikacyjnych, barier handlowych i problemów z dostawami energii, które dodatkowo nasilają się wskutek braku skutecznej koordynacji. Strategia ma poprawić ten stan dzięki realizacji projektów według wspólnie ustalonych priorytetów.

Wdrażanie Strategii oparto na Planie Działania, zaktualizowanym w lutym 2013 roku, który określa trzy cele ogólne: ocalenie morza, rozwój połączeń w regionie oraz zwiększenie dobrobytu. Dodatkowo wyznacza 17 Obszarów Priorytetowych (PriorityAreas) i 5 Działań Horyzontalnych (HorizontalActions), w ramach których realizowane są Działania (Actions) i projekty flagowe (FlagshipProjects).

¹²⁸ Projekt z 16 sierpnia 2013 r.

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa działania wdrażające SUE RMB będą realizowane w największym stopniu w ramach odpowiednich terytorialnie programów EWT (ze szczególnym uwzględnieniem roli programu transnarodowego w regionie Morza Bałtyckiego) oraz programów operacyjnych regionów nadbałtyckich, co wynika z międzynarodowej specyfiki tych pierwszych oraz położenia geograficznego tych drugich.

Realizacja RPO-L2020 będzie również uwzględniała założenia i cele ogólne SUE RMB. Jednak ze względu na charakter i położenie województwa lubuskiego, wdrażanie RPO-L2020 będzie realizować założenia Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego w sposób pośredni, w szczególności w zakresie wsparcia przedsiębiorczości i wzmocnienia innowacyjności gospodarki, co jest związane z realizacją celu trzeciego Strategii. Ponadto wdrażanie projektów w obszarze transportu, energetyki i technologii informacyjno-komunikacyjnych jest związane z realizacją celu trzeciego Strategii. Wybrane do realizacji kierunki interwencji Programu uwzględniają obszary priorytetowe (PA) i horyzontalne (HA) SUE RMB, mające potencjalnie największe znaczenie dla osiągnięcia celów RPO – Lubuskie 2020.

Mechanizmem ułatwiającym identyfikację projektów wspierających inicjatywy realizujące SUE RMB będzie ich dodatkowe punktowanie w procesie oceny.

W poniższej tabeli przedstawiono zgodność celów SUE RMB z priorytetami RPO – Lubuskie 2020.

Oś priorytetowa RPO – Lubuskie 2020	Cele SUM RMB															
	Ocalenie morza							Rozwój połączeń w regionie			Wzrost dobrobytu					
	Agri	Bio	Hazard	Nutrition	Safe	Ship	Secure	Crime	Energy	Transport	Culture	Education	Health	Innovation	Internal	SME
1. Gospodarka i innowacja													x	x	x	x
2. Rozwój cyfrowy										x	x	x				x
3. Gospodarka niskoemisyjna								x							x	
4. Środowisko i kultura		x	x	x						x					x	x
5. Transport									x							
6. Regionalny rynek pracy											x			x	x	
7. Równowaga społeczna											x	x				
8. Nowoczesna edukacja											x				x	
9. Infrastruktura społeczna											x	x				

SEKCJA 5. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZRÓW GEOGRAFICZNYCH NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH NAJBARDZIEJ ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM¹²⁹

W związku z celami Strategii Europa 2020 oraz odnoszącymi się do tej tematyki zapisami krajowych dokumentów strategicznych szczególnym obszarem wsparcia Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 będzie próba niwelowania ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.

Biorąc pod uwagę szczególną sytuację województwa lubuskiego w zakresie wartości wskaźników zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym (zwłaszcza wskaźnik zagrożenia ubóstwem po transferach społecznych), w procesie wdrażania Programu zostaną zaprojektowane specjalne rozwiązania dedykowane ograniczaniu zjawiska ubóstwa i wykluczenia oraz poprawie sytuacji grup marginalizowanych i osób z niepełnosprawnościami.

SEKCJA 5.1 OBSZARY GEOGRAFICZNIE NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTE UBÓSTWEM/GRUPY DOCELOWE NAJBARDZIEJ ZAGROŻONE DYSKRYMINACJĄ

Województwo znajduje się wśród trzech regionów w największym stopniu zagrożonych ubóstwem przy czym nieznacznie gorsza sytuacja przedstawia się na południu regionu (tzw. „subregion zielonogórski”)¹³⁰. W ramach odrębnego badania wyszczególnione zostaną obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem, w tym segregacją edukacyjną i terytorialną lub grupy docelowe najbardziej dotknięte ubóstwem wraz z opisem ich specyficznych potrzeb (analiza zostanie dokonana w oparciu o wybrane wskaźniki obrazujące zjawisko ubóstwa). Dodatkowo dokonana zostanie delimitacja obszaru strategicznej interwencji: obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych. Oba badania dotyczyły będą poziomu gminy.

W przypadku grup docelowych najbardziej zagrożonych dyskryminacją należy wspomnieć o osobach z niepełnosprawnościami. Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w roku 2013 wyniósł 26,7%. Pomimo faktu, że wartość wskaźnika na tle kraju jest względnie wysoka, nie można go uznać za zadowalający. Wciąż zdecydowana większość osób z niepełnosprawnościami pozostaje poza rynkiem pracy. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku osób starszych. Wśród osób w wieku powyżej 55 lat wskaźnik zatrudnienia wyniósł w 2013 roku 22,9%.

Pozostałe grupy wymagające wsparcia wymieniono w tabeli 22.

¹²⁹ Art. 96.4.a rozporządzenia ramowego.

¹³⁰ „Mapy ubóstwa na poziomie podregionów w Polsce z wykorzystaniem estymacji pośrednie” opublikowane przez Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Poznań 06.11.2013.

SEKCJA 5.2 STRATEGIA SŁUŻĄCA ZASPOKOJENIU SZCZEGÓLNYCH POTRZEB OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH/GRUP DOCELOWYCH NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM ORAZ, W STOSOWNYCH PRZYPADKACH, WKŁAD ZINTEGROWANEGO PODEJŚCIA USTANOWIONEGO W UMOWIE PARTNERSTWA

Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 będzie wspierał działania związane ze zmniejszaniem ubóstwa poprzez wszystkie cele tematyczne współfinansowane z EFS:

- 1) CT 8 – animowanie sytuacji na regionalnym rynku pracy, zwłaszcza w przypadku osób długotrwale bezrobotnych, z niepełnosprawnościami, starszych, o niskich kwalifikacjach. Działania oferowane w CT 8 umożliwią uczestnikom projektów zdobycie nowych umiejętności i kwalifikacji, doświadczenia zawodowego, zdobycie środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej a tym samym wpłyną na zwiększenie możliwości na zatrudnienie ww. osób oraz na zwiększenie zatrudnienia w regionie.
- 2) CT 9 – aktywna integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, oddalonych od rynku pracy, którzy nie są w stanie podjąć zatrudnienia na tradycyjnym rynku pracy. Działania oferowane w CT 9 umożliwią uczestnikom projektów pokonanie barier, które nie pozwalają im na integrację społeczną, pozwolą na podjęcie zatrudnienia w warunkach zwiększonej kontroli a w przyszłości pozwolą znaleźć się ww. osobom na tradycyjnym rynku pracy.
- 3) CT 10 – inwestycje w nowoczesną edukację pozwolą osobom młodym, które mają szczególne problemy ze znalezieniem zatrudnienia odnaleźć się w przyszłości na rynku pracy. Poprawa jakości kształcenia oraz ukierunkowanie edukacji na zagadnienia pro-zawodowe wpłynie na możliwości zatrudnieniowe absolwentów szkół.

Działania współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego zostaną uzupełnione inwestycjami w infrastrukturę społeczną i będą współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Zakres wsparcia zostanie dostosowany do potrzeb grup docelowych (w tym osób z niepełnosprawnościami), a jednocześnie uwzględni specyfikę i uwarunkowania terytorialne. Interwencja będzie miała charakter systemowy, jej celem będzie poprawa skuteczności polityki społecznej, rynku pracy czy edukacyjnej. W procedurze wyboru projektów dofinansowanych z EFS preferowane będą podmioty stosujące klauzule społeczne przy zakupie towarów i usług podczas realizacji projektów.

Zaprojektowane rozwiązania będą zgodne z nowym wymiarem aktywnej integracji, który na poziomie państwa członkowskiego zostanie określony w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.

Tabela 22: Zarys wkładu programu w rozwiązanie konkretnych potrzeb obszarów geograficznych / grup docelowych najbardziej dotkniętych ubóstwem.

Grupa docelowa/ obszar	Główne typy planowanych przedsięwzięć stanowiących część zintegrowanego podejścia	OP	Fundusz	Kategoria regionu	Priorytet inwestycyjny
Osoby młode (poniżej 25 roku życia), w tym uczniowie i absolwenci szkół, bez doświadczenia zawodowego, doświadczające trudności w adaptacji na rynku pracy	<p>1. programy edukacyjne szkół w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kształtowanie kompetencji kluczowych i uniwersalnych na rynku pracy, wsparcie nauki języków obcych, nauk matematyczno-przyrodniczych i ICT oraz właściwych postaw zgodnych z katalogiem kompetencji kluczowych i uniwersalnych; - tworzone w szkołach warunków do nauczania eksperymentalnego; - doradztwo i opiekę psychologiczno-pedagogiczną, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych (m.in. uczniowie z niepełnosprawnościami, uczniowie uzdolnieni, zagrożeni przedwczesnym kończeniem nauki); - rozszerzanie oferty szkół o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno – zawodowym; - szkolenie, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli i pracowników pedagogicznych pod kątem kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się po rynku pracy (ICT, matematyczno-przyrodniczych, języki obce), nauczania eksperymentalnego, właściwych postaw uczniów (kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej) oraz metod zindywidualizowanego podejścia do ucznia; - szkolenie, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli i pracowników pedagogicznych pod kątem wykorzystania narzędzi wspierających pomoc psychologiczno- pedagogiczną na każdym etapie edukacyjnym (m.in. dla uczniów z niepełnosprawnościami, uczniów uzdolnionych, zagrożonych przedwczesnym kończeniem nauki). 	8	EFS	Słabo rozwinięty	10i
Osoby młode (poniżej 25 roku życia), w tym uczniowie i absolwenci szkół zawodowych, bez doświadczenia zawodowego, doświadczające trudności w adaptacji na rynku pracy	<p>1. programy wspierające kształcenie zawodowe w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizacji praktycznych form nauczania - staże, praktyki zawodowe; - poprawy jakości prowadzonego przez te szkoły kształcenia zawodowego, w tym zwłaszcza kształcenia w miejscu pracy (kształcenie zawodowe); 	8	EFS	Słabo rozwinięty	10iv

	<ul style="list-style-type: none"> - uruchamiania i dostosowywania kształcenia i szkolenia w zawodach, na które występuje potwierdzone zapotrzebowanie rynku, poprzez udział przedsiębiorców w identyfikacji i prognozowaniu potrzeb kwalifikacyjno-zawodowych na rynku pracy, co pozwoli na efektywne zarządzanie ofertą edukacyjną i szkoleniową szkół i placówek; - doradztwa edukacyjno-zawodowe, uwzględniającego potrzeby uczniów i dorosłych uczących się na różnych poziomach edukacyjnych i w różnych typach szkół i placówek; - realizacji kompleksowego wsparcia szkół zawodowych w zakresie podnoszenia kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych oraz przygotowania zawodowego uczniów (kształcenie ogólne i kształcenie zawodowe)- kursów zawodowych realizowanych we współpracy z pracodawcami poprzez organizację tradycyjnych pozaszkolnych form kształcenia ustawicznego (kwalifikacyjnych kursów zawodowych i kursów umiejętności zawodowych); - szkoleń, doradztwa oraz innych form podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli zawodu oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu we współpracy z uczelniami i rynkiem pracy (np. staże nauczycieli w przedsiębiorstwach); - szkoleń, doradztwa oraz innych form podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli zawodu oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu pod kątem kształcenia umiejętności interpersonalnych i społecznych, korzystania z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, wykorzystania metod eksperymentu naukowego w edukacji, a także zapewnienie metod zindywidualizowanego podejścia do ucznia. 				
Osoby wykluczone społecznie i zagrożone wykluczeniem społecznym (w tym bezrobotni oraz bierni zawodowo) w szczególności osoby z niepełnosprawnościami, w wieku 50 lat i więcej	<ul style="list-style-type: none"> - programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, społecznej, zawodowej; realizowane przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie poprzez kontrakt socjalny, program aktywności lokalnej, program integracji 	7	EFS	Słabo rozwinięty	9i

	<p>społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami;</p> <ul style="list-style-type: none"> - programy aktywizacji i integracji społecznej osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez szkolenia, kursy zawodowe, poradnictwo, staże, subsydiowane zatrudnienie oraz wsparcie towarzyszące dla otoczenia osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym; - programy tworzenia i działalności podmiotów integracji społecznej przyczyniające się do zwiększenia miejsc w tych placówkach oraz testujące długookresowe źródła finansowania. 				
Osoby wykluczone społecznie i zagrożone wykluczeniem społecznym (w tym bezrobotni oraz bierni zawodowo, osoby z niepełnosprawnościami, zagrożone bezdomnością, w wieku 50 lat i więcej, dzieci i młodzież przebywająca i opuszczająca placówki pieczy zastępczej)	<ul style="list-style-type: none"> - usługi w zakresie opieki nad dziećmi i młodzieżą w systemie opieki zastępczej, poprzez m.in. kształcenie i doskonalenie kompetencji osób sprawujących pieczę zastępczą oraz rozwój usług, towarzyszących procesowi usamodzielniania; - wsparcie rozwoju usług opiekuńczych i zdrowotnych skierowanych do osób z różnych względów zagrożonych wykluczeniem społecznym (m.in. osób z niepełnosprawnością i osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym starszych), pozostających poza rynkiem pracy lub doświadczających problemów z adaptacją na rynku pracy (w tym osób z niepełnosprawnością, osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym starszych i dzieci), również poprzez tworzenie mieszkań chronionych/wspomaganych; - wsparcie rozwoju usług pomocy środowiskowej, usług wspierających i interwencyjnych dla rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym; - zapewnienie dostępu do usług bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego, poradnictwa rodzinnego i psychologicznego dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (wyłącznie w połączeniu z całym procesem reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym). 	7	EFS	Słabo rozwinięty	9iv
Podmioty ekonomii społecznej, ich pracownicy i członkowie	<ul style="list-style-type: none"> - świadczenie usług animacyjnych, inkubacyjnych, biznesowych i promocyjnych dla wsparcia rozwoju ekonomii społecznej oraz podnoszenie kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników PES, zgodnie z 	7	EFS	Słabo rozwinięty	9v

	<p>KPRES przez ośrodki wspierania ekonomii społecznej,</p> <ul style="list-style-type: none"> - koordynacja sektora ekonomii społecznej w regionie oraz tworzenie regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej przez ROPS, <p>tworzenie miejsc pracy w sektorze przedsiębiorczości społecznej poprzez m.in. wsparcie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej.</p>				
Osoby doświadczające trudności w powrocie na rynek pracy ze względu na sprawowanie opieki nad małym dzieckiem (w szczególności kobiety)	<ul style="list-style-type: none"> - wspieranie usług opieki nad dziećmi do 3 roku życia poprzez m.in. tworzenie oraz rozwój żłobków i klubów dziecięcych, wsparcie usług świadczonych przez dziennego opiekuna, wsparcie istniejących form opieki nad dziećmi do lat 3 przyczyniających się do zwiększenia liczby miejsc w ww. placówkach. 	6	EFS	Słabo rozwinięty	8iv
Osoby pozostające bez zatrudnienia (zarejestrowane i niezarejestrowane w powiatowych urzędach pracy), w tym osoby powyżej 50 roku życia, z niepełnosprawnościami	<ul style="list-style-type: none"> - instrumenty finansowe, w tym pożyczki dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, - dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (m.in. osób z niepełnosprawnościami, osób w wieku 50 lat i więcej, osób z terenów wiejskich), - wsparcie doradczo-szkoleniowe dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej przez wyspecjalizowane instytucje oraz zgodnie z wypracowanymi i obowiązującymi standardami świadczenia usług. 	6	EFS	Słabo rozwinięty	8iii
Osoby pozostające bez zatrudnienia (zarejestrowane i niezarejestrowane w powiatowych urzędach pracy), w tym osoby powyżej 50 roku życia, z niepełnosprawnościami	<ul style="list-style-type: none"> - identyfikacja potrzeb osób pozostających bez zatrudnienia, kompleksowe i indywidualne pośrednictwo pracy w zakresie wyboru zawodu zgodnego z kwalifikacjami i kompetencjami - nauka aktywnego poszukiwania pracy - nabywanie, podwyższanie lub dostosowywanie kompetencji i kwalifikacji, niezbędnych na rynku pracy nabywanie lub uzupełnianie doświadczenia zawodowego oraz praktycznych umiejętności m.in. poprzez staże i praktyki zawodowe, - wsparcie zatrudnienia u przedsiębiorcy lub innego pracodawcy, stanowiące zachętę do zatrudnienia - wsparcie mobilności międzysektorowej dla osób, które mają trudności ze znalezieniem zatrudnienia w sektorze lub branży, - wsparcie mobilności geograficznej dla osób, u których zidentyfikowano problem z zatrudnieniem w miejscu zamieszkania, niwelowanie barier jakie napotykają osoby z 	6	EFS	Słabo rozwinięty	8i

	niepełnosprawnościami w zakresie zdobycia i utrzymania zatrudnienia.				
Osoby zagrożone utratą pracy ze względu na stan zdrowia, w tym zwłaszcza osoby po 50 roku życia	<ul style="list-style-type: none"> – wdrożenie programów zdrowotnych ukierunkowanych w szczególności na wykrywanie i zapobieganie chorobom układu krążenia, chorobom nowotworowym (w tym raka jelita grubego, szyjki macicy, piersi), chorobom i zaburzeniom psychicznym, chorobom układu kostno-stawowego i mięśniowego, chorobom układu oddechowego, w tym działania zwiększające zgłaszalność na badania profilaktyczne, – wdrożenie programów zdrowotnych dot. chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu, – wdrożenie programów zdrowotnych w kierunku rehabilitacji leczniczej umożliwiających powrót do pracy, – wdrożenie programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy (w tym realizacja szkoleń i programów przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie) 	6	EFS	Słabo rozwinięty	8vi

SEKCJA 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓTE CIERPIĄ NA SKUTEK POWAŻNYCH I TRWAŁYCH NIEKORZYSTNYCH WARUNKÓW PRZYRODNICZYCH LUB DEMOGRAFICZNYCH¹³¹

Sytuacja demograficzna regionu jest relatywnie stabilna. W 2012 r. odnotowano dodatni przyrost rzeczywisty ludności o 0,02%, co oznacza, że na każde 100 tys. mieszkańców przybyło 20 osób. W porównaniu z innymi regionami ludność województwa lubuskiego jest demograficznie stosunkowo młoda, pomimo zwiększającego się corocznie wieku środkowego (mediany). Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż rezultatem przemian w procesach demograficznych, przede wszystkim głębokiej depresji urodzeniowej z lat 90-tych oraz z początku tego stulecia, jest znaczące zmniejszenie się liczby dzieci i młodzieży (0-17 lat) oraz wzrost liczby osób starszych.

Główną determinantą rozwoju demograficznego w województwie pozostaje przyrost naturalny, tj. różnica między liczbą urodzeń żywych i zgonów, który od lat jest dodatni, przy czym nadwyżka liczby urodzeń żywych nad liczbą zgonów w ostatnich latach znacząco się zmniejszyła.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż województwo lubuskie od lat cechuje deficyt migracyjny, czyli liczba osób wymeldowujących się z pobytu stałego jest wyższa niż liczba osób meldujących się na pobyt stały.

Biorąc pod uwagę wyniki opracowanej przez GUS w roku 2008 prognozy ludności na lata 2008-2035, które wskazują, że w nadchodzących latach nastąpi przyspieszenie procesu starzenia się ludności i pogorszy się znacznie relacja osób w wieku produkcyjnym do osób w wieku poprodukcyjnym, interwencja publiczna realizowana w ramach Programu będzie uwzględniała aspekt demograficzny.

Wyzwania wynikające z sytuacji demograficznej wpłyną przede wszystkim na realizację OP 1, 6, 7, 8 oraz 9. Zakres wsparcia określony we wskazanych powyżej osiach priorytetowych Programu odnosi się do zjawiska depopulacji oraz starzenia się społeczeństwa. Ma to swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w planowanych działaniach dotyczących rynku pracy, sytuacji osób młodych, rodziców oraz osób starszych na rynku pracy, działaniach profilaktycznych zwiększających dostęp do diagnostyki i rehabilitacji leczniczej, aktywnej integracji oraz zmiany sytuacji społecznej grup marginalizowanych i wykluczonych, w tym rozwoju usług dla osób starszych – w sektorach "srebrnej", "zielonej", "białej" gospodarki, tworzenia dostępu do efektywnej edukacji oraz upowszechniania uczenia się przez całe życie. Ponadto analiza sytuacji demograficznej regionu będzie miała wpływ na rodzaj i zakres inwestycji infrastrukturalnych w szczególności planowanych do realizacji w ramach OP 9.

¹³¹ Art. 95.4.b rozporządzenia ramowego.

SEKCJA 7. INSTYTUCJE I PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA ZARZĄDZANIE, KONTROLĘ I AUDYT ORAZ ROLA POSZCZEGÓLNYCH PARTNERÓW

SEKCJA 7.1 ODPOWIEDNIE INSTYTUCJE I PODMIOTY¹³²

Tabela 23: Odpowiednie instytucje i podmioty.

Instytucja/podmiot	Nazwa instytucji/podmiotu oraz departament lub jednostki	Kierownictwo instytucji/podmiotu (funkcja lub zajmowane stanowisko)
Podmiot udzielający desygnacji	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Lubuskiego obsługiwany przez Urząd Marszałkowski, właściwa komórka organizacyjna	Marszałek Województwa Lubuskiego
Instytucja Pośrednicząca	Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze	Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze
Instytucja Certyfikująca	Zarząd Województwa Lubuskiego obsługiwany przez Urząd Marszałkowski, właściwa komórka organizacyjna	Marszałek Województwa Lubuskiego
Instytucja Audytowa	Szef Krajowej Administracji Skarbowej	Szef Krajowej Administracji Skarbowej
Instytucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności z KE	Ministerstwo Finansów, Departament Instytucji Płatniczej	Minister właściwy ds. finansów publicznych

System instytucjonalny w ramach Programu jest zgodny z system instytucjonalnym dla PS opisanym w UP. Funkcje podmiotu udzielającego desygnacji, IZ RPO - L2020 oraz IP są organizacyjnie rozdzielone. Przyjęty podział funkcji i zadań zapewnia obiektywność i niezależność w procesie wyłaniania operacji do dofinansowania

Funkcję Instytucji koordynującej realizację UP pełni minister właściwy ds. rozwoju regionalnego. Funkcję IZ RPO-L2020 pełni Zarząd Województwa Lubuskiego. Instytucja Zarządzająca pełni równocześnie funkcję Instytucji Certyfikującej. Przewiduje się powierzenie części zadań Instytucji Pośredniczącej, której rola i funkcje określone są w stosownym porozumieniu międzyinstytucjonalnym. Nie wyklucza się również powołania w razie potrzeby Instytucji Wdrażających. Delegowanie zadań będzie miało miejsce jedynie wtedy, gdy będzie prowadzić do poprawy skuteczności i efektywności wdrażania Programu.

Szczegółowe zasady funkcjonowania systemu zarządzania, kontroli, monitoringu, ewaluacji, informacji i promocji, systemu informatycznego przyjęte w Programie wynikają z UP i właściwych przepisów rozporządzeń.

Podmiot udzielający desygnacji

Rola tej instytucji zostanie powierzona w imieniu państwa członkowskiego Ministerstwu właściwemu ds. rozwoju regionalnego. Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego jest wspomagany przez Komitet ds.

¹³² Art. 96.5.a-b rozporządzenia ramowego

Desygnacji, w skład którego wchodzi przedstawiciele ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego oraz przedstawiciele ministra właściwego ds. finansów publicznych.

Institucja Zarządzająca

Funkcja IZ zostanie powierzona Zarządowi Województwa jako podmiotowi odpowiedzialnemu za realizację Programu. Do zadań IZ należy m.in. stworzenie systemu wdrażania programu, powołanie Komitetu Monitorującego przebieg realizacji programu, opracowanie kryteriów wyboru projektów do zatwierdzenia przez Komitet Monitorujący, wybór projektów do realizacji, zapewnienie prawidłowego wdrażania wybranych do realizacji projektów, przygotowywanie sprawozdań rocznych i końcowego, opracowanie systemu kontroli, itd.

Dla RPO – Lubuskie 2020 funkcję Instytucji Zarządzającej pełni Zarząd Województwa Lubuskiego. W jego imieniu zadania związane z zarządzaniem oraz realizacją Programu zostaną powierzone wewnętrznym jednostkom organizacyjnym. Okres programowania 2007-2013 skłonił IZ RPO do wyciągnięcia wniosków w zakresie delegowania zadań dot. wdrażania i podziału innych funkcji w procesie realizacji RPO. Ograniczenie delegowania zadań tylko do jednej IP eliminuje ryzyko błędów w zarządzaniu oraz bariery administracyjne dla beneficjentów.

Institucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 pełni również funkcję Instytucji Certyfikującej dla Programu, co wiąże się z dodatkowymi zobowiązaniami i zadaniami, a także koniecznością wyodrębnienia struktur odpowiadających za certyfikacje wydatków. IZ RPO zapewni rozdzielenie funkcji zarządczo-kontrolnych i certyfikujących.

Institucja Zarządzająca oraz Instytucja Pośrednicząca posiadają struktury odpowiednio przygotowane do pełnienia swoich funkcji i wykonywania zadań w ramach realizacji RPO- Lubuskie 2020. Wszystkie komórki organizacyjne IZ RPO oraz IP zdobyły wymagane i odpowiednie doświadczenie w okresie programowania 2007-2013. System instytucjonalny dla RPO - Lubuskie 2020 został zaplanowany w sposób efektywny, zapewniający racjonalne wykorzystanie posiadanych zasobów kadrowych oraz technicznych w celu skutecznego i pozbawionego nadmiernych obciążeń administracyjnych wdrażania Programu.

Struktura realizacji RPO - L2020: przyjęte przez IZ RPO- Lubuskie 2020 rozwiązania organizacyjne eliminują ryzyko nadmiernej złożoności struktury i błędów w zarządzaniu Programem.

Główne zadania IZ RPO – Lubuskie 2020:

- przygotowanie procedur realizacji RPO – Lubuskie 2020 (w zakresie wyboru projektów, monitorowania programu, prowadzenia kontroli, rozliczania finansowego, prowadzenia działań informacyjno-komunikacyjnych, itd.),
- powołanie Komitetu Monitorującego RPO – Lubuskie 2020,
- ewaluacja RPO – Lubuskie 2020 (prowadzona na podstawie opracowanego Planu Ewaluacji zatwierdzonego przez Komitet Monitorujący RPO – Lubuskie 2020),
- certyfikacja wydatków do KE (m.in. składanie poświadczeń finansowych, wniosków o płatność, rocznych sprawozdań finansowych, poświadczanie kompletności, dokładności i prawdziwości przedłożonych rocznych sprawozdań finansowych),

- przygotowanie systemu zarządzania i kontroli dla RPO – Lubuskie 2020,
- stworzenie Lokalnego Systemu Informatycznego komplementarnego wobec Krajowego Systemu Informatycznego SL 2014 (w celu zbierania i przechowywania danych dotyczących realizowanych projektów, niezbędnych do monitorowania, zarządzania finansowego, weryfikacji i audytu,
- przygotowywanie rocznych oraz okresowych sprawozdań z realizacji RPO – Lubuskie 2020 po wcześniejszym zatwierdzeniu przez Komitet Monitorujący RPO-L2020.

Institucja Pośrednicząca

Zgodnie z zapisami rozporządzenia ramowego Instytucja Zarządzająca może powierzyć część zadań związanych z zarządzaniem, kontrolą i monitorowaniem programu, na poziomie osi priorytetowej/osi priorytetowych, Instytucji/om Pośredniczącej/ym.

Instytucja Zarządzająca RPO-L2020 powierza część zadań Instytucjom Pośredniczącym, które będą działać na odpowiedzialność IZ. Do realizacji RPO-L2020 IZ wyznaczy, na mocy odrębnych porozumień, które uregulują zakres powierzonych zadań i zasady współpracy, jako Instytucje Pośredniczące: Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze – powierzenie realizacji zadań z zakresu wdrażania OP 6 – PI 8i.

Institucja Certyfikująca

Uprawnienia Instytucji Certyfikującej zostaną przekazane do Instytucji Zarządzającej, która będzie odpowiedzialna na poświadczanie wydatków do KE, prawidłowość przekazywanych deklaracji i ich zgodność z obowiązującymi przepisami.

IZ RPO zapewni rozdzielenie funkcji zarządczo-kontrolnych i certyfikujących.

Institucja Audytowa

Instytucja Audytowa powoływana jest zgodnie z zapisami rozporządzenia ramowego. Zadaniem Instytucji Audytowej będzie audytowanie systemu zarządzania i kontroli na próbie operacji oraz audytowanie rocznych sprawozdań finansowych. Instytucja Audytowa ma obowiązek przygotowania strategii audytu w terminie 6 miesięcy od zatwierdzenia programu. Instytucja ta będzie przygotowywać opinię z audytu na temat rocznego sprawozdania finansowego z poprzedniego roku księgowego oraz rocznego raportu kontrolnego nt. ustaleń audytowych.

Zadania Instytucji Audytowej:

- prowadzenie audytów systemu zarządzania i kontroli na podstawie próby działań oraz rocznego sprawozdania finansowego,
- sporządzanie opinii z audytu na temat rocznego sprawozdania finansowego (kompletność, dokładności prawdziwość rocznego sprawozdania finansowego, funkcjonowanie systemu zarządzania i kontroli, legalność i prawidłowość operacji),
- sporządzanie rocznego sprawozdania z kontroli przedstawiającego wyniki audytów przeprowadzonych w poprzednim roku obrotowym.

Instytucja odpowiedzialna za dokonywanie płatności

Instytucją odpowiedzialną za otrzymywanie płatności KE jest minister właściwy do spraw finansów publicznych. Środki przekazywane przez KE jako zaliczki oraz płatności okresowe i płatność końcowa zostaną włączone do budżetu państwa jako jego dochody. Z budżetu państwa będą przekazywane środki na realizację projektów.

System monitorowania i sprawozdawczości RPO-L2020

Instytucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 zapewnia system monitorowania i sprawozdawczości w ramach programu, którego celem jest bieżące śledzenie postępu rzeczowego projektów w oparciu o wskaźniki kluczowe, a także wskaźniki dodatkowe. Proces monitorowania i sprawozdawczości to proces ciągły, systematyczny oraz terminowy, towarzyszy całemu procesowi realizacji programu. Instytucja Zarządzająca monitoruje postęp realizacji programu za pośrednictwem systemu uwzględniającego dane zebrane przy pomocy lokalnego systemu informatycznego i zawarte we wnioskach o płatność. IZ odpowiada za prawidłowy przebieg całego procesu, wykrywanie i eliminację nieprawidłowości, usprawnianie działania systemu.

Instytucja Zarządzająca RPO-L2020 jest odpowiedzialna za prawidłowość, terminowość i systematyczność przebiegu procesu monitorowania i sprawozdawczości. Proces monitorowania i sprawozdawczości jest obowiązkowy i dotyczy wszystkich poziomów realizacji programu, począwszy od beneficjentów, kończąc na Instytucji Zarządzającej. System monitorowania i sprawozdawczości będą oparte głównie na wskaźnikach ze wspólnej listy wskaźników kluczowych.

IZ RPO-L2020 zapewni system monitorowania i sprawozdawczości w ramach programu zgodnie z przyjętymi zasadami wyznaczonymi m.in. przez rozporządzenie ramowe. Jednym z elementów systemu jest powołanie i funkcjonowanie Komitetu Monitorującego RPO-L2020, którego zadaniem jest zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów, zatwierdzanie sprawozdań z realizacji programu czy planów ewaluacyjnych dla programu. Zadaniem KM jest również rekomendowanie zmian w Programie oraz stanu realizacji projektów w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. System monitorowania i sprawozdawczości jest zgodny z zapisami Umowy Partnerstwa i rozporządzenia ramowego.

Zadania Komitetu Monitorującego RPO – Lubuskie 2020:

- zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów,
- zatwierdzanie rocznych i końcowych sprawozdań z realizacji RPO – Lubuskie 2020,
- zatwierdzanie Planu Ewaluacji RPO – Lubuskie 2020 (i jego wszelkich zmian) oraz przyjmowanie, analizowanie wyników oraz rekomendacji badań ewaluacyjnych,
- zatwierdzanie i rekomendowanie zmian w RPO – Lubuskie 2020,
- zatwierdzanie strategii komunikacji dla RPO – Lubuskie 2020,
- monitorowanie realizacji projektów strategicznych.

Koordinacja stanu realizacji projektów przez miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych będzie zapewniona w ramach prac Komitetu Monitorującego RPO – Lubuskie 2020 (utworzenie Podkomitetu Monitorującego dla ZIT w Komitecie Monitorującym RPO – Lubuskie 2020).

IZ RPO-L2020 sporządza sprawozdania na zasadach określonych w rozporządzeniu ramowym. Zgodnie z Rozporządzeniem w 2019 r. zostanie dokonana ocena wykonania RPO-L2020, której podstawą będą osiągnięte wartości wskaźników produktu i wskaźniki finansowe.

System ewaluacji RPO-L2020

Proces ewaluacji jest realizowany przez jednostki ewaluacyjne zlokalizowane w administracji publicznej wdrażającej politykę spójności, są to min. Krajowa Jednostka Ewaluacji (KJE), jednostki ewaluacyjne (JE) wskazane przez IZ programów operacyjnych do prowadzenia procesu ewaluacji, jednostki ewaluacyjne działające w ramach innych instytucji systemu polityki spójności realizujące na podstawie wytycznych i standardów wypracowanych przez KJE i JE.

Wyniki badań ewaluacyjnych oraz ich rekomendacje znajdują zastosowanie w procesie zarządzania i realizacji Programu jako wskazówki do inicjowania zmian usprawniających system wdrażania Programu i przyczynę do inicjowania zmian modelu realizacji programu czy zakresu interwencji.

Koordinacja procesu ewaluacji działań finansowanych z EFRR i EFS będzie miała odzwierciedlenie w planach ewaluacyjnych opracowanych dla programu. IZ RPO-L2020 jej ma za zadanie uspoźnienie procesu ewaluacji i takie jego zorganizowanie, by zapewnić wzajemne uzupełnianie w celu właściwego wykorzystania wyników i rekomendacji. W ramach RPO-L2020 funkcje ewaluacyjne będzie pełniło Regionalne Obserwatorium Terytorialne.

Istotną rolę w systemie odgrywa również Komitet Monitorujący dla RPO-L2020. Zadaniem Komitetu Monitorującego jest m.in. akceptacja planów ewaluacyjnych oraz analiza postępów ich realizacji, ponadto do Komitetu Monitorującego będzie należała dyskusja dot. wyników ewaluacji i sposobu ich wykorzystania.

Rozwiązania przyjęte w systemie monitorowania i ewaluacji są zgodne z zapisami Umowy Partnerstwa i Rozporządzenia ramowego 1303/2013.

System zarządzania i kontroli RPO-L2020

Instytucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 przygotowuje opis systemu zarządzania i kontroli dla Programu. System RPO-L2020 ma zapewnić skuteczne, rzetelne, prawidłowe i zgodne z przepisami wdrażanie Programu, w tym prawidłowe działanie systemu zarządzania (również funkcjonowania IP), finansowania, zastosowania kontroli na wszystkich szczeblach.

System zarządzania i kontroli RPO – Lubuskie 2020 ma zapewnić:

- określenie i podział funkcji poszczególnych jednostek/podmiotów zajmujących się zarządzaniem i kontrolą,
- procedury dla zapewnienia zasadności i prawidłowości deklarowanych wydatków,
- wiarygodny system informatyczny służący prowadzeniu księgowości, przechowywaniu i przekazywaniu danych finansowych, danych dot. wskaźników, w celu prowadzenia procesu sprawozdawczości i monitorowania,
- sprawny i przejrzysty system sprawozdawczości i monitorowania,
- system i procedury w celu zapewnienia stosowania właściwej ścieżki audytu,

- zapobieganie, wykrywanie i korygowanie nieprawidłowości, w tym nadużyć finansowych oraz odzyskiwanie kwot nienależnie wypłaconych wraz z odsetkami.

System kontroli RPO – Lubuskie 2020 obejmuje następujące typy kontroli: kontrole systemowe, kontrole wydatków (w tym kontrole na zakończenie realizacji projektu, kontrole doraźne, kontrole trwałości w ramach realizowanych projektów).

System informatyczny RPO-L2020

Minister Rozwoju Regionalnego zapewnia budowę i funkcjonowanie centralnego systemu informatycznego SL 2014, który będzie wspierał realizację programów operacyjnych. System ten tworzony jest w celu spełnienia wymogów rozporządzenia ramowego w zakresie:

- obowiązku rejestrowania i przechowywania danych dotyczących każdego projektu, niezbędnych do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, kontroli i audytu, w tym danych osobowych uczestników projektów na potrzeby monitorowania i ewaluacji projektów współfinansowanych z EFS (art. 114 ust. 2 rozporządzenia ramowego),
- zapewnienia systemu komputerowego służącego prowadzeniu księgowości, przechowywaniu i przekazywaniu danych finansowych i danych na temat wskaźników, dla celów monitorowania i sprawozdawczości (art. 72 d rozporządzenia ramowego),
- zapewnienia funkcjonowania systemu informatycznego, za pomocą którego pełna komunikacja pomiędzy beneficjentem a właściwymi instytucjami odbywać się będzie wyłącznie drogą elektroniczną (art. 122 ust. 3 rozporządzenia ramowego).

System informatyczny SL 2014 służy w szczególności do wspierania procesów związanych z:

- obsługą projektu od momentu podpisania umowy o dofinansowanie projektu albo podjęcia decyzji o dofinansowaniu projektu,
- ewidencjonowaniem danych dotyczących programów operacyjnych,
- obsługą procesów związanych z certyfikacją wydatków.

Institucje oraz Beneficjenci korzystają z funkcjonalności udostępnionych za pośrednictwem centralnego systemu informatycznego SL 2014 w zakresie obsługi projektu od momentu podpisania umowy o dofinansowanie projektu albo podjęcia decyzji o dofinansowaniu projektu.

Dostęp do danych gromadzonych w SL 2014 mają:

- wszystkie instytucje uczestniczące w realizacji programów operacyjnych, tj. między innymi instytucja zarządzająca, instytucje pośredniczące, instytucje wdrażające, instytucja audytowa, w zakresie niezbędnym dla prawidłowego realizowania swoich zadań,
- Beneficjenci, w zakresie danych dotyczących realizowanych przez nich projektów.

System informatyczny SL 2014 umożliwia tworzenie określonych raportów, między innymi:

- informacji o poziomie wydatkowania środków UE,
- prognoz wydatków,
- informacji o stanie wdrażania funduszy strukturalnych,
- informacji na temat przeprowadzonych kontroli.

Wymiana informacji pomiędzy Komisją Europejską a instytucją zarządzającą odbywać się będzie poprzez system SFC 2014.

Instytucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 podjęła decyzję o budowie Lokalnego Systemu Informatycznego dla RPO, który wymienia dane z systemem SL 2014.

Lokalny system realizuje następujące procesy związane z wdrażaniem RPO – Lubuskie 2020:

- nabór projektów (funkcja generatora wniosków),
- wsparcie oceny projektów (dane nt. wyników poszczególnych etapów oceny),
- wnioskowanie o dokonanie zmian w projekcie,
- składanie oświadczeń dotyczących realizacji projektu (m. in. oświadczenia o zachowaniu trwałości).

Lokalny system gromadzi również podstawowe informacje dotyczące realizacji projektów, które pozyskiwane są z systemu SL 2014:

- złożone wnioski o płatność i wypłacone środki,
- przeprowadzone kontrole.

Do Lokalnego Systemu Informatycznego dostęp mają:

- wszystkie instytucje/podmioty zaangażowane w realizację RPO – Lubuskie 2020 w zakresie swoich kompetencji,
- Beneficjenci RPO Lubuskie – 2020 w zakresie realizowanych projektów.

System informacji i promocji RPO-L2020

IZ RPO-L2020 jest odpowiedzialna za zapewnienie właściwej informacji i promocji RPO-L2020. W celu zapewnienia skutecznej koordynacji działań komunikacyjnych – zgodnie z założeniami UP – prowadzonych przez poszczególne instytucje Polska opracowuje horyzontalny dokument, wspólną strategię komunikacji polityki spójności.

W oparciu o wspólną strategię komunikacji IZ, zgodnie z art.116 rozporządzenia ramowego, opracowuje dla RPO-L2020 strategię komunikacji, będącą podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych dla programu.

IZ RPO-L2020 przygotowuje również roczne plany działań komunikacyjno-promocyjnych o charakterze wykonawczym. Działania w tym zakresie wspierają również działania na poziomie krajowym. Wsparcie to będzie realizowane w szczególności poprzez:

- informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach programu oraz sposobach jego pozyskania,
- dostarczanie beneficjentom informacji potrzebnych do realizacji projektów na różnych etapach,
- upowszechnianie wśród opinii publicznej i mieszkańców regionu roli oraz osiągnięć polityki spójności oraz RPO L2020 przez działania promocyjne i informacyjne na temat efektów i wpływu programu przez poszczególnych projektów.

Niezwykle istotne jest, aby realizując działania informacyjno-promocyjne w perspektywie programowej 2014-2020, dążyć do wzmocnienia koordynacji działań w celu utrzymania wysokiej spójności przekazu i komplementarności komunikatów oraz narzędzi. Wyzwaniem leżącym u podstaw skutecznej komunikacji będzie opracowanie dokumentów skierowanych do potencjalnych beneficjentów i Beneficjentów, a także materiałów przeznaczonych do komunikacji za pośrednictwem mediów z zastosowaniem czytelnego i zrozumiałego języka. W okresie 2014-2020 należy położyć większy nacisk na wykorzystanie potencjału samych beneficjentów. Kluczowe jest również wdrażanie polityk horyzontalnych, jak również równy dostęp do informacji dla osób z niepełnosprawnościami, dbałość o środowisko naturalne oraz współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi.

Zarządzanie finansowe

Podstawowy mechanizm przepływów finansowych w zakresie środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oparty jest o budżet środków europejskich, czyli wyodrębnioną część budżetu państwa, zasilaną transferami z Komisji Europejskiej (dochody budżetu środków europejskich), z której następnie dokonywane są płatności na rzecz beneficjentów w kwocie odpowiadającej przyznanemu dofinansowaniu unijnemu (wydatki budżetu środków europejskich). Budżet środków europejskich nie obejmuje wydatków ponoszonych w ramach pomocy technicznej.

Instytucją dokonującą płatności jest Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Podstawą dokonania płatności na rzecz beneficjenta jest przekazane do BGK zlecenie płatności wystawione przez instytucję, z którą beneficjent zawarł umowę o dofinansowanie projektu, przygotowane w oparciu o zweryfikowany wniosek beneficjenta o płatność.

Instytucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 dokonuje rozliczenia wydatków kwalifikowalnych poniesionych przez beneficjenta na podstawie wniosku o płatność. Instytucja Zarządzająca RPO – Lubuskie 2020 na podstawie zweryfikowanych wniosków o płatność sporządza zestawienia wydatków zawierające zagregowane wartości i dane z poszczególnych projektów. Na tej podstawie sporządza, a następnie przesyła do KE, deklaracje i zestawienia wydatków wraz z wnioskiem o płatność okresową.

Podstawą do wyliczenia wkładu unijnego, o której mowa w art. 120 ust. 2 rozporządzenia ramowego, są całkowite wydatki kwalifikowane.

SEKCJA 7.2 ZAANGAŻOWANIE WŁAŚCIWYCH PARTNERÓW¹³³

7.2.1 Przedsięwzięcia podjęte w celu zaangażowania właściwych partnerów w przygotowaniu Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 oraz rola tych partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji RPO – Lubuskie 2020.

Rodzaj partnerów oraz obszary współpracy w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020		
Etapy	Partnerzy	Obszary współpracy i forma angażowania partnerów
Programowanie RPO-L2020	1. Szkoły wyższe 2. Przedstawiciele JST 3. Przedstawiciele przedsiębiorstw (w tym organizacje zrzeszające) 4. Przedstawiciele państwowych jednostek budżetowych 5. Przedstawiciele NGO (w tym organizacje działające na rzecz równości szans) 6. Przedstawiciele jednostek podległych UMWL	<p>Obszary współpracy: praca nad zapisami Programu (obszary wsparcia, lista potencjalnych beneficjentów, podział alokacji, etc.)</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Konsultacje RPO-L2020 - udział w spotkaniach bilateralnych. 2. Konsultacje RPO-L2020 - udział w konferencjach. 3. Konsultacje RPO-L2020 - udział w spotkaniach branżowych. 4. Konsultacje RPO-L2020 - zgłaszanie uwag, wypełnienie ankiety na stronie internetowej. 5. Branżowe spotkania robocze.
	7. Mieszkańcy województwa lubuskiego	<p>Obszary współpracy: opiniowanie zapisów Programu (obszary wsparcia, lista potencjalnych beneficjentów, podział alokacji, etc.)</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Konsultacje RPO-L2020 - zgłaszanie uwag, wypełnienie ankiety na stronie internetowej. 2. Udział w spotkaniach, konferencjach – (jeśli będzie takie zainteresowanie).
Wdrażanie RPO-L2020	1. Szkoły wyższe 2. Przedstawiciele JST 3. Przedstawiciele przedsiębiorstw (w tym organizacje zrzeszające) 4. Przedstawiciele państwowych jednostek budżetowych 5. Przedstawiciele NGO 6. Instytucje zaangażowane w realizację Programu 7. Przedstawiciele jednostek podległych UMWL	<p>Obszary współpracy: praca nad kryteriami wyboru projektów, upraszczaniem systemu realizacji Programu, doprecyzowaniem zapisów szczegółowych, opracowywanie harmonogramów konkursów, udział w ewaluacji programu.</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Udział w posiedzeniach komitetu monitorującego. 2. Udział w tematycznych grupach roboczych.

¹³³ Art. 96.5.c rozporządzenia ramowego

	8. Mieszkańcy województwa lubuskiego/pozostali Beneficjenci	<p>Obszary współpracy: współpraca przy upraszczaniu systemu realizacji Programu, doprecyzowaniem zapisów szczegółowych, harmonogramów konkursów (zapotrzebowanie na środki, gotowość inwestycji do realizacji).</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zgłaszanie uwag do IZ. 2. Udział w konferencjach, warsztatach, szkoleniach.
Monitorowanie RPO-L2020	1. Szkoły wyższe	<p>Obszary współpracy: współpraca przy usprawnianiu systemu realizacji Programu, określanie obszarów/ wskaźników zagrożonych niezrealizowaniem, definiowanie środków zapobiegających powstawaniu obszarów zagrożonych.</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Udział w pracach Komitetu monitorującego – opiniowanie sprawozdań z realizacji programu. 2. Opiniowanie planu ewaluacji w ramach KM RPO-L2020.
	2. Przedstawiciele JST	
	3. Przedstawiciele przedsiębiorstw (w tym organizacje zrzeszające)	
	4. Przedstawiciele państwowych jednostek budżetowych	
	5. Przedstawiciele NGO	
	6. Przedstawiciele jednostek podległych UMWL	
	7. Mieszkańcy województwa lubuskiego/pozostali Beneficjenci	<p>Obszary współpracy: współpraca przy usprawnianiu systemu realizacji Programu.</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość zapoznania się ze sprawozdaniami z realizacji programu poprzez ich umieszczenie na stronie internetowej. 2. Realizacja obowiązku sprawozdawczego.
Ewaluacja RPO-L2020	1. Szkoły wyższe	<p>Obszary współpracy: współpraca przy usprawnianiu systemu realizacji Programu, projektowanie działań zaradczych w zdiagnozowanych obszarach problemowych wdrażania Programu.</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prezentacja i przyjmowanie planu ewaluacji na posiedzeniu KM RPO-L2020. 2. Przyjmowanie wyników badań ewaluacyjnych prezentowanych podczas posiedzeń KM RPO-L2020. 3. Uczestnictwo w badaniach ewaluacyjnych.
	2. Przedstawiciele JST	
	3. Przedstawiciele przedsiębiorstw (w tym organizacje zrzeszające)	
	4. Przedstawiciele państwowych jednostek budżetowych	
	5. Przedstawiciele NGO	
	6. Przedstawiciele jednostek podległych UMWL	
	7. Mieszkańcy województwa lubuskiego/pozostali Beneficjenci	<p>Obszary współpracy: współpraca przy usprawnianiu systemu realizacji Programu.</p> <p>Forma angażowania partnerów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość zapoznania się z raportami z przeprowadzonej ewaluacji poprzez ich umieszczenie na stronie internetowej. 2. Udział w badaniach ewaluacyjnych.
Działania, które będą podejmowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 na rzecz partnerów lub we współpracy z partnerami		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Szkolenia z zakresu wsparcia RPO-L2020. 2. Szkolenia w ramach KM RPO-L2020. 3. Wsparcie udzielane w ramach ogłaszanych konkursów. 		

4. Działania informacyjno–promocyjne dotyczące RPO-L2020.
5. Organizowanie konferencji, wymiana doświadczeń i przykłady dobrych praktyk w ramach RPO-L2020.
6. Prowadzenie badań oraz opracowywanie analiz, ekspertyz, studiów i koncepcji zorientowanych na wsparcie procesu programowania, wdrażania i monitorowania RPO-L2020.

Zgodnie z zasadą partnerstwa, która reguluje działania funduszy strukturalnych, nakłada się obowiązek ścisłej współpracy między Komisją Europejską a odpowiednimi władzami i instytucjami szczebla krajowego, regionalnego i lokalnego, uczestniczącymi w przygotowaniu i realizacji działań w ramach tych funduszy. Partnerstwo obejmuje również stałą współpracę z partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz organizacjami pozarządowymi i dotyczy wszystkich etapów procesu programowania, od projektowania programu poprzez zarządzanie i realizację, po jego monitoring i ocenę.

Instrumenty umożliwiające włączenie partnerów ww. procesy to np.:

- grupy robocze pracujące nad przygotowaniem programów operacyjnych w danym obszarze tematycznym,
- konferencje, warsztaty, spotkania konsultacyjne,
- konsultacje programów operacyjnych prowadzone online,
- udział przedstawicieli partnerów w pracach komitetów monitorujących,
- udział przedstawicieli partnerów w grupach roboczych do spraw ewaluacji,
- włączanie partnerów w akcje informacyjno-promocyjne i edukacyjne (dotyczące zarówno celów programów, jak i wdrażania oraz efektów Funduszy Europejskich).

Podejście partycypacyjne pomaga zagwarantować, aby działania były dostosowane do miejscowych i regionalnych potrzeb oraz wytyczonych priorytetów.

Zasada partnerstwa w procesie projektowania RPO-L2020 jest realizowana na wszystkich poziomach i stanowi niezwykle istotny aspekt prac nad dokumentem.

Realizacja zasady partnerstwa opiera się na wytycznych horyzontalnych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego przygotowanych we współpracy z partnerami.

W pracach nad przygotowaniem Założeń RPO-L2020 uczestniczyli głównie przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego. Do prac na etapie opracowania Założeń włączone zostały również inne podmioty (Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze, Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zielonej Górze, Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze), które stanowiły wsparcie w zakresie opiniowania proponowanych rozwiązań.

Kolejnym etapem prac, po przyjęciu Założeń RPO, była ich konfrontacja z potrzebami, oczekiwaniami, a także planami rozwojowymi wszystkich potencjalnych odbiorców pomocy. Wśród dostępnych narzędzi włączania partnerów na tym etapie prac szczególnie istotne jest prowadzenie konsultacji społecznych. Konsultacje odbywały się nie tylko w siedzibie UMWL, ale także na terenie wszystkich powiatów. Pozwoliło to na zapoznanie się z potrzebami lokalnych władz i społeczności. Informacje na temat Założeń RPO – Lubuskie 2020 zbierano także za pomocą aplikacji umieszczonej na stronie internetowej poświęconej przygotowaniu programu: www.rpo2020.lubuskie.pl.

Kolejny etap prac dotyczył opracowania Projektu RPO-L2020 i uwzględniał wyniki konsultacji Założeń oraz bieżące zapisy dokumentów porządkujących prace i zakres RPO. Projekt RPO-L2020 został poddany ponownym konsultacjom społecznym.

W celu przeprowadzenia dodatkowych konsultacji RPO-L2020 powołano grupę roboczą ds. opracowania RPO na lata 2014-2020. W skład grupy oprócz pracowników UMWL wchodzi także przedstawiciele właściwych ministerstw, organizacji pozarządowych, organizacji zrzeszających przedsiębiorców i jednostek podległych UMWL. Skład grupy jest stale poszerzany, aby zapewnić jak najszerszy obszar konsultacji. Grupa funkcjonuje jako koordynujące ciało doradcze w pracach nad RPO-L2020. Partnerzy wchodzący w skład grupy zostali wybrani w dwojaki sposób, zgłaszali się samodzielnie do Zarządu Województwa Lubuskiego lub Zarząd wystosowywał zaproszenia do organizacji/institucji z prośbą o wskazanie swoich przedstawicieli w pracach grupy.

Zarząd Województwa Lubuskiego podjął szereg działań na rzecz realizacji zasady partnerstwa i umożliwienia zainteresowanym i aktywnym partnerom dostępność do wyników prowadzonej pracy nad programem. Należą do nich m.in. uruchomienie strony internetowej poświęconej wyłącznie przygotowaniu programu, organizacja cyklu spotkań konsultacyjnych oraz spotkań o charakterze informacyjnym dla różnych środowisk społeczno-gospodarczych, wykorzystywanie innych dostępnych spotkań, jak np. posiedzenia Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego pełniące funkcję Regionalnego Forum Terytorialnego, posiedzenie Lubuskich Pracodawców, itp. Ważnym aspektem jest również publikacja informacji nt. przebiegu prac nad przygotowaniem programu na łamach pisma samorządowego "Region".

Zaangażowanie partnerów w proces przygotowania programu przyczyniło się do zmiany podejścia do jego wybranych obszarów, np. ekonomii społecznej i systemu jej wsparcia, podejścia do zmiany ukierunkowania wsparcia w ramach szkolnictwa zawodowego, popytowego wsparcia szkoleniowego dla przedsiębiorców czy intensyfikacji wykorzystania instrumentów zwrotnych w obszarze przedsiębiorczości.

Partnerzy społeczni i gospodarczy wykazali się wysoką aktywnością w procesie prowadzonych konsultacji, zgłaszali wiele uwag, rekomendacji, sugestii, nie tylko w zakresie programowania, ale i w zakresie wdrażania programu, kryteriów wyboru projektów, zasad organizacji naborów projektów, zasad finansowania, kontroli, itp. Główne uwagi, sugestie i rekomendacje zgłaszane podczas konsultacji: możliwość wsparcia lokalnej infrastruktury drogowej, infrastruktury społecznej, w tym zdrowotnej i edukacyjnej, rynkowe ukierunkowanie wsparcia szkolnictwa zawodowego, itd. Największą aktywnością w procesie konsultacji wykazały się samorządy, organizacje pozarządowe i Instytucje Otoczenia Biznesu.

Lista zaangażowanych partnerów w proces przygotowania RPO-L2020:

- Jednostki Samorządu Terytorialnego województwa lubuskiego, również za pośrednictwem Zrzeszenia Prezydentów, Burmistrzów, Wójtów Województwa Lubuskiego i Konwentu Starostów;
- Instytucje Otoczenia Biznesu województwa lubuskiego (m.in. Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. z Zielonej Góry, Zachodnia Izba Przemysłowo-Handlowa z Gorzowa Wlkp., Organizacja Pracodawców Ziemi Lubuskiej, Park Naukowo-Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zakład Utylizacji Odpadów sp. z o.o., Fundacja Przedsiębiorczość w Żarach, Lubuski Klaster

Metalowy, Lubuska Izba Budownictwa, Lubuski Park Przemysłowo-Technologiczny sp. z o.o., Lubuski Sejmik Gospodarczy, Lubuska Izba Budownictwa, itd.);

- Uczelnie wyższe województwa lubuskiego (m.in.: Uniwersytet Zielonogórski, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wlkp., Zachodnia Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych, Collegium Pollonicum, Wyższa Szkoła Biznesu, Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna, Zamiejscowy Wydział Akademii Wychowania Fizycznego w Gorzowie Wlkp., itd.);
- Organizacje pozarządowe z terenu województwa lubuskiego, w tym organizacje działające na rzecz równości szans;
- Instytucje i podmioty administracji publicznej (m.in. Główny Urząd Statystyczny, Wojewódzki Urząd Pracy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Lubuski Urząd Wojewódzki, itd.).

7.2.2 Granty globalne (w odniesieniu do EFS)¹³⁴

NIE DOTYCZY

7.2.3 Środki przeznaczone na budowanie potencjału (w odniesieniu do EFS)¹³⁵

Wpływ EFS na wzmacnianie zdolności instytucjonalnych partnerów społecznych oraz na budowanie potencjału organizacji pozarządowych

Działania planowane do realizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020, które będą współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (wszystkie PI przewidziane do realizacji w ramach OP 6, 7, 8), będą mogły być podejmowane przez różnych partnerów społecznych oraz organizacje pozarządowe. Katalog potencjalnych beneficjentów wszystkich OP Programu jest szeroki i ma charakter indykacyjny. Stąd nie ma przeszkód, aby różni partnerzy, w tym sektor NGO, byli beneficjentami projektów lub realizowali przedsięwzięcia w partnerstwie. Wyznacznikiem w tym zakresie będzie merytoryczna wartość przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w konkretnych CT, zgodna z obszarem interwencji EFS.

Takie podejście przyczyni się do wzmacniania zdolności instytucjonalnych partnerów społecznych oraz do budowania potencjału organizacji pozarządowych, a w szerszym aspekcie również do realizacji zasady partnerstwa.

¹³⁴ Art. 6.1 rozporządzenia EFS.

¹³⁵ Art. 6.2 oraz 6.3 rozporządzenia EFS.

SEKCJA 8. KOORDYNACJA MIĘDZY FUNDUSZAMI POLITYKI SPÓJNOŚCI, EFRROW, EFMR ORAZ INNYMI UNIJNYMI I KRAJOWYMI INSTRUMENTAMI FINANSOWANIA ORAZ EBI¹³⁶

Zadaniem IZ RPO-L2020 jest podjęcie działań koordynujących wsparcie w ramach programu z innymi funduszami EFSI (FS, EFRROW, EFMR), a także innymi instrumentami UE (Horyzont 2020, LIFE+, CEF, Cosme, Erasmus dla wszystkich, Funduszu Migracji i Azylu, itp.) oraz z instrumentami krajowymi, które przyczyniają się do tych samych lub podobnych celów programu lub uzupełniają interwencję określoną w Programie.

Odpowiednie narzędzia koordynacji mają na celu zagwarantowanie skutecznej i efektywnej realizacji celów określonych w Programie i zapewnienie komplementarności, czyli wzajemnego uzupełniania się interwencji na różnych poziomach i płaszczyznach wsparcia. Wiodącą rolę w procesie koordynacji pełni IZ RPO-L2020. Szczególnym narzędziem koordynacji w ramach zarządzania Programem jest Komitet Monitorujący RPO-L2020, którego głównym zadaniem jest monitorowanie realizacji celów określonych w Programie oraz postępów jego realizacji w odniesieniu do komplementarności wsparcia.

Przykładowe obszary komplementarności:

- innowacje, badania i rozwój, przedsiębiorczość,
- edukacja na różnych szczeblach,
- zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych,
- włączenie społeczne,
- rynek pracy,
- transport,
- gospodarka niskoemisyjna,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Łączenie wsparcia pochodzącego z różnych źródeł finansowania daje efekt zarówno synergii jak i komplementarności, co z kolei przekłada się na efektywność wykorzystania dostępnych środków finansowych, zwiększenie skuteczności w osiąganiu zamierzonych celów, zwiększenie dostępności do różnorodnych źródeł finansowania.

Na poziomie regionu koordynację i komplementarność wsparcia zapewnia Zarząd Województwa Lubuskiego pełniący funkcję IZ RPO- Lubuskie 2020.

Mechanizmy koordynacji:

Mechanizmy koordynacji wsparcia w ramach Programu znajdują swoje zastosowanie na wszystkich poziomach jego realizacji, czyli zarówno programowania i zarządzania, jak i wdrażania.

Poziom programowania i zarządzania (mechanizmy określone przez IZ RPO-L2020):

- identyfikacja obszarów komplementarności, grup beneficjentów, grup docelowych w ramach dwufunduszowego Programu,

¹³⁶ Art. 96.6.a rozporządzenia ramowego.

- identyfikacja komplementarnych obszarów wsparcia/osi priorytetowych w ramach dwufunduszowego Programu,
- podział zakresu interwencji zgodnie z obowiązującą linią demarkacyjną,
- wykorzystanie instrumentów wsparcia terytorialnego do osiągnięcia komplementarności w ujęciu geograficznym (ZIT, OSI),
- Kontrakt Terytorialny jako narzędzie koordynacji celów rozwojowych regionu, istotnych z punktu widzenia krajowej polityki rozwoju i komplementarnych źródeł finansowania ich realizacji wraz ze wskazaniem kluczowych przedsięwzięć,
- zapewnienie zgodności interwencji Programu z dokumentami strategicznymi: wspólnotowymi, krajowymi i regionalnymi,
- spójny system monitorowania i ewaluacji Programu,
- Komitet Monitorujący RPO - Lubuskie 2020 (jego zadaniem jest analizowanie postępów realizacji programu w kontekście rozwoju regionu; Komitet Monitorujący jest forum reprezentacji interesów partnerów społecznych i gospodarczych, a także forum dialogu z przedstawicielami IZ KPO, przedstawicielami instytucji odpowiedzialnych za realizację PROW, PO RYBY, co pozwalali na lepszą koordynację interwencji w ramach EFSI na poziomie krajowym/regionalnym

Poziom wdrażania Programu (mechanizmy określone przez IZ RPO-L2020):

- identyfikacja struktur odpowiedzialnych za koordynację,
- powoływanie wspólnych ciał, zespołów zadaniowych, grup roboczych (ich zadaniem będzie wypracowywanie rekomendacji dot. podejmowania decyzji ws. kierowania wsparcia, organizowania konkursów wyboru projektów, rekomendacji dla systemu wyboru projektów i systemu kryteriów, wypracowywanie wspólnych mechanizmów koordynacji i zasad komplementarności),
- wspólne posiedzenia instytucji zaangażowanych w realizację Programu (IZ RPO, IP, Związki ZIT),,
- spójne harmonogramy konkursów ogłaszanych przez IZ RPO-L2020i uwzględnianie terminów konkursów przewidzianych do realizacji w regionie w ramach PROW i PO RYBY,
- jednolity i ustandaryzowany system kryteriów oceny formalnej uwzględniający „komplementarność” jako istotny element wyboru projektów (np. premiowanie projektów zintegrowanych),
- jednolite zasady promocji i informacji w ramach Programu (podejmowanie wspólnych działań, wspólne kanały dystrybucji informacji, wspólne spotkania informacyjne, itd.),
- wspólne konferencje, seminaria, szkolenia i warsztaty dla beneficjentów,
- synchronizacja systemu procedur umożliwiający skoordynowanie procesu prowadzenia naboru projektów, ich oceny, wyboru i podpisywania umów, a następnie np. zasad finansowania,
- jednolity system informatyczny dla beneficjentów oraz inne wspólne narzędzia informatyczne (np. elektroniczne bazy projektów komplementarnych/zintegrowanych pozwalające na monitorowanie realizacji projektów zintegrowanych, pozwalające na kojarzenie beneficjentów, pokazujące dobre praktyki realizacji projektów),

- koordynacja stanu realizacji projektów przez miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (utworzenie Podkomitetu Monitorującego lub grupy roboczej dla ZIT w Komitecie Monitorującym RPO – Lubuskie 2020),
- zastosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego (cross financig),
- zastosowanie trybu pozakonkursowego do realizacji projektów o strategicznym oraz priorytetowym znaczeniu dla regionu,
- realizacja projektów zintegrowanych, np. w zakresie rewitalizacji (projekty zintegrowane powiązane tematycznie realizowane w celu osiągnięcia efektu synergii)
- realizacja wsparcia na obszarach strategicznej interwencji: miasta wojewódzkie uzupełniająco do interwencji i zaplanowanej w PO IiŚ;
- realizacja wsparcia na obszarach strategicznej interwencji: obszary wiejskie, w szczególności o słabym dostępie do usług publicznych uzupełniająco do interwencji i zaplanowanej w PROW,
- realizacja wsparcia na obszarach strategicznej interwencji: obszary przygraniczne uzupełniająco do interwencji i zaplanowanej w programach EWT,
- realizacja wsparcia na obszarach strategicznej interwencji: obszary zagrożone powodzią do interwencji i zaplanowanej w PO IiŚ;
- realizacja uzupełniającego i komplementarnego względem POIiŚ wsparcia w ramach RPO-L 2020 (OP3, OP4, OP5, OP9);
- realizacja uzupełniającego i komplementarnego względem PO IR wsparcia w ramach RPO-L 2020 (OP1);
- realizacja uzupełniającego i komplementarnego względem POPC wsparcia w ramach RPO-L 2020 (OP2);
- realizacja uzupełniającego i komplementarnego względem POWER wsparcia w ramach RPO-L 2020 (OP6, OP7, OP8);
- realizacja komplementarnego wsparcia do działań realizowanych w ramach programu Horyzont 2020 i jego narzędzi, zwłaszcza w kontekście inteligentnych specjalizacji.

Cel tematyczny lub priorytet inwestycyjny	Komplementarny program, inicjatywa, polityka, instrument krajowy, EBI	CT	Możliwe obszary komplementarności i synergii	Praktyczne przykłady komplementarności	Mechanizmy koordynacyjne: 1. poziom programowania 2. poziom wdrażania	Rozwiązania dot. koordynacji z PO EWT
OP1 Gospodarka i innowacje						
CT1 - PI 1b, CT3 - PI 3a, PI 3b, PI 3.c	EFRR (PO IR, PO PC), EFS (PO WER) COSME, HORYZONT 2020 (Marie Skłodowska-Curie cofound; Twinning, Teaminig, ERA-NET, ERA-Chairs) EFRROW (PROW)	CT1, CT3	infrastruktura B+R w przedsiębiorstwach, rozwój kadr gospodarki, w tym regionalne, krajowe, międzynarodowe programy stypendialne, profesjonalizacja IOB, umiędzynarodowienie przedsiębiorstw, promocja innowacyjności i przedsiębiorczości, wsparcie dla grup producentów rolnych, wsparcie nowych produktów i technologii w sektorze rolno-spożywczym na rzecz innowacji, wsparcie konkurencyjności przedsiębiorstw, agendy badawcze	cross financig, projekty pozakonkursowe-strategiczne, specjalizacje regionalne i krajowe (LRSI), Strategia Rozwoju Polski Zachodniej	1. identyfikacja obszarów wsparcia, grup beneficjentów, monitorowanie i ewaluacja (Regionalne Obserwatorium Terytorialne) 2. mechanizmy określone przez IZ RPO-L2020	monitoring i ewaluacja (ROT), system informacji: Sieć Punktów Informacji o Funduszach UE - Regionalny Punkt Kontaktowy projekty pozakonkursowe (projekty flagowe) udział przedstawicieli marszałków w KM PL-BB i PL-SS

			(krajowe i regionalne), upowszechnienie TIK w przedsiębiorstwach, e-gospodarka, promocja samozatrudnienia			
OP2 Rozwój cyfrowy						
CT2 - PI 2c	EFRR (PO PC, POIR) EFS (PO WER), EFRROW (PROW)	CT2	e-administracja, e-kultura, e-zdrowie, e-edukacja, e-gospodarka, ucyfrowienie społeczeństwa	ZIT, OSI, projekty pozakonkursowe (strategiczne)	jw.	-
OP3 Gospodarka niskoemisyjna						
CT4- PI 4a, PI 4c, PI 4e	EFRR (PO PC, PO IS), LIFE+, KAWKA	CT4	wzrost produkcji OZE, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego kraju, zapewnienie emisyjności w gospodarce, zmniejszenie produkcji gazów cieplarnianych, zwiększenie efektywności publicznej budynków, ochrona środowiska naturalnego	ZIT, OSI, Lubuska Strategia Energetyki	jw.	-
OP4 Środowisko i kultura						
CT5 - PI 5b, CT6- PI 6a, PI 6b, PI 6c, PI 6d	EFRR (PO PC, POIS), LIFE +, EFROW (PROW)	CT5, CT6	ochrona środowiska naturalnego (różnorodność biologiczna, Natura 2000), ochrona dziedzictwa kulturowego, ochrona środowiska, gospodarka wodna i gospodarka odpadami, zabezpieczenie przeciwpowodziowe, rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej w zakresie kultury, inwestycje na rzecz utrzymania i odbudowy dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi	ZIT; OSI, Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami, Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych Lubuska Strategia Rozwoju Turystyki	jw.	1. Projekty flagowe 2. RPK współpracujący z GPI (spójny system informacyjny)
OP5 Transport						
CT7- PI 7b, PI 7d	EFRR, FS(PO PC, PO IS), CEF	CT7	połączenia z siecią TENT	ZIT, Wojewódzki Program Budowy i Modernizacji Dróg	jw.	1. projekty flagowe 2. RPK współpracujący z GPI (spójny system informacyjny)
OP6 Rynek pracy						
CT8 - PI 8i, PI 8iii, PI 8iv, PI 8v, PI 8vi	EFS (PO PC, PO WER), Młodzież, EURES, EFROW (PROW)	CT8	mobilność międzynarodowa i transgraniczna pracowników, wolontariat europejski, rewitalizacja, wsparcie działalności gospodarczej, promocja przedsiębiorczości	OSI, Lubuska Strategia Zatrudnienia	jw.	-
OP7 Równowaga społeczna						
CT9 - PI 9i, PI9iv, PI 9v	PO WER, Fundusz Migracji i Azylu	CT9	wsparcie podmiotów ekonomii społecznej, rewitalizacja społeczna	OSI, Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubuskiego Lubuska Strategia Ochrony Zdrowia	jw.	-
OP8 Nowoczesna edukacja						
CT 10 - PI 10i, PI 10iii, PI10iv	EFS (PO WER), Program Cyfrowa Szkoła, EFRR(PO IR) Erasmus dla wszystkich	CT10	inwestycje w kardy uczelni wyższych, e-edukacja, europejska edukacja młodzieży	ZIT, OSI, budowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej	jw.	1. projekty flagowe 2. RPK współpracujący z GPI (spójny system informacyjny)
OP9 Infrastruktura społeczna						

CT9 - PI 9a, PI 9b, CT10 - PI 10a	PO IS, PO WER, PO PC	CT9, CT10	rewitalizacja, ochrona zdrowia (programy profilaktyczne i rehabilitacyjne), aktywne i zdrowe starzenie się, e-edukacja, systemy i programy kształcenia, w tym kształcenia zawodowego i LLL	OSI, Lubuska Strategia Ochrony Zdrowia, budowa i modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia (projekty pozakonkursowe-strategiczne)	jw.	-
--------------------------------------	-------------------------	--------------	--	---	-----	---

Instrument REACT-EU

Środki finansowe w ramach instrumentu REACT-EU będą miały kluczowe znaczenie w nadchodzących latach dla naprawy gospodarki dotkniętej skutkami kryzysu koronawirusa. REACT-EU to instrument, który kontynuuje i rozszerza reakcję na kryzys wywołany koronawirusem i kryzysowe środki naprawcze realizowane za pośrednictwem pakietów CRIL. Przyczyni się on do trwałej odbudowy gospodarki poprzez dodanie do istniejącego RPO-L2020 nowych, dodatkowych zasobów.

Środki REACT-EU i działania finansowane w jego ramach to również kontynuacja interwencji prowadzonej w ramach RPO-L2020 w obszarach termomodernizacji budynków publicznych oraz infrastruktury ochrony zdrowia.

Mechanizm koordynacji wsparcia instrumentu REACT-EU znajdzie swoje zastosowanie na wszystkich poziomach jego realizacji, tj. programowania, zarządzania oraz wdrażania. Interwencja REACT-EU będzie uzupełniała interwencję na różnych poziomach i płaszczyznach wsparcia. Instrument będzie koordynowany poprzez narzędzia i procesy wypracowane w ramach zarządzania RPO-L2020, m.in. Komitet Monitorujący RPO-L2020. Na poziomie regionu koordynację i komplementarność wsparcia zapewnia Zarząd Województwa Lubuskiego pełniący funkcję IZ RPO- Lubuskie 2020. Na poziomie krajowym instrument REACT-EU będzie koordynowany przez IK UP.

Wsparcie udzielane ze środków REACT-EU będzie spójne z inwestycjami podjętymi w ramach Krajowego Planu Odbudowy. Tam, gdzie istnieje ryzyko pokrywania się obszarów wsparcia, Instytucja Zarządzająca stosuje mechanizmy wykluczające ryzyko podwójnego finansowania inwestycji.

SEKCJA 9. WARUNKI WSTĘPNE¹³⁷

SEKCJA 9.1 WARUNKI WSTĘPNE

Informacja dotycząca oceny konieczności zastosowania i spełnienia warunków wstępnych.

Warunki ogólne (poza warunkiem ogólnym 7) oraz warunki tematyczne (poza warunkami tematycznymi: 1.1 (dotyczący inteligentnych specjalizacji), 6.2 (dotyczący gospodarki odpadami) oraz 7.1 Transport – w zakresie secondary connectivity) są spełniane na poziomie krajowym. Samoocena dotycząca warunków spełnianych na poziomie krajowym mających zastosowanie dla programu jest jednakowa dla wszystkich programów operacyjnych. Zmiany w statusie poszczególnych warunków na poziomie krajowym są automatycznie obowiązujące dla wszystkich programów, których dotyczą. W przypadku warunków spełnianych na poziomie regionalnym, ich niespełnienie rodzi konsekwencje wskazane w art. 19 rozporządzenia ramowego wyłącznie dla regionu.

Do programu została załączona szczegółowa samocena spełnia warunków *ex ante*.

---

¹³⁷ Art. 96.6.b rozporządzenia ramowego

<p>3. Niepełnosprawność</p> <p>Istnienie zdolności administracyjnych, które zapewnią wdrożenie i stosowanie konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych (UNCRPD) w zakresie funduszy strukturalnych i inwestycyjnych zgodnie z decyzją Rady 2010/48/WE</p>	<p>RPO-Lubuskie 2020</p>	<p>Częściowo</p>	<p>rozwiązania zgodne z ramami instytucjonalnymi i prawnymi państw członkowskich w celu konsultacji i zaangażowania podmiotów odpowiedzialnych ochronę praw osób niepełnosprawnych lub organizacji reprezentujących osoby niepełnosprawne i inne zainteresowane strony w procesie przygotowania i realizacji programów</p> <p>rozwiązania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki na szczeblu UE i na szczeblu krajowym w dziedzinie niepełnosprawności, w tym, w odpowiednich przypadkach, dostępności i praktycznego stosowania UNCRPD odzwierciedlonej w prawie UE i prawie krajowym, i w kontrolowanie tych funduszy</p> <p>rozwiązania mające na celu zapewnienie monitorowania wdrażania art. 9 UNCRPD w odniesieniu do funduszy strukturalnych i inwestycyjnych w procesie przygotowania i realizacji programów</p>	<p>Tak</p> <p>Nie</p> <p>Tak</p>	<p>Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania</p> <p>http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20102541700</p> <p>Agenda działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020.</p> <p>Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania</p> <p>http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20102541700</p>	<p>Agenda została przesłana do KE przez MIR w dn. 12.08.2014 r.</p>
<p>4. Zamówienia publiczne.</p> <p>Istnienie uregulowań dotyczących skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych w obszarze europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.</p>	<p>RPO-Lubuskie 2020</p>	<p>Tak</p>	<p>rozwiązania dotyczące skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych poprzez stosowne mechanizmy</p> <p>rozwiązania gwarantujące przejrzystość postępowań o udzielanie zamówienia</p> <p>uregulowania dotyczące szkoleń i rozpowszechniania informacji wśród pracowników zaangażowanych we wdrażanie funduszy</p> <p>rozwiązania gwarantujące potencjał administracyjny w celu wdrożenia i stosowania unijnych przepisów w zakresie zamówień publicznych</p>	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Ustawa o zmianie ustawy Prawo zamówień publicznych obejmująca dostosowanie do wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie C-465/11, tj. modyfikacji art. 24 ust. 1 pkt 1 i art. 24 ust. pkt 1a ustawy PZP</p> <p>http://www.uzp.gov.pl/cmsws/page/?F:248:ustawa_pzp.html</p>	
<p>5. Pomoc państwa.</p> <p>Istnienie uregulowań dotyczących skutecznego stosowania unijnych</p>	<p>RPO-Lubuskie 2020</p>	<p>Tak</p>	<p>rozwiązania dotyczące skutecznego stosowania unijnych przepisów w zakresie pomocy państwa</p> <p>rozwiązania dotyczące szkoleń i rozpowszechniania informacji wśród pracowników zaangażowanych we wdrażanie funduszy</p>	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Baza danych tzw. SHRIMP (System Harmonogramowania, Raportowania i Monitorowania Pomocy),</p> <p>http://www.uokik.gov.pl/kompetencje_prezesa_uokik_w_zakresie_pomocy_publicznej.php</p>	

przepisów w zakresie pomocy państwa w obszarze europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.			rozwiązania gwarantujące potencjał administracyjny w celu wdrożenia i stosowania unijnych przepisów w zakresie pomocy państwa		Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (t. j. Dz. U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404, z późn. zm.) http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20070590404	
6. Prawodawstwo w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (SEA). Istnienie uregulowań dotyczących efektywnego stosowania unijnych przepisów w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (SEA)	RPO- Lubuskie 2020	Tak	uregulowania dotyczące skutecznego stosowania dyrektyw w zakresie ocen oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznych ocen oddziaływania na środowisko (SEA) uregulowania w zakresie szkoleń i rozpowszechniania informacji wśród pracowników zaangażowanych we wdrażanie dyrektyw EIA i SEA uregulowania mające na celu zapewnienie odpowiedniego potencjału administracyjnego	Tak Tak Tak	1. Ustawa o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20140000850 2. Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20130000817 3. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20081991227 4. Ustawa Prawo geologiczne i górnictwo oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1238). http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20130001238	1.
7. Systemy statystyczne i wskaźniki rezultatu. Istnienie podstawy statystycznej niezbędnej do przeprowadzenia ocen skuteczności i ocen skutków programów. Istnienie systemu wskaźników rezultatu niezbędnych przy wyborze działań, które w najefektywniejszy sposób przyczyniają się	RPO- Lubuskie 2020	Tak	Uregulowania w zakresie terminowego gromadzenia i agregowania danych statystycznych uwzględniające następujące elementy: - identyfikację źródeł i mechanizmów mających na celu zagwarantowanie walidacji statystycznej - ustalenia dotyczące publikacji i dostępności publicznej zdezagregowanych danych - skuteczny system wskaźników rezultatu, obejmujący: <ul style="list-style-type: none"> wyбір wskaźników rezultatu dla każdego programu, dostarczających informacji na temat tego, co jest motywacją przy wyborze działań z zakresu polityki 	Tak Tak Tak Tak	W przypadku wskaźników, których źródłem jest statystyka publiczna - Ustawa o statystyce publicznej z dn. 29 czerwca 1995 r. (z późn. zm. - http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19950880439). W przypadku wskaźników pochodzących spoza statystyki publicznej (np. z badań ewaluacyjnych) właściwa instytucja zapewnia mechanizmy właściwej kontroli jakości danych i walidacji statystycznej.	Instytucje odpowiedzialne za spełnienie kryterium Główny Urząd Statystyczny, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Instytucje Zarządzające Krajowymi Programami Operacyjnymi, Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym – Lubuskie 2020,

do osiągnięcia pożądanych rezultatów, do monitorowania postępów w osiąganiu rezultatów oraz do podejmowania oceny skutków			finansowanych przez dany program, <ul style="list-style-type: none"> • ustanowienie wartości docelowych dla tych wskaźników, • spełnienie w odniesieniu do każdego wskaźnika następujących wymogów: odporność oraz walidacja statystyczna, jasność interpretacji normatywnej, reagowanie na politykę, terminowe gromadzenie danych, • gotowe są procedury gwarantujące, że wszystkie operacje finansowane z programu stosują skuteczny system wskaźników. 	Tak		
				Tak		
				Tak		

WARUNKI TEMATYCZNE

1.1. Badania naukowe i innowacje:	Oś priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje	Tak (na poziomie regionu) Warunek spełniony częściowo (na poziomie kraju)	<p>Gotowa jest krajowa lub regionalna strategia na rzecz inteligentnej specjalizacji, która:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opiera się na analizie SWOT lub podobnej analizie, aby skoncentrować zasoby na ograniczonym zestawie priorytetów badań i innowacji, – przedstawia działania na rzecz pobudzenia prywatnych inwestycji w badania i rozwój, – obejmuje mechanizm monitorowania. <p>Przyjęto ramy określające dostępne środki budżetowe na badania i innowacje.</p>	<p>Tak na poziomie kraju</p> <p>Tak na poziomie regionu</p> <p>Tak na poziomie kraju</p> <p>Tak na poziomie regionu</p> <p>Nie na poziomie kraju</p> <p>Tak na poziomie regionu</p> <p>Nie</p>	<p>- Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarczej (SIEG), http://www.mg.gov.pl/Wsparcie+przedsiębiorczosci+innowacyjnosci/Polityka+przedsiębiorczosci/Strategia+Innowacyjnosci+Efektynosci+Gospodarki</p> <p>- Krajowy Program Badań z 16 sierpnia 2011 r. http://www.ncbir.pl/gfx/ncbir/userfiles/public/bip/20110816_kpb.pdf</p> <p>- Foresight technologiczny przemysłu – InSight2030, http://www.mg.gov.pl/Wspieranie+przedsiębiorczosci+innowacyjnosci/Foresight+technologiczny+przemys%C5%82u+w+Polsce+-+InSight2030</p> <p>- Polska Mapa Drogowa Infrastruktury Badawczej z 23 lutego 2011 r.</p> <p>- Program Rozwoju Przedsiębiorstw (PRP) z 8 kwietnia 2014 r., którego integralnym załącznikiem będzie Krajowa inteligentna specjalizacja (KIS)</p> <p>Program Rozwoju Innowacji województwa lubuskiego (PRI)</p> <p>http://rpo.lubuskie.pl/-/program-rozwoju-innowacji-wojewodztwa-lubuskiego#</p>	WARUNEK EX ANTE DO SPEŁNIENIA TAKŻE NA POZIOMIE REGIONALNYM
-----------------------------------	---	--	---	--	---	---

				na poziomie kraju Tak na poziomie regionu		
1.2 Istnienie wieloletniego planu dotyczącego budżetu i priorytetów inwestycji.	Oś priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje	Tak	Przyjęto orientacyjny wieloletni plan dotyczący budżetu i priorytetów inwestycji związanych z priorytetami UE oraz – w odpowiednich przypadkach – z Europejskim Forum Strategii ds. Infrastruktur Badawczych (ESFRI).	Tak	Warunek jest spełniony przez dokument Polska Mapa Drogowa Infrastruktury Badawczej, który został przyjęty w 2011 r. Realizuje on rekomendacje Europejskiego Forum Strategicznego Infrastruktur Badawczych (ESFRI) w tym zakresie. W 2012 r. opracowany został system finansowania projektów dużej infrastruktury badawczej objętych Mapą, który zakłada 10-letni (2013-2023) horyzont czasowy. Mapa została zaktualizowana w sierpniu 2014 r. http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2014_08/caf36c2da9fef183c32ce8772ec5b426.pdf . Opracowany i kierunkowo zaakceptowany przez KE został także szacunkowy plan finansowania infrastruktury B+R, obejmujący źródła krajowe, fundusze strukturalne oraz programy międzynarodowe. Podstawą prawną do ustalenia wydatków pochodzących ze środków europejskich (wraz z wymaganym wkładem krajowym) są programy operacyjne przyjmowane uchwałą Rady Ministrów (zgodnie z art. 14j ustawy z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz. U. 2006 nr 227 poz. 1658 z późn. zmianami). Natomiast dla wydatków pochodzących z budżetu państwa podstawą prawną są Wieloletnie Plany Finansowe Państwa, sporządzane na podstawie art. 103-108 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240 z późn. zmianami) i uchwalane przez Radę Ministrów.	
2.1. Strategiczne ramy polityki w dziedzinie rozwoju cyfrowego w celu pobudzenia popytu na	Oś Priorytetowa 2. Rozwój	Tak	Strategiczne ramy polityki rozwoju cyfrowego, na przykład w ramach krajowej lub regionalnej strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji zawierają:	Tak	Strategia Sprawne Państwo (SSP) https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2011/12/SSP-20-12-2012.pdf	

<p>przystępne, dobrej jakości i interoperacyjne usługi, prywatne i publiczne, wykorzystujące technologie informacyjno komunikacyjne, a także aby przyspieszyć ich asymilację przez obywateli, grupy w trudnej sytuacji, przedsiębiorstwa i administrację publiczną, w tym inicjatywy transgraniczne.</p>	Cyfrowy		<ul style="list-style-type: none"> – budżet i priorytety działań określone na podstawie analizy SWOT lub podobnej analizy spójnej z tabelą wyników europejskiej agendy cyfrowej; – została przeprowadzona analiza równoważenia wsparcia dla popytu i podaży TIK; – wskaźniki miary postępów interwencji w takich dziedzinach jak umiejętności cyfrowe, e-integracja, e-dostępność, oraz postęp w zakresie e-zdrowia w granicach określonych w art.168 TFUE, spójne w stosownych przypadkach z istniejącymi odpowiednimi unijnymi, krajowymi lub regionalnymi strategiami sektorowymi; – ocenę potrzeb w zakresie budowania większego potencjału TIK. 	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa</p> <p>https://mac.gov.pl/files/pzip_ostateczny.pdf</p>	
<p>2.2. Infrastruktura sieci nowej generacji :</p> <p>Istnienie krajowych lub regionalnych planów sieci nowej generacji uwzględniających działania regionalne na rzecz osiągnięcia celów Unii dotyczących dostępu do szybkiego internetu, koncentrujących się na obszarach, na których rynek nie zapewnia otwartej infrastruktury po przystępnych kosztach i jakości, zgodnych z przepisami unijnymi w zakresie konkurencyjności i pomocy państwa, a także świadczących usługi dostępne dla grup w trudnej sytuacji.</p>	Oś Priorytetowa 2. Rozwój Cyfrowy	Tak	<p>Gotowy jest krajowy lub regionalny plan sieci nowej generacji, który zawiera:</p> <ul style="list-style-type: none"> – plan inwestycji w infrastrukturę oparty na analizie ekonomicznej uwzględniającej istniejącą infrastrukturę i plany inwestycyjne sektora prywatnego i publicznego; – modele zrównoważonych inwestycji, które zwiększają konkurencyjność i zapewniają dostęp do otwartej, przystępnej cenowo i dobrej jakości infrastruktury i usług, uwzględniających przyszłe potrzeby; – środki na stymulowanie inwestycji prywatnych. 	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Narodowy Plan Szerokopasmowy</p> <p>https://mac.gov.pl/files/narodowy_plan_szerokopasmowy_-_08.01.2014_przyjety_przez_rm.pdf</p>	

3.1. Przeprowadzono konkretne działania wspierające promowanie przedsiębiorczości z uwzględnieniem programu „Small Business Act”	Oś priorytetowa 1. Gospodarka i innowacje	Część iowo – wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na rozpoczęcie działalności gospodarczej i zmniejszenie kosztów zakładania przedsiębiorstw, z uwzględnieniem celów programu „Small Business Act”; – wprowadzono środki mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na uzyskanie licencji i pozwoleń na podjęcie i prowadzenie szczególnego rodzaju działalności w ramach przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem celów programu „Small Business Act”; – wprowadzono mechanizm monitorowania procesu wdrażania programu „Small Business Act” i oceny wpływu prawodawstwa na MŚP.	Tak Nie Nie	1. System S24 na portalu 2. Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym isap.sejm.gov.pl 3. Art. 29, art. 25 pkt. 3, art. 14 pkt. 1 Ustawy o swobodzie działalności gospodarczej isap.sejm.gov.pl 4. Ustawa o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów isap.sejm.gov.pl 5. Ustawa o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych isap.sejm.gov.pl	1. https://ems.ms.gov.pl/ 2. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20140001161 3. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20041731807 4. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20130000829 5. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20140000768
4.1. Przeprowadzono działania promujące racjonalne koszty ulepszenie efektywnego wykorzystania energii oraz racjonalne koszty inwestycje w efektywność energetyczną przy budowaniu lub renowacji budynków.	Oś priorytetowa 3. Gospodarka niskiemisyjna	Część iowo Działania służące zapewnieniu wdrożenia minimalnych wymagań dotyczących charakterystyki energetycznej budynków, zgodnie z art. 3, 4 i 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/31/UE1; Działania konieczne do utworzenia systemu certyfikacji w odniesieniu do charakterystyki energetycznej budynków spójnego z art. 11 dyrektywy 2010/31/UE; Działania służące zapewnieniu planowania strategicznego w dziedzinie efektywności energetycznej, spójne z art. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE2; Działania spójne z art. 13 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/32/WE1 w sprawie końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych, aby zapewnić dostarczenie klientom końcowym indywidualnych liczników w zakresie, w jakim jest to możliwe technicznie, racjonalne finansowo i proporcjonalne w odniesieniu do potencjalnych oszczędności energii.	Tak Nie Tak Tak	1. Rozp. MiIR z 3.06.2014 r. w spr. metodologii obliczania charakterystyki energetycznej budynku 2. Rozp. Ministra Infrastruktury z 12.04.2002 r. w spr. warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie 3. Art. 5 ust. 2a ustawy z 7.07.1994 r. – Prawo budowlane 4. Art. 10. ust. 1 i 2 ustawy z 15.04.2011 r. o efektywności energetycznej 5. Ustawa z 21.11.2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów	1. http://g.ekspert.infor.pl/pl_dane/akty_pdf/DZU/2014/122/888.pdf#zoom=90 2. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20020750690 3. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20130001409 4. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20110940551 5. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20082231459 6. Rozp. MG z 15.01.2007 r. w sprawie szczegółowych warunków funkcjonowania systemów ciepłowniczych http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20070160092 7. Ustawa Prawo energetyczne z 10.04. 1997 r. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU19970540348

						8. Rozp. MG z 17.09.2010 r. w spr. szczegółowych zasad kształtowania i kalkulacji taryf oraz rozliczeń z tytułu zaopatrzenia w ciepło http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20101941291
4.2. Przeprowadzono działania promujące wysoko wydajną kogenerację energii ciepłej i elektrycznej.	Oś priorytetowa 3. Gospodarka niskiemisyjna	Tak	Wsparcie dla kogeneracji opiera się na popycie na użytkową energię ciepłą i oszczędności energii pierwotnej zgodnie z art. 7 ust. 1 i art. 9 ust. 1 lit. a) i b) dyrektywy 2004/8/WE; Państwa członkowskie lub ich właściwe organy oceniły istniejące prawodawstwo i ramy regulacyjne pod kątem procedur udzielania zezwoleń lub innych procedur, aby: zachęcać do projektowania jednostek kogeneracji dla pokrycia ekonomicznie uzasadnionego zapotrzebowania na ciepło użytkowe i unikania produkcji ciepła w ilościach przekraczających zapotrzebowanie na ciepło użytkowe oraz ograniczyć regulacyjne i pozaregulacyjne bariery utrudniające rozwój kogeneracji.	Tak	1. Ustawa o zmianie ustawy – prawo energetyczne z dnia 14 marca 2014 r. 2. Ustawa z dnia 21 marca 2014 r. o zmianie ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (...) 3. Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku 4. Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych 5. Ustawa dotycząca odnawialnych źródeł energii 6. Krajowy Plan Działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych	1. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU2 2. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20140000457014000490 3. http://www.mg.gov.pl/files/upload/8134/Polityka%20energetyczna%20ost.pdf 4. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20061691199 5. http://legislacja.rcl.gov.pl/docs/l/19349/228300/dokument118770.pdf 6. http://www.mg.gov.pl/files/upload/12326/KPD_RM.pdf
4.3. Przeprowadzono działania promujące wytwarzanie i dystrybucję odnawialnych źródeł energii.	Oś priorytetowa 3. Gospodarka niskiemisyjna	Tak	Gotowe są przejrzyste systemy wsparcia, priorytetowy lub gwarantowany dostęp do sieci oraz pierwszeństwo w dystrybucji, jak również standardowe zasady odnoszące się do ponoszenia i podziału kosztów dostosowań technicznych, które to zasady zostały podane do publicznej wiadomości, zgodnie z art. 14 ust. 1, art. 16 ust. 2 oraz art. 16 ust. 3 dyrektywy 2009/28/WE. Państwo członkowskie przyjęło krajowy plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych zgodnie z art. 4 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE.	Tak	1. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne wraz z aktami wykonawczymi 2. Ustawa z dnia 21 marca 2014 r. o zmianie ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych oraz niektórych innych ustaw 3. Krajowy Plan Działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych, przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 7 grudnia 2010 r. 4. Polityka Energetyczna do 2030 roku	1. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20140000490 2. http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20061691199 3. http://www.mg.gov.pl/files/upload/12326/KPD_RM.pdf 4. http://www.mg.gov.pl/files/upload/8134/Polityka%20energetyczna%20ost.pdf

5.1. Zapobieganie ryzyku i zarządzanie ryzykiem: Istnienie krajowych lub regionalnych ocen ryzyka na potrzeby zarządzania klęskami i katastrofami, uwzględniających dostosowanie do zmian klimatu.	Oś priorytetowa 4. Środowisko i kultura	Tak	<p>Gotowa jest krajowa lub regionalna ocena ryzyka zawierająca następujące elementy:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opis procesu, metodologii, metod i niewrażliwych danych wykorzystywanych w ocenach ryzyka, jak również opartych na ryzyku kryteriów określania inwestycji priorytetowych; – opis scenariuszy zakładających jeden rodzaj ryzyka i scenariuszy zakładających wiele rodzajów ryzyka; – uwzględnienie, w stosownych przypadkach, krajowych strategii dostosowania do zmiany klimatu. 	Tak Tak Tak Tak	<p>„Ocena ryzyka na potrzeby zarządzania kryzysowego. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego” z: „Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego” http://rcb.gov.pl/wp-content/uploads/ocenaryzyka.pdf</p> <p>Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020, z perspektywą do roku 2030 http://klimada.mos.gov.pl/dokument-spa-2020</p>	
6.1. Gospodarka wodna: Istnienie – w odniesieniu do inwestycji wspieranych przez programy – a) polityki taryfowej w zakresie cen wody, przewidującej odpowiednie zachęty dla użytkowników, aby efektywnie korzystali z zasobów wodnych oraz b) odpowiedniego wkładu różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w stopniu określonym w zatwierdzonych planach gospodarowania wodami w dorzeczu.	Oś priorytetowa 4. Środowisko i kultura	Nie	<p>– w sektorach wspieranych z EFRR i Funduszu Spójności państwo członkowskie zapewniło wkład różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w podziale na sektory, zgodnie z art. 9 ust. 1 tiret pierwsze dyrektywy 2000/60/WE, przy uwzględnieniu w stosownych przypadkach skutków społecznych, środowiskowych i gospodarczych zwrotu, jak również warunków geograficznych i klimatycznych dotkniętego regionu lub dotkniętych regionów;</p> <p>– przyjęcie planu gospodarowania wodami w dorzeczu dla obszaru dorzecza spójnego z art. 13 dyrektywy 2000/60/WE.</p>	Nie Nie	<p>Nowelizacja ustawy prawo wodne http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20140000659</p> <p>Masterplany dla dorzeczy Odry i Wisły</p> <p>http://www.mos.gov.pl/artikul/7_arc_hiwum/23261_rzad_przyjal_masterplany_dla_dorzeczy_wisly_i_odry.html</p> <p>Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2001 nr 62 poz. 627) http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20010620627</p>	
6.2. Gospodarka odpadami: Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki	Oś priorytetowa 4. Środowisko i kultura	Tak	<p>– zgodnie z wymogami art. 11 ust. 5 dyrektywy 2008/98/WE Komisji przekazano sprawozdanie z realizacji dotyczące postępów w osiągnięciu celów określonych w art. 11 dyrektywy 2008/98/WE;</p> <p>– istnienie jednego lub kilku planów gospodarki odpadami</p>	Tak Tak Tak	<p>Krajowy plan gospodarki odpadami 2014 (M. P. Nr 101, poz. 1183) http://dokumenty.rcl.gov.pl/M2010101118301.pdf</p> <p>Wojewódzkie plany gospodarki odpadami</p>	

odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE oraz z hierarchią odpadów			zgodnie z wymogami art. 28 dyrektywy 2008/98/WE; – istnienie programów zapobiegania powstawaniu odpadów, zgodnie z wymogami art. 29 dyrektywy 2008/98/WE; – przyjęto środki niezbędne do osiągnięcia celów na 2020 r. dotyczących przygotowania do ponownego wykorzystania i recyklingu, zgodnie z art. 11 ust. 2 dyrektywy 2008/98/WE.	Tak	Regionalne plany inwestycyjne Krajowy program zapobiegania powstawaniu odpadów http://www.mos.gov.pl/g2/big/2014_02/9eb50a325ed3098179730907a88a53d5.pdf Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi (Dz. U. poz. 888) http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20130000888	
7.1. Transport: Istnienie kompleksowego planu/ planów lub kompleksowych ram w zakresie inwestycji transportowych zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), które wspierają rozwój infrastruktury i poprawiają łączność z kompleksową i bazową siecią TEN- T.	Oś Priorytetowa 5. Transport	Tak (na poziomie regionu) Tak (na poziomie kraju)	Istnienie kompleksowego planu/ planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych spełniających wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Istnienie kompleksowego planu/ planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych określających wkład w jednolity europejski obszar transportu zgodnie z art. 10 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1315/2013, w tym priorytetów w zakresie inwestycji w: bazową i kompleksową sieć TEN-T, w których przewiduje się inwestycje w ramach EFRR i Funduszu Spójności, oraz wtórną łączność. Istnienie kompleksowego planu/ planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych określających identyfikację odpowiedniej ilości realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów, które mają być wspierane w ramach EFRR i Funduszu Spójności Istnienie kompleksowego planu/ planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych określających działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów	Tak (na poziomie kraju) Tak (na poziomie regionu) Tak (na poziomie kraju) Tak (na poziomie regionu) Tak (na poziomie kraju) Tak (na poziomie regionu) Tak (na poziomie kraju) Tak (na poziomie regionu)	Strategia Rozwoju Transportu (SRT) do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) przyjęta przez RM w styczniu 2013 r. http://www.mir.gov.pl/transport/zrownowazony_transport/srt/strony/start.aspx Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) przyjęty przez Radę Ministrów 13 października 2014 r. Strategia Sprawne Państwo 2020. http://www.pois.gov.pl/Wiadomosci/Strony/Dokument_Implementacyjny_do_SRT_ostatecznie_przyjety_przez_RM_17102014.aspx Program Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego (PRT WL) http://rpo.lubuskie.pl/-/program-rozwoju-transportu-wojewodztwa-lubuskiego	
7.2. Kolej: Istnienie w kompleksowym	Oś Priorytetowa	Tak	Istnienie w kompleksowym planie/planach lub ramach dotyczących transportu części	Tak	Strategia Rozwoju Transportu (SRT) do roku 2020 (z perspektywą do	

<p>planie/ kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyrażonej części rozwoju kolei zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), która wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksową i bazową siecią TEN-T. Inwestycje obejmują tabor, interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału.</p>	<p>5. Transport</p>	<p>(na poziomie regionu)</p> <p>Tak</p> <p>(na poziomie kraju)</p>	<p>odnoszącej się do rozwoju kolei spełniającej wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko</p> <p>Istnienie w kompleksowym planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei identyfikującej odpowiednią ilość realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów (wraz z harmonogramem i budżetem)</p> <p>Działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów</p>	<p>(na poziomie kraju)</p> <p>Tak</p> <p>(na poziomie regionu)</p> <p>Tak</p> <p>(na poziomie kraju)</p> <p>Tak</p> <p>(na poziomie regionu)</p> <p>Tak</p> <p>(na poziomie kraju)</p> <p>Tak</p> <p>(na poziomie regionu)</p>	<p>2030 r.) przyjęta przez RM w styczniu 2013 r. http://www.mir.gov.pl/transport/zrownowazony_transport/srt/strony/start.aspx</p> <p>Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) przyjęty przez Radę Ministrów 13 października 2014 r. Strategia Sprawne Państwo 2020. http://www.pois.gov.pl/Wiadomosci/Strony/Dokument_Implementacyjny_do_SRT_ostatecznie_przyjety_przez_RM_17102014.aspx</p> <p>Program Rozwoju Transportu Województwa Lubuskiego (PRT WL)</p> <p>http://rpo.lubuskie.pl/-/program-rozwoju-transportu-wojewodztwa-lubuskiego</p>	
<p>8.1 Została opracowana i jest realizowana aktywna polityka rynku pracy w świetle wytycznych dotyczących zatrudnienia</p>	<p>Oś Priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy</p>	<p>Tak</p>	<p>Stużby zatrudnienia mają możliwość zapewnienia i faktycznie zapewniają zindywidualizowane usługi, doradztwo oraz aktywne i zapobiegawcze środki rynku pracy na wczesnym etapie, otwarte dla wszystkich osób poszukujących pracy, przy jednoczesnym koncentrowaniu się na osobach najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osobach ze społeczności zmarginalizowanych.</p> <p>Stużby zatrudnienia mają możliwość zapewnienia i faktycznie zapewniają pełne i przejrzyste informacje o nowych wakatach i możliwościach zatrudnienia z uwzględnieniem zmieniających się potrzeb na rynku pracy.</p> <p>Stużby zatrudnienia stworzyły formalne lub nieformalne rozwiązania dotyczące współpracy z odpowiednimi zainteresowanymi podmiotami.</p>	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. 2004 nr 99 poz. 1001, z późn.zm.) http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040991001</p> <p>Rozporządzenia wykonawcze do ww. ustawy</p> <p>http://www.psz.praca.gov.pl/main.php?do=ShowPage&nPID=867685&T=details&sP=CONTENT,objectID,873075</p>	
<p>8.2. Praca na własny rachunek,</p>	<p>Oś Priorytetowa</p>	<p>Tak</p>	<p>Gotowe są strategiczne ramy polityki na rzecz wspierania nowych</p>	<p>Tak</p>	<p>Program Rozwoju Przedsiębiorstw http://www.mg.gov.pl/Wspieranie+p</p>	<p>Odniesienia do dokumentów c.d.:</p>

przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw: Istnienie strategicznych ram polityki na rzecz nowych przedsiębiorstw sprzyjających włączeniu społecznemu	etowa 6. Regionalny rynek pracy		<p>przedsiębiorstw sprzyjających włączeniu społecznemu obejmujące następujące elementy:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na rozpoczęcie działalności gospodarczej i zmniejszenie kosztów zakładania przedsiębiorstw, z uwzględnieniem celów programu Small Business Act; – wprowadzono działania mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na uzyskanie licencji i pozwoleń na podjęcie i prowadzenie szczególnego rodzaju działalności w ramach przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem celów programu Small Business Act; – działania łączące odpowiednie usługi rozwoju przedsiębiorstw i usługi finansowe (dostęp do kapitału), w tym – w razie konieczności – kontakty w celu zaangażowania grup lub obszarów w niekorzystnej sytuacji 	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>rzedsiebiorczosci/Polityki+przedsiębiorczosci+i+innowacyjnosci/Program+Rozwoju+Przedsiębiorstw)</p> <p>Program Lepsze regulacje 2015 (http://www.mg.gov.pl/Prawo+dla+przedsiębiorcy/Program+Lepsze+regulacje+2015)</p> <p>Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (http://www.pozYTEK.gov.pl/gallery/Krajowy_Program_Rozwoju_Ekonomii_Spolecznej_wersja_17.09.2013.pdf)</p>	<p>Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. 2004 Nr 173 poz. 1807) http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20041731807</p>
8.4 Aktywne i zdrowe starzenie się: Została opracowana polityka dotycząca aktywnego starzenia się w świetle wytycznych dotyczących zatrudnienia.	Oś priorytetowa 6. Regionalny rynek pracy	Część iowo	<p>Właściwe zainteresowane strony są zaangażowane w opracowywanie polityki aktywnego starzenia się i związane z nią działania następcze z myślą o utrzymaniu starszych pracowników na rynku pracy i promowanie ich zatrudnienia;</p> <p>Państwo członkowskie przygotowało działania mające na celu promowanie aktywnego starzenia się.</p>	<p>Tak</p> <p>Nie</p>	<p>Solidarność Pokoleń 50+ (przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 24 grudnia 2013 r., http://www.mpips.gov.pl/seniorzyaktywne-starzenie/program-solidarnosc-pokolen/)</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20130000640&type=2</p> <p>Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej (ZDPS, przyjęte przez Radę Ministrów 24 grudnia 2013 r., http://www.mpips.gov.pl/seniorzyaktywne-starzenie/zalozenia-dlugofalowej-polityki-senioralnej-w-polsce-na-lata-20142020/)</p>	<p>Odniesienia do dokumentów c.d.:</p> <p>Politycy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020 - Krajowe Ramy Strategiczne</p> <p>Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 http://www.mpips.gov.pl/seniorzyaktywne-starzenie/rzadowy-program-asos/</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20130000378&type=2</p>
8.5 Przystosowywanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian:	Oś priorytetowa 6. Regionalny	Tak	<p>Gotowe są instrumenty mające na celu wspieranie partnerów społecznych i instytucji publicznych w opracowywaniu proaktywnych podejść do zmian i restrukturyzacji, które obejmują działania:</p>	<p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Program „Polityka Nowej Szansy” http://bip.mg.gov.pl/node/20367</p>	

Istnienie polityk sprzyjających przewidywaniu i dobremu zarządzaniu zmianami i restrukturyzacją.	Rynek pracy		<ul style="list-style-type: none"> - działania służące promowaniu przewidywania zmian: - działania służące promowaniu przygotowania procesu restrukturyzacji i zarządzania nim. 	Tak		
9.1. Istnienie i realizacja krajowych strategicznych ram polityki na rzecz ograniczania ubóstwa mających na celu, w świetle wytycznych w sprawie zatrudnienia, aktywne włączenie osób wykluczonych z rynku pracy1.	Oś priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna	Tak	<p>Gotowe są krajowe strategiczne ramy polityki na rzecz ograniczania ubóstwa, które mają na celu aktywne włączenie i które:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zapewniają wystarczające podstawy do opracowywania polityk ograniczania ubóstwa i monitorowania zmian; - zawierają środki pomagające w osiągnięciu krajowego celu dotyczącego walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym (zgodnie z definicją w krajowym programie reform), co obejmuje promowanie możliwości trwałego zatrudnienia wysokiej jakości dla osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób ze społeczności marginalizowanych; - angażują w zwalczanie ubóstwa właściwe zainteresowane strony; - w zależności od rozpoznanych potrzeb – zawierają działania umożliwiające przejście od opieki instytucjonalnej do opieki zapewnianej przez społeczności lokalne <p>Na wniosek i w uzasadnionych przypadkach właściwe zainteresowane strony otrzymają wsparcie przy składaniu wniosków dotyczących projektów oraz przy wdrażaniu wybranych projektów i zarządzaniu nimi.</p>	Tak Tak Tak Tak Tak	Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020: Nowy Wymiar Aktywnej Integracji http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20140000787&type=2	
9.3. Zdrowie: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki zdrowotnej w zakresie określonym w art. 168 TFUE, zapewniających stabilność gospodarczą	Oś priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna	Częściowo	<p>Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki zdrowotnej, które zawierają:</p> <ul style="list-style-type: none"> - skoordynowane działania poprawiające dostęp do świadczeń zdrowotnych; - działania mające na celu stymulowanie efektywności w sektorze opieki zdrowotnej poprzez wprowadzanie modeli świadczenia usług i infrastruktury; 	Nie Nie Nie Nie	Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020 - Krajowe Ramy Strategiczne	

			<p>- system monitorowania i przeglądu.</p> <p>Państwo członkowskie lub region przyjęły ramy określające szacunkowo dostępne środki budżetowe na opiekę zdrowotną oraz efektywną pod względem kosztów koncentrację środków przeznaczonych na priorytetowe potrzeby opieki zdrowotnej.</p>			
<p>10.1. Przedwczesne zakończenie nauki: Istnienie strategicznych ram polityki na rzecz ograniczenia przedwczesnego zakończenia nauki w zakresie nie wykraczającym poza zakres określony w art. 165 TFUE.</p>	<p>Oś priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja</p>	<p>Tak</p>	<p>Gotowy jest system gromadzenia i analizowania danych i informacji dotyczących przedwczesnego zakończenia nauki na odpowiednich szczeblach, który:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zapewnia wystarczające podstawy do opracowywania ukierunkowanych polityk i umożliwia monitorowanie rozwoju sytuacji. <p>Gotowe są strategiczne ramy polityki dotyczące przedwczesnego zakończenia nauki, które:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opierają się na dowodach; - obejmują właściwe sektory edukacji, w tym wczesny rozwój dziecka, są skierowane w szczególności do grup w trudnej sytuacji, w których występuje największe ryzyko przedwczesnego zakończenia nauki, w tym do osób ze społeczności marginalizowanych, i poruszają kwestię środków zapobiegawczych, interwencyjnych i wyrównawczych; - obejmują wszystkie sektory polityki oraz zainteresowane podmioty, które są istotne dla rozwiązania kwestii przedwczesnego zakończenia nauki. 	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego</p> <p>http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20130000640&type=2</p> <p>Perspektywa uczenia się przez całe życie</p> <p>http://www.men.gov.pl/index.php/uczenie-sie-przez-cale-zycie/770-perspektywa-uczenia-sie-przez-cale-zycie</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020</p> <p>http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20130000378&type=2</p>	
<p>10.3. Uczenie się przez całe życie: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w zakresie uczenia się przez całe życie, w zakresie określonym w art. 165 TFUE.</p>	<p>Oś Priorytetowa 8. Nowoczesna edukacja</p>	<p>Tak</p>	<p>Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki w zakresie uczenia się przez całe życie, które obejmują działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mające na celu wspieranie rozwoju i łączenia usług na potrzeby programu uczenia się przez całe życie, w tym ich wdrażania, i podnoszenia kwalifikacji (tj. potwierdzanie kwalifikacji, doradztwo, kształcenie i szkolenie) oraz zapewnienie zaangażowania i partnerstwa właściwych zainteresowanych stron; - mające na celu świadczenie usług rozwoju 	<p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego</p> <p>http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20130000640&type=2</p> <p>Dokument implementacyjny SRKL</p> <p>http://www.mpips.gov.pl/praca/strategie-i-dokumenty-programowe/strategia-rozwoju-kapitalu-ludzkiego-srkl---projekt-z-31072012-r/</p> <p>Perspektywa uczenia się przez całe życie</p> <p>http://www.men.gov.pl/index.php/uczenie-sie-przez-cale-zycie/770</p>	

			<p>umiejętności poszczególnych grup docelowych, w przypadku, gdy nadano im priorytetowy charakter w krajowych lub regionalnych strategicznych ramach polityki (na przykład dla młodych ludzi odbywających szkolenie zawodowe, dorosłych, rodziców powracających na rynek pracy, osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych, migrantów, a także innych grup w niekorzystnej sytuacji, w szczególności osób z niepełnosprawnościami);</p> <p>– mające na celu zwiększenie dostępu do programu uczenia się przez całe życie, z uwzględnieniem starań na rzecz skutecznego wdrożenia narzędzi przejrzystości (na przykład europejskich ram kwalifikacji, krajowych ram kwalifikacji, europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym, europejskich ram odniesienia na rzecz zapewnienia jakości w kształceniu i szkoleniu zawodowym);</p> <p>- mające na celu poprawę adekwatności kształcenia i szkolenia względem rynku pracy oraz dostosowanie ich do potrzeb określonych grup docelowych (na przykład młodych ludzi odbywających szkolenia zawodowe, dorosłych, rodziców powracających na rynek pracy, osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych, migrantów, a także innych grup w niekorzystnej sytuacji, w szczególności osób z niepełnosprawnościami).</p>	<p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>perspektywa-uczenia-sie-przez-cale-zycie</p>	
<p>10.4 Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki na rzecz zwiększania jakości i efektywności systemów kształcenia i szkolenia zawodowego w zakresie określonym w art. 165 TFUE.</p>	<p>Oś Priorytetowa 9. Infrastruktura społeczna</p>	<p>Tak</p>	<p>Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki zwiększania jakości i efektywności systemów kształcenia i szkolenia zawodowego w zakresie określonym w art. 165 TFUE, które obejmują następujące środki:</p> <p>– na rzecz lepszego dostosowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy w ścisłej współpracy z właściwymi zainteresowanymi stronami, w tym za pomocą mechanizmów prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz umocnienia rozwoju systemu</p>	<p>Tak</p> <p>Tak</p> <p>Tak</p>	<p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego</p> <p>http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20130000640&type=2</p> <p>Perspektywa uczenia się przez całe życie</p> <p>http://www.men.gov.pl/index.php/uczenie-sie-przez-cale-zycie/770-perspektywa-uczenia-sie-przez-cale-zycie</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności</p>	

		<p>nauczania poprzez pracę w różnych formach;</p> <p>- mające na celu zwiększenie jakości i atrakcyjności kształcenia i szkolenia zawodowego, w tym poprzez stworzenie krajowego podejścia do zapewnienia jakości kształcenia i szkolenia zawodowego (na przykład zgodnie z europejskimi ramami odniesienia na rzecz zapewnienia jakości w kształceniu i szkoleniu zawodowym) oraz wdrożenie narzędzi służących przejrzystości i uznawaniu, na przykład europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET).</p>	<p>http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP20130000121</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020</p> <p>http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP20120000882</p>	
--	--	--	---	--

SEKCJA 9.2 OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ ZMIERZAJĄCYCH DO SPEŁNIENIA WARUNKÓW WSTĘPNYCH, WYKAZ INSTYTUCJI ODPOWIEDZIALNYCH ORAZ HARMONOGRAM PRZEDSIĘWZIĘĆ

Tabela 25: Przedsięwzięcia, jakie należy podjąć w celu spełnienia obowiązujących ogólnych warunków wstępnych.

Ogólny warunek <i>ex ante</i> obowiązujący program, który jest całkowicie lub częściowo niespełniony	Niespełnione kryteria	Działania do podjęcia	Termin wykonania	Instytucje odpowiedzialne za spełnienie warunku
1. Zapobieganie dyskryminacji	uregulowania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki UE w dziedzinie zapobiegania dyskryminacji i w kontrolowanie tych funduszy	Przyjęcie <i>Agendy działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych 2014-2020</i> przez Komitet Koordynacyjny UP	I kwartał 2015	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
2. Równouprawnienie płci	rozwiązania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki UE w dziedzinie równouprawnienia płci, i w kontrolowanie tych funduszy			
3. Niepełnosprawność	rozwiązania w zakresie szkoleń pracowników organów zaangażowanych w zarządzanie funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi w zakresie prawa i polityki na szczeblu UE i na szczeblu krajowym w dziedzinie niepełnosprawności, w tym, w odpowiednich przypadkach, dostępności i praktycznego stosowania UNCRPD odzwierciedlonej w prawie UE i prawie krajowym, i w kontrolowanie tych funduszy			

7. Wskaźniki statystyczne i wskaźniki rezultatu	<p>Uregulowania w zakresie terminowego gromadzenia i agregowania danych statystycznych uwzględniające następujące elementy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - identyfikację źródeł i mechanizmów mających na celu zagwarantowanie walidacji statystycznej - ustalenia dotyczące publikacji i dostępności publicznej zdezagregowanych danych - skuteczny system wskaźników rezultatu, obejmujący: <ul style="list-style-type: none"> • wybór wskaźników rezultatu dla każdego programu, dostarczających informacji na temat tego, co jest motywacją przy wyborze działań z zakresu polityki finansowanych przez dany program, • ustanowienie wartości docelowej dla tych wskaźników, • spełnienie w odniesieniu do każdego wskaźnika następujących wymogów: odporność oraz walidacja statystyczna, jasność interpretacji normatywnej, reagowanie na politykę, terminowe gromadzenie danych, <p>gotowe są procedury gwarantujące, że wszystkie operacje finansowane z programu stosują skuteczny system wskaźników.</p>	<p>W PI 2c wprowadzono wskaźnik rezultatu strategicznego: „Odsetek obywateli korzystających z e-administracji (EAC)” - wartość bazowa wskaźnika będzie dostępna w GUS z badania pn. „Rozszerzenie badania i pozyskanie danych na poziomie NTS 2 z zakresu wykorzystania ICT w gospodarstwach domowych”. Po uzyskaniu tych danych IZ RPO-L2020 oszacuje wartość docelową wskaźnika. Po oszacowaniu wartości docelowej, IZ przedłoży wniosek o modyfikację Programu w celu wprowadzenia brakujących danych i ostatecznego wypełnienia warunku 7.</p>	IV kwartał 2015 /	GUS/IZ RPO-L2020
---	---	--	-------------------	------------------

Tabela 26. Działania do podjęcia w celu spełnienia obowiązujących tematycznych warunków *ex ante*.

Tematyczny warunek <i>ex ante</i> obowiązujący program, który jest całkowicie lub częściowo niespełniony	Niespełnione kryteria	Działania do podjęcia	Termin wykonania	Instytucje odpowiedzialne za spełnienie warunku
1.1. Badania naukowe i innowacje	<p>Gotowa jest krajowa lub regionalna strategia badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, która:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. opiera się na analizie SWOT aby skoncentrować zasoby na ograniczonym zestawie priorytetów badań i innowacji, 2. przedstawia środki na rzecz pobudzenia prywatnych inwestycji w badania i rozwój, 3. obejmuje system monitorowania i przeglądu. <p>Określenie ram polityki badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji w regionalnych strategiach innowacji bądź</p>	<p>Projekt Krajowej Strategii Inteligentnych Specjalizacji jest obecnie konsultowany.</p> <p>Realizacja zadania określenia obszarów inteligentnych specjalizacji dla województwa Lubuskiego, stworzenie kompleksowego systemu monitorowania specjalizacji i ich aktualizacji planowane jest do końca II kwartału 2015 r., jako element Programu Rozwoju Innowacji.</p> <p>Informacje szczegółowe na temat procesu realizacji</p>	<p>IV kwartał 2015</p> <p>5 sierpnia 2016 r.</p>	<p>Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego</p> <p>Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego</p>

	odpowiednich rozdziałach strategii rozwoju województwa	zadania zostały przedstawione w Samoocenie spełnienia warunkowości <i>ex ante</i> .		
3.1. Przeprowadzono konkretne działania wspierające promowanie przedsiębiorczości z uwzględnieniem programu „Small Business Act”	– wprowadzono środki mające na celu skrócenie czasu potrzebnego na uzyskanie licencji i pozwoleń na podjęcie i prowadzenie szczególnego rodzaju działalności w ramach przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem celów programu „Small Business Act”;	Wejście w życie ustawy o zmianie ustaw regulujących warunki dostępu do wykonywania niektórych zawodów - III transza deregulacji	01.05.2015 r.	Ministerstwo Sprawiedliwości
	wprowadzono mechanizm monitorowania procesu wdrażania programu „Small Business Act” i oceny wpływu prawodawstwa na MŚP.	Wdrożenie elektronicznej platformy konsultacyjnej Wytoczne do przeprowadzania Oceny Wpływu Zakończenie pilotażu w zakresie testu MŚP	1.07.2015 1.07.2015 31.12.2015	MG
4.1. Przeprowadzono działania promujące racjonalne kosztowo ulepszenie efektywnego końcowego wykorzystania energii oraz racjonalne kosztowo inwestycje w efektywność energetyczną przy budowaniu lub renowacji budynków.	(2) Działania konieczne do utworzenia systemu certyfikacji w odniesieniu do charakterystyki energetycznej budynków spójnego z art. 11 dyrektywy 2010/31/UE	Wydanie rozporządzenia w sprawie metodologii wyznaczania charakterystyki energetycznej budynku lub części budynku, sposobu sporządzania oraz wzorów świadectw charakterystyki energetycznej (obecnie zakończono zbieranie uwag do projektu rozporządzenia w ramach konsultacji publicznych)	30.06.2015 r	MiIR
6.1. Gospodarka wodna: Istnienie – w odniesieniu do inwestycji wspieranych przez programy – a) polityki taryfowej w zakresie cen wody, przewidującej odpowiednie zachęty dla użytkowników, aby efektywnie korzystali z zasobów wodnych oraz b) odpowiedniego wkładu różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w stopniu określonym w zatwierdzonych planach gospodarowania wodami w dorzeczu.	– w sektorach wspieranych z EFRR i Funduszu Spójności państwo członkowskie zapewniło wkład różnych użytkowników wody w zwrot kosztów za usługi wodne w podziale na sektory, zgodnie z art. 9 ust. 1 tiret pierwsze dyrektywy 2000/60/WE, przy uwzględnieniu w stosownych przypadkach skutków społecznych, środowiskowych i gospodarczych zwrotu, jak również warunków geograficznych i klimatycznych dotkniętego regionu lub dotkniętych regionów;	Główne działania: 1. Przyjęcie nowej ustawy – Prawo wodne, 2. Aktualizacja planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy w Polsce Opis spełnienia kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełnienia warunkowości <i>ex ante</i> .	31.03.2016 r. 31.12.2015 r.	Instytucja wiodąca: MŚ
	– przyjęcie planu gospodarowania wodami w dorzeczu dla obszaru dorzecza spójnego z art. 13 dyrektywy 2000/60/WE.	Główne działania: 1. Aktualizacja planów gospodarki wodami na obszarach dorzeczy w Polsce 2. Przekazanie do KE raportu wraz z kopiami aktualizacji PGW planowane jest w I kwartale 2016 r. Opis spełnienia kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i	31.12.2015 r.	Instytucja wiodąca: KZGW Instytucja współpracująca: MŚ

		instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości <i>ex ante</i> .		
6.2. Gospodarka odpadami: Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE oraz z hierarchią odpadów.	Kryterium 2 istnienie jednego lub kilku planów gospodarki odpadami zgodnie z wymogami art. 28 dyrektywy 2008/98/WE;	Główne działania: 1. Wprowadzenie obowiązku sporządzania przez ZW planów inwest., 2. Wydanie rozp. określającego sposób i formę sporządzania WPGO 3. Aktualizacja KPGO 4. Aktualizacja WPGO wraz z opracowaniem planów inwestycyjnych Opis spełniania kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości <i>ex ante</i> .	31.12.2014 r. 31.03.2015 r. 31.12.2015 r. 31.12.2016 r. Spełnienie warunku: 02.08.17	Parlament MŚ MŚ/RM Marszałkowie Województw/ Sejmiki Województw
	Kryterium 4 przyjęto środki niezbędne do osiągnięcia celów na 2020 r. dotyczących przygotowania do ponownego wykorzystania i recyklingu, zgodnie z art. 11 ust. 2 dyrektywy 2008/98/WE.	Główne działania: 1. Nowelizacja ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach 2. Rozp. ws. obowiązku selektywnego zbierania niektórych odpadów komunalnych oraz szczegółowego sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów 3. Wydanie rozp. RM ws. opłat za korzystanie ze środowiska(...) 4. Uchwalenie nowej ustawy o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym 5. Wydanie rozp. ws. wzorów sprawozdań o odebranych odpadach komunalnych [...] 6. Wydanie rozp. dotyczącego audytu na podst. art. 51 ustawy z dn. 13 czerwca 2013. o gospodarce opakowaniami [...] Opis spełniania kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i	31.12.2014 r. II kw. 2015 r. 31.12.2015 r. 31.03.2015 31.12.2015 31.12.2015	Parlament RP Ministerstwo Środowiska Ministerstwo Środowiska Parlament RP Ministerstwo Środowiska Ministerstwo Środowiska

		instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości <i>ex ante</i> .		
7.1 Transport: Istnienie kompleksowego planu/planów lub kompleksowych ram w zakresie inwestycji transportowych zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), które wspierają rozwój infrastruktury i poprawiają łączność z kompleksową i bazową siecią TEN- T.	<p>Kryterium 1</p> <p>Istnienie kompleksowego planu/planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych spełniających wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko</p> <p>Kryterium 2</p> <p>Istnienie kompleksowego planu/planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych określających wkład w jednolity europejski obszar transportu zgodnie z art. 10 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1315/2013, w tym priorytetów w zakresie inwestycji w:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bazową i kompleksową sieć TEN-T, w których przewiduje się inwestycje w ramach EFRR i Funduszu Spójności, oraz wtórną łączność. <p>Kryterium 3</p> <p>Istnienie kompleksowego planu/planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych określających identyfikację odpowiedniej ilości realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów, które mają być wspierane w ramach EFRR i Funduszu Spójności</p> <p>Kryterium 4</p> <p>Istnienie kompleksowego planu/planów transportu lub ram w zakresie inwestycji transportowych określających działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów</p>	<p>Opracowanie Programu Rozwoju Transportu na lata 2014-2020 (2023)</p> <p>Etap I :</p> <p>Zakres opracowania :</p> <ol style="list-style-type: none"> a) transport regionalny w dokumentach UE i krajowych, b) opis sytuacji w transporcie w województwie lubuskim, c) diagnoza sytuacji w transporcie drogowym, kolejowym, lotniczym i wodnym oraz publicznym, d) wybór priorytetów (drogi i kolej) z uzasadnieniem, e) wybór priorytetów dla poszczególnych gałęzi transportu, f) bezpieczeństwo w transporcie, ochrona środowiska w transporcie, g) finansowanie inwestycji transportowych w województwie, h) opis procesu weryfikacji i aktualizacji dokumentu. <p>Etap II :</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Dokument implementacyjny do Programu wraz z listą przedsięwzięć oraz SOOŚ, b) Konsultacje społeczne dokumentów. <p>Zakres :</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Transport drogowy - zgodnie z Dokumentem Implementacyjnym do SRT do 2020 r. oraz uwarunkowaniami regionalnymi : <ul style="list-style-type: none"> – Program priorytetowych inwestycji drogowych do dofinansowania z RPO-L2020 na lata 2014-2020 (źródło : ZDW oraz ZIT), – Program inwestycji drogowych na drogach wojewódzkich na lata 2014-2020 (źródło : ZDW), – Diagnoza potrzeb inwestycyjnych na drogach wojewódzkich, bez zapewnionego finansowania – Opracowanie kryteriów wyboru inwestycji w zakresie transportu drogowego, w poszczególnych grupach inwestycji, – Opracowanie oceny skuteczności wykorzystania finansowania. <p>Informacje szczegółowe na temat procesu realizacji zadania zostały</p>	6 października 2016 r.	Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego

<p>7.2. Kolej: Istnienie w kompleksowym planie/ kompleksowych planach lub ramach dotyczących transportu wyraźnej części dotyczącej rozwoju kolei zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), która wspiera rozwój infrastruktury i poprawia łączność z kompleksową i bazową siecią TEN-T. Inwestycje obejmują tabor, interoperacyjność oraz rozwijanie potencjału.</p>	<p>Kryterium 1</p> <p>Istnienie w kompleksowym planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei spełniającej wymogi prawne dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko</p> <p>Kryterium 2</p> <p>Istnienie w kompleksowym planie/planach lub ramach dotyczących transportu części odnoszącej się do rozwoju kolei identyfikującej odpowiednią ilość realistycznych i zaawansowanych w przygotowaniu projektów (wraz z harmonogramem i budżetem)</p> <p>Kryterium 3</p> <p>Działania mające na celu zapewnienie zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów</p>	<p>przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości <i>ex ante</i>.</p> <p>Opracowanie Programu Rozwoju Transportu na lata 2014-2020 (2023)</p> <p>Etap I :</p> <p>Zakres opracowania :</p> <p>a) transport regionalny w dokumentach UE i krajowych,</p> <p>b) opis sytuacji w transporcie w województwie lubuskim,</p> <p>c) diagnoza sytuacji w transporcie drogowym, kolejowym, lotniczym i wodnym oraz publicznym,</p> <p>d) wybór priorytetów (drogi i kolej) z uzasadnieniem,</p> <p>e) wybór priorytetów dla poszczególnych gałęzi transportu,</p> <p>f) bezpieczeństwo w transporcie, ochrona środowiska w transporcie,</p> <p>g) finansowanie inwestycji transportowych w województwie,</p> <p>h) opis procesu weryfikacji i aktualizacji dokumentu.</p> <p>Etap II :</p> <p>c) Dokument implementacyjny do Programu wraz z listą przedsięwzięć oraz SOOS,</p> <p>d) Konsultacje społeczne dokumentów.</p> <p>Zakres :</p> <p>b) Transport kolejowy - zgodnie z Dokumentem Implementacyjnym do SRT do 2020 r. oraz uwarunkowaniami regionalnymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Plan inwestycji na liniach kolejowych - beneficjent PKP PLK S.A. (źródło finansowania RPO-L2020), – Diagnoza potrzeb inwestycyjnych na liniach kolejowych województwa, – Opracowanie oceny skuteczności wykorzystania finansowania inwestycji. <p>Informacje szczegółowe na temat procesu realizacji zadania zostały przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości <i>ex ante</i>.</p>	<p>6 października 2016 r.</p>	<p>Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego</p>
<p>8.4 Aktywne i zdrowe starzenie się: Została opracowana polityka dotycząca aktywnego starzenia się w świetle wytycznych dotyczących zatrudnienia.</p>	<p>2 Państwo członkowskie przygotowało działania mające na celu promowanie aktywnego starzenia się.</p>	<p>Plan działań dotyczący przygotowania dokumentu: Policy Paper dla obszaru ochrony zdrowia w Polsce na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne.</p> <p>- Uzupelnienie Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne. Dokument zostanie zweryfikowany w kontekście uwag zgłoszonych przez KE na spotkaniu w dniu 16 października 2014 r., Termin: 31/01/2015 r.</p>	<p>30.06.2015</p>	<p>Ministerstwo Zdrowia</p>

		<p>- Przyjęcie Policy paper przez właściwe władze na poziomie krajowym, Termin: 30/06/2015 r.</p> <p>Opis spełnienia kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełnienia warunkowości <i>ex ante</i>, stanowiącej załącznik do programu.</p>		
9.3. Zdrowie: Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki zdrowotnej w zakresie określonym w art. 168 TFUE, zapewniających stabilność gospodarczą	<p>1) Gotowe są krajowe lub regionalne strategiczne ramy polityki zdrowotnej, które zawierają:</p> <p>2) skoordynowane działania poprawiające dostęp do świadczeń zdrowotnych;</p> <p>3) działania mające na celu stymulowanie efektywności w sektorze opieki zdrowotnej poprzez wprowadzanie modeli świadczenia usług i infrastruktury</p> <p>4) system monitorowania i przeglądu.</p> <p>5) Państwo członkowskie lub region przyjęły ramy określające szacunkowo dostępne środki budżetowe na opiekę zdrowotną oraz efektywną pod względem kosztów koncentrację środków przeznaczonych na priorytetowe potrzeby opieki zdrowotnej.</p>	<p>Warunek zostanie uznany za wypełniony po spełnieniu poniższych kryteriów:</p> <p>Plan działań dotyczący przygotowania dokumentu: Policy Paper dla obszaru ochrony zdrowia w Polsce na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne.</p> <p>- Uzupełnienie Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne. Dokument zostanie zweryfikowany w kontekście uwag zgłoszonych przez KE na spotkaniu w dniu 16 października 2014 r., Termin: 31/01/2015 r.</p> <p>- Przyjęcie Policy paper przez właściwe władze na poziomie krajowym, Termin: 30/06/2015 r.</p> <p>Opis spełnienia kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełnienia warunkowości <i>ex ante</i>, stanowiącej załącznik do programu.</p> <p>Plan działań dotyczący map potrzeb zdrowotnych</p> <p>- Sporządzenie „map potrzeb” w zakresie onkologii i kardiologii opisujących elementy systemu na poziomie POZ, AOS, szpitali. Termin: 31/12/2015</p> <p>- Stworzenie „map potrzeb” dla innych chorób na poziomie POZ, AOS, szpitali. Termin: 31/12/2016</p>	<p>31.12.2016</p> <p>30.06.2015</p> <p>31.12.2016</p> <p>30.06.2015</p>	<p>Ministerstwo Zdrowia</p>

		<p>Opis spełnienia kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości <i>ex ante</i>, stanowiącej załącznik do programu.</p> <p>Plan działań dotyczący przygotowania dokumentu: Policy Paper dla obszaru ochrony zdrowia w Polsce na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uzupełnienie Policy paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020. Krajowe Ramy Strategiczne. Dokument zostanie zweryfikowany w kontekście uwag zgłoszonych przez KE na spotkaniu w dniu 16 października 2014 r., Termin: 31/01/2015 r. - Przyjęcie Policy paper przez właściwe władze na poziomie krajowym, Termin: 30/06/2015 r. <p>Opis spełnienia kryterium wraz ze szczegółowym planem działań oraz harmonogramem i instytucjami odpowiedzialnymi zostały przedstawione w Samoocenie spełniania warunkowości <i>ex ante</i>, stanowiącej załącznik do programu.</p>		
--	--	--	--	--

SEKCJA 10 ZMNIEJSZANIE OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH DLA BENEFICJENTÓW¹³⁸ RPO-L2020

Identyfikacja głównych obciążeń w latach 2007-2013

Polski rząd prowadzi stałe działania zmierzające do obniżenia obciążeń biurokratycznych nakładanych na obywateli oraz na podmioty gospodarcze. Szczególna aktywność skierowana jest na rzecz przedsiębiorstw. Podejmowanie działań ukierunkowane są na stworzenie sprzyjających warunków dla ich rozwoju poprzez m.in. wzmocnienie przewag konkurencyjnych, a w efekcie uzyskanie stabilnego wzrostu gospodarczego w perspektywie długoterminowej. Działania te mają przede wszystkim na celu poprawę dostępu przedsiębiorstw do kapitału, wzmocnienia postaw przedsiębiorczych, instytucjonalne, organizacyjne i finansowe wzmocnienie otoczenia przedsiębiorstw, a także wypełnienie luki informacyjnej poprzez udostępnianie analiz konkurencyjności sektorów przemysłowych.

Perspektywa finansowa na lata 2007-2013 była istotnym doświadczeniem w zakresie realizacji zadań wynikających z polityki spójności. Był to pierwszy okres, w którym Zarządy Województw pełniły funkcje Instytucji Zarządzających dla regionalnych programów operacyjnych, mogąc tym samym samodzielnie wpływać na zakres programów, zasady wsparcia i kreowanie polityki rozwoju. Budowanie systemu realizacji regionalnego programu operacyjnego spowodowało również pewne ograniczenia oraz obciążenia dla beneficjentów, np. wynikających z różnorodności interpretacyjnej przepisów prawa, ograniczeń wewnętrznych instytucji/podmiotów zaangażowanych w system realizacji programu, konieczności spełnienia wymagań administracyjnych niezbędnych do uznania prawidłowości działania systemu wdrażania, braku odpowiedniego doświadczenia kadry odpowiedzialnej za wdrażania programu w początkowej fazie jego realizacji, itd.

Główne działania podjęte w celu zmniejszenia obciążeń w latach 2014-2020

IZ RPO w wyniku przeprowadzonych okresowych przeglądów efektów wdrażania Programu, analiz wewnętrznych oraz badań ewaluacyjnych dokonała w okresie 2007-2013 wielu zmian w celu zmniejszenia obciążeń z punktu widzenia beneficjenta, mających również zastosowanie dla perspektywy 2014-2020:

- wprowadzenie, a następnie uelastycznienie systemu zaliczkowego dla beneficjentów LRPO,
- uproszczenia systemu kryteriów oceny formalnej projektów,
- elastyczne podejście do systemu procedur programu (wprowadzanie modyfikacji procedur w celu ich uproszczenia),
- wprowadzenie kontroli projektów "na próbie",
- ograniczenie liczby dokumentacji niezbędnej do przeprowadzenia procedury oceny projektów (przeniesienie ciężaru dokumentacyjnego na etap przygotowania umowy o dofinansowanie).

Potencjalny zakres dalszych redukcji (odniesienie do badań ewaluacyjnych, analiz, itd.)

IZ RPO L2020 w latach 2014-2020 zamierza kontynuować trend zmierzający do dalszej redukcji obciążeń z punktu widzenia beneficjenta, tak aby zapewnić mu możliwie prosty dostęp do środków, szybko,

¹³⁸ Art. 96.6.c rozporządzenia ramowego

kompletną i zrozumiałą informację nt. możliwości wsparcia z zachowaniem wszystkich zasad określonych w rozporządzeniu ramowym oraz pozostałych dokumentach.

Wśród planowanych uproszczeń należy wymienić:

- elastyczne formy finansowania projektów z wykorzystaniem systemu zaliczkowego dopasowanego do potrzeb beneficjentów, w szczególności przedsiębiorców,
- standaryzacja i konsolidacja usług informacyjnych (sprawnie działająca sieć punktów informacyjnych, kompleksowe usługi doradczo-szkoleniowe),
- stworzenie jednego wspólnego portalu informacyjnego zapewniającego dostęp do kompleksowej informacji,
- stworzenie przejrzystego i prostego systemu informatycznego,
- zastosowanie stawek ryczałtowych dla projektów generujących dochód,
- wprowadzenie do RPO mechanizmu wsparcia zintegrowanego, którego wdrażanie powierzone zostanie ośrodkom miejskim (ZIT).

IZ RPO-L2020, przygotowując program na lata 2014-2020 i konsultując jego zapisy, brała pod uwagę również sugestie potencjalnych beneficjentów, środowisk zainteresowanych problematyką rozwoju regionu, w tym przede wszystkim zrzeszających przedsiębiorców.

Jednym z zadań spoczywających na IZ RPO-L2020 jest kontynuacja doskonalenia systemu realizacji przyjaznego i sprzyjającego beneficjentom.

SEKCJA 11. ZASADY HORYZONTALNE¹³⁹

SEKCJA 11.1 ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Zasada zrównoważonego rozwoju ma priorytetowe znaczenie dla łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu w UE, w związku z czym uwzględnienie powyższej reguły jest konieczne i musi znaleźć odzwierciedlenie w każdym programie operacyjnym. Zrównoważony rozwój jest jednym z trzech głównych priorytetów Strategii Europa 2020 i oznacza wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku oraz bardziej konkurencyjnej. Istotną cechą jest jej wielopłaszczyznowość polegająca na równoważeniu poszczególnych elementów systemu środowiska, gospodarki oraz społeczeństwa, przy uwzględnieniu, że rozwój jednego w powyższych elementach nie powinien stanowić zagrożenia dla pozostałych. Uwzględnienie przedmiotowej zasady w programowaniu i wdrażaniu obejmuje finansowanie przedsięwzięć minimalizujących wpływ działalności człowieka na środowisko, dodatkowo nakierowanych na spełnienie *acquis* w obszarze środowiska. Wobec powyższego wydaje się zasadne rozpatrywanie zasady zrównoważonego rozwoju zarówno na poziomie samego programu, jak i pojedynczych projektów.

W przypadku RPO – Lubuskie 2020 zasada zrównoważonego rozwoju będzie odnosiła się w szczególności do osi priorytetowych dotyczących sektora środowiska i energetyki oraz inwestycji infrastrukturalnych, tj. OP3: Gospodarka niskoemisyjna, OP4: Środowisko i kultura oraz OP5: Transport. Jednocześnie działania realizowane w ramach OP1: Gospodarka i innowacje oraz OP6: Regionalny rynek pracy, będą się pośrednio wpisywały w przedmiotowe założenia, szczególnie poprzez wsparcie projektów ukierunkowanych na innowacje i powstanie nowych miejsc pracy w sektorze OZE i środowiska.

W przypadku finansowania przedsięwzięć infrastrukturalnych uwzględniona zostanie reguła „zanieczyszczający płaci” oraz „użytkownik płaci”. W praktyce oznaczać to będzie m.in. konieczność uwzględnienia kosztów zewnętrznych (np. zanieczyszczenie środowiska) w całkowitych kosztach inwestycji. Dla projektów infrastrukturalnych z zakresu budownictwa wspieranych ze środków RPO – Lubuskie 2020 wprowadzone zostaną minimalne wymogi dotyczące efektywności energetycznej lub też odpowiednie premie. Wymogi te zostaną określone w kryteriach wyboru projektów. Jednocześnie ze względu na traktowanie efektywności energetycznej jako zadania horyzontalnego, stanowiącego praktyczny wymiar urzeczywistnienia zasady zrównoważonego rozwoju, wprowadzone zostaną rozwiązania promujące efektywność energetyczną (w ramach wszystkich priorytetów, w których będzie to zasadne). Powyższe będzie dotyczyło nie tylko działań służących racjonalizacji zużycia energii, ale również inwestycji, dla których nie będzie to jednym z głównych warunków projektu. Stworzy to możliwość priorytetyzacji dla zadań ukierunkowanych na minimalizację ryzyka związanego z adaptacją do zmian klimatu, co spowoduje możliwość realizacji projektów infrastrukturalnych bardziej odpornych na zmiany klimatu oraz zagrożenia kłęskami żywiołowymi (zwiększone ryzyko powodziowe, susze, upały, ekstremalne zjawiska pogodowe). W przypadku celów związanych z dostosowaniem do zmian klimatu zapewnione zostanie monitorowanie i raportowanie wydatków związanych z ich realizacją – zgodnie z systemem kategorii interwencji przygotowywanego przez KE oraz *Rio markers*.

¹³⁹ Art. 96.7 rozporządzenia ramowego

Gruntowne podejście do zasady zrównoważonego rozwoju poprzez odniesienie się do niej przy okazji rozpatrywania poszczególnych projektów zostanie określone na etapie przygotowywania systemu realizacji RPO – Lubuskie 2020, w tym zasady dokonywania wyboru projektów w ramach Programu.

W przypadku, gdy pomoc z funduszy przyznawana jest dużemu przedsiębiorstwu, Instytucja Zarządzająca zapewni, że wkład finansowy z funduszy nie spowoduje znacznego ubytku liczby miejsc pracy w istniejących lokalizacjach na terytorium UE.

SEKCJA 11.2 RÓWNOŚĆ SZANS I NIEDYSKRIMINACJA

Zasada równości szans jest jedną z głównych zasad określających prawodawstwo UE. Nakazuje ona krajom członkowskim podejmowanie działań zapobiegających nierównemu traktowaniu oraz dyskryminacji, m.in. ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Realizacja programu odbywać się będzie zgodnie z zasadą równości szans na każdym etapie wdrażania.

Jako główne źródła działań w tym zakresie zidentyfikowano (oprócz płci) obszary wieku i niepełnosprawności. Osoby nieposiadające doświadczenia zawodowego, jak i osoby po 50 roku życia oraz z niepełnosprawnościami, doświadczają specyficznych dla swej grupy barier w dostępie do rynku pracy.

Osoby po 50 roku życia są wyraźnie nadreprezentowane wśród bezrobotnych. Często ich trudności na rynku pracy wywołane są brakiem lub dezaktualizacją wiedzy i umiejętności poszukiwanych na rynku pracy. W wypadku osób starszych dodatkowym problemem jest stan zdrowia.

Osoby z niepełnosprawnościami to grupa w największym stopniu zagrożona wykluczeniem społecznym. Niewielki odsetek osób z niepełnosprawnościami podejmuje zatrudnienie. Wyraźnie niższy jest w tej grupie poziom wykształcenia. Zależnie od rodzaju i stopnia niepełnosprawności osoby te doświadczają trudności w codziennym funkcjonowaniu, w tym w transporcie do potencjalnego miejsca pracy. W ramach wsparcia zapewnione zostaną niezbędne dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami zgodnie z koncepcją uniwersalnego projektowania (projektowania dla wszystkich). Projektowanie uniwersalne oznacza projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. Podstawowe działania i rozwiązania będą odpowiadać potrzebom wszystkich użytkowników, bez konieczności uzyskiwania ogólnej dostępności dla osób z niepełnosprawnościami przy pomocy rozwiązań wprowadzanych specjalnie ze względu na osoby z niepełnosprawnościami.

Wychodząc naprzeciw zdiagnozowanym problemom, w programie zaplanowano szereg działań mających na celu aktywizację zawodową i społeczną osób z ww. grup głównie w ramach 6, 7 i 8 OP. Wsparcie będzie dostosowane do wymagań i potrzeb poszczególnych osób, a polityka antidyskryminacyjna stosowana będzie w ramach wszystkich priorytetów inwestycyjnych finansowanych z EFS. Szczególny nacisk na wyrównywanie szans położony zostanie w ramach PI 8i, 8vi, 9i, 9iv, 10i poprzez min. zrealizowanie następujących typów operacji:

- programy prozatrudnieniowe z udziałem potencjalnych pracodawców, uwzględniające uwarunkowania rynku pracy, jak i możliwości i predyspozycje uczestników (PI 8i, 9i);

- zdrowotne programy zdrowotne mające na celu wydłużenie realnego wieku aktywności zawodowej (PI 8vi);
- działania na rzecz zwiększenia jakości i dostępności usług społecznych i zdrowotnych (PI 9iv);
- przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu w edukacji, w tym wsparcie placówek z terenów defaworyzowanych oraz wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów poprzez działania służące indywidualizacji podejścia do ucznia (PI 10i).

Wyrównywanie szans oraz polityka antydyskryminacyjna znajdzie również odzwierciedlenie w kryteriach szczegółowych wyboru projektów. Natomiast w projektach infrastrukturalnych uwzględniana będzie możliwość użytkowania obiektów przez osoby z niepełnosprawnościami. Szczególny nacisk na poprawę infrastruktury zgodnie z potrzebami osób z niepełnosprawnościami położony będzie w OP9, tym niemniej wszystkie inwestycje infrastrukturalne będą rozpatrywane pod tym kątem.

System ewidencjonowania danych o odbiorcach wsparcia będzie zawierał informacje dotyczące wieku, niepełnosprawności i przynależności do mniejszości etnicznych, dlatego też monitorowanie zasady równości szans rozpoczynać się będzie już na etapie wdrażania projektów. Będzie to baza do analizy realnego wpływu programu na kwestię równości szans. Działania związane bezpośrednio z rynkiem pracy oraz integracją społeczną zawierają dodatkowe wskaźniki produktu obejmujące informację dot. wieku (50+) oraz niepełnosprawności, dlatego też informacje o spełnieniu zasady równości szans będą dostępne zarówno dla IZ jak i dla Komitetu Monitorującego RPO. Pozwoli to na zastosowanie działań naprawczych (np. zastosowanie dodatkowych kryteriów) w przypadku, gdy liczba osób ze specjalnymi potrzebami otrzymująca wsparcie w Programie byłaby niewystarczająca.

SEKCJA 11.3 RÓWNOUPRAWNIENIE PŁCI

Jedną z podstawowych wartości UE jest przestrzeganie i poszanowanie równości, w szczególności równości szans płci, czyli zapewnienia kobietom i mężczyznom równych praw i równego dostępu do wszelkich zasobów. Równouprawnienie kobiet i mężczyzn stanowi zasadę horyzontalną Programu i będzie wdrażane podczas realizacji zamierzeń każdego z priorytetów. Jednym z kierunków wyznaczonych przez KE jest wzrost stopy zatrudnienia, między innymi poprzez zwiększenie liczby pracujących kobiet.

Na podstawie diagnozy sytuacji w województwie można wnioskować, że zakorzenione w świadomości społeczeństwa stereotypy i przypisane obu płciom role, dyskryminują kobiety i utrudniają im rozwój kariery zawodowej. Utrzymująca się różnica płci, jeśli chodzi o opiekę nad osobami zależnymi (kobiety w porównaniu z mężczyznami poświęcają dwa do ponad trzech razy więcej godzin na bezpłatną opiekę nad dziećmi i innymi osobami zależnymi) oraz podział zawodów na „męskie” i „kobiece”, przy czym te pierwsze występują w większej liczbie oraz są lepiej opłacane, powoduje, że kobiety w wieku emerytalnym żyją w ubóstwie. Jeśli chodzi o mężczyzn na rynku pracy należy zwrócić uwagę na istnienie dyskryminacji pod względem oczekiwania pracodawców pełnej dyspozycyjności ponieważ opieka nad dziećmi przypisywana jest stereotypowo kobietom.

Innym niezwykle ważnym wskaźnikiem równości kobiet i mężczyzn jest udział kobiet w procesach decyzyjnych, a liczba kobiet na stanowiskach kierowniczych w przedsiębiorstwach i na uniwersytetach nadal jest niska.

Konieczne jest także wsparcie w zakresie dostępu do usług opiekuńczych w związku z prognozami demograficznymi. Starzejące się społeczeństwo może doprowadzić do podwójnego obciążenia kobiet, bądź wpłynąć na dalszy wzrost bezrobocia w tej grupie.

W odpowiedzi na zdiagnozowane problemy w obszarze rynku pracy, z których można wnioskować, że kobiety są wciąż grupą potrzebującą szczególnego wsparcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w ramach Programu zostaną zapewnione działania ukierunkowane na promowanie równości mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego. Szczególny nacisk położony będzie na inwestycje skoncentrowane na zapewnieniu dostępu kobiet do instrumentów aktywizacji zawodowej, poprawę jakości i dostępu do przystępnych cenowo placówek opieki nad najmłodszymi dziećmi i placówek przedszkolnych, czyli inwestycje w infrastrukturę publiczną oraz zapewnianie wykwalifikowanego personelu w tych placówkach. Z uwagi na istnienie dużego zróżnicowania terytorialnego oraz różnych trudności, na jakie napotykają obie płcie w różnych obszarach, niezbędne jest każdorazowe przeprowadzenie analizy i opis diagnozy sytuacji płci w kontekście wsparcia projektowego przez wnioskodawców. Ponadto w Programie rekomendowane jest zwrócenie szczególnej uwagi na treści i sposób ich przekazywania w placówkach oświatowych na każdym szczeblu edukacji, przede wszystkim promując równość płci wśród podopiecznych, uczniów i nauczycieli, również pod względem doboru narzędzi, których język jest wrażliwy na płeć i daleki od stereotypowego traktowania obu płci. W projektach edukacyjnych najważniejsza jest wnikliwa analiza sytuacji rodzin dzieci uczęszczających do placówki lub mających do niej trafić i zaplanowanie wsparcia matek i ojców/opiekunek i opiekunów w zakresie stymulacji rozwoju dziecka poprzez warsztaty szkoleniowe dla rodziców/opiekunów prawnych zawierające elementy edukacji równościowej. Ważnym aspektem jest zapewnienie działań dążących do osiągnięcia równości w niezależności ekonomicznej, możliwości godzenia życia zawodowego i prywatnego, umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym oraz eliminacja stereotypów związanych z płcią. Należy dążyć do zahamowania pogłębiania się rozbieżności pomiędzy średnimi płacami kobiet i mężczyzn (obecnie w Polsce przekraczają one 17 %), by zapobiec różnicy w wysokości świadczeń emerytalnych oraz feminizacji ubóstwa w starszym wieku.

Dla zapewnienia realizacji zasady horyzontalnej, jaką jest promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn, wymagane będzie spełnienie co najmniej standardu minimum w planowanych przedsięwzięciach projektowych. Ponadto polityka antydyskryminacyjna wdrażana będzie poprzez stosowanie kryteriów szczegółowych, zarówno w projektach finansowanych z EFS, jak i EFRR. Zasada równości szans płci i perspektywa równości płci (gender mainstreaming) będzie uwzględniana i realizowana na wszystkich etapach wdrażania Programu, zwłaszcza w odniesieniu do monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji. Wszystkie wskaźniki dotyczące osób będą zbierane w podziale na płeć. Badania ewaluacyjne będą uwzględniały kwestie równości, co pozwoli na bardziej precyzyjne programowanie wsparcia.

Oprócz realizacji podejścia horyzontalnego w celu zapewnienia równości płci jako działanie specyficzne przewidziano PI 8iv, którego celem jest stworzenie warunków do godzenia ról rodzinnych i zawodowych,

m.in. poprzez wsparcie tworzenia i funkcjonowania instytucji opieki nad małymi dziećmi, osobami starszymi, osobami z niepełnosprawnościami oraz upowszechnienie elastycznych form zatrudnienia.

W składzie KM RPO-L2020 oraz powołanej grupy roboczej ds. RPO dla województwa lubuskiego na lata 2014-2020 zostanie zachowana różnorodność ze względu na płeć, a IZ będzie dążyć do równowagi pod względem płci osób biorących udział w procesach decyzyjnych. Zgodnie z rozporządzeniem ramowym KM RPO – Lubuskie 2020 będzie rozpatrywał i zatwierdzał działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci.

SEKCJA 11.4. INNE ZASADY HORYZONTALNE

- **Zasada deinstytucjonalizacji**

W ramach wszystkich CT wykluczone jest wsparcie inwestycji w infrastrukturę instytucji opiekuńczo-pobytowych (rozumianych zgodnie z *Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFRR na lata 2014-2020*, a w przypadku instytucji zdrowotnych – zgodnie z *Policy Paper dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020*) świadczących opiekę dla osób z niepełnosprawnościami, osób z problemami psychicznymi oraz dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej chyba że rozpoczęty w nich został proces przechodzenia z opieki zinstytucjonalizowanej do opieki świadczonej w społeczności lokalnej lub proces ten zostanie rozpoczęty w okresie realizacji projektu. Zasada ta obowiązuje dla naborów ogłoszonych po wejściu w życie zmienionego programu.

SEKCJA 12. ODRĘBNE ELEMENTY

SEKCJA 12.1 DUŻE PROJEKTY, KTÓRYCH REALIZACJĘ ZAPLANOWANO W OKRESIE PROGRAMOWANIA¹⁴⁰ W RAMACH LRPO-L2020

NIE DOTYCZY.

SEKCJA 12.2. RAMY WYKONANIA RPO-L2020¹⁴¹

(Tabela generowana jest automatycznie przez SFC2014 w oparciu o dane zamieszczone we wcześniejszych sekcjach programu w odniesieniu do poszczególnych osi priorytetowych.)

SEKCJA 12.3. WŁAŚCIWI PARTNERZY ZAANGAŻOWANI W PRZYGOTOWANIE RPO-L2020

Lista partnerów zaangażowanych w przygotowanie programu

Partnerzy
Przedstawiciele departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego
Przedstawiciele Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze
Przedstawiciele Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze
Przedstawiciele Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze
Jednostki Samorządu Terytorialnego województwa
Szkoły Wyższe
Konwent Starostów Województwa Lubuskiego
Członkowie Rady ds. Rozwoju Województwa Lubuskiego
Parlamentarzyści
Radni Sejmiku Województwa Lubuskiego
Zrzeszenie Prezydentów, Wójtów i Burmistrzów Województwa Lubuskiego
Przedstawiciele Komendy Wojewódzkiej Policji
Przedstawiciele Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej
Zarząd Oddziału Wojewódzkiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP Województwa Lubuskiego
Przedstawiciele Komendy Wojewódzkiej Ochotniczego Hufca Pracy w Zielonej Górze
Przedstawiciele Lubuskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Zielonej Górze
Instytucje Otoczenia Biznesu
Przedsiębiorcy i środowiska biznesowe
Organizacje Pozarządowe
Przedstawiciele Spółdzielni Mieszkaniowych
Mieszkańcy powiatów województwa lubuskiego

¹⁴⁰ Art. 96.2.e rozporządzenia ramowego

¹⁴¹ Wymóg ustanowienia ram wykonania dla PT jest w trakcie negocjacji.

Członkowie Grupy Roboczej ds. RPO dla województwa lubuskiego na lata 2014-2020
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Ministerstwo Środowiska
Zarząd Dróg Wojewódzkich
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Areszt Śledczy w Zielonej Górze
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć
Archiwum Państwowe w Zielonej Górze
Telewizja Polska S.A.
Polskie Koleje Państwowe PKP
Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie
Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w Gorzowie Wlkp.
Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego
Międzyresortowy Zespół ds. Programowania i Wdrażania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej
Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania
Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Lubuskiego

W celu dodatkowych konsultacji przyszłego RPO – Lubuskie2020 powołano do prac grupę roboczą ds. opracowania RPO na lata 2014-2020. W skład grupy oprócz pracowników UMWL wchodzi także przedstawiciele ministerstw, organizacji pozarządowych i jednostek podległych UMWL.

Proces realizacji konsultacji społecznych w procesie programowania Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

Konsultacje prowadzone były zgodnie z zapisami artykułu 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (nr 1303/2013) w sprawie wspólnych przepisów, które określają w odniesieniu do każdego programu operacyjnego państwa członkowskiego organizację partnerstwa z następującymi partnerami i organizacjami: regionalnymi, lokalnymi, miejskimi i innymi władzy publicznej, jak też partnerami gospodarczymi i społecznymi, podmiotami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie, w tym partnerami działającymi na rzecz ochrony środowiska, organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami odpowiedzialnymi za promowanie równości i niedyskryminacji.

I etap konsultacji

Pierwszy etap konsultacji, podczas którego zorganizowano 26 konferencji i spotkań trwał od lutego do lipca 2013 roku i odbywał się w siedzibie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, jak też w powiatach regionu. W sumie w konferencjach wzięło udział około 500 osób, zgłoszono ponad 100 uwag. Stronę internetową www.rpo2020.lubuskie.pl odwiedziło prawie 6000 internautów, którzy za pomocą umieszczonego na niej formularza zgłaszali uwagi i propozycje wsparcia konkretnych projektów. Ponad 131 szczegółowych uwag dotyczyło zapisów Osi Priorytetowych RPO – Lubuskie 2020. Najwięcej z nich

dotyczyło OP9: Włączenie społeczne i zwalczanie ubóstwa¹⁴² oraz OP10: Edukacja i uczenie się przez całe życie¹⁴³. Zgłoszono 73 uwagi do OP finansowanych z EFRR oraz 58 uwag do OP finansowanych z EFS. Wszystkie uwagi i sugestie zostały wzięte pod uwagę przy opracowywaniu kolejnej wersji RPO – Lubuskie 2020. Informacja podsumowująca proces konsultacji została przyjęta 3września 2013 roku przez Zarząd Województwa Lubuskiego.

II etap konsultacji

Drugi etap konsultacji przeprowadzono od 20 listopada do 29 grudnia 2013 roku i dotyczył przyjętego w dniu 19 listopada przez Zarząd Woj. Lubuskiego Projektu RPO – Lubuskie 2020. W tym czasie wpłynęło 412 uwag i sugestii. Treść RPO – Lubuskie 2020, uwzględniająca zgłoszone wcześniej uwagi, została przedstawiona także członkom Grupy Roboczej ds. RPO dla województwa lubuskiego na lata 2014-2020, którzy zgłosili swoje uwagi. W skład Grupy wchodzi przedstawiciele UMWL i jednostek podległych, ministerstw, organizacji pozarządowych, związków JST. W ramach konsultacji społecznych odbyło się również szereg spotkań branżowych (posiedzenie Rady Rozwoju Województwa, posiedzenie Lubuskiej Rady Innowacji, spotkanie z przedsiębiorcami m.in. Rady Zachodniej Izby Przemysłowo-Handlowej, posiedzenie Konwentu Starostów i Wicestarostów Lubuskich), podczas których prezentowany był Projekt RPO wraz z listą projektów strategicznych. W dniu 23 stycznia 2014 r. Zarząd Województwa Lubuskiego przyjął informację podsumowującą proces konsultacji.

W czasie trwania obu etapów konsultacji społecznych Założeń i Projektu RPO umożliwiono pisemne zgłaszanie uwag, propozycji i spostrzeżeń. Uwagi były zgłaszane bezpośrednio podczas spotkań konsultacyjnych, drogą elektroniczną oraz korespondencją oficjalną.

Podsumowanie konsultacji

Rozpoczynając proces konsultacji społecznych, starano się dotrzeć z treścią Projektu Programu do jak najszerszej grupy odbiorców, potencjalnych beneficjentów pomocy w latach 2014-2020. W tym celu powstała strona internetowa www.rpo2020.lubuskie.pl, na której zamieszczano informacje z postępu prac nad RPO (w szczególności jego kolejne wersje, informacje o konsultacjach i ich wyniku), na bieżąco aktualizowano treść projektów programów krajowych, wytycznych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz unijnych aktów prawnych. Powołano do życia Grupę Roboczą ds. RPO – Lubuskie 2020, w skład której weszli przedstawiciele potencjalnych beneficjentów oraz branż i organizacji pozarządowych zaangażowanych w proces programowania. Skład Grupy Roboczej stale się poszerzał, ponieważ uczestnictwo w jej pracach było otwarte.

Zgłaszane uwagi zostały pogrupowane w podziale na zakres tematyczny oraz podmiot zgłaszający uwagę. Następnie informacje podsumowujące kolejne etapy konsultacji zostały przedstawione Zarządowi Województwa Lubuskiego, który uwzględnił część zgłoszonych uwag. W oparciu o te informacje, jak też o stale zmieniające się zapisy Umowy Partnerstwa oraz tzw. linii demarkacyjnej, modyfikowano zapisy Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020. Wśród uwzględnionych uwag znalazły się m.in. te dotyczące finansowania termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej. Zaakceptowano uwagę dotyczącą położenia szczególnego nacisku na finansowe wsparcie dla rozwoju szkolnictwa zawodowego.

¹⁴² OP9 – Włączenie społeczne i zwalczanie ubóstwa z Założeń RPO-2020 odpowiada OP7 - Równowaga społeczna w Projekcie RPO-L2020.

¹⁴³ OP10 – Edukacja i uczenie się przez całe życie z Założeń RPO-2020 odpowiada OP7 Nowoczesna edukacja w Projekcie RPO-L2020.

Treść Programu obejmuje także zgłoszoną uwagę dotyczącą umożliwienia finansowania działalności świetlic środowiskowych oraz działań związanych z ekonomią społeczną. Dodatkowo wśród uwzględnionych uwag znalazły się m.in. te dotyczące: szerszego ujęcia w programie zapisów dotyczących wsparcia obszarów wiejskich, włączenia Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze jako Instytucji Pośredniczącej dla PI 8.i, czy rozszerzenia katalogu beneficjentów w ramach OP4 i umożliwienia wsparcia wszystkim jednostkom OSP z województwa lubuskiego (również tym funkcjonującym poza KSRG). Uwzględniono także uwagę dystrybutora energii elektrycznej dotyczącą możliwości ubiegania się o dofinansowanie budowy, przebudowy lub modernizacji infrastruktury elektroenergetycznej służącej dystrybucji energii z OZE oraz wniosek przewoźnika kolejowego dotyczący dodania w ramach OP5 typu beneficjenta: zarządcy infrastruktury dworcowej w tym PKP S.A.

Należy jednak mieć na uwadze fakt, iż zdecydowana część zgłoszonych sugestii dotyczyła etapu wdrożeniowego, nie samego Programu lub miała charakter precyzujący, co przy założeniu, iż Program jest dokumentem ogólnym nie mogło zostać skonsumowane w opracowywanym dokumencie (np. rozszerzenie listy beneficjentów, szczegółowe typy projektów, rozwiązania dot. zasad finansowania, rozwiązania dot. wyboru projektów, kryteria wyboru, itd.). Część uwag miała charakter techniczny, korekcyjny, porządkujący i uszczegóławiający wybrane zapisy. Zgłaszano również uwagi dot. zmian zapisów wynikających bezpośrednio z linii demarkacyjnej porządkującej wsparcie pomiędzy poziomem krajowym oraz regionalnym.

Należy również podkreślić, iż w niektórych przypadkach, mimo pozytywnego rozpatrzenia uwagi na etapie podsumowania konsultacji, nie znalazło to odbicia w zapisach późniejszego dokumentu. Taka sytuacja objęła wyłącznie te przypadki, w których zmienione regulacje w dokumentach unijnych, czy krajowych wykluczyły możliwość realizacji postulatu (np. w zakresie wsparcia IOB w ramach PI 1b).

ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014

---

1. Raport z ewaluacji *ex ante* wraz ze streszczeniem¹⁴⁴.
2. Dokumentacja w sprawie oceny zasadności stosowania i spełnienia warunków *ex ante*.
3. Opinia krajowych organów ds. równości ws. zasady równości szans, zapobiegania dyskryminacji oraz zasady równości płci¹⁴⁵.
4. [Obywatelskie] podsumowanie programu (fakultatywnie).

Państwo członkowskie nie jest zobowiązane do przedstawienia KE 'Obywatelskiego podsumowania Programu'. Dokument ten nie jest objęty decyzją KE zatwierdzającą program.

Dla potrzeb konsultacji społecznych i promocji, dokument ten może być wykorzystany do przedstawienia - w formie wybranej przez państwo członkowskie - celów oraz treści programu, w tym logiki interwencji.

Wersją stanowiącą podstawę do decyzji KE są dane wprowadzone do systemu SFC2014.

---

¹⁴⁴ Art. 55.2 rozporządzenia ramowego.

¹⁴⁵ Art. 96.7.c rozporządzenia ramowego.

POZOSTAŁE ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU WPROWADZANE DO SYSTEMU SFC2014

1. ANALIZA SWOT RPO-L2020 W UJĘCIU CT

Analiza SWOT województwa lubuskiego w świetle celów tematycznych wskazanych w pakiecie legislacyjnym UE.

Cele tematyczne wskazane w pakiecie legislacyjnym UE	Silne strony	Słabe strony
<p>1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie i rozwój w regionie parków naukowo – technologicznych/laboratoriów w wyspecjalizowanych obszarach/sektorach; • Komplementarność ofert wszystkich funkcjonujących w regionie parków naukowo – technologicznych/laboratoriów; • Położenie regionu w sąsiedztwie prężnych ośrodków naukowych krajowych i zagranicznych ułatwiające kooperację i transfer technologii; • Powstające klastry skupiające różne dziedziny gospodarki w regionie; • Dobre działanie części instytucji otoczenia biznesu, w większości pracujących w ramach Krajowego Systemu Usług. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom nakładów na działalność innowacyjną przedsiębiorstw oraz w sektorze badań i rozwoju; • Niski udział środków finansowych prywatnych przedsiębiorstw w finansowaniu badań naukowych oraz prac B+R; • Niski udział zatrudnienia w obszarach związanych z nauką i technologią; • Niewystarczająca liczba wykwalifikowanej kadry sektora B+R w regionie; • Niskie umiędzynarodowienie kształcenia na poziomie wyższym w lubuskich uczelniach; • Konkurencja dla lubuskich uczelni i innych podmiotów B+R ze strony silniejszych ośrodków w sąsiednich metropoliach; • Niski poziom komercjalizacji wiedzy; • Niski stopień umiędzynarodowienia badań naukowych realizowanych w lubuskich uczelniach; • Niewystarczająca współpraca przedsiębiorstw ze strefą badawczo-rozwojową; • Niewystarczająco rozwinięte klastry oraz ich niska efektywność; • Nierówna jakość usług instytucji otoczenia biznesu w regionie.
<p>2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój infrastruktury B+R uczelni wyższych województwa w obszarze technologii komunikacyjnych; • Rozbudowa sieci światłowodowej w regionie; • Wzrastający rozwój e-usług i ich popularyzacja; • Funkcjonujące aplikacje ICT w instytucjach publicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Utrudniony dostęp do Internetu szerokopasmowego w szczególności na obszarach wiejskich; • Niski udział w rynku e-usług w obszarze publicznym i komercyjnym; • Niski stopień wykorzystania nowoczesnych technologii w przedsiębiorstwach i urzędach.
<p>3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcjonowanie inkubatorów przedsiębiorczości; • Dobre działanie części instytucji otoczenia biznesu, w większości pracujących w ramach Krajowego Systemu Usług; • Wzrost popytu na produkty Instrumentów Inżynierii Finansowej wśród przedsiębiorców jako alternatywy dla dotacji uzyskiwanych w ramach Programów Regionalnych i kredytów, pożyczek komercyjnych; • Przygotowane strefy aktywności gospodarczej w większości powiatów województwa; • Aktywnie działająca część stref przemysłowych w regionie; 	<ul style="list-style-type: none"> • Nierówna jakość usług instytucji otoczenia biznesu w regionie; • Niewystarczająca współpraca sektora MŚP z instytucjami otoczenia biznesu w zakresie doradztwa; • Mały potencjał i konkurencja na rynku podmiotów zajmujących się dystrybucją produktów Inżynierii Finansowej; • Uboga oferta produktów finansowania zwrotnego dla MŚP; • Utrudniony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania podmiotów gospodarczych; • Malejąca zdolność inwestycyjna przedsiębiorstw;

	<ul style="list-style-type: none"> • Inicjatywy służące powstaniu powiązań klastrowych skupiających różne dziedziny gospodarki województwa; • Wyznaczanie kierunków rozwoju województwa przez wiodące podmioty gospodarcze zlokalizowane w regionie; • Bliskość dużego rynku niemieckiego, pozwalająca zwiększyć potencjał podmiotów gospodarczych; • Niższe koszty pracy w porównaniu do sąsiednich województw; • Dobre skomunikowanie stref aktywności gospodarczej z siecią transportową regionu; • Położenie regionu na przecięciu istotnych szlaków komunikacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niezadawalająca współpraca MŚP z sektorem badań i rozwoju; • Niskie nakłady inwestycyjne MŚP w dziedzinie innowacji skutkujące słabym wzrostem konkurencyjności przedsiębiorstw; • Brak systemowego wsparcia dla promocji gospodarczej; • Niska rozpoznawalność marki regionu; • Niska konkurencyjność podmiotów lokalnej gospodarki w stosunku do sąsiednich regionów; • Konkurencja silnych podmiotów z sąsiednich ośrodków metropolitalnych.
<p>4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcjonowanie ośrodków B+R w obszarze OZE i efektywności energetycznej (w tym budownictwo pasywne); • Wzrost liczby podmiotów gospodarczych czerpiących przychody z działalności w ramach OZE; • Dobrze wykorzystywany potencjał energetyki wodnej; • Produkcja energii elektrycznej w skojarzeniu z wytwarzaniem ciepła w nowoczesnych źródłach wytwórczych wykorzystujących lokalne zasoby gazu ziemnego; • Ciągły przyrost instalacji produkujących energię ze źródeł odnawialnych; • Dogodne uwarunkowania klimatyczno – gospodarcze do produkcji energii ze źródeł odnawialnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słabo rozwinięty system elektroenergetycznych sieci przesyłowych oraz dystrybucyjnych ograniczający możliwość przyłączenia instalacji OZE; • Niski udział energii wytwarzanej z OZE w ogólnej wielkości produkcji energii; • Niewystarczająca świadomość mieszkańców regionu oraz podmiotów gospodarczych i jednostek publicznych z korzyści płynących z rozwoju OZE; • Niewystarczająca liczba odpowiednio wykwalifikowanych pracowników z obszaru OZE; • Znaczny udział „niskiej emisji” pochodzącej z indywidualnych rozwiązań grzewczych, transportu miejskiego oraz działalności gospodarczej przedsiębiorstw; • Niski poziom energooszczędności budynków; • Relatywnie słabo rozbudowane sieci energetyczne w regionie, charakteryzujące się niezadawalającym stanem technicznym; • W większości brak opracowanych strategii energetycznych na poziomie samorządów lokalnych.
<p>5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Systematyczne uzupełnianie wyposażenia w ramach systemu ratownictwa; • Wzrost nakładów finansowych na infrastrukturę służącą ochronie przeciwpowodziowej; • Wysoki stopień lesistości. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczające wsparcie dla jednostek ratownictwa w zakresie niwelowania skutków klęsk żywiołowych; • Słabo rozwinięty system monitorowania i informowania o zagrożeniach; • Niezadawalający stan urządzeń melioracyjnych i przeciwpowodziowych; • Niski poziom realizacji zadań z zakresu retencji wód; • Niedostateczne zabezpieczenie obszarów miejskich przed niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi (intensywnymi opadami powodującymi lokalne podtopienia); • Niedostateczny system koordynacji działań służb ratownictwa.
<p>6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uporządkowana gospodarka ściekowa w większości miast; • Uporządkowana gospodarka wodna w większości miast; • Przyjęty Plan Gospodarki Odpadami; 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak rozwiązań gospodarki ściekowej w obszarach rozproszonej zabudowy; • Niedostosowana infrastruktura związana z gospodarką odpadami komunalnymi; • Niewystarczająca ilość segregowanych odpadów i niewystarczające zachęty do segregowania odpadów w gospodarstwach domowych;

	<ul style="list-style-type: none"> • Stopniowy wzrost ilości zbieranych odpadów ulegających biodegradacji i selektywnego zbierania odpadów; • Obszary atrakcyjne dla nowego osadnictwa, sprzyjające budowaniu oferty dla mieszkańców z dużych aglomeracji miejskich; • Poprawa stanu środowiska naturalnego obserwowana w ciągu ostatnich lat; • Zasoby bogactw naturalnych i związane z nim możliwości rozwoju różnych branż; • Czyste, w małym stopniu przekształcone środowisko naturalne na przeważającej części województwa; • Cenne walory przyrodnicze; • Jeziora i rzeki jako potencjał turystyczny województwa; • Doskonałe warunki do rozwoju turystyki aktywnej i rekreacji; • Bogate, różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego (liczne zabytki, tradycje winiarskie itp.); • Unikatowe na skalę światową walory województwa; • Rozwijająca się infrastruktura turystyczna, umożliwiająca zmianę wizerunkową województwa; • Zwiększona aktywność gospodarcza mieszkańców regionu w obszarze turystyki. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niska świadomość społeczna dotycząca ochrony środowiska; • Zła jakość powietrza na obszarach uprzemysłowionych mająca wpływ na zdrowie ludzi; • Konieczność weryfikacji granic aglomeracji wodno ściekowych w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych; • Liczne zdegradowane obszary przemysłowe i powojskowe; • Niezagospodarowanie bądź nieudostępnienie części posiadanych przez województwo zasobów przyrodniczych – brak pomysłu na wykorzystanie oraz brak spójnej oferty regionalnej wykorzystującej walory przyrodnicze oraz koordynacji działań promocyjnych w zakresie turystyki; • Zbyt słaba promocja, w kraju i za granicą, cennych walorów turystycznych województwa; • Brak wykreowanych symboli jednoznacznie kojarzących się z województwem lubuskim; • Okresowo występujące zanieczyszczenia niektórych jezior, szczególnie uciążliwe na terenach atrakcyjnych turystycznie; • Niezadawalający stan ilościowy i jakościowy posiadanej bazy turystycznej - miejsca noclegowe, szlaki turystyczne, infrastruktura towarzysząca; • Zły stan techniczny większości zabytków architektury, konieczność pilnych, kosztownych remontów; • Zróżnicowany stopień dostępności mieszkańców województwa do oferty turystycznej i kulturalnej; • Niewystarczające wsparcie dla indywidualnych inicjatyw tak społecznych, jak i komercyjnych w turystyce.
<p>7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dobra i stale poprawiająca się dostępność komunikacyjna regionu - autostrady, drogi ekspresowe (autostrada A2, A18 i droga ekspresowa S3 zaliczane do sieci TENT); • Zadawalająca gęstość dróg na terenie większości powiatów; • Dobra dostępność kolejowa regionu, w tym przebieg linii kolejowych o znaczeniu międzynarodowym wraz z planami ich rozbudowy i modernizacji; • Dostęp do portów lotniczych – niewielka odległość od międzynarodowych portów lotniczych (Berlin, Poznań, Wrocław, Szczecin) oraz infrastruktura lotniska w Babimoście; • Potencjał transportowy rzek przepływających przez województwo (Odra a także Warta i Noteć); • Korzystne położenie geograficzne przy granicy zachodniej; • Dostęp do projektowanej, międzynarodowej drogi wodnej E70; • Możliwość rozwoju transportu multimodalnego ze względu na korzystne położenie na przecięciu 	<ul style="list-style-type: none"> • Niezadawalający stan techniczny dużej części dróg wszystkich kategorii; • Brak przepraw mostowych w ważnych ciągach komunikacyjnych województwa; • Brak odpowiedniego skomunikowania dróg regionalnych z ciągami ekspresowymi i autostradowymi; • Zmniejszająca się ilość środków finansowych służących poprawie infrastruktury drogowej i kolejowej w województwie; • Zdegradowana infrastruktura kolejowa (tory, dworce kolejowe), brak elektryfikacji niektórych linii; • Niewystarczająca ilość połączeń trans granicznych z Niemcami; • Niezadawalająca, jakość i ilość połączeń komunikacji publicznej, w szczególności obszarów wiejskich z większymi miastami; • Niska zrównoważona mobilność miejska; • Brak działań związanych z ograniczeniem emisji związanej z transportem publicznym w obszarach o dużym zaludnieniu; • Nieodpowiadający potrzebom stan połączeń drogowych i kolejowych z lotniskiem w Babimoście;

	<p>istotnych w ruchu międzynarodowym korytarzy drogowych, kolejowych i wodnych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Problemy z zapewnieniem regularnych połączeń lotniczych; • Niewystarczający udział transportu publicznego w ruchu drogowym; • Niewystarczająca i niekonkurencyjna, w stosunku do transportu drogowego, oferta połączeń kolejowych; • Parametry techniczne znacznej części taboru kolejowego nie spełniają wymogów unijnych; • Zdegradowana i nieczynna infrastruktura służąca do transportu wodnego (porty, przystanie, tory wodne); • Brak kompleksowej analizy możliwości wykorzystania cieków wodnych w celach transportowych, w szczególności biorąc pod uwagę sezonowość takiego transportu; • Znikoma infrastruktura tworząca transport multimodalny.
<p>8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sprawnie działająca część inkubatorów przedsiębiorczości w regionie; • Potencjał społeczny w zakresie zakładania działalności gospodarczej; • Korzystna struktura demograficzna oraz umiarkowanie korzystne trendy demograficzne; • Rozwój pozasystemowego wsparcia aktywizacji zawodowej oraz przedsiębiorczości oraz przedsiębiorczości społecznej; • Realizacja działań na rzecz równego statusu kobiet i mężczyzn. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niskiej jakości oraz uboga oferta inkubatorów przedsiębiorczości; • Utrudniony dostęp do finansowania mikroprzedsiębiorstw, samozatrudnienia; • Niewystarczające działania na rzecz aktywizacji zawodowej prowadzone przez instytucje publiczne; • Wysokie bezrobocie w większości powiatów i niekorzystna struktura - bezrobocie długotrwałe i dziedziczne, w tym na obszarach byłych PGR; • Niska mobilność pracowników; • Migracja młodych, wykształconych ludzi do większych ośrodków aglomeracyjnych w Polsce (np. Poznań, Wrocław) i za granicę; • Niedostateczne działania w zakresie doradztwa zawodowego wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych, a także wśród ich rodziców; • Słaba współpraca przedsiębiorstw ze szkołami (szczególnie o profilu zawodowym) w celu dostosowywania kierunków kształcenia do potrzeb gospodarki regionalnej; • Niedostosowana oferta edukacyjna/szkoleniowa do potrzeb rynku pracy; • Niepełne dostosowanie kwalifikacji zawodowych mieszkańców województwa do zmieniającego się rynku pracy; • Zbyt niski poziom zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami; • Brak miejsc pracy dostosowanych do specyfiki osób z niepełnosprawnościami; • Niska świadomość społeczeństwa oraz niewystarczające działania w zakresie polityki równych szans, w tym równouprawnienia kobiet i mężczyzn; • Brak wsparcia w tworzeniu warunków godzenia ról rodzinnych i zawodowych; • Niewystarczająca baza opieki nad najmłodszymi dziećmi, szczególnie na obszarach wiejskich; • Brak systemowych rozwiązań dotyczących aktywnego starzenia się, w tym niedostosowany do zmieniającej

		<p>się sytuacji demograficznej system opieki nad osobami starszymi, zwłaszcza potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.</p>
<p>9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stale poprawiający się stan infrastruktury ochrony zdrowia; • Wysoki poziom świadczenia usług medycznych w większości placówek opieki zdrowotnej na terenie województwa; • Dobrze rozwinięta sieć szpitali; • Duża aktywność organizacji pozarządowych na terenie województwa i dynamicznie rozwijający się sektor ekonomii społecznej; • Rozwój działalności lokalnych grup działania; • Wysoka przedsiębiorczość i zaradność ekonomiczna mieszkańców regionu; • Rozwijająca się sieć organizacji pozarządowych (NGO); • Aktywna działalność organizacji pozarządowych w wielu dziedzinach życia społecznego; • Relatywnie wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego w większości powiatów (z wyjątkiem zagrożeń powodziowych); • Zmiana sposobu działania instytucji pomocy społecznej oraz systematyczny rozwój kompetencji kadr pomocy i integracji społecznej; • Dobrze rozwinięta sieć jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Utrudniony dostęp do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej i specjalistycznych usług medycznych m.in. na skutek niedoboru lekarzy; • Niewystarczający dostęp osób z niepełnosprawnościami do usług wspierających i rehabilitacji; • Niewystarczająca dostępność do usług publicznych na większości obszarów wiejskich; • Niezadawalający stan znacznej części wyposażenia i urządzeń medycznych; • Brak Bazy Lotniczego Pogotowia Ratunkowego w północnej części województwa; • Niewystarczająca ilość działań profilaktycznych w obszarze zdrowia oraz promocji zdrowego trybu życia • Brak zintegrowanych działań związanych z kompleksową pomocą społeczną; w tym brak rozwiązań systemowych w zakresie współpracy JST, PES, NGO oraz rozwiązań systemowych w zakresie współpracy JOPS i PUP; • Niewystarczające inicjatywy w zakresie rozwoju i powstawania przedsiębiorstw społecznych; • Brak systemowego wsparcia podmiotów ekonomii społecznej • Brak jednolitego systemu instytucjonalnego walki z ubóstwem w województwie; • Niewystarczająca ilość i nierównomierne rozmieszczenie organizacji pozarządowych w województwie; • Niewystarczająca ilość środków finansowych pozwalających na skuteczną działalność organizacji pozarządowych; • Brak skutecznych rozwiązań w zakresie integracji społeczności marginalizowanych; • Niewystarczające rozwiązania systemowe dotyczące aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
<p>10. Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rosnące zainteresowanie kształceniem technicznym i zawodowym; • Niski wskaźnik przedwczesnego opuszczania nauki; • Dobrze rozwinięta sieć szkół na terenie województwa oraz dostęp do uczelni wyższych (w regionie oraz regionach sąsiednich); • Szeroka oferta edukacyjna proponowana przez placówki z terenu województwa, wpływająca na wzrost atrakcyjności województwa; • Poprawa bazy infrastrukturalnej i wyposażenia szkół i uczelni wyższych; • Rosnący udział w populacji liczby absolwentów uczelni wyższych lub równoważnych; • Stale rosnący rozwój kompetencji kadry nauczycielskiej w regionie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczające zainteresowanie kształceniem technicznym i zawodowym; • Słaba współpraca przedsiębiorstw ze szkołami technicznymi i zawodowymi; • Braki infrastrukturalne kształcenia zawodowego i technicznego; • Znaczne potrzeby infrastrukturalne szkół i uczelni wyższych w zakresie kierunków technicznych; • Niezadawalająca liczba absolwentów uczelni wyższych lub równoważnych w kierunkach ważnych dla rozwoju województwa; • Najniższy w kraju wskaźnik liczby studentów; • Oferta edukacyjna niedopasowana do potrzeb regionalnego rynku pracy;

		<ul style="list-style-type: none"> • Niedostateczna wielkość wsparcia kierowanego na rozwój różnych form uczenia się przez całe życie; • Niskie upowszechnienie uczestnictwa mieszkańców regionu w uczeniu się przez całe życie; • Niewystarczający dostęp osób z niepełnosprawnościami do edukacji (uczenie się przez całe życie); • Niska świadomość kadry nauczycielskiej w zakresie kształtowania innowacyjnych i przedsiębiorczych (w tym przedsiębiorczości społecznej) postaw wśród dzieci i młodzieży; • Ciągłe niedostosowanie wykształcenia kadry nauczycielskiej do potrzeb rynku pracy (przekwalifikowanie się, możliwość nauczania przedmiotów zawodowych i technicznych); • Niewystarczająca baza przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego).
11. Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej	<ul style="list-style-type: none"> • Systematyczny wzrost kompetencji administracji publicznej; • Silna pozycja administracji publicznej, jako animatora inicjatyw społeczno – gospodarczych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewykorzystany potencjał administracji publicznej; • Niewystarczające wykorzystanie technologii ICT w kontaktach obywatel– urząd.

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Ułatwiona z racji położenia współpraca międzynarodowa oraz z partnerami z krajowych ośrodków metropolitalnych (Poznań, Wrocław, Szczecin); • Położenie pozwalające zintensyfikować działania transferowe między podmiotami w kraju i zagranicą; • Ciągły rozwój i powstawanie nowych klastrów skupiających różne dziedziny gospodarki województwa; • Inicjowanie powiązań sieciowych w zakresie nauki oraz B+R podmiotów w regionie z placówkami krajowymi i zagranicznymi; • Rozwijający się potencjał naukowy ośrodków akademickich regionu; • Dostęp do głównych ciągów komunikacyjnych, pozwalających na sprawne przemieszczanie się w kraju i za granicą; • Bliskość ważnych portów lotniczych, w szczególności BBI; • Utworzenie Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego (CETC); • Możliwość wykorzystania dróg wodnych w województwie w celach transportowych, turystycznych, komunikacyjnych; • Ustawiczny wzrost jakości kształcenia w placówkach edukacyjnych; • Korzystne warunki do szerszego wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w zgodzie z polityką UE i wsparciem z funduszy strukturalnych; • Rozwój ustawodawstwa krajowego i unijnego w zakresie OZE, zmierzający do szybszego rozwoju; • Systematyczny wzrost jakości infrastruktury zapobiegania zagrożeniom; 	<ul style="list-style-type: none"> • Niedostrzeżenie znaczenia i skali problemów województwa lubuskiego oraz całego pogranicza zachodniego przez krajowe ośrodki decyzyjne; • Niewystarczająca współpraca pomiędzy dwoma największymi ośrodkami miejskimi w województwie; • Niewystarczająca współpraca jednostek samorządu terytorialnego na różnym szczeblu administracji (np.: powiat–gmina); • Brak inicjatyw gospodarczych ukierunkowanych na rozwój innowacji; • Degradacja sieci transportowej, powodująca marginalizowanie niektórych obszarów województwa; • Postępująca degradacja linii kolejowych i szlaków wodnych; • Niezadowalająca oferta komunikacji publicznej w zakresie dojazdów do ośrodków administracyjnych w województwie (Gorzów Wlkp., Zielona Góra) i poza nimi (Poznań, Wrocław, Szczecin, Warszawa, Berlin); • Zapóźnienia cywilizacyjne hamujące realizację inwestycji prorozwojowych (inwestowanie w podstawową infrastrukturę); • Niskie nakłady na wsparcie włączenia społecznego i pomocy społecznej powodujące spadek aktywności mieszkańców województwa; • Brak skutecznych działań ukierunkowanych na zapobieganie wykluczeniu społecznemu; • Pogłębiające się zubożenie rodzin;

• Duże zainteresowanie społeczeństwa aktywnymi formami wypoczynku i rekreacji, ofertą turystyczną powiązaną z usługami zdrowotnymi (oferty typu SPA) oraz krótkimi wyjazdami turystycznymi („turystyka weekendowa”); • Powstanie inicjatyw służących lepszemu rozwojowi sektora rolnego, rybołówstwa i akwakultury; • Ograniczanie kosztów funkcjonowania podmiotów gospodarczych na całym świecie – poszukiwanie miejsc atrakcyjnych inwestycyjnie – również pod kątem niskich kosztów pracy; • Perspektywa zewnętrznych środków finansowych na działania rozwojowe w kolejnym okresie programowania UE.	• Ujemny przyrost naturalny; • Starzenie się społeczeństwa; • Niska wrażliwość społeczna na przemoc w rodzinie, problemy osób starszych; • Postępująca degradacja wartości rodziny; • Niewykorzystany potencjał młodego pokolenia na rynku pracy; • Brak systemowych rozwiązań w obszarze ochrony zdrowia; • Zmiany klimatyczne i coraz częściej występujące niekorzystne zjawiska pogodowe; • Konkurencja w zakresie oferty turystycznej i promocji ze strony województw posiadających atrakcyjniejsze walory – trudności w wykreowaniu własnej oryginalnej oferty oraz szczególnie atrakcyjnych produktów (tzw. <i>high light</i>); • Skutki światowego kryzysu gospodarczego; • Migracje mieszkańców w kierunku bogatszych regionów kraju i za granicę; • Nadmierna regulacja w zakresie pozyskiwania i rozliczania środków zewnętrznych.

2. NAJWAŻNIEJSZE SKRÓTY

AKSES	system akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej
B+R	badania i rozwój
CIS	Centrum Integracji Społecznej
CSR	Zalecenia Rady dla państwa członkowskiego
CT	cel tematyczny
EBI	Europejski Bank Inwestycyjny
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EFSI	Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne (ang. European Structural and Investment Funds (ESI Funds))
EURES	Europejskie Służby Zatrudnienia (ang. European Employment Services)
EUWT	Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna
FS	Fundusz Spójności
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IA	instytucja audytowa
ICT	technologie informacyjne i komunikacyjne
IIF	instrumenty inżynierii finansowej
IK	instytucja koordynująca
IP	instytucja pośrednicząca
IW	instytucja wdrażająca
IZ	instytucja zarządzająca
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KEW	kluczowe etapy wdrażania
KIS	klub integracji społecznej
KK	komitet koordynujący
KM	komitet monitorujący
KPR	Krajowy Program Reform
KPZK	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
K-S SSE	Kostrzyńsko – Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2020
LGD	lokalna grupa działania
LGR	lokalna grupa rybacka
LRPO	Lubuski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013

MNiSW	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
MOF	miejski obszar funkcjonalny
MŚP	małe i średnie przedsiębiorstwa
NCBR	Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
NCN	Narodowe Centrum Nauki
NGO	non-governmental organization – organizacja pozarządowa
NEETs	Young people not in employment, education or training
WFOŚiG	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OP	oś priorytetowa
OSI	Obszar Strategicznej Interwencji
OZE	odnawialne źródła energii
PAN	Polska Akademia Nauk
PE	Parlament Europejski
PI	priorytet inwestycyjny
PKB	produkt krajowy brutto
PKP S.A.	Polskie Koleje Państwowe spółka akcyjna
PKP PLK S.A.	PKP Polskie Linie Kolejowe spółka akcyjna
PNTUZ	Park Naukowo – Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego
PO IR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
PO IŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PO PC	Program Operacyjny Polska Cyfrowa
PO PT	Program Operacyjny Pomoc Techniczna
PO PW	Program Operacyjny Polska Wschodnia
PO WER	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój
POŚ	prognozy oddziaływania na środowisko
PPP	partnerstwo publiczno-prywatne
PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PS	polityka spójności
PSCI	Program na rzecz Zmian Społecznych i Innowacji
RFIS	Regionalne Forum Inteligentnych Specjalizacji
RPO	regionalny program operacyjny
RPO-L2020	Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020
SFC 2014	Structural Funds Common data base
SOOŚ	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
SRK	Strategia Rozwoju Kraju 2020
SUE RMB	Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego
TEN-T	Transeuropejska sieć transportowa (ang. <i>Trans-European Transport Networks</i>)
TIK	technologie informacyjno-komunikacyjne
UOIG	usługi w ogólnym interesie gospodarczym

UP	Umowa Partnerstwa
WDB	wartość dodana brutto
WLWK	wspólna lista wskaźników kluczowych
WPR	Wspólna Polityka Rolna
WPRyb	Wspólna Polityka Rybołówstwa
WRS	Wspólne Ramy Strategiczne
WTZ	warsztaty terapii zajęciowej
ZAZ	zakład aktywności zawodowej
ZIT	Zintegrowane inwestycje terytorialne